

**JOTTA HUOMENNA
OLISI PAREMMIN
KUIN TÄNÄÄN**
- SDP:N RATKAISUJA
KESTÄVÄÄN
TULEVAISUUTEEN

**JOTTA HUOMENNA
OLISI PAREMMIN
KUIN TÄNÄÄN**
– SDP:N RATKAISUJA
KESTÄVÄÄN
TULEVAISUUTEEN

PUOLUEKOKOUKSEN SYYSKUUSSA 2023 HYVÄKSYMÄ
SDP:N POLIITTINEN OHJELMA

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	11
MUUTOSHAASTE 1. TYÖN MURROS JA TEKNOLOGINEN KEHITYS.....	14
1.1. LAPSET, LAPSIPERHEET JA VARHAISKASVATUS	17
Monien elämisen muotojen Suomi	17
Lapsi- ja perhepolitiikan lähtökohtana kansallinen lapsistrategia	18
Lapsiperheköyhyyden poistaminen	18
Lasten ja nuorten yhdenvertaiset palvelut rakentuvat koulujen ja oppilaitosten ympärille	19
Matalan kynnyksen perhelähtöiset palvelut tukevat lapsiperheiden arkea	20
Moniammatillinen lastensuojelu toimii lasten ja perheiden tukena	21
Perhe-elämän, opiskelun ja työn yhteensovittaminen sujuu joustavasti	21
Varhaiskasvatus on lapsen oikeus	22
<i>Tavoitteitamme</i>	24
1.2. KOULUTUS, KASVATUS JA SIVISTYS	25
12-vuotisen peruskoulutuksen on taattava yhdenvertaiset mahdollisuudet jokaiselle oppijalle	27
Suomen osaamistaso nostettava maailman kärkeen	31
Suomi on jatkuvan oppimisen edelläkävijä	33
<i>Tavoitteitamme</i>	34
1.3. TIEDE, TUTKIMUS JA INNOVAATIOT RAKENTAVAT ONNELLISTA JA OSAAVAA SUOMEA ..	35
<i>Tavoitteitamme</i>	36
1.4. TYÖELÄMÄN KEHITTÄMINEN	36
Uuden ja paremman työn syntymisen edistäminen	37
Turvaa työelämän karikoissa	38
Koulutusta läpi työelämän	39
Kotouttaminen avainasemassa	40
Julkisen sektorin akuutti työvoimapula on ratkaistava.....	40
<i>Tavoitteitamme</i>	41
1.5. YLEISTURVA – KOHTI TOIMIVAMPAA SOSIAALITURVAA.....	41
Yleisturva uudistaa sosiaaliturvajärjestelmän.....	42
<i>Tavoitteitamme</i>	43
1.6. TEKNOLOGINEN KEHITYS	43
Vahvoilta juurilta ensimmäisenä uutta kohti	44
Liikkumisinfrastruktuurin edelläkävijäksi.....	45
Kiertotaloudella kohti resurssien kestäväää käyttöä.....	45
Teknologia sosiaali- ja terveyspalvelujen tukena	45

Edistetään inhimillisen digitalisaation siirtymää.....	46
Data- ja tietopolitiikkaa johdetaan suunnitelmallisesti	47
<i>Tavoitteitamme</i>	47

MUUTOSHAASTE 2. IHMISEN TOIMINNAN VAIKUTUKSET MAAPALLOLLE JA SIIRTYMÄ KESTÄVÄÄN YHTEISKUNTAAN..... 48

2.1. ILMASTO- JA ENERGIAPOLITIikka.....	49
EU:n ilmastotavoitteet ja päästökauppajärjestelmän kehittäminen.....	50
Energiapolitiikan suunta.....	52
Energiantuotannon tulevaisuus	52
Energiankulutuksen ja talouskasvun irtikytkentä.....	53
Asumisen ja rakentamisen päästöjen vähentäminen	54
Energian verotus ja tuotantotuet	55
Hiilinielujen ja -varastojen vahvistaminen	55
<i>Tavoitteitamme</i>	56
2.2. EETTINEN KULUTTAMINEN JA KESTÄVÄ RUOANTUOTANTO	57
<i>Tavoitteemme</i>	59
2.3. IHMISEN ELINYMPÄRISTÖ: KOHTI RAKENNETUN JA LUONNONYMPÄRISTÖN TASAPAINOA	59
Kestävät kaupungit ja rakenteet	60
Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen	62
<i>Tavoitteitamme</i>	66
2.4. MAA- JA METSÄTALOUS	66
Ilmastoviisas ruokajärjestelmä takaa kestävyiden ja huoltovarmuuden.....	66
Kestävä metsätalous tuottaa perinteisiä raaka-aineita ja korkean jalostusasteen vientituotteita	69
Metsästys ja kalastusharrastukset sekä jokaisenoikeudet on turvattava	69
<i>Tavoitteitamme</i>	70

MUUTOSHAASTE 3. DEMOKRATIAN TULEVAISUUS JA YHTEISKUNNAN VAKAUS..... 72

3.1. OSALLISTUMINEN DEMOKRAATTISEEN PÄÄTÖKSENTEKOON.....	74
<i>Tavoitteitamme</i>	75
3.2. OIKEUSVALTION KEHITTÄMINEN	76
<i>Tavoitteitamme</i>	77
3.3. SISÄINEN TURVALLISUUS	77
<i>Tavoitteitamme</i>	79
3.4. MAAHANMUUTTO.....	80
EU tarvitsee yhteistä maahanmuuttopolitiikkaa	81
Tarvitsemme työperäistä maahanmuuttoa	81

<i>Tavoitteitamme</i>	82
3.5. KULTTUURI, LIIKUNTA JA NUORISO	82
Kulttuurin arvostaminen ja luovien alojen arvostaminen	82
Jokaisella on oikeus liikuntaan ja fyysistä aktiivisuutta tukevaan elinympäristöön	84
Lasten ja nuorten hyvinvointia ja osallisuutta edistettävä	85
<i>Tavoitteitamme</i>	87
3.6. IHMISTEN VÄLINEN YHDENVERTAISUUS	88
<i>Tavoitteitamme</i>	89
MUUTOSHAASTE 4. GLOBAALIN KESKINÄISRIIPPUVUUDEN TULEVAISUUS.....	91
4.1. TURVALLINEN JA YHTEISTYÖKYKYINEN SUOMI RAKENTAA KANSAINVÄLISTÄ TURVALLISUUTTA	93
Rauhantyö ja kriisinhallinta rakentavat kestävää maailmaa	95
Teknologia ja uudet turvallisuusuhat	96
<i>Tavoitteitamme</i>	97
4.2. MONENKESKISEN YHTEISTYÖN VAHVISTAMINEN JA YK:N UUDISTAMINEN	98
Kestävä kehitys globaalien työn prioriteettina	98
Kansainvälisiä järjestöjä on uudistettava ja vahvistettava määrätietoisesti.....	98
<i>Tavoitteitamme</i>	99
4.3. GLOBAALITALOUDEN HALLINNAN VAHVISTAMINEN.....	100
Ihmisoikeuksien toteutuminen on turvattava kaikkialla.....	101
<i>Tavoitteitamme</i>	101
4.4. KEHITYSPOLITIikka GLOBAALIEN RATKAISUJEN TUOTTAJANA.....	102
Pitkäjänteistä ja johdonmukaista kehityspolitiikkaa	103
<i>Tavoitteitamme</i>	104
4.5. IHMISTEN YHTEINEN POHJOLA	105
<i>Tavoitteitamme</i>	106
4.6. IHMISTEN EUROOPPA.....	106
EU on arvoyhteisö	106
Haluamme vahvan sosiaalisen ulottuvuuden.....	108
EU:lta vaaditaan globaalia ilmasto- ja ympäristöjohtajuutta	109
EU:n on investoitava tulevaisuuteen.....	110
Veronkierto ja haitallinen verokilpailu on kitkettava	111
Euroaluetta on vahvistettava.....	112

EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyö syvenee	113
Aktiivinen EU edistää kestävyttä ja vakautta koko maailmassa.....	114
<i>Tavoitteitamme</i>	114

MUUTOSHAASTE 5. TALOUSJÄRJESTELMÄ JA YHTEISKUNNALLINEN ERIARVOISTUMINEN..... 116

5.1. TALOUSPOLIITIKAN YTIMESSÄ KORKEA TYÖLLISYYS, TUOTTAVUUDEN KASVU JA OIKEUDENMUKAINEN VEROTUS	118
Keskipitkän aikavälin talouspoliittinen linja.....	118
Työ on hyvinvointivaltion perusta.....	120
Turvallinen työelämän murros.....	121
Suomi elää kansainvälisestä kaupasta	122
Kehysjärjestelmää uudistettava kestävää talouspolitiikkaa tukevaksi.....	123
Kasvun edellytysten vahvistaminen	123
Verotus vastaa maailman muutoksiin	124
<i>Tavoitteitamme</i>	126
5.2. SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT	126
Julkiset palvelut hyvinvoinnin takaajina	126
Terveys- ja hyvinvointierojen vähentäminen	127
Palvelutarve ikääntyvässä yhteiskunnassa.....	130
Sote-uudistuksen tavoitteet todeksi.....	132
<i>Tavoitteitamme</i>	133
5.3. ERIARVOISUUDEN VÄHENTÄMINEN.....	134
Tavoitteena yhdenvertaiset mahdollisuudet onnistua	134
Yhdenvertainen elämänkaari.....	134
Eriarvoisuuden syntyminen tulee ehkäistä ennalta.....	136
<i>Tavoitteitamme</i>	137
5.4. ARVOKAS IKÄÄNTYMINEN	138
Työelämä palvelemaan myös ikääntyneiden toiveita	139
Ikääntyneiden toimeentulo.....	139
Eläkeläisköyhyys poistettava.....	140
Oikeus turvalliseen vanhuuteen kuuluu kaikille	141
<i>Tavoitteitamme</i>	142
5.5. VAMMAISTEN HENKILÖIDEN OIKEUKSIEN TURVAAMINEN	142
<i>Tavoitteitamme</i>	144
5.6. YKSINASUVIEN ASEMA ON TURVATTAVA	145
Toimivat palvelut ja turvattu toimeentulo myös yhden hengen talouksille	145

Yksinäisyyden vähentämiseksi kansallinen toimenpideohjelma.....	147
<i>Tavoitteitamme</i>	147

MUUTOSHAASTE 6. RAKENNEMUUTOS JA KAUPUNGISTUMINEN 149

6.1. ELINKEINO JA ELINVOIMA	150
Elinkeinopolitiikka	150
Teollisuus ja palvelut kasvavat käsi kädessä	152
Uutta kasvua on onnistuttu luomaan monin keinoin	153
<i>Tavoitteitamme</i>	154
6.2. KUNNAT JA ALUEET	155
Sujuvan arjen, osallisuuden ja elinvoiman kunnat	155
Hyvinvointialueet vakiinnuttavat toimintansa	156
Valtion, kuntien ja alueiden välille rakennetaan kumppanuutta.....	156
Kaupungit kasvun vetureina	157
Alueiden kehittäminen.....	158
<i>Tavoitteitamme</i>	159
6.3. LIIKENNE	160
Toimivat ja nopeat yhteydet kaikille	160
Liikenteen päästöjen vähentäminen	161
Liikenteen palvelut	162
<i>Tavoitteitamme</i>	163

LOPUKSI..... 164

JOHDANTO

2020-luvun alku mullisti maailmaa ja Suomea monin tavoin. Pandemia ravisteli kaikkia ja pakotti toimimaan nopeasti täysin uudessa ympäristössä. Venäjän laiton hyökkäys Ukrainaan toi sodan Eurooppaan ja muutti turvallisuusympäristöämme äärimmäisellä tavalla. Molemmat kriisit horjuttivat turvallisuuden kokemusta ja testasivat yhteiskunnan henkistä ja fyysistä kriisin kesto- sekä sietokykyä. Tulevina vuosina näemme myös näiden kriisien todelliset taloudelliset seuraukset. Olemme nähneet, että vuonna 2023 inflaatio ja korot ovat nousseet ja tavallisten ihmisten ostovoima heikentynyt.

Lähitulevaisuuden talouspoliittiset valinnat voivat syventää tai loiventaa uhkaavaa talouskriisiä. Voimme yhteiskuntana toistaa viime vuosikymmenen leikkauspolitiikan virheet ja maksattaa kriisit työntekijöillä, lapsilla ja nuorilla tai voimme rakentaa kestävä, työhön ja oikeudenmukaiseen siirtymään nojaavaa kasvua.

Viime vuosien tapahtumat korostavat kansainvälisen yhteistyön, edistyksellisten, sivistyksellisten, eurooppalaisten arvojen, demokratian, vapauden, tasa-arvon ja solidaarisuuden merkitystä. Eriarvoisuuden lisääntyminen murentaa demokratiaa ja ihmisten luottamusta yhteiskuntaan luomalla kasvualustan epätoivoille, pelolle ja ääri- liikkeille. Tässä vallitsevassa poliittisessä maaperässä korostuvat myös koulutuksen merkitys, vapaan median ja jakamattoman ihmisarvon puolustaminen.

Tulevat vuodet määrittävät vahvasti sitä, millainen Suomi on 2030-luvun loppuessa. Onnistummeko vastaamaan ilmastonmuutoksen ja luontokadon uhkiin, pitämään Suomen hiilineutraaliuden polulla ja toimimaan esimerkkinä muulle maailmalle ympäristöllisesti kestävämmässä suunnassa? Pystymmekö torjumaan konservatiivioikeiston pyrkimykset hajottaa pohjoismaista sopimisen mallia, jonka pohjalle yhteiskunnallinen luottamuksemme on rakentunut vuosikymmeniä? Saammeko eriarvoistumiskehityksen käännettyä niin, että joka puolella Suomea on työtä, mahdollisuuksia elää ja yrittää ja usko siihen, että elämä ja yhteiskunta kantavat?

Suomi on 2030-luvulla toisenlainen kuin tänään. Meillä on velvollisuus ja vastuu vaikuttaa tulevaisuuden suuntaan. Tänään tehtävillä päätöksillä voidaan vaikuttaa siihen, millaiseksi huominen rakentuu.

Yhteiskunnan kehitys on jatkuvaa muutosta ja muutoksen vauhti näyttää kiihtyvän. Tähän on monta syytä. Meidän pitää pystyä hahmottamaan yhteiskuntaa ja ihmisten elämää Suomessa ja maailmalla keskeisimmin muokkaavia muutoshasteita. Näin me voimme rakentaa parempaa tulevaisuutta.

Tämänhetkisessä maailmassa SDP tunnistaa kuusi suurta muutoshaastetta, joihin on löydettävä ratkaisuja:

1. Työn murros ja teknologinen kehitys
2. Ihmisen toiminnan vaikutukset maapallolle ja siirtymä kestävään yhteiskuntaan
3. Demokratian tulevaisuus ja yhteiskunnan vakaus
4. Globaalin keskinäisriippuvuuden tulevaisuus
5. Talousjärjestelmän ja yhteiskunnan eriarvoistuminen
6. Yhteiskunnan rakennemuutos ja kaupungistuminen

Nämä muutokset muokkaavat perusteellisesti ihmisten elämää ja yhteiskunnan toimintaa. Sosialidemokraattisen puolueen tavoitteena on tuoda ihmisille turvaa muutosten keskellä ja kääntää ne mahdollisuuksiksi yhteiskunnan kehittämiseen sekä ihmisten paremman elämän rakentumiseen.

Tässä SDP:n poliittisessa ohjelmassa etsitään kestäviä ratkaisuja näihin muutoshaasteisiin. Kuvaamme sosiaalisesti, ekologisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävästä yhteiskunnan rakennuspoliitista.

Ohjelman valmistelun taustalla ovat olleet YK:n kestävä kehityksen tavoitteet. Agenda 2030 koskettaa kaikkia maailman maita ja ihmisiä. Se tuo näkyväksi sen, ettei kaikkia muutoshaasteita voida ratkaista kansallisvaltioiden sisällä, vaan se vaatii kansainvälistä yhteistyötä.

Hyvinvointivaltion ylläpitäminen ja kehittäminen ei ole itsestäänselvyys. Vaikka pohjoismainen yhteiskuntamalli on lähimpänä kestävä kehityksen mukaista yhteiskuntaa, on Suomella vielä paljon tehtävää tasapainoisen yhteiskunnan saavuttamiseksi.

Viime vuosien myllerrys on näyttänyt, että pohjoismainen hyvinvointivaltio kantaa ja auttaa sekä yksilöitä että yrityksiä ja yhteisöä kestävään kriisejä. Samalla on paljastunut heikkouksia varautumisessa, huoltovarmuudessa ja kriisinkestävyudessa. Näitä heikkouksia on korjattava.

Kuljemme kohti 2030-lukua uudessa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa, Pohjois-Atlantin puolustusliiton (NATO) jäsenenä ja on aika määritellä se, millainen kansainvälisen yhteisön jäsen Suomi on muuttuneessa tilanteessa.

Sosialidemokraattinen puolue esittää tässä ohjelmassa visionsa Suomesta seuraavan vuosikymmenen lopulla sekä sen, millaisten poliittisten tavoitteiden kautta visio on toteutettavissa. Sosialidemokraattista politiikkaa tehdään siksi, että huomenna olisi paremmin kuin tänään.

MUUTOSHAASTE 1. TYÖN MURROS JA TEKNOLOGINEN KEHITYS

Korkea työllisyys on hyvinvointimme perusta. Suomessa syntyvyys on viime vuosien aikana romahtanut ja samalla väestömme ikääntyy kovaa vauhtia. Ennusteiden mukaan väkilukumme tulee 2030-luvulla kääntymään laskuun, mikä myös johtaa työikäisen väestön määrän vähenemiseen 2040-luvulla. Tällä väestönkehityksellä hyvinvointivaltion tulevaisuus ei ole kestävällä pohjalla.

Digitalisaatio, oppiva tekoäly, robotisaatio ja automaatio mullistavat osaltaan yhteiskunnan perusrakenteita ja ihmisten sosiaalista kanssakäymistä. Vihreä siirtymä ja muu teknologinen kehitys sekä muuttaa vanhaa työtä että luo uutta työtä. Digitalisaation kehityksen myötä Suomesta katoaa arviolta kolmasosa nykyisistä työpaikoista seuraavien 20 vuoden aikana.

Työtehtävien sisältö ja työelämän vaatimukset myös muuttuvat nopeasti. Kun toiset työt ovat yhä joustavampia ja vähemmän sidottuja aikaan ja paikkaan, säilyvät toiset työt hyvinkin perinteisinä, aikaan, paikkaan ja tarkasti määriteltuihin vuoroihin sidottuina tehtävinä. Työn arvostus on myös muuttunut ja yhä useampi suorittava työ määritellään rahallisesti niin vähän tuottavaksi, että sen palkalla on hankala tulla toimeen.

Teknologisella kehityksellä on myös vaikutuksia työhyvinvointiin. Teknologia mahdollistaa nykyisin etätöiden ja työajan vapaamman sijoittelun sekä myös iltaisin että vapaa-ajalla työskentelyn. Tämän myötä osa työntekijöistä tekee yhä pidempiä päiviä ilman lisäkorvausta. Samalla kun osalle työn joustavuuden lisääminen on tuonut lisää vapautta, niin ylitöistä ja työntekijöiden uupumisesta on muodostunut merkittävä henkilöstön hyvinvointiin vaikuttava tekijä. Työelämän nopeatahtisuuden kasvaminen edellyttää työssä jaksamisen edellytysten parantamista. Tähän teknologinen kehitys tarjoaa mahdollisuuksia. Jokaisella pitää olla mahdollisuus erottaa työ- ja vapaa-aika.

Uudet työpaikat usein edellyttävät erilaista osaamista, tietoja ja taitoja sekä myös ammatillista ja alueellista liikkuvuutta. Työelämän digitaalisessa murroksessa tarvitaan työtehtävien vaatimia uusia luovuuden sekä sosiaalisen älykkyyden ja vuorovaikutuksen taitoja. Vihreä siirtymä on tehtävä oikeudenmukaisesti myös työelämässä siten, että työttömyysuhan alla olevia koulutetaan uuden teknologian työtehtäviin riittävän ajoissa.

Tutkimus- ja innovaatiotoiminnalla on keskeinen rooli uusien työpaikkojen synnyttämisessä. Suomen TKI-panostusten määrä BKT:sta oli aiemmin kansainvälisesti mitattuna korkealla tasolla. Marinin hallitus lisäsi tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoitusta hallituskautellaan noin 350 miljoonalla eurolla. TKI-toiminnan rahoitus tulee turvata myös jatkossa.

Kun ihmisten aiemmin tekemää työtä korvautuu teknologisilla ratkaisuilla, jokin osa nykyisistä työpaikoista tulee katoamaan. Uutta työtä syntyy samanaikaisesti uudesta

teknologiasta huolehtimiseen ja sellaisiin palvelutehtäviin, jotka mahdollistuvat uuden teknologian myötä.

Teknologian ja tuotannon omistamisesta tulee yhä kannattavampaa ja samanlaisesti monen ihmisen toimeentulo vaarantuu. On selvää, ettei tasapainoa työn ja pääoman välillä ole saavutettavissa ilman yhteiskunnallisia toimia. Eri tehtävien vaatimukset ja yksilöiden väliset tuottavuuserot ovat kasvaneet. Tämä johtuu suurelta osin työtehtävien erilaisuudesta. Sosiaalisen kestävyuden kannalta on välttämätöntä, että yhteiskunnassa ei synny kasvavia varallisuus- ja tuloeroja, jotka johtavat lopulta hyvinvointierojen kasvuun.

Yhteiskunnan on huolehdittava tulojen ja hyvinvoinnin tasaamisen mekanismeista siten, että esimerkiksi teknologisen kehityksen tuoma tuottavuuden kasvu ja sen luoma lisäarvo jakautuu oikeudenmukaisesti. Toimivia mekanismeja ovat mm. verotus, sosiaaliturva ja hyvinvointipalvelut. Ennakoivat toimet ovat merkittävässä asemassa, jotta mahdollisuudet ovat tasavertaiset. Tärkein ennakoiva tasauksen keino on panostaminen koulutukseen ja sen tasa-arvoon.

Suomen koulutusjärjestelmä on aiemmin onnistunut suomalaisten koulutustason nostamisessa. Kaikkien suomalaisten korkeampi perusosaamisen taso on mahdollistanut yhteiskunnallisen modernisaation lisäksi työelämän tuottavuuden kasvattamisen. 2000-luvulla koulutusjärjestelmän kyky vastata ympäröivän yhteiskunnan ja työelämän muutoksiin on kuitenkin heikentynyt. Oppimistulosten lasku ja koulutustason nousun pysähtyminen kertovat osaltaan kasvavista ongelmista koulutusjärjestelmässä. Vaikka koulutuksellinen tasa-arvo on nostettu Suomessa poliittisen toiminnan ytimeen, ovat koulutus ja koulutukselliset valinnat silti edelleen voimakkaasti periytyviä.

Suomalaisen yhteiskunnan aiemmissa rakennemuutoksissa heikoimmilla ovat olleet ne, joiden pohjakoulutus on ollut kaikkein matalin. Myös iäkkäämpien työntekijöiden riskinä on ollut jäädä työelämän muutoksissa työn ulkopuolelle. Tärkeintä työelämän murroksen keskellä on huolehtia, että kaikki pysyvät muutoksessa mukana. Aikuis-koulutuksen puutteista uhkaa tulla räikeä koulutuksen ja työelämän epätasa-arvon malliesimerkki.

Muuttuvassa maailmassa työ on määriteltävä uudelleen entistä monipuolisemmin. Työn ja toimeentulon välinen yhteys rakoilee. On paljon yhteiskunnallisesti tärkeää työtä, joka ei ole perinteistä palkkatyötä. Jonkun ansiotaso kasvaa kohisten ja toinen taas ei tule palkallaan toimeen, vaikka tekisi täyttä työaika. Osa ihmisistä joutuu puolestaan hankkimaan toimeentulonsa eri lähteistä perinteisen työsuhteen tai toimeksiannon sijaan. Työn, toimeentulon ja sosiaaliturvan on tuettava paremmin toisiaan. Samalla on muistettava, että työ on ihmiselle muutakin kuin keino tulla taloudellisesti toimeen.

Jokaisen ihmisen elämään sisältyy erilaisia vaiheita. Jatkuva työsuhte, osa-aikaisuus, työttömyys, pää- ja sivutoiminen yrittäjäjyys, perhevapaat ja koulutus seuraavat

toisiaan ja voivat myös limittyä. Jokaisessa vaiheessa tarvitaan riittävää turvaa ja kannustin jatkuvaan koulutukseen elinikäisen oppimisen hengessä. On tärkeää varmistaa, ettei kestävä kasvun, tuottavuuden, työllisyyden ja hyvinvointiyhteiskunnan toisiaan tukeva yhteys haurastu.

Myös alustatalouden töiden osuus kasvaa. Alustataloustöitä jaetaan digitaalisen alustan kautta kerta- ja keikkaluonteisia tehtävinä korvausta vastaan. Toiminta jää perinteisen työsuhteen ja yritysten välisten toimeksiantosuhteiden väliin ja kaipaa selkeyttämistä. Mikäli toiminta on rinnastettavissa muodoltaan palkkatyöhön, on henkilö määriteltävä työntekijäksi, jolla on oikeus työsuhteen tuomaan turvaan. Alustojen omistajien ei myöskään saa antaa siirtää riskiään alustojen kautta työtä tekeväille. Muokkaamalla alustatalouden pelisääntöjä yhtäältä reiluiksi ja läpinäkyviksi, mutta toisaalta joustaviksi, Suomi voi vaikuttaa globaalisti työelämän tulevaisuuteen, jossa kaikkien osapuolten velvollisuudet ja hyödyt olisivat tasapainossa. Alustatalouden kasvu ja työelämän murroksen kiihtyminen edellyttävät työntekijöiden järjestäytymisoikeuden tukemista kotimaassa ja ulkomailla. Ammattiyhdistysliikkeen asemaa tulee vahvistaa sekä lainsäädännön että käytännön työelämän tasolla erityisesti aloilla, joissa epätyypilliset työsuhteet ovat yleisiä.

Tärkeintä työelämän murroksen keskellä on huolehtia, että kaikki pysyvät muutoksessa mukana. Mitä korkeampi koulutus, sitä pidemmät työurat, korkeampi työllisyysaste, paremmat mahdollisuudet siirtyä työstä toiseen tai työttömyydestä työmarkkinoille sekä paremmat mahdollisuudet parempaan palkkaan. Teknologian nopea muutos edellyttää lisääntyvää täydennyskoulutusta ja jatkuvaa osaamisen kartuttamista läpi elämän.

Työn, opiskelun ja vapaa-ajan yhteensovittamista on helpotettava. Yhteensovittamisessa on huomioitava paremmin ihmisten erilaiset elämäntilanteet ja perhemuodot. Erilaiset työsuhteet lisääntyvät ja se lisää myös osaltaan joustavien perhepalveluiden, varhaiskasvatuksen ja päivähoidon tarvetta. SDP haluaa laajentaa vuoropäivähoidon saatavuutta. Vuoropäivähoito tulee mahdollistaa myös nuoremmille koululaisille arkisin klo 17.00–08.00 sekä tarpeen mukaan viikonloppuisin. Vuorohoidon osalta nuorimmille koululaisille (1. ja 2. luokat) tulisi taata vuorohoitopaikka myös koulun aloituksen jälkeen, mikäli lapsen iltä- ja yöaikaista huolenpitoa ei voida taata muulla tavoin.

Sukupuolten välisiä perusteettomia palkkaeroja tulee edelleen supistaa ja työmarkkinoiden sukupuolittuneita rakenteita tulee purkaa esimerkiksi perhevapaiden ja palkka-avoimuuden avulla.

Työn merkitys on muuttunut ihmisten arjessa. Yhä useammin vapaa-aikaa arvostetaan työtä enemmän, mutta edelleen työ on väylä kiinnittyä yhteisöön ja kokea merkityksellisyyden tunnetta. Sen arvoa ei voi mitata vain tuottavuudessa ja rahassa, vaan myös demokratiaa vahvistavana ja yhteiskuntaa tasapainottavana voimana.

Työ on kuitenkin edelleen hyvinvointivaltion peruspilari. Ilman korkeaa työllisyysastetta emme pysty ylläpitämään ja kehittämään hyvinvointipalveluitamme. Siksi on

tärkeää, että jokainen mahdollisuuksien mukaan osallistuu työn tekemiseen ja yhteisen hyvinvointimme rakentamiseen.

Teknologisen kehityksen kiihtyessä on tarkkaavaisesti seurattava sitä, millaiseksi uusi tasapaino muodostuu. Samassa yhteydessä on perusteltua rakentaa sekä ylläpitää reilua työelämää ja sellaista toimintaympäristöä, missä innovaatioista syntyy uutta ja kasvavaa yritystoimintaa.

SDP TOIMII SEN PUOLESTA, ETTÄ SUOMESSA JOKAISELLA ON TÖITÄ, JOKAINEN ON OSAAJA JA OSALLISTUJA. JOKAISELLA ON TILAISUUS OTTAA TYÖELÄMÄN MUUTOS HALTUUN JA TARVITTAESSA OIKEUS TURVAAN JA TUKEEN.

1.1. LAPSET, LAPSIPERHEET JA VARHAISKASVATUS

Monien elämisen muotojen Suomi

Hyvinvoiva ja vauras Suomi rakentuu hyvälle ja yhdenvertaiselle lapsuudelle. Perheiden hyvinvointiin vaikutetaan koko yhteiskunnassa. Perhepolitiikan pitää olla läpileikkaavasti läsnä kaikkialla. Lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä sekä perheitä tulee tukea moniammatillisesti elämän kaikissa vaiheissa. Perhepolitiikan punaisena lankana vahvistetaan ja parannetaan ehkäiseviä ja matalan kynnyksen perhepalveluita. Vastuullinen perhepolitiikka on inhimillisesti ja yhteiskunnan kannalta kannattava investointi.

Tulevaisuuden Suomessa on pidettävä hyvää huolta jokaisesta lapsesta. Onnistuneella perhepolitiikalla rakennetaan luottamuksen ilmapiiriä, jossa perheen perustaminen koetaan myönteisenä ja tavoiteltavana asiana. Perheen perustamisen lykkäämiseen ja syntyvyyden laskuun vaikuttavat yhteiskunnalliset syyt poistetaan johdonmukaisella, monipuolisella sekä perhemyönteisellä lapsi- ja perhepolitiikalla. Työ pohjautuu parlamentaarisesti laadittuun kansalliseen ihmisoikeus- ja perusoikeusperustaiseen lapsistrategiaan.

Perheiden monimuotoisuus on huomioitava kaikessa päätöksenteossa. Perheen käsite on muuttuva. Oleellista on lähi-ihmissuhteet ja niihin liittyvä myönteinen tunne-side. Myös läheiset ovat tärkeä voimavara perheille. Lapsi- ja perhepolitiikan pitää tukea kaikkia perheitä yhdenvertaisesti. Suomessa ja maailmalla on lapsia, joiden elämästä puuttuu pysyvyyttä ja turvallisuutta. Lapsen etu vaatii, että jokaista hänen tosiasiallista vanhemmuussuhdettaan tuetaan ja suojataan lainsäädännön kautta. Samaan aikaan joka viides pariskunta kärsii tahattomasta lapsettomuudesta ja luvun oletetaan kasvavan. Yksinasuvia ja perheitä tulee tukea heidän lapsitoiveensa täyttymisessä esimerkiksi vahvistamalla adoption asemaa ja helpottamalla lapsettomuushoitoihin pääsyä. Hedelmöityshoitoihin pääsyä tulee helpottaa ja palveluissa pitää huomioida monimuotoiset perheet, itselliset äidit ja kumppanivanhemmuus. Yhteiskunnan vastuulla on tukea järjestelmällisesti ihmisten mahdollisuuksia perus-

taa perhe. Ei-kaupallisille sijaissynnytysjärjestelyille tulee luoda selkeä lainsäädäntö ja palvelujärjestelmän tuki, jotka turvaavat kaikkien osapuolten aseman. Myös työelämän ja opintojen on oltava perheystävällisiä ja huomioitava erilaisten ja eri elämäntilanteissa olevien perheiden tarpeet. Samalla työnantajien asenteiden ja työelämän käytänteiden täytyy muuttua tukemaan erilaisia perhemuotoja ja hoitovastuun tasa-arvoisempaa jakautumista vanhempien välillä sekä työn ja vapaa-ajan yhteensovittamista. Eroperheissä on mahdollistettava yhteishuoltajuuden jakautuminen aidosti tasan vanhempien kesken, kuitenkin ensisijaisesti lapsen edun mukaisesti. Vanhemmuuden aiheuttamissa kuluissa on otettava paremmin huomioon jaetun vanhemmuuden tilanne.

Lapsi- ja perhepolitiikan lähtökohtana kansallinen lapsistrategia

Lapsuudessa luodaan edellytykset sille, että jokainen lapsi saa kasvaa täyteen mitaansa yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä. YK:n lapsen oikeuksien sopimus muodostaa kansainvälisoikeudellisen perustan lasten oikeuksien edistämiseksi ja turvaamiselle. Myös muut ihmisoikeussopimukset turvaavat lapsille tärkeitä oikeuksia. Vammaisten lasten kannalta tärkeässä roolissa on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus. Suomen tulee aina huolehtia omalta osaltaan sopimusten täytäntöönpanosta.

Tavoitteiden ja veloitteiden täytäntöönpanoa edistetään parlamentaarisisena työnä laaditulla kansallisella lapsistrategialla. Strategia on hallituskaudet ylittävä ohjelma, johon pohjautuen tehdään hallituksen toimeenpanosuunnitelma. Toimeenpanosuunnitelmaan hallitus valitsee lapsistrategian keskeisistä linjauksista edistettävät tavoitteet, toimenpiteet ja niiden resurssit omalle hallituskaudelleen. Strategian toteutuminen edellyttääkin johdonmukaista toimeenpanoa sekä systemaattista arviointia ja seurantaa. Strategia sisältää tavoitteet ja toimet lapsen oikeuksien sopimuksen sekä muiden lasten ja nuorten oikeuksien kannalta keskeisten ihmisoikeussopimusten ja perusoikeuksien täytäntöönpanossa. Lapsistrategia ohjaa valtion lisäksi myös kuntien ja maakuntien päätöksentekoa ja toimintaa. Strategialla on myös laajempi rooli yhteiskunnan eri toimijoiden, kuten järjestöjen, yhteisöjen, yritysten ja muiden toimijoiden sitouttamisessa lasten oikeuksien edistämiseen.

Lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi on vakiinnutettava osaksi valtion, kuntien ja maakuntien toimintaa. Lapsivaikutusten arvioinnissa arvioidaan päätöksen, toimenpiteen tai toiminnan vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen.

Lapsiperheköyhyyden poistaminen

Köyhyys heikentää lasten ja perheiden hyvinvointia, siksi köyhyyden periytyminen ja ylisukupolvinen syrjäytyminen on katkaistava. Jokaisella ihmisellä on oltava yhtäläiset mahdollisuudet kasvuun ja kehitykseen. Tavoitetta toteutetaan kaikki yhteis-

kuntapolitiikan lohkot läpileikkaavalla ajattelulla lapsi- ja perhemyönteisyydestä, jota tehdään määrätietoisella, ennakoitavalla ja luottamusta rakentavalla yhteistyöllä eri toimijoiden kanssa. Kaikille tasa-arvoiset, edulliset perusterveyspalvelut ovat oleellinen osa lapsiperheköyhyyden vastaista työtä.

Yksinhuoltajaperheet ovat selvästi heikoimmassa asemassa kaikilla köyhyysmittareilla mitaten. Lapsiköyhyys onkin yleisintä yksinhuoltajaperheissä sekä perheissä, joissa lapset ovat alle kolmevuotiaita. Myös monilapsisissa perheissä köyhyysriski on keskimääräistä suurempi. Köyhyysriski on suurempi myös tilanteissa, joissa vähintään toinen perheen vanhemmista on opiskelija. Lapsiperheiden toimeentulo on turvattava, koska se torjuu tehokkaimmin köyhyyttä. Universaalit palvelut ja sosiaaliturva eivät yksin riitä, vaan perheiden on saatava myös joustavia, kohdennettuja palveluita ja tukea. Esimerkiksi tukiperheet auttavat sekä lapsia että vanhempia arjesta selviämisessä. Hyvinvointialueiden vastuulla oleva täydentävä ja harkinnanvarainen toimeentulotuki on konkreettinen keino vähävaraisten lasten harrastusten tukemiseen.

Lasten ja nuorten yhdenvertaiset palvelut rakentuvat koulujen ja oppilaitosten ympärille

Koulujen ja oppilaitosten tulee olla oppimis- ja hyvinvointiympäristöjä, jotka tukevat jokaisen lapsen kasvua ja kehitystä moniammatillisesti. Koulujen ympärille on sekä luonnollista että toimivaa rakentaa lasten ja nuorten hyvinvointia vahvasti ja moniammatillisesti tukeva arki ja oppimisympäristö. Oppimis- ja hyvinvointikeskuksissa on jokaisen saatavilla sosiaalinen, pedagoginen, psyykinen ja terveydellinen tuki. Oppimisympäristöjen on oltava tarkoituksenmukaisia, sisäilmaltaan terveitä ja turvallisia.

Oppilashuollon on toimittava kokonaisuutena, jossa eri ammattilaiset tekevät yhteistyötä ja osaavat ohjata oppilaan sekä oppilaan huoltajat tarvittaviin palveluihin. Yhteistyötä on tarvittaessa osattava tehdä vammais- ja omaishoitopalvelujen ammattilaisten kanssa. Yksilöllisen ohjaamisen lisäksi on kehitettävä uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti ehkäisevää ja yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Onnistunut kiinnittyminen opiskeluryhmään ja sosiaalisen luottamuksen kasvu vaikuttavat hyvinvointiin ja opintojen läpäisyyn myönteisesti. Oppilashuollossa ja oppilaan ohjauksessa on tehtävä myös tiivistä yhteistyötä oppilaan kodin kanssa, jotta huoltajat pystyvät tukemaan oppilasta kouluun liittyvissä asioissa ja jatkokoulutuksen suhteen.

Koulupäivän rakennetta ja sisältöä uudistamalla voidaan tehokkaasti lisätä lasten hyvinvointia. Siirtyminen joustavaan kokonaiskoulupäivään parantaa koulumotivaatiota ja koulussa viihtymistä. Samalla se varmistaa lapsille mahdollisuuden kokeilla eri harrastuksia. Joustava koulupäivä tarkoittaa ohjatun harrastustoiminnan sijoittamista osaksi koulupäivää. Harrastusten järjestämiseen voivat osallistua yhteistyössä muun muassa koulun henkilökunta, taiteen ja kulttuurin tuottajat sekä ennen kaikkea erilaiset järjestöt. Oppilaiden omia toiveita harrastustoiminnan sisällöistä ja harrastuksista on kuultava toimintaa kehitettäessä.

Harrastamisen Suomen malli on ollut ensimmäinen askel kokonaiskoulupäivän toteuttamiseksi. Maksutonta mallia on kuitenkin kehitettävä edelleen toiminnan laajentamiseksi ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi, jotta mukaan saadaan etenkin ne lapset, joilla ei vielä ole harrastusta. Samalla on uudistettava aamu- ja iltapäivätoimintaa ja kytkettävä niitä osaksi koulupäivää. Luontevaa olisi, että myös Suomen mallista säädettäisiin jatkossa perusopetuslaissa ja se todettaisiin yksiselitteisesti voittoa tavoittelemattomana järjestettäväksi toiminnaksi. Joustavan koulupäivän harrastus-, aamu- ja iltapäivätoiminnassa on yhdenvertaisesti otettava huomioon erityistä tukea tarvitsevat ja vammaiset oppilaat. Kouluissa tulee toteuttaa aamupalakokeilu tarkoituksena parantaa hyvinvointia ja jaksamista.

Syrjäytymisvaarassa olevat lapset on tunnistettava mahdollisimman varhain, jolloin heistä on mahdollista pitää parempaa huolta. Näin kyetään pitämään heidät kiinni yhteisössä ja koulunkäynnissä. Oppilaita on tuettava vahvasti koulussa, jotta toisen asteen opinnoissa on mahdollista menestyä ja pärjätä. Koulupudokkaita nuoria varten on oltava jokaisessa kunnassa etsivä nuorisotyö, joka auttaa syrjäytymisvaarassa olevia nuoria ja luo heille suunnitelman jatkosta. Oppilashuollon ammattilaisten määrää on lisättävä peruskouluissa ja toisella asteella.

Matalan kynnyksen perhelähtöiset palvelut tukevat lapsiperheiden arkea

Lasten ja perheiden palveluista on tehtävä toimiva moniammatillinen kokonaisuus. Oleellista on, että perheet saavat hyvin toimivia palveluja oikea-aikaisesti ja riittävästi. Neuvolatyö ja varhaiskasvatus sekä oppilashuolto ja koulu yhdistetään pidemmällä aikavälillä yhdeksi kokonaisuudeksi.

Palveluihin on varattava niihin tarvittavat resurssit. Hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa on pidettävä huoli lapsiperheiden matalan kynnyksen palveluiden toteutumisesta jatkossakin eikä kunnan ja hyvinvointialueen väliin saa muodostua lapsi-perhepalveluita haittaavaa organisatorista raja-aitaa.

Koko maahan on rakennettava laajan palvelun perhekeskusverkosto. Tavoitteena on niiden kiinteä yhteys neuvoloihin ja varhaiskasvatuspalveluihin. Perhekeskusten tulee toimia monialaisesti yhteistyössä järjestöjen ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Viranomaisten ohella ne pystyvät tarjoamaan kaikille yhteistä vertaisryhmätoimintaa ja eri ryhmille kohdennettuja palveluita arjen solmukohdissa. Järjestöt tekevät monimuotoista, merkityksellistä ja vaikuttavaa työtä, esimerkiksi auttavat ennaltaehkäisevästi tukea tarvitsevia perheitä tukiperhe- ja tukihenkilötoiminnan kautta.

Palvelurakenteessa ei tällä hetkellä riittävästi tunnisteta monimuotoisia perheitä ja niiden tarpeita. Laadukkaan erityisosaamisen takaamiseksi tarvitaan koulutuksen kehittämistä sosiaalityöntekijöiden ja muiden perheitä työssään kohtaavien ammattilaisten opinnoissa ja täydennyskoulutuksessa. Myös lasten emotionaalisen ja fyysi-

sen kaltoinkohtelun sekä lähisuhdeväkivallan tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi tarvitaan koulutusta, jotta se ei peruspalveluissa jää havaitsematta.

Moniammatillinen lastensuojelu toimii lasten ja perheiden tukena

Lastensuojelu tarvitsee tietoon perustuvaa pitkäjänteistä kokonaisvaltaista uudistamista sekä kehittämistä. Lastensuojelun palveluiden piirissä olevilla lapsilla ja nuorilla on oikeus laadukkaisiin palveluihin ja jatkuvuuteen ihmissuhteissa. Tämä taataan laatusuosituksen avulla sekä huolehtimalla lasten ja perheiden oikeusturvan toteutumisesta muun muassa kunnollisten valvontamekanismien avulla, joissa lasten näkökulma ja osallisuus korostuvat. Lastensuojelussa on painotettava viranomaisten välistä, lapsen edusta lähtevää yhteistyötä perheen kanssa, millä vahvistetaan osallisuutta ja ehkäistään syrjäytymistä.

Lastensuojelun riittävät työntekijäresurssit on turvattava ja ennen kaikkea ennaltaehkäisyyn on panostettava tarpeeksi. Ennaltaehkäisevillä kotihoidon ja nuorisotyön palveluilla estetään ongelmien kärjistymistä ja kustannusten kasvua. Lastensuojeluun tarvitaan yhteistoiminnallisten, integroitujen ja tutkittuun tietoon perustuvien palvelujen kehittämistä. Lastensuojelulain mukaista moniammatillista yhteistyötä muiden ammattilaisten kanssa on vahvistettava ja huolehdittava, että lastensuojelussa on käytössä lain mukaisesti oikeudellinen neuvonta.

Lastensuojelun työntekijöiden jaksamista ja pysyvyyttä tuetaan hyvillä työolosuhteilla. Työntekijöiden välistä tehtävänjakoa ja yhteistyötä on kehitettävä edelleen. Tavoitteena on, että sama työntekijä kulkee asiakkaan rinnalla lastensuojeluprosessin eri vaiheissa.

Jotta voimme turvata nykyistä paremmin lasten oikeuden tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun, Marinin hallitus päätti hallituskaudellaan aloittaa lastensuojelun kokonaisuudistuksen. Vuonna 2007 säädetty laki on pirstaleinen ja vaikeaselkoinen. Ongelmallisuutta ovat tuoneet esiin niin lapsiasianvaltuutettu kuin lastensuojelun asiantuntijat ja ammattilaiset. Kyse on lasten perusoikeuksista, joten lainsäädännön tulee olla selkeää ja pitkäjänteistä.

Uudistuksen tavoitteena on ihmisten, erityisesti lasten, oikeusturvan parantaminen sekä lastensuojelun ennakoitavuuden, avoimuuden ja vaikuttavuuden parantaminen. Konkreettiset lainsäädännön uudistukset aloitettiin vuoden 2023 alussa.

Perhe-elämän, opiskelun ja työn yhteensovittaminen sujuu joustavasti

Perheiden arkea ja vanhemmuutta tuetaan luomalla perheystävällinen työelämäkulttuuri, joka mahdollistaa työn, opiskelun ja perhe-elämän yhteensovittamisen. Työpaikoilla on otettava huomioon erilaiset elämäntilanteet ja niihin liittyvät tarpeet osana työntekoa ja työpaikan käytäntöjä. Tämä toteutuu koko yhteiskunnan läpileik-

kaavalla ajattelulla lapsi- ja perheystävällisyydestä, jota toteutetaan määrätietoisella, ennakoitavalla ja luottamusta rakentavalla valtion, alueiden, kuntien, oppilaitosten ja työmarkkinajärjestöjen päätöksenteolla. Tarjotaan tulevaisuudessa lapsiperheiden vanhemmille mahdollisuus tehdä joustavampaa työaikaa ilman pelkoa ansiotason laskusta. Näin helpotetaan opiskelun sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista. Samalla on syytä helpottaa työntekijöiden mahdollisuuksia huolehtia myös omista vanhemmistaan ja läheisistään sekä toisaalta isovanhempien mahdollisuutta auttaa lastenlasten hoidossa.

Perheystävällisiä käytäntöjä tulee edistää työpaikoilla. Näitä voivat olla esimerkiksi etätöiden ja osa-aikaisen työajan mahdollistaminen, perheystävälliset kokousajat, perhevapaalle kannustaminen ja sujuvan paluun järjestäminen perhevapaalta palaavalle. Perhevapaat eivät myöskään saa vaikuttaa työelämässä etenemiseen ja palkkaustsoon. Raskaussyrjinnässä on oltava nollatoleranssi. Lisäksi palvelujen ja työelämän yhdistämistä tulee joustavoittaa, jotta vanhempien osallistuminen muun muassa vanhempainvartteihin, kasvatus- ja arviointikeskusteluihin ja laajoihin perhekohtaisiin terveystarkastuksiin on mahdollista.

Perhevapaamallin on edistettävä vapaiden tasapainoista jakautumista ja ehkäistävä hoivavastuun sukupuolittunutta kasaantumista. Tavoitteena on 16 kuukauden mittainen ansiosidonnainen vanhempainraha. Siihen edetään pidentämällä asteittain sekä vanhemmille korvamerkittyjä päivärahajaksoja että vanhempien kesken jaettavaa jaksoa. Perhevapaat tukevat tasa-arvoisempaa työ- ja perhe-elämää. Ne kannustavat ja ohjaavat vanhempia jakamaan perhevapaat tasa-arvoisesti. Perhevapaat edistävät hoivavastuun tasaista jakautumista, mikä edistää muun muassa palkkatasarvoa, samapalkkaisuutta ja vaikuttaa myös erityisesti naisten eläkeläisköyhyyden vähentymiseen. Hallituskaudella 2019–2023 toteutettu perhevapaauudistus oli merkittävä askel tähän suuntaan, mutta työtä on jatkettava. Kotihoidontuen järjestelmä tulee uudistaa osana perhevapaiden uudistamista. Kotihoidon tuen kestoja tulee jatkossa rajata asteittain vanhempainrahajakson pidentämisen yhteydessä ja edetä siten vaiheittain kohti sen poistamista. Sellaisista kunnan maksamista kotihoidon tuen osista, jotka edellyttävät perheen kaikkien lasten hoitamista kotona, tulee seuraavien vuosien aikana luopua.

Työaikajoustoissa tulee huomioida nivelvaiheet, joissa lapsi aloittaa perusopetuksen, siirtyy yläkouluun sekä jatkaa toiselle asteelle. Vuorohoidon osalta nuoremmille koululaisille (1. ja 2. luokat) tulee taata vuorohoitopaikka myös koulun aloituksen jälkeen, mikäli lapsen ilta- ja yöaikaista huolenpitoa ei voida taata muulla tavoin.

Varhaiskasvatus on lapsen oikeus

Varhaiskasvatus on sivistyksellinen perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa lapsi oppii ja kasvaa yhdessä toisten lasten kanssa, saa kokemuksia leikistä, liikunnasta, taiteista, tanssista, musiikista ja yhdessä toimimisen ja oppimisen ilosta. Ennen kouluikää tapahtuva oppiminen on ensisijaisessa asemassa, kun halutaan panos-

taa tulevaisuuteen. Varhaiskasvatus myös ehkäisee syrjäytymistä, huono-osaisuuden kierteen periytymistä, lasten välistä eriarvoistumista ja pienentää hyvinvoinnin ja terveyden eroja aikuisuudessa.

Varhaiskasvatus on nimensä mukaisesti osa koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatuksen keinoin luodaan hyvä pohja oppimiselle. Laadukas varhaiskasvatus on nähtävä kasvatuksellisesta sekä koulutuksellisesta näkökulmasta, ei enää sosiaalipalveluna tai vanhemman työssäkäynnin tukena. Varhaiskasvatuksen tulee tukea vanhempien kasvatustehtävää. Varhaiskasvatuksen positiiviset vaikutukset yksilön kehitykselle, koulumenestykselle sekä myöhemmin yhteiskuntaan kiinnittymiselle ovat kiistattomat.

Varhaiskasvatuksen korkean laadun tärkein tausta ovat päiväkodin osaavat ammattilaiset. Laadukas pedagogiikka edellyttää myös varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehittävää johtamista. Varhaiskasvatuksen laadun ja yhdenvertaisen toteutumisen keskeinen tekijä on, että päiväkodeissa työskentelee ammattitaitoinen ja tehtäviinsä kelpoinen henkilöstö. On varmistettava, että varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutusmäärät vastaavat todellista tarvetta, jotta turvataan yhdenvertainen ja laadukas varhaiskasvatus jokaisessa Suomen päiväkodissa. Aloituspaikkojen kohdentamisessa ja lisäämisessä on huomioitava alueelliset ja eri ammattiryhmien tarpeet.

Varhaiskasvatuksella on myös keskeinen merkitys ehkäistäessä alueellista segregatiota. Myönteistä erityiskohtelua varhaiskasvatuksessa on lisättävä: varhaiskasvatuksen yksiköiden resursoinnissa on huomioitava alueella asuvien erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten määrä.

Varhaiskasvatukseen on osoitettava tarvittavat määrärahat ja ylläpidettävä arviointikriteereitä, joilla määritellään, millaista on korkealaatuinen, pedagoginen varhaiskasvatus. Näin varmistetaan, että päiväkodeissa annettava varhaiskasvatus on yhdenvertaista ja tasalaatuista kaikkialla. Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden on toimittava jatkossakin samoilla laadullisilla kriteereillä ja samoilla asiakasmaksuilla kuin julkisten, eivätkä ne saa valikoida lapsia. Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden toiminnasta tuli luvanvaraista Marinin hallituskauden aikana. Yksityisen varhaiskasvatustoiminnan luvanvaraisuus turvaa toiminnan laatua nykyistä paremmin ja varmistaa osaltaan jokaisen lapsen oikeutta hyvään varhaiskasvatukseen.

Päiväkotien lapsiryhmät on aina muodostettava lapsen kehitystason mukaan eli niissä huomioidaan lapsen ikä ja kehitystaso. Oppimisympäristöjen tulee olla monipuolisia, terveellisiä ja turvallisia. Lapsen tarvitsema tuki rakennetaan lapsen tarpeen mukaan, ei sen mukaan mitä on tarjolla. Kolmiportaisen tuen toteuttamista varhaiskasvatuksessa tulee vahvistaa. Varhaiskasvatuksen osana on vahvistettava tunne- ja vuorovaikutustaitojen tunnistamista ja hallintaa ja kehotunnekasvatusta sekä positiivisen luonto- ja liikuntasuhteen kehittymistä.

Kolmiportaista oppimisen tuen kehittämistä on jatkettava. Oppimisen tuen osalta on selkeytettävä tuen eri tasoja ja niiden vaatimia resursseja ja varmistettava opetusryhmien mitoitukset siten, että se huomioi tukea tarvitsevien lasten määrän. Oppimisen tuen edellytykset tulee turvata lisäämällä erityispedagogista osaamista ja huolehtimalla erityisopettajien, psykologien ja koulukuraattorien rahoituksen riittävyys aina varhaiskasvatuksesta alkaen.

Varhaiskasvatuksen osallistumisastetta tulee yhä nostaa. SDP:n tavoitteena on maksuton varhaiskasvatus. Maksuttomuutta ja korkeampaa osallistumisastetta kohti edetään askeleittain. Ensimmäisenä askeleena tätä kohti Marinin hallitus alensi varhaiskasvatusmaksuja sekä palautti jokaisen lapsen oikeuden varhaiskasvatukseen. Tämän lisäksi toteutamme kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun vuosina 2021–2024. Maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Tavoitteitamme

- Suomen on oltava maailman paras maa perheille.
- Hallituskaudet ylittävä lapsistrategia luo perustan ennakoitavalle ja pitkäjänteiselle lapsi- ja perhepolitiikalle. Sen toimeenpano on turvattava ja lasten kokemaa yksinäisyyttä on ehkäistävä lapsistrategian mukaisin toimin ja osana kansallista strategiaa ja poikkihallinnollista ohjelmaa yksinäisyyden vähentämiseksi.
- Lapsiperheiden toimeentulo on turvattava sekä työllisyystoimin että kattavalla sosiaaliturvalla.
- Adoption asemaa on vahvistettava ja lapsettomuushoitoihin pääsyä helpotettava yhä useamman perheen perustamisen toiveen toteutumiseksi.
- Ennaltaehkäisyyn on panostettava nykyistä enemmän ja lastensuojelun riittävät työntekijäresurssit on turvattava.
- Perhevapaita on yhä kehitettävä kohti 16 kuukauden mittaista ansiosidonnaista vanhempainvapaata, joka jakautuu tasaisesti vanhempien kesken.
- Varhaiskasvatuksen on säilyttävä lapsen subjektiivisena oikeutena, sen osallistumisastetta on nostettava ja siinä on siirryttävä asteittain kohti maksuttomuutta. Vuoropäivähoidon saatavuutta on laajennettava koskemaan nuorimpia koululaisia.
- Kolmiportaisten tuen järjestelmää kehitetään edelleen. Oppimisvaikeuksia kokevat, mm. neurokirjon erityispiirteitä omaavat lapset huomioidaan palveluissa paremmin.
- Helpotetaan työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista tarjoamalla vanhemmille mahdollisuus tehdä joustavampaa työaikaa ilman pelkoa ansiotason laskusta.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden palveluihin on varattava niihin tarvittavat resurssit. Erityisesti on taattava riittävä henkilöstömäärä, jotta palvelut voidaan toteuttaa lain ja tavoitteiden mukaisella tavalla.

1.2. KOULUTUS, KASVATUS JA SIVISTYS

Sivistys antaa pohjan toteuttaa itseään yhteisön täysivaltaisena jäsenenä ja mahdollistaa yhteiskunnallisen osallistumisen, ajattelun vapauden sekä oman ja toisten arvon ymmärtämisen. Koulutuksellinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ihmisten kesken ovat hyvinvointiyhteiskunnan keskeisiä kulmakiviä ja rakentavat yhteiskunnan ja yksilöiden sivistystä sekä keskinäistä luottamusta. Koulutuksen ja oppimisen mahdollisuuksien on jakauduttava tasaisesti, jotta ne edistävät yhteiskunnan turvallista kehitystä kohti sosiaalisesti ja kulttuurisesti, ekologisesti sekä taloudellisesti kestävää tulevaisuutta. Koulutukseen kuuluu opetuksen lisäksi laajempi kasvatus- ja sivistystehtävä yhteiskunnassa.

Ilman tasa-arvoista koulutusta ja läpi elämän kestävää oppimista ei ole tasa-arvoista yhteiskuntaa eikä turvallista yhteiskuntakehitystä. Tasa-arvoisen koulutusjärjestelmän tavoitteena on saavutettava maksuton varhaiskasvatus ja perus-, toisen ja korkea-asteen koulutus. Työn, teknologian ja kulttuurin murroksessa Suomi pärjää vain koko yhteiskunnan laajalla osaamisella ja sivistyspääomalla. Koulutuksen on oltava jatkossakin julkinen palvelu. Koulutuksen markkinaehtoistaminen johtaa tasa-arvon heikkenemiseen.

Koulutuksen kautta tarjotaan kaikille mahdollisuudet kasvuun, osaamisen kehittämiseen ja näiden kautta aktiiviseen kansalaisuuteen. Siksi sosialidemokraattien tavoitteena on vahvistaa demokratiataitoja kaikilla koulutusasteilla sekä taata jokaiselle vahva yleissivistys. Koulutus tarjoaa mahdollisuuden kehittymiseen myös erilaista tukea tarvitseville oppijoille. Opetuksessa tunnistetaan erilaisista lähtökohdista tulevien opiskelijoiden tarpeet ja turvataan oikea-aikainen ja riittävä tuki. Tavoitteena on saada kaikki koulutuksen piiriin ja nostaa merkittävästi niin toisen asteen kuin erityisesti korkea-asteenkin läpäisyä ja siten Suomen koulutus- ja osaamistasoa kohti OECD:n kärkeä. Erilaisten oppimisympäristöjen pitää olla avoimia ja tunnistaa ja tunnustaa laajasti muualla hankittu osaaminen osaksi oppimispolkua ja hyödyntää laajasti koko yhteiskunnan osaamista.

Oppilaitoksista pitää tehdä esimerkillisen kiusaamisvapaita yhteisöjä. Koulurauha on jokaisen oppilaan, opiskelijan ja henkilökunnan luovuttamaton oikeus. Vastuu koulurauhasta ja turvallisesta oppimisesta on koko koulu yhteisöllä. Kiusaamiseen puuttuminen on kuitenkin ennen kaikkea koulujen, päiväkotien ja oppilaitosten henkilökunnan tehtävä. Henkilökunnalle tulee antaa riittävät työkalut puuttua kiusaamiseen.

Laadukkaan koulutuksen taustalla ovat ammattitaitoiset ja hyvinvoivat opettajat ja muu henkilökunta. Suomessa on oltava maailman parhaat opettajat ja opetushenkilöstön riittävydestä sekä osaamisesta tulee huolehtia kaikilla koulutusasteilla. Tulevan opettajapulan taltuttamiseksi ja ennakointia helpottamaan on perustettava opettajarekisteri, jonka avulla eri alojen opettajien määrää ja koulutustarvetta voidaan ennakoida. Tuetaan vastavalmistuneiden opettajien työhön siirtymistä mentoroinnilla ja varmistetaan kaikille opettajille mahdollisuus monipuoliseen täydennyskoulutautumiseen ja kelpoisuuden päivittämiseen. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville henkilöille pitää rakentaa täydennyskoulutusväy-

liä osaamisensa ja kelpoisuutensa päivittämiseen, jotta voidaan varmistaa osaava työvoima laadukkaana varhaiskasvatuksen järjestämiseksi kaikkialla Suomessa. Oppilaitosten opetuksen yhteisen suunnittelun kautta olisi mahdollista kohdentaa opetusresursseja nykyistä tarkoituksenmukaisemmin.

Yhteiskunnan ja työelämän muutos muokkaa osaamistarpeitamme. Merkittävä tekijä muutoksessa on digitalisaatio, joka muokkaa toimintamalleja, työtapoja ja keinojamme käsitellä tietoa. Aktiivinen kansalaisuus edellyttää kriittistä ajattelu- ja lukutaitoa.

Viimeisten vuosien kriisien, kuten maailmanlaajuisen koronapandemian, Venäjän hyökkäyssodan Ukrainaan sekä energiakriisin keskellä koulutusjärjestelmän tärkeys on noussut entistä vahvemmin esiin. Koko koulutuskenttä varhaiskasvatuksesta vapaaseen sivistystyöhön luo yhteiskuntaan kestäviä rakenteita ja vahvistaa yhteiskunnan hyvinvointia ja henkistä kriisinkestävyyttä. Kriisien keskellä oppilaitokset ovat myös kansainvälistyneet ja monikielistyneet nopeasti. Tämä kehitys on huomioitava kaikessa koulutuksen kehittämisessä.

Jatkuvan oppimisen avulla huolehditaan työllisyydestä ja edistetään koulutuksellista tasa-arvoa. Jokaiselle on annettava mahdollisuus huolehtia omasta osaamisestaan. Aiemmin hankittu pohjakoulutus ei riitä työelämän ja yhteiskunnan muuttuessa, vaan osaamista ja työuran suuntaa pitää päivittää entistä useammin. Jatkuvan oppimisen järjestelmien on mahdollistettava osaamisen päivittäminen ja yhteiskunnan muutosten mukana pysyminen. Koulutusjärjestelmän on palveltava koko väestön koulutuksellisia tarpeita. Erityistä huomiota on kiinnitettävä matalan pohjakoulutuksen ja puutteellisten perustaitojen omaavien osaamisen kartuttamiseen.

Koulutus on tulevaisuudessakin keskeinen keino kiinnittyä yhteiskuntaan ja työelämään. Suomen odotetaan olevan globaalissa koulutuskeskustelussa ja -toiminnassa merkittävä tekijä ja suunnannäyttäjä. Monet aikamme kysymykset ilmastomuutoksesta lasten ja nuorten hyvinvointiin, tunnetaitoihin ja digisivistykseen ovat globaalisti yhteisiä ja niihin on viisasta etsiä yhteisiä ratkaisuja. Tarvitsemme globaalia koulutuspolitiikkaa kansallisten koulutusjärjestelmien rinnalle ja Suomen on syytä olla aktiivinen toimija. Lapset ja nuoret elävät maailmassa, jossa heillä on monia identiteettejä paikallisesta globaaliin. Kansallisen koulutusjärjestelmän ja -politiikan rinnalle pitää rakentaa paikallisia ja globaaleja tasoja. Paikallisuus toteutuu Suomessa kuntien roolin ja opettajien laajan autonomian kautta. Globaalisti voimme edistää yhteisiä laadukkaita opetussisältöjä. Suomelta odotetaan globaalissa koulutuskeskustelussa ja -toiminnassa kokoaan isompaa roolia ja merkittävää kädenjälkeä. Globaalille osallistumiselle on luotava vahvat rakenteet ja riittävät resurssit.

Meidän on vaikutettava kansainvälisiin mittareihin siitä, mitä on hyvä koulutus. Meidän on tarjottava osaamistamme esimerkiksi kehityspolitiikassa erityisesti koulutuksen saralla. Näkökulman on kuitenkin oltava yhteistyötä ja globaalia näkökulmaa painottava. Globaalikasvatuksen avulla opimme yhteistyöstä ja mukanaolosta ja

sitä pitää tarjota jokaisella koulutusasteella. Koulutuksen globaalin vaikuttavuustyön osana on huomattava globaalin koulutusmarkkinan kasvu, jossa mukanaolo on edellytys vaikuttavuudelle. Suomalaislähtöistä laadukasta koulutusta on oltava tarjolla maailmalla ja on panostettava globaalin koulutusviennin kehittämiseen.

Suomen itsessään on oltava kansainvälisesti houkutteleva maa tulla opiskelemaan. Koulutuksen tulee olla maksutonta myös kansainvälisille opiskelijoille heidän lähtömaastaan riippumatta. Kansainväliset opiskelijat integroidaan mahdollisimman hyvin osaksi koko yhteisöä. Osana opintoja tarjotaan keinoja integroitua työelämään jo ennen valmistumista sekä kotimaisten kielten opintomahdollisuuksia. Tänne tulevalle kansainväliselle opiskelijalle on luotava kannusteet sille, että hän haluaa opintojensa jälkeen jäädä Suomeen.

12-vuotisen peruskoulutuksen on taattava yhdenvertaiset mahdollisuudet jokaiselle oppijalle

Peruskoulu on koko suomalaisen koulutusjärjestelmän kruunun jalokivi ja sen kehittämisestä on pidettävä huoli. Oppivelvollisuuden laajentaminen SDP:n tavoitteiden mukaisesti kattamaan peruskoulun lisäksi toinen aste on ollut suomalaisen koulutuspolitiikan merkittävimpiä rakenteellisia uudistuksia vuosikymmeniin. Nyt peruskoulu ja toinen aste muodostavat oppivelvollisuuden ja 12-vuotisen peruskoulutuksen ja koulutus on tosiasiallisesti maksuton kaikille. Seuraavaksi on laajennettava esikoulu kaksivuotiseksi.

2020-luvun lapsista valtaosa päättää oppivelvollisuuskoulutuksen 2030-luvulla, siirtyä työelämään 2040-luvulla ja päättää työuransa vuosisadan loppupuolella. Jotta peruskoulu ja 12-vuotinen oppivelvollisuuskoulutus pystyvät vastaamaan 2040 luvun tarpeisiin, väestökehityksen haasteisiin ja yhteiskunnalliseen kehitykseen, on aloitettava peruskoulun parlamentaarinen kokonaisuudistus. Tavoitteena on lainsäädännöllisesti, rahoituksellisesti, toiminnallisesti yhtenäinen ja johdonmukainen kokonaisuus palvelemaan uudistunutta oppivelvollisuutta. Sillä varmistetaan nykyistä selkeämpi mahdollisuus seurata, ohjata ja koordinoida oppilaiden sivistyksellisten oikeuksien ja palveluiden yhdenvertaista ja laadukasta toteutumista koko maassa julkisesti tuotettuina.

Vuonna 2021 lähes 40 prosentissa Suomen kunnista syntyi alle 25 lasta. Näiden kuntien on vaikeaa järjestää monipuolista opetustarjontaa ja oppilaiden koulumatkat voivat kasvaa pitkiksi. Erot kuntien mahdollisuuksissa tuottaa laadukkaita koulutuspalveluita kasvavat edelleen. Kuntien vastuulla olevien varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen laatu tulee turvata kaikkialla Suomessa esimerkiksi koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä lisäämällä.

Peruskoulussa pitää pystyä hankkimaan sellaiset tiedot ja taidot, joilla jokainen pärjää toisen asteen koulutuksessa. Vahvat oppimaan oppimisen taidot, yleissivistys, luku-, kirjoitus- ja laskutaito sekä kielitaito, digitaidot, medialukutaito, demokra-

tiataidot ja tunne- ja kehotaidot ovat tänä päivänä keskeisiä kansalaistaitoja, joiden opetusta tulee jatkossa vahvistaa entistä enemmän peruskoulussa. Peruskoulussa voidaan tukea myös liikunnalliseen elämäntapaan kasvamista. Siksi perusopetuksen kokonaistuntimäärää on lisättävä muutamilla vuosiviikkotunneilla ja ne tulee paikallisesti kohdentaa tarpeen mukaan. Sukupuolisensitiivinen kasvatus tulee ulottaa kaikille koulutuksen asteille. Tasa-arvokysymykset opetuksessa valtavirtaistetaan sisällyttämällä ne opetussuunnitelmien perusteisiin.

Erilaiset oppimisen tuen tarpeet on huomioitava läpi koulupolun. Sitoudumme kansainvälisten sopimusten mukaisesti inklusion toteutumiseen kouluissa ja oppilaitoksissa ja takaamme jokaiselle oppijalle tarvittavan tuen. Oppimisen tukeen on varattava riittävät ja tarkoituksenmukaiset resurssit eikä inklusiota saa käyttää säästökeinona. Inklusion lisäksi tarvitaan erilaisille oppijoille sopivia pienryhmiä tukemaan oppimista. Oppimisen tuen käsitteitä ja toteutumista oppivelvollisuuden aikana on täsmennettävä, sekä oppimisen tuen lainsäädäntöä selkeytettävä. Tavoitteena on, että jokaisen oppilaan oikeus tukeen vahvistuu, tuki on riittävää ja oikea-aikaista ja yksilöllisten tuen tarpeiden muuttuessa erilaisten tukimuotojen toteutuminen on sujuvaa.

Alueellisten kasvatusta- ja koulutuspalveluiden merkitys segregatiokehityksessä, eriarvoisuuden torjumisessa sekä hyvinvointi- ja oppimiseröjen tasaamisessa on suuri. Etenkin peruskoulut ovat tärkeä asuinpaikkavalintaa ohjaava ja sitä kautta myös kaupunginosien eriytymiseen vaikuttava tekijä. Segregaation ehkäisyssä ja erojen tasaamisessa päiväkotien ja peruskoulujen tarvelähtöinen rahoitus onkin erityisen merkityksellistä ja siihen tulisi yhä enemmän panostaa kansallisesti. Tasa-arvohoitoksen määrä on vakiinnutettava tasolle, joka on opetuksen järjestäjien tarpeisiin vastaava ja ennakoitava.

SDP:n pitkäaikainen tavoite on, että jokaiselle oppijalle paras koulu on oma lähikoulu. Lähikouluperiaatteen vahvistamiseksi kouluihin hakeutumiseen ja oppilasvalikointiin liittyvien periaatteiden tarkastelu paikallisesti on keskeistä. Koulujen erityispainotusten jakautumiseen alueellisesti tasaisesti kuntien sisällä tulee kiinnittää erityistä huomiota, kuten myös painotetun opetuksen hakukäytäntöjen yhtenäisyyteen, yhdenvertaisuuteen ja avoimuuteen. Myös koulujen sisäiseen eriytymiseen on puututtava. Opetuksen järjestäjien tulee harkita painotetun opetuksen toteuttamista tuntimuotoisena opetuksena pysyvien erikoisluokkien vaihtoehtona. Painotettuun opetukseen liittyvien kansallisten linjausten tarkastelu on niin ikään tarpeen.

Tarvitaan perusopetuksen parlamentaarinen kokonaisuudistus, jonka osana käynnistetään maahanmuuttajataustaisia oppilaita koskeva kehittämisohjelma. Ohjelma sisältää perusopetukseen valmistavan ja oman äidinkielen opetuksen lainsäädäntöuudistukset sekä suomi tai ruotsi toisena kielenä (S2) -opetuksen kehittämisen ja opetustuntimäärien nostamisen.

Uskontojen ja elämäkatsomusten ymmärtämisen merkityksen korostuessa ja niiden välisen vuorovaikutuksen lisääntyessä koulun tulee tarjota oppilaille mahdollisuus ymmärtää omaa uskontoaan, elämäkatsomustaan ja kulttuuriaan suhteessa

muihin uskontoihin, elämänkatsomuksiin ja kulttuureihin. SDP haluaa uskonnon- ja elämänkatsomustiedon kaikille yhteiseksi katsomusaineeksi. Yhteisessä katsomusaineen opetuksessa oppilaille olisi sama kohtelu uskontokunnista riippumatta, mikä edistäisi opetuksen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Kaikille yhteinen oppiaine helpottaisi opetuksen sirpalemaisuuksia ja työjärjestyksen laadintaa, samoin opetussuunnitelmien laatiminen yksinkertaistuisi, kun tarvittaisiin vain yksi opetussuunnitelma. Nykyisenlainen uskonnon- ja elämänkatsomustiedon opetus lopetettaisiin peruskoulussa ja toisella asteella.

Sosialidemokraatit haluavat jatkaa joustavan kokonaiskoulupäivän sekä aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnan kehittämistä. Joustava koulupäivä tasa-arvoistaa myös lasten harrastusmahdollisuuksia, kun toimintaa tuodaan koulupäivän yhteyteen. Näin entistä useammalla lapsella on mahdollisuus harrastaa yhdessä muiden lasten kanssa. Joustava koulupäivä mahdollistaa myös sen, että perheille jää enemmän aikaa yhdessäoloon, kun harrastustoiminta kytkeytyy koulupäivän yhteyteen.

12-vuotinen oppivelvollisuuskoulutus takaa laajan yleissivistyksen. Sen päätyttyä kaikilla tulee olla vahvat kansalaistaidot ja mahdollisuudet jatko-opintoihin, joiden avulla pärjääminen ja osallisuus muuttuvassa yhteiskunnassa on mahdollista. Yhtenäisempi toinen aste on tulevaisuudessa vahvempi osa oppivelvollisuuskoulutusta, jonka loputtua kaikilla on valmiudet jatko-opintoihin ja työelämään sekä läpi elämän jatkuvaan oppimiseen. Sosialidemokraatit kannattavat toisen asteen tiiviimpää yhteistyötä niin sisällöllisesti kuin rakenteellisesti ja sillä voidaan parantaa toisen asteen saavutettavuutta. Toisen asteen kehittämisessä pitää huomioida väestökehitys, alueelliset työvoimatarpeet sekä mahdollisuus kasvattaa sivistyksellistä ja ammatillista osaamista riittävin resurssein koko maassa. Samalla tulee huomioida eri väestö- ja kieliryhmien sekä maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden tarpeet osana kehittämistä. Selkeytetään kaksoistutkinnon asemaa lainsäädännössä, rahoituksessa ja hakumenettelyissä.

Lukion ja ammatillisen koulutuksen rahoitus tulee turvata kattamaan aidosti maksuttoman toisen asteen tutkinto osana oppivelvollisuutta sekä varmistaa, että esimerkiksi oppimateriaalia on tarjolla suomeksi ja ruotsiksi, mutta myös vähemmistökielillä. Oppivelvollisten osalta toisen asteen perusrahoituksen määräytymistä tulee yhtenäistää.

Suomi kansainvälistyy nopeasti ja Suomessa asuu paljon nuoria, jotka ovat suorittaneet perusopetuksen tai sitä vastaavat opinnot muulla kuin kotimaisilla kielillä. Vieraskielisten lasten ja nuorten määrä tulee kasvamaan, jos kansalliset maahanmuutolle asetetut tavoitteet toteutuvat ja Suomi onnistuu vetovoimatekijöiden vahvistamisessa. Siksi sosialidemokraattien tavoitteena on lisätä mahdollisuuksia suorittaa toisen asteen tutkinto englanniksi. Mahdollistetaan englanninkielisen kansallisen ylioppilastutkinnon järjestäminen ja mahdollistetaan englanninkielinen kansallinen lukiokoulutus sekä ylioppilastutkinnon suorittaminen. Lisätään ammatillisessa koulutuksessa järjestämislupia englanninkieliseen opetus- ja tutkintokoulutukseen työelämätarpeiden perusteella.

Oppivelvollisuuden laajenemisen jälkeen on tarpeen eriyttää oppivelvollisuuteen tähtäävän ammatillisen koulutuksen rahoitus aikuisten ammatillisesta koulutuksesta. Ammatillisen koulutuksen kehittämässä on seurattava nopeasti työmarkkinoiden muutoksia, jotta koulutuksen sisällöt pysyvät ajan mukaisena. Ammatillisen koulutuksen laatu ja laajuus on turvattava yhteiskunnan muutoksissa. Ammatillisten tutkintojen perusteiden on oltava riittävän laaja-alaisia, jotta oppivelvollinen nuori saa niistä hyvät eväät elinikäiseen oppimiseen, ammattisivistykseen, työelämätaitoihin ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Samalla ammatillisen koulutuksen väylää korkeakouluopintoihin on vahvistettava ja entistä useampaa nuorta kannustettava jatkamaan opintoja korkea-asteelle. Siksi esimerkiksi yleissivistävien aineiden opetus on oltava riittävällä tasolla. Ammatillista koulutusta tulee uudistaa siten, että opiskelija hakeutuu nykyistä laajempiin, alakohtaisiin kokonaisuuksiin. Koulutusten edetessä opiskelija voi valita, millaisiin tehtäviin hän alan sisällä haluaa erikoistua. Huolehditaan jatkossakin riittävästä kontaktiopetuksen ja ohjauksen määrästä ammatillisessa koulutuksessa osaamistason nostamiseksi. Vahvistetaan oppivelvollisten oikeutta kokonaisuin koulupäiviin myös ammatillisessa koulutuksessa.

Lukion tehtävänä on antaa hyvä yleissivistys, kehittää ongelmanratkaisukykyä ja luovuutta sekä vahvistaa kriittistä ja loogista ajattelua sekä rakentaa polkua korkeakouluopintoihin. Maailman muutos haastaa myös ylioppilaskirjoituksia, jotka nähdään herkästi lukiokoulutuksen päätavoitteena. Sosialidemokraatit katsovat, ettei yleissivistävän lukiokoulutuksen kehittämisen tule keskittyä pelkästään ylioppilaskirjoitusten ympärille ja pitkällä aikavälillä ylioppilaskirjoituksista voidaan luopua, samalla kuitenkin huolehtien opiskelijoiden arvioinnin yhdenvertaisuudesta. Ylioppilastutkintoa on kehitettävä tunnistamaan ja tunnustamaan opiskelijan koko lukioaikana hankittu osaaminen. Lukio-opintoihin tulee sijoittaa tarvittava määrä pakollista työelämään tutustumista.

Toisen asteen koulutuksen kehittämässä ja siihen varattavissa resursseissa on kiinnitettävä huomiota erityisesti kouluhyvinvoinnin parantamiseen. Toisen asteen opinto-ohjauksen laatu on merkittävässä roolissa yksilöllisten opintopolkujen toteutumisessa ja toisen asteen jälkeisiin opintoihin hakeutumisen sujuvoittamisessa.

Oppimisen tukea on vahvistettava toisella asteella. Lukioissa on vahvistettava opiskelijan oikeutta tukiopetukseen sekä erityisopetukseen. Lisätään paikkoja ammatillisesti vaativaan erityisen tuen oppilaitoksiin maantieteellisestä kattavuudesta huolehtien ja vahvistetaan opiskelijan oikeutta tuki- ja erityisopetukseen.

Sosialidemokraatit haluavat varmistaa, että jokaisella opiskelijalla on mahdollisuudet tosiasiallisesti suorittaa toisen asteen tutkinto. Siksi on vahvistettava valmistavaa opetusta ja TUV- opetusta, jotta ne opiskelijat, joilla ei ole vielä tiedollisia edellytyksiä suorittaa toista astetta ammatillisessa koulutuksessa tai lukiossa, saavat riittävää tukea ja mahdollisuuden suorittaa toisen asteen tutkinnon sekä tuen opintojen loppuun saattamiseen. On mahdollista, että nykyisten työpajojen,

oppimissopimuksen ja muiden esimerkiksi nivelvaiheessa hyödynnettävien mallien ja menetelmien pohjalta syntyy nykyisen lukio- ja ammatillisen koulutuksen rinnalle uusi joustava malli oppivelvollisuuden suorittamiseen.

Koulujen ja oppilaitosten tulee olla oppimisen ja hyvinvoinnin ympäristöjä, jotka tukevat jokaisen oppilaan ja opiskelijan kasvua ja kehitystä. Koulujen ympärille on sekä luonnollista että toimivaa rakentaa lasten ja nuorten hyvinvointia vahvasti ja moniammatillisesti tukeva arki ja oppimisympäristö. Laadukkaan oppimisen ja hyvinvoinnin tueksi on jokaiselle oppijalle oltava saatavilla sosiaalinen, pedagoginen, psyykkinen ja terveydellinen tuki. Oppimisympäristöjen on oltava pedagogisesti tarkoituksenmukaisia, sisäilmaltaan terveitä ja turvallisia. Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyön tulee olla tiivistä ja vuorovaikutteista oppijoiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistamiseksi.

Suomen osaamistaso nostettava maailman kärkeen

Suomi menestyy vain osaamisella ja tämän vuoksi korkeakoulutettujen osuudessa nuorten ikäluokassa täytyy tavoitella maailman kärkeä. Suomalaisten koulutustaso on kansainvälisessä vertailussa tippunut jo pitkään ja on nyt kehittyvien maiden keskitasoa. Tähän kehitykseen on saatava muutos. Ensi vaiheessa tavoitteena on, että 2030-luvulla 60 prosenttia nuorista ikäluokista on korkeakoulutettuja. Koulutustason nostossa on tärkeää, että ammatillisen koulutuksen suorittaneiden osuus korkeakoulutuksessa nousee merkittävästi. Näitä tavoitteita tukee korkeakoulutuksen maksuttomuus ja aloituspaikkojen pitkäjänteinen lisääminen. Koulutuksen ja tutkimuksen rahoitus korkeakouluissa on oltava pitkäjänteistä, vakaata ja katettava laajentuvat koulutusmäärät. Korkeakoulujen perusrahoitusta on vahvistettava.

Pelkkä opiskelupaikkojen lisääminen ei auta, jos opinnot jäävät kesken. Osaava ja pedagogisesti pätevä henkilökunta ja oikein mitoitettut ryhmäkoot mahdollistavat opintojen sujuvan edistymisen, mikä osaltaan lisää opintojen mielekkyyttä ja läpäisyä. Korkeakouluissa on huomioitava nykyistä vahvemmin pedagoginen osaaminen ja tuettava henkilökunnan mahdollisuutta suorittaa pedagogisia opintoja.

Osana korkeakoulutuksen laajentamista on voitava nykyistä paremmin kohdentaa korkeakoulutuksen aloituspaikkoja niille hakijoille, joilla ei paikkaa ole ennestään. Samalla on huomioitava, että opiskelupaikan hakemisen tulee olla mahdollisimman yhdenvertaista ja kuormittamatonta, jonka vuoksi ensikertalaiskiintiötä tulee luopua. Siirtymäkaudella ennen ylioppilaskokeista luopumista korkeakoulujen valintajärjestelmiä kehitetään yhdessä korkeakoulujen kanssa siten, että tutkinto-opinnot voidaan aloittaa sujuvasti ilman vastentahtoisia välivuosia. Valinnoissa hyödynnetään ylioppilaskoetta mahdollisuuksien mukaan kuitenkin niin, että muita valintatapoja kehitetään tutkimusperustaisesti. Korkeakouluilla tulee olla enemmän mahdollisuuksia hyödyntää valintatapoja koulutusohjelmien tarpeiden mukaan. Erilaisten valintatapojen on oltava sellaisia, että erillisille

maksullisille valmennuskursseille ei ole tarvetta. Jo korkeakoulutuksessa olevien mahdollisuutta suunnata opintojaan uudelleen tulee tukea kehittämällä korkeakoulujen sisäisiä ja välisiä siirtymiä. Avoimen korkeakoulutuksen tarjontaa tulee avata maksuttomasti niille opiskelijoille, jotka eivät ole onnistuneet saamaan aloituspaikkaa.

Osaamisen lisäksi on myös huolehdittava opiskelijoiden hyvinvoinnista. Korkean osaamistason saavuttamista ei voida tehdä kuluttamalla opiskelijoita loppuun jo opintojen aikana. Korkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollon resurssit on turvattava. Osana hyvinvointia on myös taloudellinen turva, mistä syystä niin toisen asteen kuin korkea-asteen opiskelijoiden toimeentulosta ja mahdollisuudesta keskittyä opintoihin on huolehdittava riittävän tasoisella opintorahapainotteisella opintotuella ennen siirtymistä yleisturvaan. Harjoittelun aikaisen tuen osalta lähtökohtaisesti opiskelija saa palkkaa ja mikäli näin ei ole, turvataan opiskelijan toimeentulo opintotuella. Opiskelijoiden vaikuttamismahdollisuuksia edistetään turvaamalla ja vahvistamalla ylioppilas- ja opiskelijakuntien toimintaedellytyksiä. Tuetaan laadukasta, kohtuuhintaista ja opiskelijoiden moninaiset asumistarpeet huomioivaa opiskelija-asuntorakentamista esimerkiksi korottamalla investointiavustusta ja terveellisiä opiskelijalounaita sitomalla ateriatuki enimmäishintaan.

Korkeakoulutusta uudistettaessa on myös käytävä läpi kahden erillisen ja osin päällekkäisen korkeakoulujärjestelmän tarpeet. Tavoitteena on yhteistyön esteiden poistaminen ja autonomisten korkeakoulujen organisoituminen ilman turhia hallinnollisia rajoja. Jatkossakin on tarvetta niin akateemisille kuin ammatillisille korkeakoulututkinnoille, joilla on erilaisia osaamistavoitteita. Korkeakoulujen välille tulee luoda kannusteet laajalle yhteistyölle esimerkiksi saman alan sisällä tai alueellisesti. Näiden kannusteiden on myös tuettava vastaavanlaisen yhteistyön kehittymistä kansainvälisesti. Erilaisten yhteistyöverkostojen tavoitteena on hyödyntää jokaisen korkeakoulun parasta osaamista ja vähentää turhaa päällekkäistä työtä. Alueellisen tarpeiden ja saavutettavuuden takia on keskeistä, että kaikissa maakunnissa on korkeakoulu tai -kouluja.

Kasvatvat osaamistarpeet ja koulutustason nosto tarkoittaa myös sitä, että tutkijakoulutuksen määrää on lisättävä. Yhä suurempi osa tohtoreista työllistyy jatkossa akateemisen maailman ulkopuolella, mikä on huomioitava tutkijakoulutusta kehitettäessä. Pääsääntöisesti tutkijakoulutukseen on varattava rahoitus koko sen keston ajalle, eikä rahoitusta pidä joutua kokoamaan erilaisista apurahapätkistä.

Vahvistetaan avointa korkeakoulutusta, joka antaa monipuolisia mahdollisuuksia hankkia korkeakoulutusta läpi elämän ja tarjoaa myös mahdollisuuden syventää ammatillista osaamista tai vaihtaa alaa. Tulevaisuuden korkeakoulu ei tuota vain koulutusta, vaan toimii myös yhteyspisteenä osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa. Korkeakoulujen fyysisten ja digitaalisten oppimisympäristöjen sekä monipuolisten opetus- ja ohjausratkaisujen on mahdollistettava tämä. Korkeakoulujen ympäristön on oltava esteettömiä ja saavutettavia.

Suomi on jatkuvan oppimisen edelläkävijä

Työn murroksessa kaikilla on oltava oikeus ja mahdollisuus ylläpitää omaa osaamistaan ja työkykyään sekä hankkia uutta osaamista koko työuransa ajan maailman muutosta ketterästi seuraten. Jatkuvan oppimisen mallimaassa osaamisten lisäksi edistetään vahvasti myös sivistystä.

Aikuiskoulutuksen tulee vastata myös aikuisten peruskoulutuksen ja yleissivistyksen tarpeisiin. Koko työikäisellä väestöllä tulee olla suoritettuna vähintään toisen asteen tutkinto. On paljon aikuisia, jotka tarvitsevat toisen mahdollisuuden oppia yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia perustaitoja. Työikään tulevat ikäluokat eivät riitä täyttämään työmarkkinoiden tarpeita. Katseet täytyy kääntää kaikkien työntekijöiden osaamisen kehittämiseen yhteistyössä työnantajien kanssa.

Yhteiskunnan ja koulutuksentarjoajien on tunnistettava nopeasti nousevat temaattiset ja alueelliset koulutustarpeet ja vastattava niihin joustavasti ja ketterästi. Tiiviiden, nopeisiin osaamistarpeiden muutoksiin reagoivien koulutuskokonaisuuksien järjestäminen on olennainen osa kaikkien koulutusasteiden toimintaa. Yhteiskunnassa on myös tunnistettava ja tunnustettava nykyistä paremmin koulutuksen ulkopuolella, kuten päivittäisessä työelämässä, hankittu osaaminen.

Kasuvat koulutustarpeet vaativat laajempaa rahoitus pohjaa kuin nykyisin ja olemassa olevien resurssien uudelleen kohdentamista. Jatkuvan oppimisen rahoitukseen on saatava vahvemmin mukaan työnantajat yhteiskunnan rinnalle.

Jatkuvan oppimisen ohjaus- ja rahoitusrakenteita kehitetään siten, että tutkintoa lyhyemmän jatkuvan oppimisen tarjonnan määrä kasvaa ja koulutuspanoksia voidaan suunnata koulutustason nostamiseen. Tutkintoon johtavaa koulutusta suunnataan erityisesti niille, joilla tutkintoa ei vielä ole, huomioiden kuitenkin mahdollisuudet vaihtaa alaa.

Jatkuvalle oppimiselle luodaan selkeä lainsäädäntökehikko, joka määrittelee muun muassa jokaisen oikeuden jatkuvaan oppimiseen, tavoitteen koulutuksellisen taso-arvon edistämiseen, soveltuvien koulutusten määrittelyyn, opintojen aikaisen toimeentulon määrittelyyn, yksilöiden ohjaamiseen ja tukemiseen liittyvän toiminnan määrittelyyn sekä aliedustettujen ryhmien hakevan toiminnan määrittelyyn.

Lisäksi lainsäädäntökehikko määrittelee jatkuvan oppimisen koulutuksen vastata työelämän tarpeita, jatkuvan oppimisen rahoituksen eri koulutusasteilla ja koulutusmuodoissa sekä suhteen markkinaehtoiseen koulutustoimintaan ja säädeltyihin ammatteihin.

Luodaan uusi työelämäkoulutuksen malli, jolla mahdollistetaan työuran aikainen osaamisen kehittäminen. Työelämäkoulutus on tutkintoa lyhyempää koulutustarjontaa, mikä vastaa yksilöiden ja työelämän osaamisen kehittämisen tarpeisiin. Työelämäkoulutuksen toteuttamisessa hyödynnetään nykyistä tarjontaa ja järjestäjiä. Tar-

jonta kootaan helposti löydettäväksi yhdelle luukulle ja kokonaisuuteen sisältyy myös kattavat ohjauspalvelut yksilöille.

Ammatillinen aikuiskoulutus on nähtävä selkeämmin erillään ammatillisesta oppivelvollisuuskoulutuksesta ja sen tulee toimia erityisesti niiden henkilöiden koulutusväylänä, joilla on heikot perustaidot, jotka tarvitsevat ammatillista lisäkoulutusta tai haluavat syvempää osaamista sekä heille, jotka ovat syystä tai toisesta vaihtamassa alaa. Koulutus tapahtuu kiinteässä yhteistyössä työelämän kanssa. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan koulutukseen eli TELMA-koulutukseen on luotava aikuisille sopivia jatkopolkuja. Jatketaan myös osaamisperusteisen järjestelmän vahvistamista ammatillisessa koulutuksessa, vapaassa sivistystyössä sekä taiteen perusopetuksessa.

Yhteiskunnan on kiinnitettävä jatkuvassa oppimisessa huomiota oppimiseen tarvittavaan ajankäyttöön sekä elinikäiseen ohjaukseen, jotta resursseja käytetään hyväksi parhaalla mahdollisella tavalla. Kaikilla aikuisilla tulisi olla työuransa aikana mahdollisuus myös pidempiaikaiseen opiskeluun sekä osaamisen kehittämiseen työn ohessa. Yleisturva mahdollistaa opinnot kaikissa elämänvaiheissa tarjoten riittävän sosiaaliturvan tason eri elämänvaiheissa niin tutkintoon johtavassa kuin täydentävässäkin koulutuksessa.

Korkeakouluissa otetaan käyttöön monen OECD-maan tapaan korkeakoulujen lyhyttutkinnot eli korkeakouludiplomit. Näin voidaan laajentaa korkeakoulutusta nyt koulutuksen ulkopuolella oleville ryhmille ja luoda väylä alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen siten, että jo suoritettavat opinnot lasketaan hyväksi mahdollisuuksien mukaan.

Vapaa sivistystyö tunnustetaan osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää ja sen kansalliseksi tavoitteeksi asetetaan aikuisväestön elinikäisen oppimisen edellytysten ja perustaitojen parantaminen. Sen on edistettävä elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Tavoitteena ovat ihmisten monipuolinen kehittyminen, hyvinvointi sekä kansanvaltaisuus ja moniarvoisuus. Saavutettavuutta on parannettava siten, että se tavoittaa kaikki yhteiskuntaluokasta riippumatta. Vapaan sivistystyön resursoinnissa on huomioitava sen sivistys- ja kulttuuripääomaa vahvistava rooli. Vapaan sivistystyön rahoitus on turvattava ja sitä on vahvistettava. Myös opintokeskusten toiminta järjestöjen oppilaitoksina on mahdollistettava jatkossakin.

Tavoitteitamme

- Koulutuksen ja sivistyksen on oltava jatkossakin julkinen palvelu.
- Lähikouluperiaatteesta on pidettävä huolta: opetuksen laadun ja oppimisen mahdollisuuksien tulee toteutua yhdenvertaisesti kaikissa peruskouluissa. Erityisesti perustaitojen vahvistamiseen kiinnitetään huomiota.
- Koulujen ja oppilaitosten tulee olla oppimisen ja hyvinvoinnin ympäristöjä, jotka tukevat jokaisen oppilaiden ja opiskelijoiden kasvua ja kehitystä.
- Toisen asteen laatua ja kehitystä vahvistetaan niin, että se vastaa koko ikäluokan nuorten tarpeisiin ja muodostaa tosiasiallisen oppivelvollisuuskoulutuksen kaikille.

- Korkeakoulujen aloituspaikkojen määrää nostetaan ja korkeakouluopintoihin pääsyä helpotetaan heille, joilla ei ole olemassa olevaa opinto-oikeutta. Vahvistetaan korkeakoulujen rahoitusta kattamaan kasvavat opiskelijamäärät.
- Koulutus säilyy suomalaisille maksuttomana peruskoulusta korkeakouluun.
- Suomen osaamistasoa nostetaan ja koko työikäisellä väestöllä on suoritettuna vähintään toisen asteen tutkinto. Tavoitteena on, että 2030-luvulla 60 prosenttia nuorista eli 25–34-vuotiaiden ikäluokasta on korkeakoulutettuja.
- Tehdään Suomesta jatkuvan oppimisen edelläkävijä. Meidän tulee luoda selkeä lainsäädäntö- ja rahoitusjärjestelmä, joka antaa raamit jatkuvalle oppimiselle.
- Jokaisella tulee olla oikeus oman osaamisensa ylläpitoon. Erityisesti koulutuksessa aliedustettujen ryhmien oppimista tuetaan aina perustaidoista ammatilliseen osaamiseen sivistystä unohtamatta. Jatkovaa oppimista ei tehdä pelkästään julkisella rahoituksella, vaan myös työnantajat on otettava vielä nykyistä vahvemmin mukaan.
- Opiskelijoiden hyvinvoinnista huolehditaan kokonaisvaltaisesti turvaamalla opiskelijoiden terveydenhuollon resurssit, opintorahapainotteisella opintotuella sekä huolehtimalla opiskelija-asuntojen laadusta ja riittävydestä.
- Suomen globaali vaikuttavuus koulutuksessa on laajaa. Tavoittelemme globaalin koulutuksen sisältöjen ja rakenteiden vahvistumista kansallisen koulutusjärjestelmän rinnalla.

1.3. TIEDE, TUTKIMUS JA INNOVAATIOT RAKENTAVAT ONNELLISTA JA OSAAVAA SUOMEA

Korkeakoulutuksen tehtävänä on edistää vapaata opetusta- ja tutkimusta. Suomen globaali menestys 2030-luvulla rakentuu koulutuksen, sivistyksen, tieteen, tutkimuksen, osaamisen ja innovaatioiden varaan. Nämä ovat keskeinen keino, kun ratkaisemme kestäväällä ja oikeudenmukaisella tavalla ilmastonmuutoksen kaltaisia nykyisiä ja tulevia globaaleja haasteita.

Tiedon ja osaamisen monopoli ei kuulu yksittäisille toimijoille, vaan osaaminen on hajautettava yhteiskunnan eri sektoreille ja toimijoille. Julkiset rajapinnat avataan yhteiskunnan eri toimijoiden hyödynnettäväksi turvallisuuskulmat huomioiden. Näin innovaatioille on tarjolla hyvä kasvualusta. Julkisen sektorin esimerkillä kannustetaan yksityisen sektorin toimijoita yhteistyöhön tiedon ja datan hyödyntämisessä. Systemaattisen ennakointitoiminnan avulla suomalainen yhteiskunta pystyy hyödyntämään muuttuvan toimintaympäristön mahdollisuuksia ja ratkaisemaan siihen liittyviä haasteita vaikuttavasti.

Julkisella rahoituksella tai julkisista palveluista tuotettu tieto on oltava julkisesti omistettua ja yhteiskunnan avoimessa käytössä. Esimerkiksi yksityisten toteuttamiin tietojärjestelmiin tallennettu terveys- tai muu asiakastieto tulee olla julkisen toimijan omistamaa ja hyödynnettävissä.

2030-luvulla tutkimus- ja kehitystoimintaan käytetään neljä prosenttia bruttokansantuotteesta parlamentaarisen sovun mukaisesti. Tutkimuksen ja muun kehitystoiminnan rahoituksen on tulevaisuudessa jakauduttava nykyistä tasaisemmin luonnontieteellisten ja tekniikan alojen sekä humanistis-, yhteiskunta- ja kasvatustieteellisten alojen välillä, kuitenkin yhteiskunnan sen hetkiset tarpeet huomioiden. Tämä onnistuu, kun julkinen ja yksityinen sektori toimivat sujuvassa yhteistyössä kummallekin ominaisia vahvuuksia hyödyntäen. Tavoitteena on luoda eri alojen suomalaiset osaamisklusterit, jotka ovat globaalissa vertailussa huipputasoa.

Tiedeyhteisömme on oltava kansainvälisesti vetovoimainen ja tutkimuksen laadullisesti maailman kärkeä. Kaikissa suomalaisissa korkeakouluissa on tehtävä kansainvälisesti tunnustettua ja korkealaatuista tutkimusta. Tutkijoiden edellytyksiä keskittyä päätoimisesti tutkimukseen on parannettava, sekä tutkimuksen rahoitusprosessia on helpotettava.

Monipuolisen tieteen, tutkimuksen ja innovaatioiden on oltava läsnä kaikkialla yhteiskunnassa. Päätöksenteon on oltava tiedeperustaista. Julkisilla varoilla tehtävän tutkimuksen tuloksien ja julkaisujen on oltava koko yhteiskunnan hyödynnettävissä.

Tavoitteitamme

- Nostetaan tutkimus- ja kehitystoimintaan käytettävän rahoituksen määrä neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta parlamentaarisen päätöksen mukaisesti.
- Luodaan eri alojen suomalaiset osaamisklusterit, jotka ovat globaalissa vertailussa huipputasoa.
- Avataan julkiset tietorajapinnat yhteiskunnan eri toimijoiden hyödynnettäväksi turvallisuusnäkökulmat huomioiden.
- Julkisilla varoilla tehtävän tutkimuksen tuloksien on oltava koko yhteiskunnan hyödynnettävissä ja tiedejulkaisujen avoimia kaikkien saataville.
- Toimitaan sen puolesta, että ennakointitoiminnalla yhteiskunnan eri osa-alueilla on riittävät resurssit ja lisätään ihmisten ja organisaatioiden ennakointivalmiuksia.

1.4. TYÖELÄMÄN KEHITTÄMINEN

Meidän tulee turvata kaikkien ihmisten oikeus työhön. Suomeen tarvitaan enemmän ja parempaa työtä, joka lisää hyvinvointia, takaa toimeentulon ja mahdollisuuden kehittyä. Työn tuottavuudella on alati kasvava rooli kilpailuilla globaaleilla markkinoilla. Ihmisen pitää voida oppia työssään sekä pitää yllä ammattitaitoaan ja kehittää osaamistaan. Digitalisaatio ja vihreä siirtymä luovat uutta työtä, mutta samalla nykyisiä työpaikkoja katoaa.

Muuttuvat työmarkkinat on nähtävä mahdollisuutena, jonka avulla voidaan rakentaa entistä parempaa työelämää ja yhteiskuntaa. Uusien työpaikkojen tarkka ennakointi on hakuammuntaa ja johtaa helposti vääriin johtopäätöksiin. Tärkeintä on kehittää

työntekijöiden osaamista ja huolehtia, että lainsäädäntö huomioi muutokset nopeasti, ihmisten valmius oppia uusia tietoja ja taitoja paranee ja tuottavuuden kasvun tuoma lisäarvo jakaantuu oikeudenmukaisesti. Työ luo myös merkitystä ihmisten elämään ja on osa arkea. Työssä viihtyminen ja työhyvinvointi nousevat entistä tärkeämmiksi. Tavoitteena tulee olla työntekijälähtöisten etätömahdollisuuksien lisääminen niissä töissä ja työpaikoilla, joilla se muun muassa työaika, työtehtävät ja työn luonne mukaan lukien paikkaan sidonnaisuus huomioiden on kohtuudella mahdollista.

Työelämää on kehitettävä eteenpäin sopimalla ja huolehtimalla työntekijöiden oikeuksista. Työntekijöiden oikeuksia osallistua työpaikan päätöksentekoon on edistettävä, järjestäytymisoikeudesta ja luottamusmiesjärjestelmästä pidetään kiinni.

Uuden ja paremman työn syntyminen edistäminen

Työn vastaanottamisen ja työn tekemisen pitää aina olla kannattavaa. Tuottavuuden kasvun tuloksista ihmisten on ansaittava oma osansa parempana toimeentulona ja mahdollisesti lyhyempänä työaikana. Myös matalamman tuottavuuden alojen työntekijöillä on oikeus hyvään ansiokehitykseen. Työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen pitää myös olla mahdollista kestävällä ja inhimillisellä tavalla sekä erilaiset elämäntilanteet ja niiden aiheuttamat taloudelliset seikat huomioiden ja ihmiselle on turvattava riittävä, laadukas ja häiriötön vapaa-aika ja mahdollisuus pitää lomaa työstään.

Uudistuva työelämä vaatii jatkuvia toimia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Kaikenlainen syrjintä on poistettava ja palkkatasa-arvoa on edistettävä. Laaditaan kolmikantaneuvotteluiden kautta hallituskaudet ylittävä palkkatasa-arvo-ohjelma julkisen sektorin toimijoille. Ohjelmassa huomioidaan myös segregoituneet työmarkkinat. Suomessa ammatit ovat sukupuolittuneet, mikä aiheuttaa esimerkiksi perusteettomia palkkaeroja. Työyhteisöjen moninaisuutta tulee tukea määrätietoisilla toimilla, kuten anonyymin rekrytointin käyttöönotolla. Erityisesti heikommassa työmarkkina-asemassa olevien kiinnittymistä ja asemaa työelämässä tulee vahvistaa. Vammaisilla henkilöillä on oikeus myös palkkatyöhön ja riittäviin yksilöllisiin työhönvalmennustukiin ja -palveluihin sekä apuvälineisiin.

Työmarkkinoiden muuttuessa tarvitaan uudistuksia myös työehdoista sopimiseen ja neuvotteluun työpaikoilla. Luottamusmiesjärjestelmän vahvistaminen, riittävä työelämän lainsäädäntö ja vähimmäistyöehtojen yleissitovuus ovat pohja, joka mahdollistaa laajan paikallisen sopimisen työmarkkinoilla. Luottamusmiehen asema on turvattava lainsäädännöllä ensisijaisena henkilöstön edustajana ja siirryttävä paikallisissa sopimuksissa työnantajan tulkintaetuoikeudesta kohti työntekijöiden tulkintaetuoikeutta. Täsmennetään työsopimuslakia niin, että se turvaa liittoihin järjestäytyneille työntekijöiden oikeuden valita työehtosopimuksessa sovittu luottamusmies kaikilla työpaikoilla. Työntekijöiden tasa-arvoisen ja turvallisen työelämän turvaamiseksi ammattiliitoille annetaan kanneoikeus.

Koska osassa työmarkkinoita ei enää ole valtakunnallista työehtosopimusta, alaa koskevien vähimmäistyöehtojen yleissitovuus on voitava tulevaisuudessa vahvistaa

myös tilanteessa, jossa alalla on vain yrityskohtaisia työehtosopimuksia. Henkilöstörahaston käyttöönottoa osana työntekijöiden palkitsemisjärjestelmää on edistettävä. Ammattiliitoille on säädettävä oikeus nostaa kanne työntekijää tai työntekijäryhmää koskevassa alipalkkaus-, työehtosopimusrikkomus- tai työsuojelun laiminlyöntitapa-uksessa.

Suomen menestys kansainvälisessä kilpailussa turvataan vakaalla ja ennakoitavalla yhteiskunnalla, elinvoimaisilla yrityksillä, erittäin osaavalla työvoimalla ja uutta kasvua luovalla innovaatio- ja tutkimustoiminnalla. Uudet työntekemisen muodot yleistyvät ja erityisesti palkkatyön ja yrittäjyyden yhdistäminen lisääntyy. Tarvitaan myös sosiaaliturvan muutoksia, jotta epätyöllisissäkin töissä voi elää turvautusti.

Turvaa työelämän karikoissa

Ketä tahansa meistä voi elämän jossain vaiheessa kohdata työttömyys. Työttömät ovat joukko erilaisia ihmisiä, erilaisissa elämäntilanteissa. Työttömyyttä saadaan estettyä ja lyhennettyä, kun jokaisella on oikeus henkilökohtaisiin, selkeisiin ja oikea-aikaisiin palveluihin. Työvoimapolitikat tukevat myös työelämässä olevia tarjoamalla muun muassa uraohjaus- ja osaamistunnistamispalveluja hyödyntäen tekoälyä ja digitaalisia ratkaisuja. Kolmas sektori osallistuu tiiviisti työvoimapolitikan tuottamiseen ja kehittämiseen sekä yksilöille että työnantajille. Osallistava työvoimapolitiikka panostaa siihen, että yksilö pystyy olemaan aktiivinen osa yhteiskuntaa ja tätä tuetaan muun muassa suuntaamalla joustavaa palkkatukea yrityksille, julkisille sektorille ja järjestöille. Ohjaamojen tai vastaavien monialaisen nuorten matalan kynnyksen palvelujen asema on turvattava myös uusien työllisyysalueiden aloittaessa. Nuorten työpajatoiminnan riittävä rahoitus on myös turvattava.

Nykyistä starttirahaa tulee kehittää yrittäjän kannalta etupainotteisemmaksi, jotta taataan yritykselle alkuvaiheessa paremmat mahdollisuudet vakauttaa yritystoimintaa. Uudistuksen voi toteuttaa kustannusneutraalisti.

Kannustava yleisturva turvaa työntekijöiden arkea muun muassa työttömyyden kohdatessa ja mahdollistaa myös alanvaihdon sujuvasti. Joustava ja yksinkertainen ansiosidonnainen työttömyysturvajärjestelmä turvaa ihmisten perustoimeentulon ja helpottaa ottamaan vastaan lyhyitä työkaksoja tai siirtymään yrittäjäksi. Perustoimeentulo turvataan yleisturvan pohjalta. Ansiosidonnaisen työttömyysturvan tasoa ja kestoja ei heikennetä.

Työmarkkinoilla osatyökykyiset ja vammaiset henkilöt on nähtävä tärkeänä voimavarana, joita työnantajat työllistävät räätälöityjen julkisten palvelujen tukemana. Avoimilla työmarkkinoilla yhteiskunnallisilla yrityksillä ja kolmannella sektorilla on merkittävä rooli osatyökykyisten työllistämisenä. Osatyökykyisten ja pitkäaikaistyöttömien mahdollisuuksia päästä työelämään tulee tukea eri keinoin myös jatkossa. Tämä tapahtuu esimerkiksi järjestöjen työllistämisen edellytyksiä parantamalla

sekä laajentamalla vuonna 2022 alkanutta Työkanava Oy:n toimintaa. Työkanavan tehtävänä on edistää kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien osatyökykyisten työllistymistä. Osatyökykyisten työllistymistä tukee myös Marinin hallituksen päätös nostaa palkkatuen enimmäismäärä 70 prosenttiin. Järjestöjen 100 prosentin palkkatuki säilytetään. Työvoimapalvelujen ja sosiaali- ja terveystalouden yhteistyötä pitää kehittää kaikilla tasoilla. Kuntouttavan työtoiminnan pitää jatkossakin olla helposti saavutettavissa riippumatta sen järjestämistavasta.

Koulutusta läpi työelämän

Työn murroksessa menestyminen vaatii osaamistason nostoa koko väestön keskuudessa. Elinikäinen oppiminen mahdollistaa osaamisen päivittämisen ja kehittämisen. Sen edellytyksenä on, että kaikille on tarjolla laadukasta ja elämäntilanteeseen joustavasti sopivaa koulutusta, kuten oppisopimuskoulutusta. Työnantajan velvoitteita ja kannustimia huolehtia työntekijöiden osaamisen ylläpidosta ja kehittymisestä tulee vahvistaa. Tämänhetkinen koulutustarjonta ei vastaa riittävän hyvin työelämän tarpeisiin. Työelämärelevantteja laadukkaita lyhyitä koulutusvaihtoehtoja on lisättävä.

SDP ehdottaa, että tutkintoon johtavan koulutuksen ohelle tulee luoda kokonaan uusi koulutuksen muoto, työelämäkoulutus. Työelämäkoulutuksessa on kyse enintään kuusi kuukautta kestävästä luvanvaraisista opinnoista. Ne eivät johda tutkintoon, mutta ne mahdollistavat osaamisen päivittämisen työikäisille, joilla on jo työkokemusta. Työelämäkoulutus ei ole vaihtoehto tutkinnoille, vaan se täydentää osaamista työuran aikana. Koulutuksen järjestäminen on mahdollista nykyisten toimijoiden toimesta eli ammatillisessa koulutuksessa, ammattikorkeakouluissa, yliopistoissa ja vapaan sivistystyön oppilaitoksissa ja ne voidaan järjestää yhteistyössä yritysten kanssa.

Uudistuva sosiaaliturvajärjestelmä ja täydentävät tuet mahdollistavat joustavan työn ja opiskelun yhteensovittamisen. Työttömien palvelujen painopiste on osaamisen kehittämisessä ja siinä, että työtön voi palvelujen avulla työllistyä kokonaan uudelle alalle.

Aikuiskoulutustuki tulee säilyttää ja sitä sekä muita opiskelua eri elämäntilanteissa mahdollistavia tukijärjestelmiä tulee kehittää niin että myös pienituloisilla ja yksinasuvilla on mahdollisuus kouluttautua työn ohessa. Aikuiskoulutusta täydentää, jotta kaikilla työikäisillä on aito mahdollisuus jatkuvaan oppimiseen. Ammatillisen aikuiskoulutuksen uudistuksessa tulee yhdistää työpaikoilla tapahtuva koulutus ja yhteiskunnan koulutuspalvelut. Kun työntekijät vaihtavat työtä ja ammattia koulutuksen avulla, tarvitaan sellaisia malleja, joissa oikeus opiskeluun säilyy yli yhden työsuhteen. Opiskelun mahdollistavia tukijärjestelmiä tulee kehittää niin, että myös pienituloisilla ja yksinasuvilla on mahdollisuus kouluttautua työn ohessa.

Kotouttaminen avainasemassa

Suomen on oltava yhteiskuntana houkutteleva, tasa-arvoinen ja kiinnostava maa saapua tekemään töitä, opiskelemaan ja yrittämään. Maahan saapumisen ja täällä oleskelun pitää olla sujuvaa siten, että yhteiskunnan tarjoamat palvelut tukevat näitä. Työssäkäynti ja työpaikan sosiaaliset suhteet edistävät kotoutumista. Samalla on huolehdittava työehtojen noudattamisesta ja jokaisen työntekijän työsuhdeturvan toteutumisesta. Väärinkäytöksiä ehkäistään ja niihin puututaan aktiivisesti muun muassa kriminalisoimalla alipalkkaus.

Aktiiviset ja hyvin toimivat kotoutumispalvelut luovat perustan toimivalle maahanmuuttopolitiikalle. Kotoutumisen tulee olla aktiivista vuorovaikutusta maahanmuuttajan ja yhteiskunnan muiden jäsenten välillä. Maahanmuuttajien yksilöllistä kotoutumispolkua ja pääsyä työmarkkinoille täytyy tukea aktiivisesti. Maahanmuuttajien työllisyysastetta on nostettava selvästi nykyistä korkeammaksi. Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, jossa maahanmuuttaja oppii suomalaisen yhteiskunnan pelisäännöt ja on aktiivinen toimija osana suomalaista yhteiskuntaa. Onnistunut kotoutuminen edellyttää yhteiskunnalta aktiivisia toimenpiteitä syrjivien rakenteiden purkamiseksi sekä vaikuttamista yleiseen asenneilmapiiriin siten, että vastaanottavat yhteisöt sopeutuvat monikulttuurisempaan ja moninaisempaan työ- ja kulttuurielämään, jossa on jatkuvasti näkyvillä yhä useammanlaisia tapoja elää, toimia, työskennellä ja viihtyä Suomessa. Maahanmuuttajien oikeusturvasta on huolehdittava ja mahdollisuus perhe-elämään on turvattava. Suomen on oltava kansainvälinen, yhdenvertainen ja oikeudenmukainen maa.

Julkisen sektorin akuutti työvoimapula on ratkaistava

Hyvinvointivaltion toimivuuden mittari on sen tuottamien palveluiden saatavuus ja laatu. Nykytilanteessa kunnat, kaupungit ja alueet kamppailevat riittämättömän työvoiman kanssa ja se uhkaa lakisääteisten palveluiden toteutumista. Pulaa on erityisesti sosiaali- ja terveysalan sekä kasvatusalan ammattilaisista. Ilman ammattitaitoista ja pätevää henkilöstöä ei ole myöskään julkisia palveluita.

Julkisen sektorin houkuttelevuutta työpaikkana niin kunta- kuin aluetasolla pitää kohentaa yhteistyössä kuntien ja alueiden kanssa. Työvoimapula-alojen koulutusmääriä tulee lisätä koulutuksen laatua laskematta ja työvoimavalmennuksessa kannustaa työnhakijoita työvoimapula-aloille. Matalapalkka-alojen palkkakuopista on voitava nousta ja työmarkkinaosapuolia kannustetaan sopimisen kulttuuriin. Osana julkisen sektorin työvoimapulaa ratkaisuja tulee hakea laaja-alaisesti niin työperäisestä maahanmuutosta kuin erilaisia täydennyskoulutuksen muotoja hyödyntäen.

Julkisen sektorin työntekijöiden työhyvinvointiin pitää panostaa, jotta julkisten palveluiden työntekijät eivät uuvu liiallisen työtaakan, heikon organisaatiokulttuurin tai riittämättömien resurssien paineessa. Tämä on jokaisen julkisen sektorin työntekijän ja jokaisen yhteiskunnan jäsenen etu.

Tavoitteitamme

- Työn vastaanottamisen ja työn tekemisen pitää aina olla kannattavaa ja työstä saatavalla palkalla on tultava toimeen.
- Työn tuottavuutta pitää nostaa ja huolehtia kasvavan tuottavuuden tuoman lisäarvon oikeudenmukaisesta jakaantumisesta. Matalamman tuottavuuden alojen työntekijöiden oikeudenmukainen ansiokehitys tulee varmistaa.
- Työelämää on kehitettävä sopimalla ja huolehtimalla työntekijöiden oikeuksista. Vahvistetaan paikallista sopimista työehtosopimusten, luottamusmiesjärjestelmän ja työelämän lainsäädännön pohjalta.
- Työn, perheen ja vapaa-ajan yhteensovittamista tulee helpottaa. Erilaiset perhe- ja elämisenmuodot tulee ottaa tässä huomioon.
- Kaikenlainen syrjintä on poistettava ja palkkatasa-arvoa on edistettävä.
- Työehtojen ja työsuhteturvan väärinkäytöksiä ehkäistään ja niihin puututaan muun muassa kriminalisoimalla alipalkkaus.
- Vahvistetaan työnantajan velvoitteita ja kannustimia huolehtia työntekijöiden työkyvystä ja osaamisen ylläpidosta ja kehittämisestä. Työelämän pelisääntöjen noudattamista ja työehtojen valvontaa tulee tehostaa ja henkilöstön edustajien asemaa tulee vahvistaa kaikilla tasoilla.
- Työllisyyspalveluiden on oltava henkilökohtaisia ja työllistymiseen aidosti vaikuttavia.
- Maahanmuuttajien mahdollisuuksia integroitua yhteiskuntaan parannetaan ja työelämän oikeusturvasta huolehditaan.
- Nykyistä starttirahamallia tulee kehittää yrittäjän kannalta etupainotteisemmaksi.
- Julkisen sektorin akuutti työvoimapula tulee ratkaista.
- Selvitetään lainsäädännöllisiä keinoja toteuttaa työntekijän mahdollisuus osittaiseen etätööhön niissä töissä ja työpaikoilla, joissa se muun muassa työaika, työtehtävät ja työn luonne mukaan lukien paikkaan sidonnaisuus on kohtuudella mahdollista.

1.5. YLEISTURVA – KOHTI TOIMIVAMPAA SOSIAALITURVAA

Työsuhteiden epävarmuus, sirpaleisuus ja työnteon monimuotoistuminen haastavat nykyistä sosiaaliturvaa ja sen osia. Byrokratiaongelmat ja viiveet toimeentuloturvan toimeenpanossa aiheuttavat suuria epävarmuustekijöitä ja tekevät työn vastaanottamisesta kannattamatonta. Samaan aikaan työelämään syntyvät uudet työpaikat edellyttävät yhä korkeampaa ja tuoreempaa osaamista, mikä tekee työuran aikaisesta oppimisesta välttämätöntä.

Suomalainen sosiaaliturvan taso ei ole riittävä elämän eri vaiheissa ja sosiaaliturvajärjestelmä on muotoutunut vaikeasti ymmärrettäväksi, pirstaleiseksi ja ennakoimattomaksi. Toisaalta etuudet ovat päällekkäisiä ja sama henkilö voi samassa elämäntilanteessa joutua hakemaan useampaa etuutta saadakseen riittävän toimeentulon. Eri etuuksien tasot ja käytänteet sekä tulkinnot työn ja etuuksien sovittelusta vaihtelevat. Tämä vaikeuttaa satunnaisten työsuhteiden tekemistä ja sivutoimista opis-

kelua, aiheuttaa hämmennystä ja johtaa työntekomahdollisuuksien sivuuttamiseen, mutta myös tukien alikäyttöön.

Etuuksien ja verotuksen huono yhteensovittaminen tekee tukijärjestelmästä taloudellisesti heikosti kannustavan. Etuuksien käyttäjille asetetaan velvollisuuksia osallistua palveluihin, mutta palvelujen aliresursointi ja epätarkoituksenmukaisuus pahimmillaan heikentävät mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille. Parhaimmillaan palvelut auttavat ihmistä eteenpäin ja työhön, heikoimmillaan ne tuottavat pettymysten kierteen, joka vie uskon tukijärjestelmiin.

Yleisturva uudistaa sosiaaliturvajärjestelmän

Sosiaaliturvajärjestelmä on uudistettava SDP:n Yleisturva-mallin pohjalta. Sosiaaliturvan lähtökohtana on oltava jokaisen ihmisen työnteko kykyjensä mukaan sekä ihmisen oman aktiivisuuden, itsensä kehittämisen, kouluttautumisen ja työllistymisen tukeminen. Pirstaloituvassa työelämässä opiskelu, työ, yrittäjäyys, perhevapaat, perhetilanteet ja työttömyys vaihtelevat, joten on tärkeää, että turvan taso on ennakoitava ja elämäntilanteen vaihtuessa ihminen ei kohtaa tarpeetonta byrokratiaa, maksuviiveitä tai kannustinloukkua.

Yleisturva on syyperusteinen kolmiportainen sosiaaliturvamalli, joka takaa ihmisen toimeentulon ja tarvittavat palvelut yhteen nivottuna vaihtuvissa elämäntilanteissa. Se helpottaa tulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittamista siten, että työ on tekijälleen aina kannattavaa. Yleisturva purkaa byrokratiaa hyödyntämällä digitalisaatiota ja pitää kulut kurissa kohdentamalla etuudet tehokkaasti niitä tarvitseville. Kaikkia ihmisiä on kannustettava toimivalla, kielellisesti ja kognitiivisesti saavutettavalla ohjauksella sekä positiivisesti palkitsemalla, ei vaikeasta elämäntilanteesta rankaisemalla.

Yleisturvan kolme tasoa ovat takuutaso, yleistaso ja aktiivitaso. Etuuden suuruus ja saamisen ehdot vaihtelevat tasoittain. Takuutasoinen Yleisturva takaa jokaiselle lyhytaikaisen minimoitoimeentulon tulojen pudotessa ennen ihmisen elämäntilanteen kartoitusta ja sopivien palveluiden, koulutuksen tai uuden työn löytämistä. Yleistasolla taataan jokaiselle kohtuullinen vähimmäiskulutus ennakoitavasti eri elämäntilanteissa. Yleistasoisen etuuden saajalla on myös voimassa oleva henkilökohtainen kuntoutus-, koulutus- tai työllistymissuunnitelma, jota noudattamalla oikeus etuuteen säilyy. Aktiivitasolla etuus on korotettu määrääjäksi suurimmilleen henkilön omaehtoisen itsensä kehittämisen ajaksi. Yleis- ja aktiivitasoinen Yleisturva voidaan maksaa myös ansiosidonnaisena.

Yleisturva on automatisoitu ja sosiaaliturvaa yksinkertaistava malli, joka kattaa jokaisen ihmisen toimeentulon erilaisissa vaihtuvissa elämäntilanteissa, oli sitten kyse työttömyydestä, vanhemmuudesta, opiskelusta tai tilapäisestä sairaudesta. Yleisturvaan ovat oikeutettuja kaikki työntekijämuodosta riippumatta aina yrittäjistä apurahansaajiin ja vakituisista työntekijöistä opiskelijoihin ja keikkatyöläisiin. Työnteko

on Yleisturvassa aina kannattavaa ennakoitavan sovittelun ja kevyen byrokratian ansiosta.

Yleisturva vähentää byrokratiaa, pompottelua luukulta toiselle ja tekee sosiaaliturvasta ennakoitavaa. Yleisturvan saamisen perusteen muuttuessa on esimerkiksi hallinnon tehtävä selvittää mahdolliset rahoituksen siirrot siten, ettei henkilö joudu vaille tukea tässä tilanteessa. Ihminen saa yksilöllisesti ja oikea-aikaisesti palveluita, joita hän tarvitsee. Nykysosiaaliturvan tarveharkintaiset ja täydentävät toimeentuloetuudet sekä kulukorvaukset säilyvät osana sosiaalityötä ja -vakuutusta.

Asumistuen tavoitteena on turvata pienituloisten oikeus kohtuuhintaiseen ja riittävän laadukkaaseen asumiseen. Asumistuen on otettava huomioon yhdessä asuvan ruokakunnan koko sekä asumiskulujen erot eri puolilla maata ja mahdollistettava muuttaminen työn perässä. Asumistuen vähenemisen muiden tulojen kasvaessa on tapahduttava ennakoitavasti ja tasaisesti siten, että efektiivinen marginaalivero pysyy kohtuullisena ja työn vastaanottaminen on aina taloudellisesti kannattavaa. Tukijärjestelmää on kehitettävä osana asuntopolitiikkaa, jonka tavoitteena on asumiskulujen osuuden pienentyminen ihmisten käytettävissä olevista tuloista ja johon kuuluvat asumismenojen korvausten rinnalla asuntotuotannon tukijärjestelmät, kaavoituspolitiikka ja maankäytön suunnittelu.

Tavoitteitamme

- Sosiaaliturva on uudistettava yksinkertaistaen ja automatisoiden SDP:n Yleisturva-mallin pohjalta.
- Kaikkia ihmisiä on kannustettava toimivalla ohjauksella sekä positiivisesti palkitseamalla, ei vaikeasta elämäntilanteesta rankaisemalla.
- Asumisen tukijärjestelmää on kehitettävä osana asuntopolitiikkaa, jonka tavoitteena on asumiskulujen osuuden pienentyminen ihmisten käytettävissä olevista tuloista ja johon kuuluvat asumismenojen korvausten rinnalla asuntotuotannon tukijärjestelmät, kaavoituspolitiikka ja maankäytön suunnittelu.

1.6. TEKNOLOGINEN KEHITYS

Teknologia parhaimmillaan ja oikein hyödynnettynä tuottaa ratkaisuja moniin ihmiskunnan suuriin haasteisiin sekä keinoja tukea demokraattista, oikeudenmukaista ja avointa yhteiskuntaa. Teknologian avulla voimme rakentaa parempaa tulevaisuutta. Teknologian on oltava esteetöntä, digiesteetöntä ja saavutettavaa.

Teknologian tehtävänä on palvella maailmaa ja ihmiskuntaa, se ei ole itsetarkoitus. Siksi teknologian ja teknologisen kehityksen taloudellisesti, sosiaalisesti, ekologisesti ja kulttuurillisesti kestävä hyödyntäminen on tulevana vuosikymmeninä yksi ihmiskunnan suurista kysymyksistä. Teknologisen kehityksen avulla meidän on otettava työelämän, sivistyksen ja hyvinvoinnin seuraavat edistysaskeleet. Samalla on varmistettava, että teknologisen kehityksen tuottama lisäarvo jakautuu oikeudenmukaisesti ja ihmisten oikeudet yksityisyyteen ja omiin tietoihin säilyvät ja paranevat nykyisestä.

Teknologinen kehitys voi edistää tasa-arvoa ja sillä on vaikuttavuutta yhteiskunnassa, joka kohdistaa riittävästi resursseja teknologiseen infrastruktuuriin, innovaatio-toimintaan ja tiedeyhteisön toimintaedellytyksiin. Tavoitteenamme on johtaa tiede- ja teknologiapolitiikkaa niin, että Suomi toimii esimerkkinä muille maille. Poliittisen järjestelmän on oltava yhtä aikaa notkea, määrätietoinen, ennakoiva ja valmis muutoksiin. Tavoitteena on teknologinen kehitys, joka vapauttaa yksilön ja mahdollistaa taloudellisen kasvun, mutta palvelee samalla koko yhteiskunnan etua. Julkisen vallan tehtävänä on mahdollistaa ja säädellä, ei estää, tätä kehitystä.

Uutta rakentaessaan valtion on huolehdittava siitä, että toiminta on eettistä, se edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ekologista kestävyyttä. Teknologian sovel- luksiin liittyvät eettiset kysymykset on käsiteltävä demokraattisen päätöksenteon perusteita noudattaen huolellisesti ja läpinäkyvästi, sillä ne vaikuttavat perustavan- laatusesti koko yhteiskunnan toimintaan.

Teknologia voi mahdollistaa myös demokratian kehityksen ja aktiivisen osallistu- misen yhteiskunnan kehitykseen sekä päätöksentekoon. Meidän on luotava keinoja päätösten läpinäkyvyyden ja niiden oikeudenmukaisuuden parempaan tarkasteluun.

Tukeudumme yhä kasvavassa määrin globaalien teknologiajättien hallitsemiin palve- luihin. Suomalaiset ja eurooppalaiset toimijat eivät kykene haastamaan niiden johta- vaa markkina-asemaa, elleimme luo reiluja pelisääntöjä digitaalisille sisämarkkinoille. Kilpailun mahdollistamiseksi tulee huolehtia riittävästä investoinneista innovaatioi- hin ja eri vaiheissa olevien yritysten tuesta ja rahoituksesta. Jatkossa digitaalisten alustojen on avattava dataansa niin pitkälle, kuin se on yksityisyyden suojaa ja liike- salaisuuksia vaarantamatta mahdollista. Tällä voidaan estää esimerkiksi veronkier- toa ja tiedon väärinkäyttöä. Lisäksi se avaa nämä alustat ja niiden keräämään tiedon uusia palveluita rakentavien yritysten ja aktiivisen kansalaisyhteiskunnan käyttöön.

Kaikkien Euroopan markkinoilla toimivien yritysten on kunnioitettava eurooppalaisia perusoikeuksia: yksityisyydensuojaa, ihmisarvon loukkaamattomuutta sekä taiteen, sanan ja elinkeinon vapautta. Tämä koskee myös globaaleja teknologiayrityksiä. Yksi- tyisyyden suojaaminen on digitaalisissa verkostoissa entistäkin haastavampaa. Suo- messa on oltava toimiva ja yksilöiden etua palveleva tietosuojaviranomainen, joka vastaa ihmisten yksityisyyteen ja oman datan omistukseen liittyvistä kysymyksistä. Ihmisillä on oltava oikeus omiin tietoihinsa. Julkista tietoa Suomessa säilyttävien ja analysoivien järjestelmien on oltava ajanmukaisia ja edistyksellisiä. Niitä pitää kehittä- ää säännöllisesti niin, että ne huomioivat sekä yksilöiden oikeudet että käyttäjien muuttuvat tarpeet.

Vahvoilta juurilta ensimmäisenä uutta kohti

Suomi on jo pitkään ollut rakentamassa parempaa tulevaisuutta globaalisti esimerkiki- teknologisten standardien kautta. Tätä vahvuuttamme meidän on hyödynnettävä tulevaisuudessa entistä kunnianhimoisemmin. Suomen pitää vahvistaa mainettaan ja brändiään teknologian turvallisen hyödyntämisen edelläkävijänä ja demokratian

toimivan digitalisaation rakentajana. Meidän on rakennettava maailmalle ratkaisuja luotettavaan teknologiseen kehitykseen.

Julkisten ja yksityisten palveluiden kehitys perustuu vuosi vuodelta enemmän tekoälyn hyödyntämiseen ihmisten tukiälynä. Eettisesti kestävälle ja luotettavalle tekoälylle on luotava selkeät lainsäädännölliset puitteet. Kehityksen on oltava tasapainoista ja huomioitava yhtäläisesti yksityisen sektorin tavoite tuottavuudesta, työllisyyskysymykset, yhteiskunnalliset tarpeet ja yksilöiden perusoikeudet.

Liikkuminfrastruktuurin edelläkävijäksi

Suomen on oltava automaattisen henkilö- ja tavaraliikenteen säädösympäristön kehittäjä ja edelläkävijä, koska olemme hankalien olosuhteiden ja monimuotoisen tiestön maa. Tämä haaste on myös mahdollisuus, sillä se avaa oven pitkälle automatisoidun liikkuminfrastruktuurin rakentamiseen. Liikkumisen vallankumous on toteutettava kestävä kehityksen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden periaatteiden mukaisesti edistämään uutta luovaa toimeliaisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tulevaisuudessa myös toimivat ja nopeat tietoliikenneyhteydet ovat kiinteä osa väylärakennetta. Tavarankuljetuksen ja ihmisten liikkuminen pohjautuu jatkossa yhä enenevässä määrin tietoon.

Kiertotaloudella kohti resurssien kestävää käyttöä

Yhdyskuntajätteen määrän kasvu on ekologinen ongelma. Ratkaisu edellyttää uusia teknisiä ratkaisuja ja avointa ajattelua. SDP:n tavoitteena on jätteen yhteiskunta ja siirtyminen kohti jätteen hyödyntämistä uusina tuotemateriaaleina energiapolton sijaan. Ensisijaisen tärkeää on samalla pidentää tuotteiden käyttöikä ja huollettavuutta. Kiertotalous ja nollajäte tarkoittavat sitä, ettei tuotteen elinkaaren aikana mitään resursseja hukata, vaan kaikki kierrätetään. On pyrittävä siihen, että kierrätysmateriaalin käyttö on kaikissa vaihtoehdoissa kannattavampaa kuin neitseellisen raaka-aineen. Suomessa tuotettu yhdyskuntajäte tulee lähtökohtaisesti käsitellä Suomessa eikä ulkoistaa jätettä muihin maihin käsiteltäväksi, ellei se ole ekologisesti ja eettisesti järkevämpää. Kiertotalousajattelua tukevat myös biotalouden uudet kehitysaskleet. Synteettisen biologian ja geeniteknologian avulla voimme tulevaisuudessa tuottaa uudenlaisia raaka-aineita ja tuotteita. Esimerkiksi meressä ja ilmakehässä voidaan tuottaa energiaa, ruokaa ja materiaaleja tavoilla, jotka ovat nykyistä resurssitehokkaampia. Bioteknologisen murroksen sekä kiertotalouteen perustuvan tuotannon ja kulutuksen yhteiskunnallinen merkitys ja vaikutus ihmisten arkeen tulee olemaan vähintään yhtä suuri kuin digitalisaatiolla.

Teknologia sosiaali- ja terveystalouden tukena

Sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen ikääntyvässä yhteiskunnassa on Suomen suurimpia haasteita tulevina vuosikymmeninä. Teknologia on osaltaan vastaus kasvaviin kustannuksiin. Suomen on rohkeasti kokeiltava uusia ratkaisuja ihmisarvo-

sen vanhuuden turvaamiseksi. Käytännössä voimme hyödyntää itsediagnostiikkaa, tekoälylääkäreitä ja pitkälle vietyä robotisaatiota. Näin pyritään teknologian avulla lisäämään ja tuottamaan aikaa ihmisten kohtaamiseen sekä ihmisen yksilöivään potilastyöhön.

Edistetään inhimillisen digitalisaation siirtymää

Digitalisaation tuottamaa palveluiden kehitystä, saatavuutta, saavutettavuutta ja kustannusten laskua hidastaa kerrostuneet, mutta päällekkäiset palvelut (esim. digitaalinen ja paperinen). Kerrostuneita palveluita pidetään yllä oikeasta syystä eli palveluiden tasa-arvoisuuden ja helppokäyttöisyyden takia. Osin tähän vaikuttaa myös lainsäädäntö ja eri ohjeistukset. Digitalisaation suurin haaste on toimintakulttuurin muutos, joka kulkee koko yhteiskunnan läpi ja vaikuttaa ajatteluun palveluiden saataavuudesta, käytöstä ja tarjonnasta.

Edistetään inhimillisen digitalisaation siirtymää, jonka avuksi luodaan ylihallitus-kautinen tiekartta palveluiden digitalisoimiseksi siten, että palveluntarjoajat sekä käyttäjät pysyvät kehityksessä mukana. Digitalisaatiota pidetään usein inhimillisen palvelun vastakohtana, mutta todellisuudessa digitalisaatiosta saatavien säästöjen takia kohtaukset voivat lisääntyä ja niiden laatu paranee. Lisäksi etäpalveluiden avulla myös palvelut paranevat ja esimerkiksi terveystalouksissa hoitoonohjaus tehostuu, joka osaltaan luo säästöjä ja parantaa elämänlaatua. Digitalisaatio täydentää palveluvalikoimaa, mutta digipalvelujen soveltuvuutta tulee aina arvioida tilannekohtaisesti. Digipalveluilla ei voida vastata kaikkien väestöryhmien tarpeeseen.

Inhimillisen digitalisaation siirtymän ehdoton arvo on se, että kukaan ei jää palveluiden ulkopuolelle. Tämän takia tarjotaan tukea niin verkossa, helppokäyttöisten videoyhteydellä toteutettujen palveluiden avulla. Lisäksi on tarpeen luoda verkosto, joka kykenee auttamaan esimerkiksi ikäihmisiä, vammaisia ja muita ryhmiä, jotka tarvitsevat apua digitaalisten palveluiden käytössä. Tuetaan suunnitelmallisesti järjestöjä ja kirjastoverkostoja olemaan osa toimintakulttuurin muutosta. Julkinen valta ottaa järjestämisvastuun digitaalisten taitojen kouluttamisesta ja voi hyödyntää taitojen kouluttamisessa oman koulutustuotannon ohella etenkin kolmannen sektorin tuotantoa.

Digitalisaatio mahdollistaa kerrostuneiden palveluiden purkamisen. Tavoitteen toteutumista varten tarvitaan lakimuutoksia tiedon käyttöön ja sen jakamiseen eri viiranomaisten välillä. Muutoksia tarvitaan, jotta palvelut toimivat tehokkaasti ja asiakkaan ajantasaisen tilanteen mukaan esteettömästi.

Perustetaan tai valitaan inhimillisen digitalisaation siirtymän toimisto, joka koordinoi, hallinnoi ja tiedottaa muutoksesta. Jokainen ministeriö vastaa omien virastojen ja palveluiden digitalisaation siirtymän koordinoinnista, rahoituksesta ja tavoitteista. Näin toimien nähdään kokonaisuus, eteneminen ja haasteet saadaan tuotua yhteen pöytään, jolloin parhaat käytännöt leviävät luontaisesti.

Data- ja tietopolitiikkaa johdetaan suunnitelmallisesti

Data- ja tietopolitiikkaa tulee johtaa ja huolehtia yhteiskunnan tiedonhallinnan sääntelystä niin kansallisella kuin EU:n tasolla. Tiedolla johtaminen, datan hyödyntäminen, vahva tietosuojaja -turvallisuus on vakiinnutettava osaksi valtion, maakuntien ja kuntien toimintaa. Salausten takaportit ja muut tietoturvaa heikentävät ratkaisut eivät kuulu moderniin demokraattiseen yhteiskuntaan. Ihmisillä tulee olla oikeus yksityisyyteen digitaalisessa maailmassa ja mahdollisuus omistaa heitä koskeva tieto.

Suomeen luodaan eettisesti kestävä, ennustettavasti sovellettava ja innovaatioystävällinen lainsäädäntöympäristö syrjimättömälle, yksityisyydensuojaa kunnioittavalle, läpinäkyvälle, vastuulliselle ja luotettavalle tekoälylle sekä tukijärjestelmä tekoälyn laajamittaiselle hyödyntämiselle ihmisten tukiälynä. Reilun alustatalouden politiikalla Suomi turvaa Euroopan digitaalisilla sisämarkkinoilla digitaalisten palveluiden ja -sisältöjen reilun kilpailun ja verotuksen, palveluiden läpinäkyvyyden ja kuluttajien valinnanvapauden, uusien innovaatioiden ja liiketoiminnan synnyn sekä tasapainoisen perusoikeuksien toteutumisen.

Tavoitteitamme

- Teknologisen kehityksen tuottaman lisäarvon jakaantuminen oikeudenmukaisesti pitää turvata. Jokaisella ihmisellä on oikeus yksityisyyteen ja omien tietojensa omistajuuteen.
- Julkisen vallan tehtävänä on mahdollistaa ja säädellä ja edistää teknologista kehitystä kestäväällä tavalla ottaen huomioon digitaalisten palveluiden saatavuus ja esteettömyys.
- Laaditaan inhimillisen digitalisaation siirtymä.
- Luodaan kunnianhimoinen lainsäädäntöympäristö tekoälylle.
- Luodaan reilut pelisäännöt digitaalisille sisämarkkinoille.
- Yhteiskunnan tiedonhallinnan sääntelystä ja julkisen sektorin tietoverkkojen kehittämisestä sekä turvallisuudesta tulee huolehtia ja huomioida tämä myös hallinnon ja ministeriöiden rakenteissa.

MUUTOSHAASTE 2. IHMISEN TOIMINNAN VAIKUTUKSET MAAPALLOLLE JA SIIRTYMÄ KESTÄVÄÄN YHTEISKUNTAAN

Ilmastonmuutoksen pysäyttäminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, ekosysteemien toimivuus ja luonnonvarojen kestävä käyttö ovat ihmiskunnan tulevaisuuden kohtalonkysymyksiä. Ympäristökriisin ratkaiseminen on mahdollista ja välttämätöntä. Muutos ekologisesti kestävään yhteiskuntaan on tehtävä sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisella tavalla.

Toimilla on kuitenkin kova kiire. Hallitustenvälisen ilmastopaneelin IPCC:n arvion mukaan ilmaston yli 1,5 celsiusasteen lämpeneminen kiihdyttää lajien sukupuuttoa merkittävästi, muuttaa yhä useampia alueita asuinkelvottomiksi sekä uhkaa makean veden saatavuutta, ruoantuotantoa ja ekosysteemien toimivuutta. Jo pienelläkin lämpenemisellä on dramaattisia vaikutuksia. Nykykehityksellä olemme kaukana lämpenemisen rajaamisesta 1,5 asteeseen vuosisadan loppuun mennessä – ja matkalla kohti katastrofaalisia seurauksia.

Elinympäristöjen kantokyvyn heikkeneminen yhdistettynä luonnonvarojen ylikulutukseen ja väestönkasvuun johtaa ekologiseen ja yhteiskunnalliseen romahdukseen. Ilmastonmuutos ja luontokato vaarantavat keskeisten perusarvojemme käytännön toteuttamisen. Köyhyyden vähentäminen, tasa-arvon lisääminen ja kestävä talouskasvu vaikeutuvat.

Ilmastonmuutos ei ole pelkästään ympäristöongelma, vaan sillä on laajat taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset kaikkiin ihmisiin maapallolla. Seuraukset näkyvät esimerkiksi luonnontuhojen lisääntymisenä, ruoan hintojen nopeina muutoksina, sosiaalisena ja poliittisena epävakautena, konflikteina ja ilmastopakolaisuutena.

Luonnon monimuotoisuus on viimeisten vuosikymmenten aikana heikentynyt nopeasti, minkä vuoksi on perusteltua puhua lajien kuudennesta sukupuuttoaallostasta. Tämä on seurausta ihmisen toiminnasta. Biodiversiteetin suojeleminen ei ole vain luonnon suojelemista vaan myös ihmiskunnan suojelemista. Suomi on sitoutunut EU:n biodiversiteettistrategiaan, jonka tavoitteena on pysäyttää luontokato ja kääntää luonnon monimuotoisuuden kehitys myönteiseksi vuoteen 2030 mennessä.

Ekologisesti kestävät ratkaisut ovat löydettävissä ja osin jo olemassa. Ympäristökriisin ratkaiseminen edellyttää määrätietoista politiikkaa ja välittömiä toimia. Päästövähennystavoitteiden ohjauskeinojen yhdenmukaisuutta on vahvistettava ja toimeenpanoa on nopeutettava. Talouden rakenteita on uudistettava kestävää kasvua tukevaksi. Luonnonvarojen kulutus on saatava uusiutuvuuden ja monimuotoisuuden kannalta kestävälle tasolle, on kuljettava johdonmukaisesti kohti ilmastokestävää ja resurssitehokasta kiertotaloutta.

Suomella on hyvät mahdollisuudet vakaan yhteiskuntarakenteen, koulutetun väestön sekä korkean teknologiaosaamisen maana rakentaa ja ylläpitää hyvinvointia hiilinegatiivisena hyvinvointivaltiona. Suomi on kokoaan suurempi ilmasto- ja kestävyys-haasteen ratkaisija – meillä tulee olla pieni jalanjälki, mutta suuri kädenjälki.

Kustannusten jakautuminen on koko ihmiskunnan yhteinen kysymys. Euroopan mail- la ja muilla vanhoilla teollisuusmailla on tässä erityinen vastuunsa pitkälle kehitty- neen osaamisen, vaurauden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden perusteella.

SDP TOIMII SEN PUOLESTA, ETTÄ SUOMI ON 2030-LUVULLA EKOLOGI- SESTI KESTÄVÄ KORKEAN TYÖLLISYYDEN, HYVINVOINNIN JA OSAAMI- SEN YHTEISKUNTA.

2.1. ILMASTO- JA ENERGIAPOLITIikka

Suomesta voi tulla maailman ensimmäinen fossiilisesta energiasta vapaa hyvinvoin- tiyhteiskunta. Hyökkäys Ukrainaan ja tarve irrottautua Venäjän fossiilienergiasta nopeasti on osoittanut uusiutuviin, kotimaisiin ja vähäpäästöisiin energiamuotoihin perustuvan vihreän siirtymän ja energiaomavaraisuuden tavoittelun oikeaksi poliitti- seksi linjaksi. Suomen ja Euroopan on katkaistava riippuvuutensa energiadiktatuu- reihin ilmastopoliittisten tavoitteiden lisäksi taloudellisista ja turvallisuuspoliittisista syistä mahdollisimman nopeasti.

Kunnianhimoinen ilmastopoliittikka, korkea työllisyys, kasvava talous ja ihmisten li- sääntyvä hyvinvointi kulkevat käsi kädessä. Suomella on tähän kaikki edellytykset. Ilmastomuutoksen pysäyttäminen on kaikkien yhteiskunnan toimijoiden yhteinen tehtävä – kaikki sektorit tarvitaan mukaan päästövähennystoimenpiteisiin.

Suomen tulee olla hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen nopeasti tämän jäl- keen. Hiilineutraalius tarkoittaa, että kasvihuonekaasupäästöt ovat yhtä suuret kuin metsien ja maaperän hiilinielut.

Ilmastopoliittikan keskeiset ohjauskeinot ovat taloudellisia. Niillä voidaan varmistaa ilmastotavoitteisiin pääseminen ja päästövähennysten kohdentuminen kustannus- tehokkaalla tavalla. Tehokkain vaikutus saadaan kansainvälisellä yhteistyöllä ja yli- kansallisten välineiden, kuten päästökaupan, avulla. Niiden ohella päästöjen vähen- tämiseksi tarvitaan myös kansallisia toimia.

Päästökauppasektorin ulkopuolella korostuu verotuksen rooli taloudellisena ohjau- keinona. Energiaverotusta ja siihen liittyviä välineitä tulee uudistaa pitkäjänteisesti ja ennustettavasti siten, että ne vauhdittavat siirtymää uusiin puhtaisiin teknologioihin, energian säästämiseen sekä energiatehokkuuden parantamiseen. Suomen on teh- tävä ennakkoluulotonta politiikkaa, missä uuden teknologian käyttöönottoa vauhdi- tetaan lainsäädännöllä sekä taloudellisin kannustein. Energia- ja resurssitehokkuus sekä ympäristöteknologia ovat suomalaisen vientiteollisuuden keskeisiä kilpailuval- teja ja laatutekijöitä.

Ilmastovaikutusten arviointi on osa normaalia lainvalmistelua. Merkittävimpien po- liittikkatoimien ja budjettipäätösten ilmastovaikutukset on selvitettävä ennen niiden

hyväksymistä. Ekologinen kompensatio on määritettävä lainsäädäntöön siten, että välttämättömän päätöksen aiheuttaman päästölisäyksen kompensoinnille on selkeät, yhteismitalliset edellytykset ja kriteerit.

Päästövähennysten aikaansaamiseksi ja kotitalouksien energialaskujen pienentämiseksi on pureuduttava ennen kaikkea energiatehokkuuden parantamiseen erityisesti rakennuksissa ja asumisessa. Pieni- ja keskituloisia kotitalouksia on tuettava riittävästi suorilla avustuksilla ja energiaomavaraisuuslainoilla. Fossiilisten polttoaineiden kulutusta liikenteessä on vähennettävä, energiatuotannon ja teollisuustuotannon hiili-intensiivisyyttä on pienennettävä, metsien ja maaperän hiilensidontakykyä on vahvistettava sekä kannustettava kulutustottumusten muutoksiin. Suomessa on vuonna 2021 laadittu ja ryhdytty toimeenpanemaan suunnitelmaa kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen johtavista konkreettisista toimista. Fossiilittoman liikenteen tiekartta esittää toimenpiteet tavoitteen saavuttamiseksi liikenteen osalta. Suunnitelman uusi tietopohja tukee tietopohjaista päätöksentekoa.

Ilmastolaki osaltaan varmistaa, että Suomi saavuttaa hiilineutraaliustavoitteen. Ilmastolain toimeenpanoa on seurattava ja poliittisia toimenpiteitä tarvittaessa päivitettävä sen vaatimalla tavalla.

Suomen Ilmastopaneelin riippumaton asema ja riittävä rahoitus on turvattava. Paneeli on olennainen lähde, joka tuottaa monitieteellistä tietoa päätöksenteon tueksi ja arvioi tehtyjä toimia kriittisesti. Erityisesti talouden ja ekologisen kestävyuden välistä suhdetta on tarkasteltava paneelin tuottaman tiedon valossa laajemmin jatkossa.

Suomen on lisättävä ilmastorahoitustaan osana kehitysrahoitustaan ja vahvistettava erityisesti ilmastosopimuksen alaisten ilmastorahastojen rahoitusta.

EU:n ilmastotavoitteet ja päästökauppajärjestelmän kehittäminen

Euroopan unionin ilmastopolitiikkaa on päivitettävä nykyistä kunnianhimoisemmaksi siten, että EU on hiilineutraali viimeistään vuonna 2050.

Heinäkuussa 2021 Euroopan komissio esitteli EU:n ilmastopakettia, niin sanotun 55-valmiuspaketin (Fit for 55), jonka avulla vuoden 2030 päästövähennystavoite saavutetaan. Suomi pitää tärkeänä, että EU:n ilmastotavoitteet saavutetaan ja että valmiuspaketin kunnianhimon taso kokonaisuudessaan varmistetaan.

Uudet tavoitteet on mahdollista saavuttaa ottamalla käyttöön parhaat mahdolliset teknologiat energiankulutuksen vähentämiseksi ja päästöttömien energialähteiden lisäämiseksi. EU:n puhtaan energian pakettiin sisältyvät energiatehokkuusdirektiivi, uusiutuvan energian direktiivi sekä hallintomallidirektiivi tarjoavat puitteet seuraavien vuosien ilmastotyölle. Mikäli ne yhdistetään jäsenmaiden sopimaan uuteen kunnianhimoiseen tavoitteeseen, EU voi kokonaisuutena päästä

1,5 asteen lämpenemistä vastaavalle tasolle. Kunnianhimoisen kansallisen päästötavoitteen saavuttamiseksi tarvitsemme päästökauppaa, jonka ohjausvaikutus on riittävä.

Suomen on vaikutettava aktiivisesti EU:n päästökauppajärjestelmän kehittämiseen siten, että päästöoikeuksien hinta ohjaa tehokkaasti ja nopeasti energiajärjestelmän päästöjen vähentämiseen. Markkinoille tulevia päästöoikeuksia on vähennettävä vuosittain nykyistä enemmän ja käyttämättä jääviä päästöoikeuksia on mitätöitävä. EU:n päästökauppakompensaatiota koskevaa direktiiviä on uudistettava siten, että se Suomen kansallisen teollisuuden sähköistämistuen tavoin edistää teollisuuden siirtymistä vähäpäästöiseen energiaan ja samalla laajentaa se kattamaan kaikki energiaintensiivisen teollisuuden sektorit. Näin esimerkiksi biomuoveja valmistava petrokemianteollisuus voisi siirtyä maakaasusta sähköllä toimiviin prosesseihin.

Tavoitteena tulee olla päästöjen kunnianhimoisen hinnoittelu koko EU:n alueella, mutta päästökaupan ongelmia voidaan ratkaista myös kansallisella tasolla esimerkiksi hiiliveron tai hiilen minimihinnan avulla. EU:n on otettava käyttöön tarkkaan suunniteltuja tullin kaltaisia toimia, kuten hiilirajamekanismi, EU:n ja sen ulkopuolisten maiden väliseen kauppaan. Näin hiilidioksidin hinta kohdistuu tasapuolisesti sekä EU:ssa että sen ulkopuolella valmistettuihin tuotteisiin.

EU:ssa neuvottelut lisämekanismeista ovat loppusuoralla. Esimerkiksi tarkkaan suunnitellut hiilitullit EU:n ja sen ulkopuolisten maiden väliseen kauppaan, jotta hiilidioksidin hinta kohdistuu tasapuolisesti sekä EU:ssa että sen ulkopuolella valmistettuihin tuotteisiin. Energiatehokkuuden ja valmistuksen vähähiilisuuden vaatimuksilla luodaan kannusteita investointi- ja kulutushyödykkeiden hiilijalanjäljen pienentämiseen myös EU:n ulkopuolisissa maissa. Vaikuttavaan ilmastopolitiikkaan kuuluu myös kulutuspäästöjen seuranta. Jätteiden syntymistä on vähennettävä ja huomioitava materiaalitehokkuus nykyistä paremmin ympäristöluvuissa.

EU:n tutkimus- ja tuotekehitysrahoitusta on kasvatettava ilmastoratkaisujen kehittämiseksi. EU:n tulee toimia aktiivisesti myös rajojensa ulkopuolella ilmastotavoitteiden toteuttamiseksi. Erityisen tärkeää on kehittyvien maiden tukeminen niin ilmastotavoitteiden saavuttamisessa kuin ilmastomuutoksen vaikutuksiin sopeutumisessa. Suomen tulee myös jatkossa rahoittaa kehittyvien maiden ilmastomuutokseen sopeutumista kehitysyhteistyövaroin eri instrumentein. Tämä tapahtuu esimerkiksi monenkeskisten ympäristö- ja ilmastorahastojen kahdenvälisen kehitysyhteistyön ja instituutioiden välisen kehitysyhteistyön instrumentin kautta. Ilmastokestävyyden tulee myös jatkossa olla isossa roolissa Suomen kehitysyhteistyössä.

Suomen tulee toimia aktiivisesti EU:n tavoitteiden määrittelyssä ja EU:n kunnianhimon tason nostossa, yhdessä muiden ilmastopolitiikassaan edistyksellisten jäsenmaiden kanssa.

Energiapolitiikan suunta

Oikeudenmukainen ja taloudellisesti kestävä siirtymä on SDP:n ilmastopolitiikan keskeinen ohjaava periaate. Ilmastotoimet tarvitsevat tuekseen mahdollisimman laajan kansalaisten hyväksynnän. Harjoitetun politiikan on oltava kustannustehokasta ja tasapuolista. Päätöksissä on huomioitava sosiaalinen ja alueellinen oikeudenmukaisuus.

Suomi luopuu 2020-luvulla kivihiilen ja 2030-luvulla turpeen ja maakaasun käytöstä energialaitoksissa. Energiakäänne toteutetaan uusiutuvan energian ja ydinvoiman avulla, sekä energiatehokkuutta lisäämällä. Johdonmukaisilla toimenpiteillä puhtaampaa energiantuotantoa kohti Suomella on mahdollisuus olla edelläkävijä ympäristöystävällisen teollisuuden ja energiapalettinsa vuoksi.

Energian saatavuus ja edullinen hinta olivat pitkään energiapolitiikan keskeiset kulmakivet. Nyt niiden rinnalle on noussut tasapuolisina tavoitteina ympäristövaikutusten pienentäminen, korkeampi energian toimitusvarmuus ja nykyistä suurempi oma-varaisuus. Ilmaston lämpenemisen estämiseksi tulevaisuuden energiapolitiikassa on onnistuttava yhdistämään kasvihuonekaasupäästöjen merkittävä vähentäminen elinkeinopoliittisesti kestäviin ja huoltovarmuutta vahvistaviin ratkaisuihin. Fossiilisen energian tuet lopetetaan ja kaikille ilmastopäästöille asetetaan taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti oikeudenmukainen oikea hinta.

Suomen pitää kyetä vähentämään tasaisesti päästöjä pitäen samalla huolta teollisuuden toimintakyvystä, energian riittävästä saatavuudesta ja kohtuullisesta hinnasta. Suomalainen teollisuus on ottanut ilmastotavoitteet ja energiatehokkuuden vahvasti omakseen. Tämä helpottaa energiakäänteen tekemistä sosiaalisesti kestäväällä tavalla vahvistamalla samalla maamme työllisyyttä. Tavoitteena on, että Suomi ja EU ovat teknologiakehityksen kärjessä, ettemme jää riippuvaisiksi muista toimijoista. Tulevaisuuden dekarbonisaatiotekniikoiden kehittäminen vaatii merkittäviä investointeja sekä yksityiseltä että julkiselta sektorilta.

Energia-alan ja teollisuuden lisäksi päästövähennyksiä on tehtävä niin liikenteessä, asumisessa ja rakentamisessa kuin maa- ja metsätaloudessa. Energiatehokkuus on keskeinen keino hiilidioksidipäästöjen vähentämisessä ja energian hinnan pitämässä kohtuullisena. Suomen hiilinielu on pidettävä trenditarkastelussa kasvussa siten, että nielun kasvu edistää hiilineutraalisuuden saavuttamista ja ylittää päästöt vuoden 2035 jälkeen.

Energiantuotannon tulevaisuus

Suomesta rakennetaan vihreän vedyn suurvalta Euroopassa. Puhtaan sähköntuotannon lisääntyessä ylijäämäsiivoksi valmistetulla vedyllä luodaan nopea vetyloikka teollisuudessa, liikenteessä ja energiantuotannossa. Vihreällä vedyllä mahdollistamme suomalaisen teollisuuden ilmastoystävällisen uudistumisen ja uusien, kansainvä-

lisesti toimivien teknologiayritysten kehittymisen. Panostamalla vedyn varastointiin, jakeluun, tuotantolaitoksiin, investointeihin ja osaaviin ammattilaisiin voimme irtautua fossiilisesta tuontienergiasta ja kehittää myös ulkomaille myytävää osaamista ja tuotteita. Vetyinvestointien tavoitteena tulee ensisijaisesti olla uuden teollisuuden ja osaamisen synnyttäminen Suomeen.

Sähkön siirto ja jakelu on luonnollinen monopoli. Sähkön siirto- ja jakeluyhtiöt tulisi pitää mahdollisuuksien mukaan julkisessa omistuksessa. Sähköverkkoliiketoiminnan voitontavoittelua on säänneltävä tarkasti. Muuttuvan tuotannon vuoksi sähköverkkojen kapasiteettia tulee lisätä siten, etteivät verkot muodostu esteeksi vähähiiliseen kiertotalouteen siirtymiselle. Sähkö- ja energiamarkkinoiden integraatio on lähtökohtaisesti myönteinen asia, mutta toimijoilla on oltava samat pelisäännöt yhteisillä markkinoilla. Lisäksi pidetään huoli siitä, että Suomen tuontiriippuvuus sähkön osalta ei kasva.

Kivihiilestä, turpeesta ja pidemmällä aikavälillä fossiilisesta maakaasusta luopuminen vaikuttavat Suomen huoltovarmuuteen. Uutta asentoa on haettava ennakkoluulottomilla ratkaisuilla, kuten esimerkiksi mittavilla panostuksilla uusiutuviin energiamuotoihin, sekä energian jakeluverkkoon, varastointitapoihin ja älykkäisiin ohjausmenetelmiin. Uusien energiateknologioiden, kuten esimerkiksi vihreän vedyn ja synteettisten polttoaineiden tutkimusta ja innovaatioiden käyttöönottoa tulee tukea. Modulaaristen pienydinreaktoreiden kehittämisestä ja käyttöön ottamisesta tulee tehdä nopeaa ja kannattavaa turvallisuudesta tinkimättä. Ydinenergiainsäädäntöä on uudistettava siten, että reaktoreiden määrän sijaan lupaa haetaan tuotantoteholle ja lupaprosesseja tehostetaan siirtymällä esimerkiksi tyyppihyväksyntäpohjaiseen luvitukseen. Suomesta on tehtävä pienydinvoimaloiden edelläkävijämaa varsinkin kaukolämmön tuotannossa. Tämä säästää esimerkiksi puuta teollisuuden raaka-aineeksi.

Edellä mainitut toimet vahvistavat maamme omavaraisuutta liikenteen käyttövoiman ja lämmöntuotannon osalta. Liikenteen käyttövoiman lähteet ovat muuttumassa markkinavetoisesti kohti päästöttömyyttä, ja fossiilisista polttoaineista tullaan ajan myötä luopumaan. Suomen vaihtotase paranee tuntuvasti, kun tuontipolttoaineita korvataan muun muassa kotimaassa tuotetulla sähköllä, vihreällä vedyllä ja biokaasulla.

Energiankulutuksen ja talouskasvun irtikytkentä

Energiatehokkuus on kustannustehokkain tapa vähentää kasvihuonekaasupäästöjä. Koska energiatehokkuuteen kannustaminen korkean energian hinnan avulla voi heikentää kilpailukykyä, on käytettävä muita kannustimia.

Lämmityksen ja jäähdytyksen energiankulutusta on mahdollista vähentää huomattavasti eri keinoin. Myös rakennusten uusien lämmitys- ja ilmanvaihtoteknologioiden käyttöönottoon on osoitettava kustannustehokkaita tukia ja ohjaavaa lainsäädäntöä.

Seuraava askel on rajoittaa investointi- ja kulutushyödykkeiden synnyttämää hiilijalanjälkeä ja kiinnittää enemmän huomiota käyttöajan energiankulutukseen, laitteiden keston ja korjattavuuteen. Tällöin markkinoille tulevien tuotteiden ympäristöystävällisyys ja kestävyys korostuvat jo suunnitteluvaiheessa ja tuotantoprosessienkin vähäpäästöisyyteen kiinnitetään enemmän huomiota. Vain kokonaisvaltainen tuotannon ja lämmityksen vähähiilisyys mahdollistaa pitkällä aikavälillä energiankulutuksen ja talouskasvun yhteyden katkaisemisen.

Teollisuuden sivuvirtojen sisältämän energian hyödyntämistä laajennetaan ja kiertotalouden ratkaisuilla luodaan tiiviimpiä suljettuja materiaalivirtojen kiertoja.

Asumisen ja rakentamisen päästöjen vähentäminen

Asuin- ja liikekiinteistöjen energiankulutus on vastuussa merkittävästä osasta Suomen päästöjä. Energian loppukulutuksesta 26 prosenttia kuluu tällä hetkellä rakennusten lämmitykseen. Rakennusten käytön on arvioitu aiheuttavan noin 15 Mt CO₂-eq kasvihuonekaasupäästöt vuosittain. Lisäksi lämmitykseen kuluvan energian määrä on pysynyt käytännössä samana 1990-luvun puolivälistä, jolloin mittaukset aloitettiin. Asumisen päästöjä on vähennettävä olemassa olevan rakennuskannan energiankulutusta pienentämällä nykyistä nopeammin ja siirtymällä elinkaaren aikaisilta kasvihuonekaasupäästöiltään minimoituun ja energiatehokkaaseen rakentamiseen viimeistään 2025 alkaen.

Asukkailla pitää olla mahdollisuus vaikuttaa oman energialaskunsa ja hiilijalanjälkensä suuruuteen, ja oman kulutuksen seurantaan, mikä vaatii investointeja rakennusautomaatioon. Vedenkulutuksen osalta tulee siirtyä kohti huoneistokohtaista laskutusta, sillä lämpimän käyttöveden kulutusta hillitsemällä voidaan myös vähentää kulutetun energian määrää.

Suomessa talot ovat pääosin hyvin eristettyjä. Lämpöhukkaa voidaan torjua eristämällä ja tiivistämällä. Tärkeä keino on lämmön talteenotto ilmanvaihdosta. Lämpöpumppuja ja poistoilman lämmön talteenottojärjestelmiä on suosittava rakennusten energiaremonteissa. Asumismukavuus kasvaa terveellisen ja energiatehokkaan rakennuskannan myötä.

Lisäksi verotuksen keinoin tulee kannustaa investoimaan energiatehokkuustoimenpiteisiin tai energiapumppujen muutoksiin. Öljystä lämmityspolttoaineena tulee luopua viimeistään 2030-luvun alkupuolella. Kiinteistöjen ja pientalojen energiaremontteja tulee tukea kotitalousvähennyksen sekä tarveharkintaisesti energiaremonttituen tukijärjestelmän ja energiaomavaraisuuslainojen kautta. Pienituloisten ja yhden aikuisen kotitalouksien mahdollisuudet remontteihin tulee myös turvata. Lisäksi selvitetään, miten voidaan tukea ja uudella tavalla rahoittaa laajamittaisia peruskorjaus- ja energiatehokkuushankkeita, joissa parannetaan kokonaisten kortteleiden, alueiden tai kaupunkien energiatehokkuutta. Energiatehokkuus ja energian säästö on otettava huomioon myös kaikissa suunnitteluratkaisuissa, ei pelkästään teknologiavalinnoissa.

Tukemalla T&K-toimintaa rakennusmateriaalien kehittämisessä voidaan nopeuttaa rakennusmateriaalien osuuden lisäystä päästövähennyksissä. Kiertotalousajattelusta on tultava tulevaisuudessa pääsääntö sekä korjaus- että uudisrakentamisessa, koska noin puolet kaikesta jätteestä syntyy rakennusalalla. Rakennus on suunniteltava alun perin niin, että se voidaan purkaa osiin, osat lajitellaan, otetaan talteen ja käytetään uudelleen. Lainsäädännön on mahdollistettava materiaalien uusiokäyttö.

Energian verotus ja tuotantotuet

Päästökaupan rinnalla tärkeimmät keinot saavuttaa tavoiteltuja tuloksia energiantuotannossa ovat vero-ohjaus sekä erilaiset tuotantotuet. Pidemmällä aikavälillä tuokiin perustuva energijärjestelmä ei ole kestävä ratkaisu. Referenssilaitosten sekä kokonaan uusien teknologioiden tukeminen alkuvaiheessa on monesti perusteltua.

Verotuksessa tulee siirtyä energian määrän verotuksesta sen tuotannon sekä kulutuksen haittojen verottamiseen. Sähkön tuotantotavasta johtuvat ympäristövaikutukset ovat keskeisin ongelma, ei yksin kulutus. Teollisuutta on ohjattava käyttämään vähäpäästöistä sähköä, eikä estää energiakäännettä puhtaasti tuotetun sähkön kulutuksen liiallisella verottamisella.

Eri energiankäyttäjiä pitäisi voida kohdella tapauskohtaisesti ja niille tulee laatia yksityiskohtaisemmat ohjelmat, miten kutakin toimialaa tai kotitalouksia kannustetaan, tuetaan ja veloitetaan sekä parhaiden olemassa olevien teknologioiden käyttöönottoon että teknologian ja käytäntöjen kehittämiseen. Kansainvälisesti Suomen tulee kampanjoida vähähiilisten teknologioiden ja teollisuuden sähköistämiseen perustuvien prosessien edistämisen puolesta.

Hiilinielujen ja -varastojen vahvistaminen

Maankäyttö, maankäytön muutos ja metsien käyttö ovat ilmastopolitiikan ydintä ja vuodesta 2020 lähtien osa EU:n ilmastopolitiikkaa. Hiilineutraalisuustavoite vuodelle 2035 tarkoittaa, että päästöjen ja hiilinielujen tulee tuolloin olla tasapainossa. Siirtyminen hiilinegatiiviseen yhteiskuntaan tarkoittaa, että metsien ja maaperän pitää sitoa ja varastoida enemmän hiiltä kuin päästämme ilmakehään. Tämä edellyttää toimia, joilla kasvatetaan Suomen nettonielua.

Maankäyttösektorin rooli ilmastotyössä koostuu erityisesti metsien hiilinielujen ylläpitämisestä ja vahvistamisesta, maataloussektorin ja maatalousmaan päästöjen vähentämisestä ja turvemaiden ojituksesta sekä raivaamisesta luopumisesta.

Suomen hiilinieluja tulee vahvistaa nykyisestä tasostaan käyttäen ensisijaisesti sellaisia keinoja, jotka yhtäältä sekä tukevat nieluja että luonnon monimuotoisuutta. Tavoitteena on, että hiilinielut kasvavat ja luonnon monimuotoisuus turvataan samalla kun puuta käytetään entistä korkeamman jalostusasteen tuotteisiin. Hiilensidonnan

ja varastoinnin tehostamiseksi tarvitaan uusia keinoja, verotusta tai muuta taloudellista kannustetta maanomistajille. Maankäyttösektorin ilmastopolitiikka on huomioidava myös valtion omistamien metsien käytössä. Luonto on edellytys elinkeinoille kuten metsätaloudelle ja matkailulle. Se virkistää ja inspiroi. Luonnon merkitys on erittäin tärkeä hiilinielunakin.

Metsänomistajille luodaan taloudellinen kannustin pidentää metsän kiertoaikaa. Metsänhoidon suosituksia uudistetaan ja jatkuvaa kasvatusta edistetään. Metsähallituksen tulostavoitetta kohtuullistetaan siten, että luontoarvoltaan arvokkaat metsät säilyvät.

Maatalousmaa on mahdollista kääntää päästölähteestä nieluksi. Viljeltyjen maiden hiilivarasto on pienempi kuin luonnontilaisten, mutta viljelytekniikoita ja viljelykiertoa kehittämällä sekä maatalousmaata ennallistamalla on mahdollista vähentää maataloussektorin päästöjä.

Hiilensitominen viljelysmaahan tapahtuu viljelymenetelmiä monipuolistamalla, pitämällä pellot peitteisinä ympäri vuoden ja käyttämällä useampia kasvilajeja samanaikaisesti. Myös ravinnepäästöt pienenevät ja satotasot kasvavat. Eri menetelmiä tulee pilotoida edelleen ja kohdentaa siihen rahoitusta. Hyviä käytänteitä tulee laajentaa ja ottaa niitä huomioon muun muassa ympäristötukea uudistettaessa.

Maatalousmaan hiilensidontakyvyn parantamisessa tarvitaan myös uusia kannustimia. Yksi vaihtoehto on luoda rahoitusmalli metsittämiseen tai ennallistamiseen, jossa hiilinielun muut käyttäjät, esimerkiksi metsäteollisuus, osallistuisivat hiilinielun kasvattamiseen maataloussektorilla.

Suomen tulee kansallisin toimenpitein lopettaa uusien turvemaiden käyttöönotto. Osaltaan lisäpeltoalaa on tarvittu Suomessa eläintuotannon lannanlevitykseen. Mahdollisuuksien mukaan tulee siirtyä lannan käyttöön biokaasun tuotannossa nykyistä laajemmin. Jatketaan soidensuojeluohjelmaa ja soiden ennallistamista myös hiilensidonnan vahvistamiseksi.

Tavoitteitamme

- Suomen tulee olla maailman ensimmäinen fossiilisesta energiasta vapaa hyvinvointiyhteiskunta. Suomen energiatuotannossa on kasvatettava päästöttömien energiamuotojen osuutta.
- Suomen tulee olla hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen nopeasti tämän jälkeen.
- Energiaverotusta ja siihen liittyviä välineitä tulee uudistaa pitkäjänteisesti ja ennustettavasti siten, että se vauhdittaa siirtymää uusiin puhtaisiin teknologioihin, energian säästämiseen sekä energiatehokkuuden parantamiseen.
- Uuden teknologian käyttöönottoa tulee vauhdittaa sekä lainsäädännöllä että taloudellisin kannustein.
- Luovutaan 2020-luvulla kivihiilen ja 2030-luvulla turpeen sekä maakaasun käytöstä energialaitoksissa.

- Suomen hiilinieluja tulee vahvistaa.
- Suomen pitää kyetä vähentämään tasaisesti päästöjä pitäen samalla huolta teollisuuden toimintakyvystä, luoden työpaikkoja teollisuudessa ja uusilla innovaatioilla.
- EU:n on oltava hiilineutraali viimeistään vuonna 2050.
- EU:n päästökaupan tulee säilyä ohjaavana työkaluna ja EU:n ilmastotoimia tulee tehostaa esimerkiksi säätämällä tarkkaan suunniteltuja hiilitulleja EU:n ja sen ulkopuolisten maiden väliseen kauppaan, jotta hiilidioksidin hinta kohdistuu tasapuolisesti sekä EU:ssa että sen ulkopuolella valmistettuihin tuotteisiin.
- Suomen tulee myös jatkossa tukea kehittyviä maita niin ilmastotavoitteiden saavuttamisessa, kuin ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sopeutumisessa. Suomi rahoittaa ilmastonmuutokseen sopeutumista eri kehitysyhteistyövärojen instrumentein.

2.2. EETTINEN KULUTTAMINEN JA KESTÄVÄ RUOANTUOTANTO

Luonnon monimuotoisuuden häviäminen ja ilmastonmuutos täytyy pysäyttää. Tavoitteen onnistuminen vaatii kaikkia politiikan sektoreita koskevia toimia niin kansallisesti kuin globaalisti. Kuluttamista ohjataan eettisesti kestävään suuntaan verotuksella ja sääntelyllä. Yhteiskunnan on mahdollistettava helppo ja vaivaton eettinen kuluttaminen erityisesti liikkumisessa, syömisessä ja asumisessa, jotka vastaavat merkittävästä osasta ilmastopäästöjä. Kokonaiskulutuksen tavaramäärää on myös pienennettävä ja kuluttamista siirrettävä entistä enemmän jakamistalouteen ja palveluihin.

Pakkaussuunnittelun tulee tukea kestävämpää kulutusta. Muovijätteen vähentämiseksi mikromuovit ja huonosti kierrätettävissä olevat monimateriaalipakkaukset pääsääntöisesti kielletään. Kaikkiin kuluttajapakkauksiin tulee saada yhdenmukaiset, kuvalliset lajitteluohjeet sekä tietoa tuotteen hiili- ja luontojalanjäljestä. Muovijätteen kierrätysastetta on nostettava ja Euroopan unionissa on siirryttävä suomalaisen mallin mukaiseen yhtenäiseen pullonpalautusjärjestelmään. 2030-luvulla Suomen on oltava edelläkävijä siirtymisessä kohti muovitonta yhteiskuntaa. Vaatetuotannossa täytyy panostaa ekologisuuteen, eettisyyteen ja kestävyYTEEN.

Yritystoiminnan eettisyys on keskeinen edellytys eettiselle kuluttamiselle. Yritysten valvontaviranomaisten resurssit on turvattava. Kuluttaja-asiamiehelle osoitetaan riittävät resurssit ja selkeä toimeksianto yritys vastuuväittämien todenperäisyyden valvontaan harhaanjohtavan markkinoinnin estämiseksi. Suomalaisen virhevastuujärjestelmän on korostettava edelleen tuotteiden mahdollisimman pitkää tuotekoh-taista virhevastuu-aikaa. Yritysten on otettava kattava maakohtainen veroraportointi käyttöön ja tietojen on oltava kaikille avoimia. Tietojen perusteella yrityksen sidosryhmät voivat arvioida, maksaako yritys vastuullisesti veroja sinne, missä yrityksen voitto ja arvo syntyvät.

Fossiilisia polttoaineita käyttävien autojen osuus liikenteessä olevista ajoneuvoista tulee tulevaisuudessa vähenemään selvästi. Autot kulkevat jatkossa pääsääntöisesti sähköllä, kotimaisella biokaasulla sekä nestemäisillä biopolttoaineilla. Myös raskaan liikenteen on entistä vahvemmin hyödynnettävä biopolttoaineita ja sähköä. Sähköisyys alkaa kevyemmissä raskaan kaluston ajoneuvoissa olla pikkuhiljaa jo jonkinlainen vaihtoehto ja vuoteen 2030 mennessä todellisuutta. Julkisen liikenteen on oltava toimivaa ja kohtuuhintaista, jotta varsinkin suurimmissa kaupungeissa on mahdollista pärjätä ilman omaa autoa. Yhteiskäyttöautojen yleistyminen tarjoaa myös todellisen vaihtoehdon auton omistamiselle. Lentoliikenteessä käytettävän polttoaineen verovapaus puretaan. Nopean raideliikenteen edistämällä pyritään korvaamaan tarvetta lyhyille Suomen sisäisille lennoille.

Vastuu ihmisoikeuksien ja ekologisuuden toteutumisesta koko tuotantoketjussa kuuluu ensisijaisesti tuotteen myyville yrityksille. Tuottajien vastuuta tuotteiden kierrätyksestä ja kierrätyskelppoisuudesta on kasvatettava. Tuottajavastuuta on syytä laajentaa koskemaan muun muassa vaatteita ja huonekaluja. Taloudellisilla ja laisäädännöllisillä keinoilla varmistetaan tuotteiden riittävän pitkä käyttöikä, korjattavuus ja kierrätettävyys. Tavaroiden käyttöiän pidentämisen ympärille on mahdollista synnyttää uutta yritystoimintaa, jota voidaan tukea myös verotuksella. Materiaalisten hyödykkeiden, kuten tekstiilien, tuotannolle tulee asettaa tiukat EU:n laajuiset standardit, jotka velvoittavat yritykset valmistamaan kulutusta kestäviä, ekologisia ja eettisiä hyödykkeitä. EU:n ja Suomen on etupäässä tähdättävä ilmastollisesti kestävä tuotannon lopettamiseen. Kestävää tekstiilikierrätystä ja -tuotantoa kotimaassa tulee edistää.

Kuluttajien pääsyä käsiksi kaikkeen olennaiseen tietoon eettisten kulutusvalintojensa tekemisen tueksi tulee edistää. Vaikka puhelinmyynnin säätelyä on jo Marinin hallituskaudella kiristetty, on sitä edelleen jatkettava ja on siirryttävä markkinointikiellosta etukäteen annettavaan markkinointilupaan. Kuluttajaluottojen ongelmiin on puututtava tiukentamalla mainonnan rajoituksia. Eettisessä kuluttamisessa kuluttaja asettaa tavoitteen kuten reilun työelämän ehdot tai vesien ja eläinten suojelun ja pyrkii kuluttamaan tämän tavoitteen mukaisesti. Lähtökohtaisesti eettinen kuluttaminen tukee kestävä kehityksen edistymistä. Kuluttaja tarvitsee eettisen kuluttamisen tueksi sitä suosivia yhteiskunnallisia rakenteita.

2030-luvulla ruoantuotannon on oltava kestäväällä pohjalla. Merkittävin osa ruoan ilmastovaikutuksista syntyy maaperästä lannoitteiden käytön seurauksena tai suoraan tuotantoeläimistä. Ruoankulutuksen ilmastovaikutuksia vähennetään suosimalla mahdollisimman vähän kuormittavia ruokia. Ruokahävikki tiputetaan alle puoleen vuoden 2018 tasosta ja biojätteen kierrätysaste nostetaan 70 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Ruoan verotuksen tulee heijastella paremmin elintarvikkeiden ympäristö- ja terveysvaikutuksia. Ruokaketjun on oltava ekologisesti ja eettisesti kestävä tuottajan, työntekijän, eläinten ja ympäristön kannalta. Kasvi- ja hyönteisproteiinit tulevat tulevaisuudessa korvaamaan osan eläinproteiineista ja keinoliha voi korvata osan lihantuotantoa. Lisäksi edistetään eläinten hyvinvointimerkinnän laajaa käyttöä eläinperäisissä tuotteissa.

Julkisissa ruokahankinnoissa tulee tukea ilmastoystävällistä ruokaa ja lisätä kasvipainotteisuutta. Hankinnoissa on suositettava kotimaista, luomua ja lähiruokaa sekä mahdollisimman lyhyttä ruokaketjua. Tämä edellyttää kasviperäisen ruoantuotannon ja kasvipainotteisen ruokavalion edistämistä.

Tavoitteemme

- Yhteiskunnan on mahdollistettava helppo ja vaivaton eettinen kuluttaminen erityisesti liikkumisessa, syömisessä ja asumisessa. Verotuksella ohjataan kuluttamista eettisesti kestäväan suuntaan.
- Pakkaussuunnittelun tulee tukea kestävämpää kulutusta. Muovijätteen vähentämiseksi mikromuovit ja huonosti kierrätettävissä olevat monimateriaalipakkaukset pääsääntöisesti kielletään.
- Kaikkiin kuluttajapakkauksiin tulee saada yhdenmukaiset, kuvalliset lajitte- luohjeet sekä tietoa tuotteen hiili- ja luontojalanjäljestä. Edistetään eläin- pohjaisiin tuotteisiin käytettävän eläinten hyvinvointimerkinnän käyttöönottoa.
- Yritysten on otettava käyttöön maakohtainen veroraportointi ja tietojen on oltava kaikille avoimia.
- Tuottajavastuuta laajennetaan koskemaan muun muassa vaatteita ja huonekaluja.
- Ruoantuotannon on oltava ekologisesti ja eettisesti kestävällä pohjalla.
- Julkisen liikenteen on oltava toimivaa ja kohtuuhintaista, jotta varsinkin suurimmissa kaupungeissa on mahdollista pärjätä ilman omaa autoa.
- Ruoankulutuksen ympäristö- ja ilmastovaikutuksia vähennetään suuntaamalla esimerkiksi tukia enemmän kasvipohjaiseen ruoantuotantoon.
- Ruokaketjun on oltava ekologisesti ja eettisesti oikeudenmukainen työntekijän, tuottajan, eläinten, ympäristön ja kuluttajien kannalta.

2.3. IHMISEN ELINYMPÄRISTÖ: KOHTI RAKENNETUN JA LUONNONYMPÄRISTÖN TASAPAINO

Tavoitteena on, että Suomessa on 2030-luvulla kestävä elinympäristö ja koko maan yhdyskuntarakenne sekä infrastruktuuri tukevat kestäväan kehityksen toteutumista. Näin Suomi tarjoaa esimerkin toimintatavoista, joilla ilmastonmuutos ja eriarvoistuminen pysäytetään samalla kun luonnon monimuotoisuus turvataan. Suomesta on tehtävä osaamiseen perustuvan kiertotalouden kärkimaa, jossa kehitetään ja kokeillaan kestäväan elinympäristön vaatimia rakenteita, tuotteita ja palveluita.

Päästökaupan ulkopuolisilla sektoreilla suurimmat kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttajat ovat liikkuminen, asuminen, rakentaminen ja ruoantuotanto. Riittävät päästövähennykset saadaan aikaan vain yhdyskuntarakenteen ja elämäntapojen muutoksen kautta.

Ihmisen elinympäristö ei muodostu vain asumisen, työn, palveluiden ja vapaa-ajan harrastusten vaatimista arjen ja juhlan tiloista vaan se on myös kulttuuriympäristö,

jossa on useita historiallisia kerrostumia ja joka tuottaa elämyksiä. Julkinen kaupunkitila on kaikille avoin demokratian tila, jonka asukkaat voivat eri tavoin ottaa haltuunsa. Sosiaalisesti kestävä kaupunki on turvallinen elinympäristö, jossa luonto on lähellä. Se on myös viihtyisä paikka, joka tarjoaa aineettomia elämyksiä ja luo edellytykset kestäväälle elämäntavalle.

Luonnon monimuotoisuus on itseisarvo ja elämän edellytys maapallolla. Luontoarvot on huomioitava kaikessa taloudellisessa ja sosiaalisessa toiminnassa lainsäädännöllä. Maankäytön muutoksissa on sovellettava ekologisen kompensaation periaatetta. Luontosuhde, mahdollisuus liikkua ja oikeus nauttia puhtaasta ympäristöstä kuuluvat kaikille.

Kestävät kaupungit ja rakenteet

Suomen tuleva menestys ratkaistaan kasvavilla kaupunkiseuduilla. Muidenkin kaupunkiseutujen ja eri alueiden aktiivisella kehittämisellä voidaan parhaiten lisätä elinvoimaa koko Suomeen ja hyödyntää jo olemassa olevia voimavaroja. Rakennusten käyttötarkoituksen muuttamista ja muuntojoustavuutta tulee edistää. Lisäksi sekä korjaus- että uudisrakentamisessa on huomioitava entistä enemmän kestävyys.

Kaupunkiseutujen kehittäminen perustuu ensisijaisesti seudun kuntien kykyyn ja vastuuseen oman alueensa kehittämisestä. Kaupunkiseutujen kehittämiseksi tarvitaan kuitenkin alueiden erityispiirteet tunnistavaa, sopimus pohjaista, molempia osapuolia sitovaa yhteistyötä valtion ja kaupunkien välillä. Näillä sopimuksilla voidaan vastata yhdessä ilmastonmuutoksen, resurssien uudelleenjaon ja kiertotalouden haasteisiin.

Suomen yhdyskuntarakenteen ylläpidon ja kehittämisen tulee perustua resurssivii-sauden periaatteelle. Uudesta yhdyskuntarakenteesta syntyvät hyödyt tulee käyttää ensisijaisesti yhteisten tarpeiden täyttämiseen.

Kuntien ja maakuntien kaavoitukseen perustuva maankäytön ja liikenteen suunnittelujärjestelmä ja aktiivinen maapolitiikka mahdollistavat parhaiten yhteisten tavoitteiden toteuttamisen. Tällöin yhdyskuntarakenteen kehittäminen on pitkäjänteistä ja tekee hiilineutraalit ratkaisut mahdollisiksi niin rakentamisessa kuin liikenteessäkin. Kestävästi toteutettu yhteinen elinympäristö vetää parhaiten puoleensa myös yksityisiä investointeja.

Maamme alueiden käytön suurimmat muutospaineet kohdistuvat kaupunkiseutujen kehittämiseen. Valtion erityisenä tehtävänä on taata valtakunnallisesti tärkeiden luonnon- ja kulttuuriympäristön kohteiden sekä valtakunnallisten rakennettujen verkostojen säilyminen ja resurssiviisas käyttö. Kaupunkiseutujen kehitys on ensisijaisesti alueen kuntien vastuulla, ja niille tulee osoittaa riittävät mahdollisuudet päättää ja kehittää omaa kaupunkiseutuaan.

Resurssiviisaan yhdyskuntarakenteen kehittämiseksi tarvitsemme suunnittelujärjestelmän, joka sovittaa yhteen yleisiä, kaikille yhteisiä ja yksityisiä intressejä. Kuntien kaavoituskäytännössä tulee ottaa huomioon niin valtakunnalliset kuin paikalliset tarpeet ja kansalaisten toimintamahdollisuudet. Ympäristövaikutusten arvioinnin yhteyteen liitetään ekologisen kompensaation periaate. Kuntien kaavoitusmonopoliin tukeutuvan päätöksenteon tulee olla läpinäkyvää ja tehdä kansalaisten osallistuminen aidosti mahdolliseksi ja yhteiskunnan tulee myös valvoa ja tukea yhteisen edun toteutumista tässä suunnittelutyössä. Kaavoituksessa ja maankäytön suunnittelussa on otettava kestäväällä tavalla huomioon myös yritys- ja elinkeinopoliittiset näkökulmat.

Hiilineutraali Suomi tulee suurelta osin mahdolliseksi valtion ja kuntien yhteistyöllä. Kaupunkiseutujen kehittäminen edellyttää kaupunkien pitkäjänteistä päätöksentekoa resurssiviisaan yhdyskuntarakenteen kehittämiseksi. Kaupungit ovat myös merkittäviä toimijoita alueellisten energiayhtiöiden omistajina. Valtion ja kuntien yhteistyö perustuu kaupunkien yhdessä tekemään suunnittelutyöhön ja sopimuksissa määriteltyihin valtion toimenpiteisiin etenkin asuntopolitiikan ja vähäpäästöisen liikenteen edistämiseksi.

Asuntopolitiikan on oltava pitkäjänteistä ja ennustettavaa. Asuntopolitiikan lähtökohtana tulee olla asukkaiden hyvän asumisen tarpeet. Tarvitaan asuntokeinoitella rajoittavia toimenpiteitä. Riittävällä asuntotuotannolla voidaan hillitä asumisen hinnan nousua. Kohtuuhintaisen asumisen tarjoamisessa julkisella vuokra-asuntotuotannolla on tärkeä rooli etenkin suurimmissa kaupungeissa. Segregaation torjumiseen tarvitaan julkisesti ohjattua sekoitettavaa asuntopolitiikkaa, jotta eri alueille saadaan tasapainoisesti sekä yksityistä että julkista asuntotuotantoa.

Omistusasumiseen on oltava tarjolla myös kohtuuhintainen, valtion tukema vaihtoehto. Yhteiskunnan tukema vuokra-asuminen on jatkossakin haluttu ja edullinen asumisvaihtoehto, jota asumisoikeusasuminen täydentää. Kasvukeskusalueilla on oltava tarjolla riittävästi kohtuuhintaisia vuokra- ja asumisoikeusasuntoja.

Pysyvään vuokra-asutukseen tulevaa kohtuuhintaista asuntotuotantoa varten kasvukeskusten kuntien on sitouduttava osoittamaan tarvittavan määrän tontteja säädeltyyn hintaan. Korkotukilainoistusta ja käynnistysavustuksia tulee myöntää vain aidosti yleishyödyllisille ja omakustannusperiaatteella toimiville vuokratulo- ja asumisoikeusyhteisöille.

Rakentamiseen tarvitaan myös historian tajua ja kiertotalousajattelua. Vanhan rakennuskannan kunnossapidolla ylläpidetään yhteiskunnan muistia sekä sosiaalista ja aineellista pääomaa. Mahdollisuuksien mukaan on pyrittävä huolehtimaan historian jatkumosta kertovien yksittäisten rakennusten ja laajempien kokonaisuuksien säilymisestä tuleville sukupolville.

SDP kannattaa monipuolista asuntopolitiikkaa. Kuntien on kaavoituksella ja tonttipolitiikalla varmistettava asuinalueiden sosiaalisesti monipuolinen asukasrakenne.

Kaupunkien on tehostettava maanhankintapolitiikkaansa ja niiden tulee kaavoittaa uudet kasvualueet pääosin kaupungin omistamalle maalle. Kaavoitettavan maan lunastusmenettelyä on tarvittaessa käytettävä aktiivisesti. Uudisasuntotuotannon hintatason kasvun hillitsemiseksi suurten kaupunkien tulee ryhtyä luovuttamaan omistamansa asuintontit pääosin tarjouskilpailun kautta.

Kohtuuhintaisten kerrostaloasuntojen rinnalle tarvitaan myös tiivistä ja matalaa rakentamista, keskitehokasta rakentamista, omakotitaloja, rivitaloja ja paritaloja. Puolue tukee myös yhteisöllistä rakentamista ja asumista. Tarvitaan myös elämänskaariajattelusta lähtevää korttelisuunnittelua, joka mahdollistaa eri ikäisten ihmisten asumisen, toiminnan ja kohtaamisen. Monipuolinen asuntopolitiikka ja sekoittunut asuntohallintajakauma takaavat parhaan lopputuloksen kaupunkikehityksen ja kaupunkien vetovoiman kannalta. Erityistuen tarvitseville ja vammaisille henkilöille on taattava itsenäistyminen niin, että tuetun ja esteettömän asumisen ratkaisuja on riittävästi jokaisessa kunnassa. Tuetun asumisen lisäksi tarvitaan muita tukipalveluita ja henkilöstöä ohjaamaan erityistukea tarvitsevia ja vammaisia henkilöitä.

Lähiöremontteja, joissa panostetaan myös energian kulutuksen vähentämiseen, tulee jatkaa määrätietoisesti myös kasvukeskusten ulkopuolella. Lähiöissä on parannettava julkisten ja yksityisten lähipalvelujen saatavuutta sekä järjestettävä toimivat julkisen liikenteen palvelut ja panostettava myös asumisympäristön turvallisuuteen.

Rakentamisen laatu edellyttää, että pitkän tuotantoketjun joka vaiheessa on mukana laaja-alaisesti ammattitaitoisia osaajia ja että valvonta toimii tehokkaasti riskejä minimoiden. Vahvistetaan korjausrakentamisen perinnettä panostamalla koulutukseen ja osaamiseen Suomessa.

Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen on ihmiskunnan tulevaisuuden kannalta yhtä kriittinen kysymys kuin ilmastonmuutos ja nämä kehityskulut vaikuttavat toisiinsa monin tavoin. Luonnon monimuotoisuus on viimeisten vuosikymmenten aikana heikentynyt nopeasti. Suomi on sitoutunut YK:n luontokokouksessa sovitettuun maailmanlaajuiseen tavoitteeseen 30 prosentin suojelutavoitteesta, joka koskee maa-, sisävesi-, rannikko- ja merialueita. Suomi on myös sitoutunut siihen, että vähintään 30 prosenttia tilaltaan heikentyneistä maa- ja vesiekosysteemeistä tulee ennallistaa vuoteen 2030 mennessä. Ennallistamisen tavoitteena on turvata monimuotoiset elinympäristöt sekä niiden ihmisille tuottamat ekosysteemipalvelut.

Tärkeimpiä luonnon ihmiselle tuottamia palveluita ovat esimerkiksi kasvien pölytys, makean veden saatavuus, puuston ja maaperän muodostuminen sekä tulvien säättely. Ennallistamiseen liittyvä työ on vielä suurelta osin toteuttamatta. Ennallistaminen on keskeinen luonnonsuojelun toimenpide uhanalaisten luontotyyppien ja lajien turvaamiseksi.

Luontopolitiikalle tarvitaan selkeät lainsäädännölliset kehykset ja tavoitteet ilmastopolitiikan välineiden tapaan. Ilmastolain tapainen luontolaki voisi olla hyvä tapa turvata luontopolitiikan toteutuminen.

Tulevina vuosina myös ylisukupolvinen tarkastelu on lisättävä mukaan ilmastolaikiin. Suomen uuden ilmastolain tulee olla kestäväällä pohjalla ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden ja reilun siirtymän näkökulmasta, jotta yksikään sukupolvi ei ylitä omaa oikeudenmukaista osuuttaan hiilibudjetista tulevien sukupolvien kustannuksella. Oikeudenmukaisuuden arviointia tulee kehittää. Lisätään energia- ja ilmastostrategia ilmastolakiin, niin että jatkossa myös tästä merkittävästä selonteosta säädettäisiin lailla eikä se olisi poliittisen tahdon varassa kuten tällä hetkellä.

Lintujen ja mehiläisten joukkokuolemat ympäri maailman vaikuttavat jo ruoantuotantoon, kun tärkeiden lajikkeiden pölytys vaarantuu. Lintukantojen romahduksen syyksi epäillään maataloudessa käytettäviä hyönteismyrkkyjä, jotka ovat vieneet lintujen ravintonaan käyttämät hyönteiset. Suomen on päästävä oman luonnon monimuotoisuuden suojelussa kestäväälle tasolle ja vaikutettava kansainvälisesti siihen, että kestävä kehityksen toteutumisen edellyttämä toiminta vahvistuu.

Vieraslajien aiheuttama uhka luonnon monimuotoisuudelle on kasvussa myös Suomessa. Haitallisten vieraslajien leviämisen ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan liittyvää lainsäädäntöä tulee kehittää, jotta vieraslajien aiheuttamat ekologiset, sosiaaliset ja taloudelliset haittavaikutukset saadaan minimoitua. Erittäin uhanalaiset lajit tulee rauhoittaa metsästykseltä ja vastaavasti haitallisten vieraslajien ja tulokaslajien torjunta ja metsästys tulee sallia, jos ne aiheuttavat merkittävää vahinkoa.

Tuoreimmat luontotyyppien ja eliölajien uhanalaisuusarviointit osoittavat Suomen luonnon köyhtyvän edelleen. Noin 400 luontotyyppistä lähes puolet on arvioitu uhanalaisiksi koko maassa. Etelä-Suomessa uhanalaisten osuus on selvästi suurempi kuin Pohjois-Suomessa. Arvioiduista yli 22 000 lajista noin 12 prosenttia on uhanalaisia, kun aiemmin osuus on ollut noin 10 prosenttia. Uhanalaisia on kaikissa lajiryhmissä, suhteellisesti eniten linnuissa ja sammalissa.

Monimuotoinen luonto on itseisarvo. Suomen metsät kasvavat vauhdilla, mutta samaan aikaan metsäluonto köyhtyy. Metsiemme lajeista 833 on uhanalaisia eli häviämisaarassa ja lähes yhtä suuri joukko, 754 lajia, on luokiteltu silmälläpidettäviksi.

Suurimpia luontotyyppien uhanalaistumisen syitä ovat Suomessa metsien uudistamis- ja hoitotoimet, ojitus, pellonraivaus sekä rakentaminen ja vesien rehevöityminen. Uhanalaistumiseen johtaneiden syiden joukossa ilmastonmuutos on katsottu vielä varsin vähäiseksi tekijäksi lukuun ottamatta tunturialuetta, mutta tulevaisuuden uhkatekijänä sen merkityksen arvioidaan kasvavan huomattavasti.

Kansallispuistoverkoston laajentaminen ja kehittäminen osana suojelutavoitteita on tärkeää. Metsälajeja ja niiden elinympäristöjä tulee suojella myös osana talousmetsien käyttöä. Lahopuuta, tärkeitä elinympäristöjä sekä siirtymäkäytäviä lajeille on säilytettävä osana metsänhoitotoimenpiteitä nykyistä enemmän.

METSO-ohjelman kautta kanavoitu suojelutoiminta on ollut tehokas ja hyvä keino suojella yksityisessä omistuksessa olevia metsiä. Ohjelmaa tulee uudistaa ja laajentaa sekä turvata sen rahoitus. Soidensuojeluohjelma pitää saattaa loppuun. Helmi-elinympäristöohjelma 2021–2030 vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja turvaa luonnon tarjoamia elintärkeitä ekosysteemipalveluja. Samalla hillitään ilmastonmuutosta ja edistetään siihen sopeutumista.

Luontosuhde sekä mahdollisuus liikkua ja nauttia puhtaasta ympäristöstä ovat tärkeitä oikeuksia joka puolella Suomea. Suomessa on runsaasti kaikkien saavutettavissa olevia hyvin ylläpidettyjä virkistys- ja retkeilyalueita sekä tiukemmin suojeltuja alueita monipuolisen lajiston säilymisen turvaamiseksi sekä uhanalaistumiskehityksen pysäyttämiseksi.

Metsähallituksen luontokohteiden, esimerkiksi kansallispuistojen, suosio ja kävijämäärät ovat kasvussa. Käyntimäärät kansallispuistoissa ovat kaksinkertaistuneet kymmenessä vuodessa. Luonnossa liikkumisen vaikutukset terveyteen ovat kiistattomat. Luontoharrastuksen käänköpuolena on kansallispuistojen käyntireittien kuluminen ja niiden ylläpidosta syntyvät kustannukset. Suomen matkailulle puhdas luonto ja hyvin hoidetut kohteet ovat kilpailuvaltti, jota tulee vaalia. Luontopalveluiden rahoitusta pitää vahvistaa, sillä nykyisellään se ei riitä kattamaan investointitarpeita kansallispuistoissa, valtion retkeilyalueilla ja historiallisesti merkittävissä kohteissa.

Myös kaupunkiluonto on tärkeä virkistäytymisen paikka ihmisille ja turvapaikka useille lajeille. Luonnontilaisten kaupunkimetsien arvo virkistyksessä, ihmisten terveyden edistämässä sekä ekologisesti tärkeinä tulee tunnustaa. On huolehdittava tarvittaessa ekologisen kompensaation käytöstä. Varmistetaan, että asukkailla on mahdollisuus lähimetsään, puistoon tai muuhun virkistysalueeseen kävelymatkan päässä ja että ranta-alueet pidetään kaikkien käytössä. Marinin hallituskaudella yksi keskeisistä ja isoista uudistuksista luonnonsuojelulaissa oli lakiin säädetty täysin uusi vapaaehtoinen ekologinen kompensaatio. Luonnon monimuotoisuutta voidaan edistää myös kaupungeissa esimerkiksi viherkatoilla ja muuttamalla nurmialueita niityiksi.

Kalastus, metsästyminen sekä luonnontuotteiden keräily ja jokaisenoikeudet tulee turvata osana luontosuhteen ylläpitämistä ja vahvistamista. Suomen uhanalaisia vaelluskalakantoja tulee vahvistaa kalojen luontaista elinkiertoa ylläpitämällä ja palauttamalla. Istutukset eivät ole nykytiedon mukaan tehokkain keino vahvistaa kalakantoja. Vaelluskalojen kulku elin- ja lisääntymisalueille tulee turvata luonnonmukaisten ohitusuomien kautta rakennetuissa joissa.

Vesilain uudistuksessa tulee lisätä velvoitteita ekologisen jatkumon aikaansaamiseksi myös rakennetuissa joissa eikä saa tinkiä niitä koskevista velvoitteista. Useista van-

hoista vesitalousluvista puuttuu kalatalousvelvoitteet kokonaan. Kalatalousvelvoitteet tulee lisätä niihin vesitalouslupiin, joihin niitä ei ole aikaisemmin sisällytynyt, mikäli kyseisen luvan piirissä olevasta vesitaloushankkeesta aiheutuu kalakannalle ja kalastukselle vahinkoa. Myös jokien suojelu sekä esimerkiksi tierakentamisesta aiheutuneiden esteiden poistaminen ovat tärkeässä roolissa vaelluskalakantojen vahvistamisessa. Lisäksi saimaannorpan suojelemiseksi tarvitaan tehokkaampia toimia, kuten verkkokalastuskiellon pidentämistä ja tiukempia sanktioita suojelutoimia rikkoville.

Itämeri ja vesistöjen tilaa tulee kehittää niin, että ravinteiden vähentämistavoitteet on saavutettu ja meri- ja vesiluonto on monimuotoista. Tämän aikaansaamiseksi tarvitaan myös kansainvälistä yhteistyötä. Saaristomeren tila on erityisen huolestuttava ja se on Suomen ainoa jäljellä oleva kohde Itämeren suojelukomission Helcomin Hotspot -listalla. Saaristomeren suojelutoimia tulee tehostaa huomattavasti ja erityisesti maatalouden aiheuttamaa ravinnekuormitusta vähentää merkittäväillä ja vaikuttavilla toimenpiteillä. Laadukasta juomavettä on riitettävä kaikille ja maatalouden ja teollisuuden vedentarpeesta on huolehdittava kestävästi. Vesivarat on säilytettävä kansallisessa omistuksessa ja niiden strateginen merkitys on tunnustettava.

SDP:n mielestä kestävän ja vastuullisen kaivostoiminnan tulee olla mahdollista koko Suomessa. Tämä tarkoittaa sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen vastuun riittävää huomioimista. Valtauseriaatetta ja sen sääntelyä on tarkistettava. Mineraaliesiintymien on oltava lähtökohtaisesti valtion omaisuutta, joita valtio voi myydä eteenpäin korvausta vastaan. Kaivosmineraaleilla on tärkeä merkitys sähköistymiskehityksessä, vihreän siirtymän toteuttamisessa ja huoltovarmuutemme vahvistamisessa. Kaivosyhtiöiden tuottojen verotuksen on korvattava riittävässä määrin kaivostoiminnasta esimerkiksi kunnille koituvat haitat muodostamatta kuitenkaan kohtuutonta taakkaa kaivosyhtiöille.

Kaivostoimintaan liittyy aina ristikkäisiä intressejä ja kaivokset vaativat usein laajoja maa-alueita käyttöönsä. Tämä voi vaikeuttaa joidenkin elinkeinojen, kuten matkailun, toimimista samalla vaikutusalueella.

Kaivoksia koskevaa lainsäädäntöä tulee päivittää jatkuvasti niin, että se vastaa yhteiskunnan kehitystä ja käsitystä vastuullisesta toiminnasta. Kaivoksia koskevaa lainsäädäntöä tulee seurata ja uudistaa säännöllisesti niin, että kaivosten ympäristövaikutuksia voidaan minimoida ja paikallisten asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia alueensa käyttöön vahvistaa. Kaivostoiminnan ympäristövastuita on selkeytettävä ja lupamenettelyssä on nykyistä paremmin otettava huomioon myös kaivostoiminnan haitat alueen esimerkiksi vesistöille, elinkeinotoiminnalle ja matkailulle. Kaivosluvan ja ympäristöluvan yhteensovittamista tulee jatkaa ja lupaprosessien läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta parantaa.

Kaivosyhtiön tulee kaikissa tilanteissa huolehtia myös kaivoksen sulkemiseen ja jälkihoitoon liittyvistä vastuista. Kaivostoiminnan vakuudet tulee olla riittävät myös yllättävissä tilanteissa. Natura-suojelun purkamisen ei pidä olla keinovalikoimassa, vaan suojeltuja luontoalueita on kunnioitettava.

Tavoitteitamme

- Kestävän elinympäristön ja koko maan yhdyskuntarakenteen sekä infrastruktuurin on tuettava kestävän kehityksen toteutumista.
- Luontoarvot on huomioitava kaikessa taloudellisessa ja sosiaalisessa toiminnassa.
- Ekologisen kompensaation keinoin tuetaan luonnon moninaisuutta ja korvataan ihmisen toiminnan tuottamia vahinkoja. Lainsäädäntöä tulee tarkentaa ja periaate liittää ympäristövaikutusten arvioinnin osaksi.
- Kuntien kaavoitusmonopoliin tukeutuvan päätöksenteon tulee olla läpinäkyvää ja tehdä kansalaisten osallistuminen mahdolliseksi.
- Asuntopolitiikan lähtökohtana tulee olla asukkaiden hyvän asumisen tarpeet. Tarvitaan asuntokeinottelua rajoittavia toimenpiteitä. Julkisella vuokra-asuntotuotannolla hillitään vuokrien nousua ja asuinalueiden segregatiota.
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n resursseja on lisättävä vuokra- ja asumisoikeusasuntojen lisäksi myös kohtuuhintaisten omistusasuntojen rakennuttamiseksi eri ikäiselle väestölle.
- Erityistuen tarvitseville ja vammaisille henkilöille on taattava itsenäistyminen niin, että tuetun ja esteettömän asumisen ratkaisuja on riittävästi jokaisessa kunnassa.
- Suomen on päästävä oman luonnon monimuotoisuuden suojelussa kestäväälle tasolle ja vaikuttava kansainvälisesti siihen, että kestävän kehityksen toteutumisen edellyttämä toiminta vahvistuu.
- Haitallisten vieraslajien leviämisen ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan liittyvää lainsäädäntöä tulee kehittää.
- Kansallispuistoverkostoa tulee laajentaa ja kehittää osana suojelutavoitteita.
- Myös kaupunkien asukkailla on oltava mahdollisuus lähimetsään, puistoon tai muuhun virkistysalueeseen kävelymatkan päässä ja ranta-alueet pidetään kaikkien käytössä.
- Itämerta on suojeltava yhdessä sen reuna-alueiden kanssa ja vesistöjen tilaa tulee parantaa.
- Laadukasta juomavettä on riitettävä kaikille ja vesivarat on säilytettävä kansallisessa omistuksessa.
- Kaivoslainsäädäntöä tulee jatkuvasti seurata ja uudistaa siten, että se vastaa yhteiskunnan käsitystä vastuullisesta, kestävästä ja eettisestä toiminnasta, esimerkiksi valtauseriaatetta tarkistamalla.

2.4. MAA- JA METSÄTALOUS

Ilmastoviisas ruokajärjestelmä takaa kestävyiden ja huoltovarmuuden

Toimiva ruokajärjestelmä on turvallisuus- ja huoltovarmuuskysymys, josta jokainen maa vastaa viime kädessä yksin. Suomalainen perhetiloihin perustuva tilarakenne sekä korkea pohjoisen ilmanalan viljelyosaaminen ovat vahvuuksiamme. Suomalaisen maatalouden tulee tavoitella korkeaa laatua ja kestävämpää tuotantoa. Ponniste-

lut elintarvikeviennin eteen turvaavat niin ikään huoltovarmuuttamme ja kannustavat kehittämään korkealaatuisia ja innovatiivisia tuotteita ja elintarvikkeita. Suomalaisen maataloustuotannon vahvuuksia ovat tulevaisuudessakin vahva osaaminen, vähäiset eläintaudit ja korkeatasoinen tutkimus. Vahvuuksien joukossa täytyy tulevaisuudessa olla myös ilmastoystävällinen ja eläinten hyvinvointiin tähtäävä tuotanto.

Alkutuotannon kannattavuutta on välttämätöntä nostaa sekä kriisinsietokykyä lisätä. Meidän tulee olla jatkossa omavaraisia lannoitteiden ja polttoaineiden osalta. Kotimaista, kiertotalouden periaatteisiin nojaavaa lannoitetuotantoa tulee edistää. Maaseudulla yrittäjyys on usein monitahoista. Eri sektoreita ja palkkatyötä yhdistämällä suomalainen tuottaja pärjää, mutta tavoitteena tulee olla itsessään kannattava alkutuotanto ja reilu elintarvikeketju. Tähän kokonaisuuteen tarvitaan kuitenkin toimivaa infraa, kuten väyläverkostoa ja tietoliikenneyhteyksiä joka puolelle Suomea. Maaseutuelinkeinojen tutkimus-, kokeilu- ja kehitystoimintaa tulee vahvistaa ja mahdollisia maaseudun monialayrittäjyyden esteitä poistaa. Kylätoiminnalle on luotava hyvät edellytykset, jotta omaa lähialuetta voi kehittää. Kylätoiminnan avulla tuetaan myös lähipalveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta.

Maatalouden rakennemuutoksessa on pyrittävä kokonaiskestävyyden varmistamiseen kaikenkokoisilla tiloilla. Tarvitsemme koulutusta, rahoitusta, kannusteita ja rohkeutta, jotta uudet sukupolvet ottavat tilojen hoidon vastuulleen ja tuotantotavat uudistuvat.

Suomalaisen maatalouden kannattavuutta lisätään ensisijaisesti markkinoiden eikä niinkään tukipolitiikan kautta. Ruokaketjun tulonjaon tulee olla nykyistä oikeudenmukaisempi. EU:n tukijärjestelmää on yksinkertaistettava ja selkeytettävä. Ympäristötukien ehtoja tulee tiukentaa siten, että tuet edistävät ympäristön-, ilmaston- ja vesistöjen suojelun tavoitteita. On todennäköistä, että Suomen merkitys ruoantuotannossa korostuu ilmastonmuutoksen myötä tulevaisuudessa. Kuluttajilla on oikeus tietää ruoan pääraaka-aineen alkuperämaa, valmistusmaa ja tuotantotapa. Kuluttajaneuvonnalla sekä selkeiden, pakollisten pakkausmerkintöjen avulla tavoitellaan ruokapöytään päätyvän yhä enemmän kestävästi tuotettua ruokaa. Elintarvikkeiden hiilijalanjäljen ja luontovaikutusten mittaamiseen tarvitaan yhteiset ja vertailtavat mittarit. Tarvitaan eläinten hyvinvoinnista kertova selkeä merkintä kuluttajille sekä tehdään hiili- ja luontojalanjäljen mittaamisesta velvoittavaa vähintään suurille yrittäjille.

Maataloudessa tulee ponnistella päästövähennysten ja kestävien, ympäristöä säästävien tuotantotapojen eteen. Maatalous- ja perinneympäristöt ja niiden lajit ovat monin paikoin uhanalaisia. Pölyttäjien suojelua ja tutkimusta on niin ikään tehostettava. Maatiloilla on mahdollisuus ympäristön kokonaisvaltaiseen huomioonottamiseen ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Viljelijät ovat tärkeässä asemassa ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjumisessa. Maatalouden punaiseksi langaksi on otettava kestävä kasvu, jonka pohjalta vastataan tulevaisuuden haasteisiin. Tukia tulee suunnata enemmän kasviperäisen ja luonnonmukaisen tuotannon tukemiseen ja viljelijöiden lisäkoulutukseen. SDP on sitoutunut

Suomen Luomu-ohjelman tavoitteeseen eli 25 prosenttiin peltopinta-alasta vuonna 2030. Tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan määrätietoisia toimia luonnonmukaisen tuotannon edistämiseksi ja kilpailuasetelman vahvistamiseksi.

Peltoja voidaan muuttaa hiilinieluisiksi esimerkiksi lisäämällä erilaisten kasvien viljelyä ja kehittämällä kasvatusmuotoja. Maatalouden ravinnekuormaa ja valumia vesistöihin on edelleen vähennettävä ja ravinteiden kiertoa lisättävä myös tukien avulla. Kestävään kasvuun kuuluu myös maatilojen aine- ja energiaomavaraisuus. Kestävästi viljeltyä ja sekä kasvupainotteisen, lähellä tuotetun ruoan tarjoamista julkisella sektorilla lisätään. Puutarhaviljelyssä ja rehujen säilytyksessä käytettävissä muoveissa tulee siirtyä biohajoaviin ja uusiutuvista raaka-aineista valmistettuihin materiaaleihin, joihin tulee kohdistaa TKI-rahoitusta. Tavoitteena on biokaasun käyttöönoton helpottaminen, investointien lisääminen ja kattavan jakeluverkon saaminen koko maahan.

Suomalaisen eläintuotannon tulee olla eettistä ja kestävää. Suomen tulee kieltää turkistarhaus 2020-luvulla elinkeinonharjoittajien siirtymäaika huomioon ottaen. Tieto eläinten hyvinvoinnista ja käyttäytymistarpeista lisääntyy jatkuvasti. Eläimiä koskevaa lainsäädäntöä päivitetään säännöllisesti tutkimustiedon lisääntyessä. Lajityypillinen käyttäytyminen on oltava mahdollista sekä lemmikeille että tuotantoeläimille. Tuotantoeläinten häkkikasvatuksesta on pyrittävä eroon. Puututaan eläinten ylijalostukseen, joka aiheuttaa eläimille merkittävää haittaa ja kipua. Lisätään eläinsuojelurikosten valvontaan resursseja ja korotetaan sanktioita.

Valvontaeläinlääkärit joutuvat todistamaan pahoja laiminlyöntejä ja puuttumaan niihin, kohtaamaan niin sanallisen kuin fyysisen väkivallan uhkaa, työ on myös fyysisesti raskasta. Työn suuri kuormittavuus vaikuttaa suoraan eläinlääkäreiden saatavuuteen. Eläinsuojelurikosten valvonnan resursseja voidaan nostaa parantamalla työturvallisuutta ja lisäämällä eläinlääketieteellisen koulutuksen opiskelupaikkoja.

SDP edistää määrätietoisesti vuonna 2010 EU:ssa hyväksytyin direktiivin toimeenpanoa, jonka selkeänä tavoitteena on eläinkokeiden vähentäminen ja lopulta eläinkokeista luopuminen. Eläinkokeille vaihtoehtoisten tutkimusmenetelmien rahoitusta on lisättävä ja tarpeettomista eläinkokeista luovuttava.

Maataloudessa lomitus- ym. järjestelmiä kehitetään siten, että huomioidaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden periaate erityisesti nuorten perheiden ja työvaltaisen maatalouden osalta. Maatalouden lomitusjärjestelmiä ja palvelun saatavuutta sekä toiminnallista tukiverkkoa kehitetään kokonaisvaltaisesti. Maatalouden työpaikkojen sekä koulutuksen vetovoimaa kehitetään ammattitaitoisten työntekijöiden saatavuuden varmistamiseksi. Eläinten hyvinvoinnin kannalta on tärkeää huolehtia myös maataloustyöntekijöiden hyvinvoinnista ja oikeuksista.

Tavoitteenamme on, että suomalaista ruokaa ja ruoantuotantoa arvostetaan, mikä näkyy myös ruokahävikin selvänä vähenemisenä. Ruoantuotannon omavaraisuuden tasosta huolehditaan ja globaalia yhteistyötä ruokapolitiikassa kehitetään.

Kestävä metsätalous tuottaa perinteisiä raaka-aineita ja korkean jalostusasteen vientituotteita

Metsät ovat suomalaisten kansallisvarallisuutta, joita on hyödynnettävä kestävästi ja vastuullisesti. Metsä tuo edelleen monille ihmisille leivän pöytään, samoin levon ja virkistyksen. Metsäpolitiikan tavoitteena tulee olla kestävä ja nykyistä monipuolisempi metsänhoito ja hiilinielujen ja varastojen vahvistaminen. Metsien käsittelyssä tulee siirtyä kohti tutkittuun tietoon perustuvaa, metsien kasvua tukevaa, luonnon monimuotoisuutta edistävää ja hiilinieluja lisäävää kasvatusta. Metsäteollisuuden tuotteiden jalostusastetta on välttämätöntä saada nostettua kohti korkean lisäarvon tuotteita. Tulevaisuudessa metsän arvo voi yhä enemmän perustua muuhun kuin puuston arvoon. Hiilensidonta ja elinympäristöjen ja maisemien suojelu tulee nähdä asioina, joilla on rahassa mitattava arvo.

Metsänomistajien ja teollisuuden kannalta on tärkeää, että valtion ja kuntien metsäpolitiikka on pitkäjänteistä ja ennustettavaa. Kestävän metsätalouden tulee olla jatkossakin mahdollista Suomessa ja EU:ssa, Suomen olosuhteissa on tunnusomaista puiden hidas kasvu. Tämä on omiaan tuottamaan laadukasta puuta eli suoraa, ohutlustoista ja ohutoksaista runkoa sekä suurta lahoa, hyvin kestävästä sydänpuusta. Pohjoisissa oloissa luontaisesti kehittynyt puu sopii erinomaisesti vaativiin biotuotetarkoituksiin, kuten rakentamiseen tai vaikkapa huonekaluiksi. Puutuotteiden jalostusastetta tulee nostaa sekä korkeamman jalostusasteen tuotteiden ja uusien innovaatioiden syntymistä ja vientiä edistää. Metsäteollisuuden toimintaedellytyksistä ja puunsaannista monipuolisiin käyttötarkoituksiin huolehditaan sellaisin reunaehdoin, että kestävät hakkuutasot perustuvat luotettavaan ja ajantasaiseen tieteelliseen tietoon. Metsien täyssuojelun rinnalla vaihtoehtoisena suojelutoimenpiteenä tulee edistää maisemalle ja metsän muulle hyötykäytölle tärkeillä alueilla käsittelyrajoitteita. Talousmetsien luonnonhoidon edistäminen on välttämätöntä eliöiden ja lajien suojelemiseksi.

Biokaasuhankkeiden edistäminen valtakunnallisesti on ympäristöystävällinen teko ja tuo työtä myös haja-asutusalueille. Tavoitteena on biokaasun käyttöönoton helpottaminen, investointien lisääminen ja kattavan jakeluverkon saaminen koko maahan. Paikallisella biokaasutuotannolla maatiloja voisi saada jopa energiaomavaraisiksi.

Hiilensidonnan ja varastoinnin tehostamiseksi ja siihen kannustamiseksi tarvitaan uusia keinoja, verotusta tai muuta taloudellista kannustetta maanomistajille. Maankäyttösektorin ilmastopolitiikka on huomioitava myös valtion omistamien metsien käytössä.

Suomen matkailulle puhdas luonto ja hyvin hoidetut kohteet ovat kilpailuvaltti, jota tulee vaalia.

Metsästys ja kalastusharrastukset sekä jokaisenoikeudet on turvattava

Kotimaisen villikalan ja kestävästi kasvatetun kalan saatavuutta ja käyttöä on lisättävä. Kotimainen luonnonkala on nostettava arvoonsa eettisenä, ekologisenä ja ter-

veellisenä ravintona. Kalastusta tulee harjoittaa turvaten elinvoimaiset ja kestävät kalakannat. Samalla myös ammattikalastajien työn edellytyksiä tulee parantaa. Kalastusharrastuksen edellytyksistä on huolehdittava ja uusien harrastajien, etenkin lapsien ja nuorien, määrä saatava kasvuun. Kattavat yleiskalastusoikeudet säilytetään ja niitä kehitetään edelleen. Kalastus- ja metsästysmatkailulla on mahdollista luoda maaseudulle työpaikkoja.

Uhanalaisten vaelluskalakantojen säilyttäminen on varmistettava oikeanlaisella kalastuksen säätelyllä, ohjeistuksella ja riittävällä valvonnalla. Lisäksi uhanalaisten vaelluskalojen kudulle pääsyn vaellusesteitä on määrätietoisesti poistettava ja edistettävä tavoitetta toimivien kalateiden rakentamiseksi. Vesilakia on muutettava niin, että kalatalousvelvoite lisätään myös niiden vesivoimalaitosten vesilupiin, joilta se tällä hetkellä puuttuu.

Suomessa on pitkät eräperinteet ja hyvin toimiva metsästyskorttikäytäntö. Metsästyspolitiikassa on otettava huomioon harrastuskulttuurin sekä harrastusvälineiden muutokset. On huolehdittava, ettei mikään laji vaarannu metsästyksen takia. Peto- ja politiikassa on tärkeää suojelun sosiaalinen hyväksyttävyyden ja hyvä keskusteluyhteys eri tahojen kuten viranomaisten, paikallisväestön, metsästäjien ja luonnonsuojelujärjestöjen välillä. Salametsästystä on torjuttava tehokkaasti. Pienpetorautojen käytön rajoittamista selvitetään. Rautojen oikeaoppiseen käyttöön opastetaan ja ohjeistetaan nykyistä paremmin. Metsästyksessä apuna käytettävien kotieläinten sekä saaliseläinten kohtelun on oltava asianmukaista ja kunnioittavaa. Saaliseläin tulee tappaa mahdollisimman kivuttomasti.

Lajien suojelun hyväksyttävyyttä on lisättävä myös niin, että kun suojelun perusteet poistuvat kannan vahvistuessa merkittävästi, metsästys voidaan sallia uudelleen. Vieraslajien torjunnalla ja elinympäristöjen suojelulla on oma tärkeä roolinsa lajien suojelussa. Jokaisenoikeuksien perusteella tapahtuva marjastus, sienestys ja luonnontuotteiden keräily sekä luonnossa liikkuminen on suomalainen erikoisuus, joka on turvattava myös tulevaisuudessa. Kotimaisen riistan saatavuutta ja markkinoille pääsyä tulee helpottaa lupaprosessia keventämällä.

Tavoitteitamme

- Suomalaisen maatalouden kannattavuutta lisätään ensisijaisesti markkinoiden eikä tukipolitiikan kautta.
- Lainsäädännöllä turvataan sekä lemmikkien että tuotantoeläinten hyvinvointi ja lajityypillinen käyttäytyminen. Lainsäädäntöä päivitetään säännöllisesti eläintieteellisen tiedon lisääntyessä.
- Suunnataan tukea eläinlääkäreiden koulutuspaikkojen lisäämiseen.
- Turkistarhauksen lopettamiseksi Suomessa on laadittava ohjelma, joka turvaa turkistuottajille uudelleenkoulutus- ja työllistymismahdollisuuksia.
- EU:n tukijärjestelmää tulee yksinkertaistaa ja selkeyttää sekä ympäristökien ehtoja tiukentaa.
- Maatalouden ilmastotavoitteen eteen on otettava kunnianhimoisia askelia

ja luotava polku kestävään ja korkeaan omavaraisuusasteeseen tähtäävään ruokajärjestelmään.

- Kestävän ja pitkäjänteisen metsätalouden edellytykset on turvattava Suomessa.
- Metsäpolitiikan tavoitteena on kestävä ja nykyistä monipuolisempi metsänhoito ja hiilinielujen lisääminen.
- Uhanalaisten vaelluskalakantojen säilyttäminen on varmistettava oikeanlaisella kalastuksen säätelyllä, ohjeistuksella ja riittäväällä valvonnalla ja purkamalla vaellusesteitä ja rakentamalla kalateitä.
- Tavoitteenamme on, että suomalaista ruokaa ja ruoantuotantoa arvostetaan. Ruoantuotannon omavaraisuuden tasosta huolehditaan ja kehitetään globaalia yhteistyötä ruokapolitiikassa.

MUUTOSHAASTE 3. DEMOKRATIAN TULEVAISUUS JA YHTEISKUNNAN VAKAUS

Suomi on rakentunut vaikeista lähtökohdista huolimatta vakaaksi demokraattiseksi yhteiskunnaksi. Ihmisten vapausoikeuksia kunnioitetaan, oikeusvaltioperiaatetta noudatetaan, parlamentaarinen järjestelmä toimii ja sen instituutioiden väliset valtasuhteet ovat kunnossa. Suomessa lehdistön vapautta arvostetaan ja ihmisten oikeutta saada aitoa tietoa yhteiskunnan toiminnasta pidetään tärkeänä.

Ihmisten luottamus yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan on kuitenkin jakautunut. Luottamus yhteiskuntaa kohtaan on edelleen kansainvälisesti vertailtuna korkealla tasolla, mutta Suomessakin osa kokee epäluottamusta eduskuntaa, puolueita, virkamiehiä, mediaa tai oikeuslaitosta kohtaan. Yhtenä indikaattorina luottamuksesta yhteiskunnallista vaikuttamista kohtaan on kansallisissa vaaleissa äänestäminen. Äänestysaktiivisuus on pysynyt kohtuullisen vakaana 2000-luvulla, mutta selvästi alhaisempana kuin aiempina vuosikymmeninä.

Tietoyhteiskuntakehitys ja sivistystason nousu mahdollistavat yhä uusia demokraattisen osallistumisen muotoja. Valitettavasti keinojen lisääntyminen ei ole johtanut samassa määrin osallistumisen yhdenvertaisuuden vahvistumiseen, vaan polarisoituminen on pikemmin lisääntynyt myös koulutuksen osalta. Yhteiskunnan toimintoihin osallistuminen ja vaikutusvalta sekä positiivinen kehittäminen kasautuvat jo ennestään aktiivisille tahoille. Tämä ei tarkoita, että uusien demokraattisen osallistumisen ja vaikuttamisen kanavien kehittämistä tulee luopua, vaan niiden kehittämisessä on otettava entistä enemmän huomioon osallistumisen yhdenvertaisuus. Samalla on huomioitava eri tapojen yhteys demokraattiseen päätöksentekoon.

Äänestäminen on vain yksi mittari osallistuvan demokratian vahvuudelle ja polarisointiolle. Ongelmana on, että osallistuminen ja osallistumattomuus kasautuvat. Samat ryhmät, jotka käyttävät äänioikeuttaan, ovat aktiivisia myös yhdistystoiminnassa, suoran demokratian osallistujina ja erilaisissa kansalaisverkostoissa. Parhaiten koulutetut ja varakkaimmat äänestävät aktiivisemmin kuin vähemmän koulutetut ja vähävaraiset. Iäkkäiden äänestysaktiivisuus on myös nuoria korkeampi. Tarvitsemme laaja-alaisia toimenpiteitä äänestysaktiivisuuden nostamiseksi.

Edustuksellisen demokratian ohella myös perinteiseen kansalaisyhteiskuntaan kohdistuu rapauttavia muutossuuntia. Kansalaisjärjestöjen tulee uudistua kyetäkseen tarjoamaan uskottavia osallistumisen ja vaikuttamisen kanavia. Järjestöjen etuna vapaamuotoiseen kansalaistoimintaan nähden on pitkäjänteisyys ja esimerkiksi taloudelliset vastuurakenteet. Kansalaisjärjestötoiminnan yksi kriittinen menestystekijä voikin olla kyky yhteistyöhön epämuodollisten kansalaisverkostojen ja -liikkeiden, ns. neljännen sektorin kanssa ja osaltaan niiden toiminnan mahdollistaminen ja tukeminen.

Ihmisten käyttäytymisen ja odotusten ohella myös itse järjestelmä haastaa kansalaisyhteiskuntaa. Järjestäytynyt kansalaisyhteiskunta, ns. kolmas sektori, on kasvumassa ja pusertumassa julkisen ja yksityisen sektorin väliin. On tärkeää, että

julkinen valta arvioi omaa suhdettaan kansalaisyhteiskuntaan ja linjauksissaan vaalii kansalaisyhteiskunnan autonomiaa ja elinvoimaisuutta julkisen ja yksityisen sektorin rinnalla.

Demokraattinen yhteiskunta vaatii jatkuvaa ylläpitoa ja osallisuuden vahvistamista. Maailmanlaajuisesti tarkasteltuna monin paikoin demokratiakehitys on ottanut valitettavasti takapakkia ja itsevaltaisesti johdettujen valtioiden määrä on kasvanut. Globaalit tapahtumat ovat myös osoittaneet demokraattisten yhteiskuntien heikot kohdat. Esimerkiksi terrori-iskut ja iskujen uhka ovat johtaneet turvattomuuden tunteen kasvuun. Sisäisen turvallisuuden vahvistaminen edellyttää tarkkaa tasapaino-
lua yksityisyyden suojan ja terrori-iskujen ehkäisemisen välillä.

Tietoturvan ja yksityisyyden painoarvo digitaalisen ajan politiikan kysymyksinä kasvava entisestään, kun kaikista laitteista tulee osa tietoverkkoa. Tämä luo sekä mahdollisuuksia että uhkia riippuen siitä, mihin tarkoitukseen kasvava tietomassa käytetään. Kasvava tietomassa mahdollistaa muun muassa parempien ja oikea-aikaisten palvelujen luonnin, tehokkaammat vaikutusarvioinnit ja sitä kautta paremman taloudellisen ja lainsäädännöllisen toiminnan. Kerättyä tietoa on toki mahdollista käyttää myös muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitukseen. Tietojen kerääminen ja väärinkäyttäminen voi johtaa yksittäisten ihmisten tai ihmisjoukkojen manipulointiin. Tiedon omistaminen on myös tuottavaa ja tulevaisuudessa onkin pohdittava laajasti sitä, kenellä on oikeus tehdä suuria voittoja toisten tietojen keräämisen ja hallinnoinnin kautta. Suuryritysten ja viranomaisten tapaa käsitellä hallussaan olevia yksilöiden tietoja edellyttää yhteiskunnan sääntelyä sekä valvontaa.

Populistiset liikkeet Suomessa ja muualla saavat käyttövoimansa ihmisten kokemasta epätasa-arvosta, osattomuudesta ja turvattomuuden tunteesta. Ihmisten kokema huoli omasta ja lähimmäisten tulevaisuudesta ja toimeentulosta luo käyttövoimaa populistille, jotka pyrkivät kanavoimaan huolen maahanmuuton ja monikulttuurisuuden vastaisuuteen. EU:n lähialueilla käytävien sotien ja kriisien takia Eurooppaan on tullut paljon pakolaisia ja muita maahanmuuttajia, mitä populistiset toimijat käyttävät huolen ja epävarmuuden levittämiseen. Näin poliittinen ilmapiiri on kiristynyt ja polarisoitunut, mikä aiheuttaa haasteita demokratioille ja poliittiselle keskustelulle. Suomeenkin on syntynyt poliittisia järjestöjä, jotka kieltävät joiltain ihmisryhmiltä ihmisarvon. Demokraattisten yhteiskuntien toiminta perustuu YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa määritetyille jokaiselle ihmiselle kuuluvalla ihmisarvolla. SDP ei hyväksy muukalaisvihamielisyyttä, rasismia eikä syrjintää missään muodossa.

Demokraattisten yhteiskuntien haasteena on, että osa populistisista liikkeistä käyttää järjestäytymisen oikeutta ja sananvapautta pyrkiessään kumoamaan demokraattisen yhteiskuntajärjestyksen. Vihapuhe kaventaa demokratiaa ja vähentää halukkuutta osallistua päätöksentekoon. Häirintä kaventaa erityisesti tyttöjen ja naisten vapautta ja mahdollisuuksia osallistua ja toimia yhteiskunnassa. Häirintä, vihapuhe ja maalittaminen eivät kuulu demokratiaan, ne kaventavat näkökulmia sekä keskusteluun osallistujien määrää.

Tiedotusvälineiden asema on muuttunut Suomessa. Internet on muuttanut median ansaintalogiikkaa. Sanomalehtien ja muun median omistus on keskittynyt ja ketjuuntunut. Alueiden ykköslehtiä on lopetettu ja yhdistetty toisiin lehtiin. Perinteiset toimijat ovat saaneet rinnalleen erilaisin pelisäännöin toimivia kilpailijoita. Sääntely onkin tulevaisuudessa kohdistettava yhä enemmän sisältöihin julkaisualustan sijaan.

Journalistisen median oheneminen antaa osaltaan tilaa disinformaatiolle ja heikentää ihmisten mahdollisuutta seurata vallankäyttöä. Tämä kaventaa faktoihin perustuvaa yhteiskunnallista keskustelua. Yleisradion ja sen aluetoiminnan merkitys ja tarve korostuvat. Journalistisen median menestyminen on tärkeää ja keinoja sen tukemiseksi ja uutiserämaiden syntyminen ehkäisemiseksi on etsittävä ennakkoloolottomasti.

Suomi pyrkii pitkäjänteisesti vahvistamaan valmiuksiaan hybridiuhkien torjumiseksi. Keskeisenä osana on kyky tunnistaa disinformaatiota ja muuta informaatiovaikutusta sekä torjua näiden kielteisiä vaikutuksia. EU-tason yhteistyö hybridiuhkia vastaan tukee ihmisten kokonaisvaltaisen turvallisuuden vahvistamista.

**SDP TOIMII SEN PUOLESTA, ETTÄ SUOMI ON MAAILMAN TURVALLISIN
MAA JA PARAS OIKEUSVALTIO, JOSSA DEMOKRATIA, KANSALAISVA-
PAUDET JA IHMISOIKEUDET KUKOISTAVAT.**

3.1. OSALLISTUMINEN DEMOKRAATTISEEN PÄÄTÖKSENTEKOON

SDP puolustaa päättäväisesti kansanvallan elinvoimaisuutta. Demokratian uskottavuus ja elinvoima edellyttävät, että kansanvallan toteutumista tarkastellaan kriittisesti. Tämä tarkoittaa edustuksellisen demokratian rakenteiden ja toimintatapojen kehittämistä, kansalaisyhteiskunnan edellytysten turvaamista ja monipuolisia osallistumisen keinoja. Demokratian ja osallisuuden vahvistamisella ylläpidetään myös yhteiskuntarauhaa. Demokratian tulevaisuuden kannalta on keskeistä, että kansanvaltaisuus ulottuu paikallistasolta Euroopan unionin ja globaalitason päätöksentekoon asti.

Jokaisella pitää olla yhtäläinen mahdollisuus osallistua demokraattiseen päätöksentekoon. Erityistä huomiota on kiinnitettävä heikommissa asemassa olevien ihmisten, kaikkien erityisryhmien sekä lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksiin samoin kuin demokraattisen päätöksenteon keinoihin työelämässä.

Kielelliset oikeudet ovat perustuslain turvaamia oikeuksia. Parhaiten niiden toteutuminen varmistetaan lisäämällä kansalliskielten elinvoimaisuutta toimeenpanemalla kansalliskielistrategiaa suunnitelmallisesti.

Lasten ja nuorten kasvuympäristöjä ja kouluopetusta tulee kehittää tukemaan lasten ja nuorten valmiuksia vaikuttaa omassa lähiympäristössään ja laajemmin yhteis-

kunnassa. Nuorisovaltuustojen resursointia on parannettava ja nuorisovaltuustoilla tulee olla puhe- ja läsnäolo-oikeus kuntien ja alueiden valtuustoissa, hallituksissa ja lautakunnissa. Demokratiakasvatus tulee laajentaa koskemaan koko kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. Lasten ja nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa oman koulu- ja asuinyhteisönsä päätöksiin on lisättävä. Näin jokainen oppii, miten oman kouluyhteisön sekä yhteiskunnan yhteisten asioiden hoito ja päätöksentekoprosessit toimivat.

Vaalijärjestelmän ja muiden edustuksellisen demokratian rakenteiden tulee tukea kansalaisten yhdenvertaisia vaikutusmahdollisuuksia ja demokratiaa kohtaan koettua luottamusta. Vaalien lukumäärää, äänestys- ja vaalikelpoisuusikärajaa ja vaalipiirijakoa sekä niiden mahdollisia muutoksia on aina pohdittava tästä lähtökohdasta. Osallistumisen vaaleihin on oltava esteetöntä fyysisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti. Julkisten päätösten valmisteluaineiston on oltava kielellisesti ymmärrettävää ja ennakkoon helposti nähtävillä. Kansanvallan laajentamiseksi hyödynnetään tietoverkkoja ja avointa dataa sekä erilaisia suoran demokratian menetelmiä kuten kansalaisraateja, kuntalaishaastatteluja tai osallistuvaa budjetointia. Keskustelevan demokratian keinoja tulee edistää aktiivisesti edustuksellisen demokratian rinnalla.

Mahdollisuus neuvoa-antaviin kansanäänestyksiin ja kansalaisaloitteisiin on tärkeä osa demokratian keinovalikoimaa niin valtiollisella kuin paikallisella tasolla. Kannatuskynnyksen ylittäneiden kansalaisaloitteiden ei tule raueta vaalikausien välissä. Hyväksytyt aloitteet tulee aina käsitellä eduskunnassa. Edustuksellista demokratiaa on tuotava lähemmäs ihmistä ottamalla käyttöön niin sanottu keskustelualoite kunta-, maakunta-, eduskunta- ja EU-tasolla. Säädetyn kannattajamäärän täytyttyä keskustelualoitteella on mahdollista saada viipymättä asia tai kysymys päätöksentekijöiden ajankohtaiskeskusteluun eikä sen tarvitse sisältää valmista lainsäädäntöehdotusta kansalaisaloitteen tapaan.

Samalla kun yksilötasoinen kansalaisaktiivisuus on kasvussa, kansalaisjärjestöt muodostavat edelleen kansalaisyhteiskunnan ytimen. Kansalaisjärjestöjen toimintaedellytykset ja rahoitus tulee turvata ja niiden autonomiaa on syytä vahvistaa uudistamalla, selkeyttämällä ja yhdenmukaistamalla julkisen vallan avustuskäytäntöjä valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Yhdistyslakiuudistuksen toimivuutta on arvioita ja uudistusta on jatkettava uusia toimintatapoja tukevaan suuntaan.

Tavoitteitamme

- Vahvistetaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja osallisuutta panostamalla ymmärrettävään julkiseen kielenkäyttöön.
- Kansalliskielistrategian tavoitteet ja toimenpiteet toteutetaan.
- Edustuksellisen demokratian rakenteita ja toimintatapoja pitää kehittää, kansalaisyhteiskunnan edellytykset pitää turvata ja monipuolisia osallistumisen keinoja tulee ylläpitää.
- Jokaisella äänioikeutetulla pitää olla yhtäläinen mahdollisuus osallistua demokraattiseen päätöksentekoon ja myös ilman äänioikeutta olevien osallisuutta yhteiskuntaan tulee tukea.

- Vammaisilla henkilöillä tulee olla oikeus osallistua yhteiskunnallisiin asioihin ja päätöksen tekoon.
- Edustuksellista demokratiaa tulee tuoda lähemmäs arkea ottamalla käyttöön keskustelualoite kunta-, maakunta-, eduskunta- ja EU-tasolla.
- Yhdistyslakiuudistuksen toimivuutta on arvioita ja uudistusta on jatkettava uusia toimintatapoja tukevaan suuntaan.

3.2. OIKEUSVALTION KEHITTÄMINEN

Oikeusvaltio edellyttää perus- ja ihmisoikeuksien ja oikeusturvan yhdenvertaista toteutumista, eri väestöryhmien välisiä hyviä suhteita sekä osallisuuden ja osallistumisoikeuksien vahvistamista. Näin ylläpidetään yhteiskuntarauhaa ja kansalaisten luottamusta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä heikoimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien turvaamiseen.

Lainvalmistelun tasoa on johdonmukaisesti vahvistettava asiantuntija- ja tutkimustiedon pohjalta. Tämä vaatii myös entistä parempaa yhteistyötä eri tahojen välillä, jotta eri muutosten vaikutukset voidaan arvioida perusteellisesti. Perustuslain asemaa ja sen tulkinnan riippumattomuutta on kunnioitettava ja vahvistettava.

Oikeudenhoidon resursseja on lisättävä ja oikeudenkäyntien kokonaiskestoja lyhennettävä. Oikeudenkäyntejä voidaan sujuvoittaa ja kustannuksia alentaa muun muassa digitalisaation avulla. Samalla voidaan vahvistaa oikeudenalakohtaista erityisosaamista tuomioistuimissa. Rikosasioiden käsittelyä on nopeutettava varmistamalla parempi yhteistyö syyttäjän ja poliisien kesken. Syrjäytymisen ja eriarvoistumisen ehkäiseminen, koulutukseen panostaminen ja kiinnijäämisriskin nostaminen ovat tärkeimpiä rikollisuutta ehkäiseviä toimia.

Kriminaalipolitiikan on tähdättävä kokonais- ja uusintarikollisuuden vähentämiseen, vaikuttavan kuntouttavan toiminnan vahvistamiseen sekä rikosseuraamusviranomaisien ja muiden sektoreiden välisen yhteistyön lisäämiseen. Rikoksen uhrin ja henkirikoksen uhrin omaisen tuki ja mahdollisuus saada korvauksia on turvattava. Matalan kynnyksen ilmoitusmahdollisuuksia ja viranomaiskäytäntöjä on vahvistettava. Rikosten rangaistavuutta on arvioitava ja muutettava niin, että rangaistukset ovat oikealla tasolla sekä suhteessa teon vahingollisuuteen että muista rikoksista langetettaviin rangaistuksiin. Vaarallisimpien väkivaltarikollisten vapautumisen edellytyksiä on syytä aina arvioida perusteellisesti ja tapauskohtaisesti.

Rikosten selvittämiseen ja torjuntaan, mukaan lukien talous- ja verorikollisuus, on taattava riittävät resurssit. Lainsäädännön ja viranomaisten toiminnan on puututtava nykyistä vahvemmin järjestelmälliseen häirintään, uhkailuun, vihapuheeseen ja maalittamiseen, joka uhkaa sananvapautta, viranomaistoimintaa, tutkimusta ja tiedonvälitystä.

Väkivallaton elämä on ihmisoikeus. Lähisuhdeväkivalta on yhä liian yleistä Suomessa ja lähisuhdeväkivallan sovittelu on kiellettyä. Myös lainsäädäntöä tulee tarkentaa väki-

vallan ja häirinnän määritelmien osalta. Väkivallan ennaltaehkäisyyn ja sen estämiseen sekä turvakoteihin tulee panostaa. Turvakotien sijoittaminen tehdään niin, että ne ovat aidosti saavutettavia, turvallisia, esteettömiä ja tavoitettavissa. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ennaltaehkäisevälle työlle tulee osoittaa riittävät resurssit. Suomen tulee toimeenpanna Istanbulin sopimus kokonaan.

Tavoitteitamme

- On kiinnitettävä erityistä huomiota heikoimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien turvaamiseen.
- Oikeudenhoidon resursseja on lisättävä ja oikeudenkäyntien kokonaiskestoa lyhennettävä.
- Kriminaalipolitiikan on tähdättävä kokonais- ja uusintarikollisuuden vähentämiseen.
- Rangaistusten on oltava oikealla tasolla sekä suhteessa teon vahingollisuuteen että muista rikoksista langetettaviin rangaistuksiin.
- Lainsäädännön ja viranomaisten toiminnan on puututtava nykyistä vahvemmin järjestelmälliseen häirintään, uhkailuun, vihapuheeseen ja maalittamiseen.
- Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ennaltaehkäisevälle työlle osoitetaan riittävät resurssit. Lähisuhdeväkivallan sovittelu on kiellettävä. Väkivallan ennaltaehkäisyyn ja sen estämiseen sekä turvakoteihin tulee panostaa. Henkinen väkivalta (pakottava kontrolli) on kriminalisoitava.

3.3. SISÄINEN TURVALLISUUS

Turvallisuus on ihmisen perustavimpia tarpeita ja yksi julkisen vallan ydintehtävistä. Turvallisuuden tunne syntyy luottamuksesta yhteiskuntaan ja toisiin ihmisiin, osallisuuden kokemuksesta, elämän hallinnasta ja ennustettavuudesta sekä oikeudenmukaisuuden kokemuksesta ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Turvattomuuden tunteen lisääntyminen on valitettavasti ollut pitempiaikainen trendi niin Suomessa kuin laajemmin länsimaissa. Tunne turvallisuudesta on itsessään osa turvallisuutta ja lisääntyvä turvattomuuden kokemus voi vaarantaa yhteiskuntaa ja viranomaisia kohtaan tunnetun luottamuksen.

Tällä hetkellä Venäjän Euroopassa aloittama laitton sota heijastuu Suomen ulkoiseen ja sisäiseen turvallisuuteen sekä ihmisten turvallisuuden tunteeseen. Varautumisen ja huoltovarmuuden kriittinen läpikäynti on tullut tarpeeseen ja sitä on jatkettava, jotta Suomi on kykenevä turvaamaan asukkaansa arvaamattomissakin tilanteissa. Myös yhteiskunnan henkisestä resilienssistä on huolehdittava. Vihamielinen vaikuttaminen pyrkii rakentamaan ja vahvistamaan sisäisiä jakolinjoja ja polarisaatiota sekä nakertamaan luottamusta yhteiskunnan instituutioihin. Mitä vahvempi keskinäinen luottamus Suomessa vallitsee, sitä vaikeampi sitä on horjuttaa.

Kestävän sisäisen turvallisuuden perusta luodaan politiikalla, joka vähentää eriarvoisuutta yhteiskunnassa ja vahvistaa ihmisten osallisuutta. Huono-osaisuus ja syrjäy-

tyneisyys eivät lisää ainoastaan todennäköisyyttä ajautua rikoksiin, ne lisäävät myös todennäköisyyttä joutua niin rikosten kuin onnettomuuksien uhriksi. Tämän vuoksi esimerkiksi sosiaalitoimella, lastensuojelulla ja terveydenhuollolla on suuri merkitys yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitämisessä.

Yksilön turvallisuus lähtee hänen elinympäristöstään. Kodin on oltava kaikille turvallinen paikka. Perheitä on tuettava ja lähisuhdeväkivaltaan on kyettävä puuttumaan tiukasti samalla huolehtien turvakotien ja muiden uhrien palveluiden riittävydestä. Kouluissa tulee olla tarvittavat keinot ylläpitää järjestystä ja torjua niin kiusaamista kuin väkivaltaa. Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja häiriöttömään oppimisympäristöön eikä esimerkiksi inkluusio sinänsä kannatettavana tavoitteena saa milloinkaan mennä tämän edelle taloudellisista säästötavoitteista puhumattakaan.

Nuorten syrjäytymiseen, rikollisuuteen ja väkivaltaan tulee puuttua moniammatillisella yhteistyöllä niin, että keinovalikoima ulottuu aina perheiden ennaltaehkäisvästä tukemisesta riittäviin rikosoikeudellisiin rangaistuksiin. Ennaltaehkäisevin toimin ja oireilevia nuoria auttamalla edistetään sitä, ettei arjen turvattomuus muutu jengiytymisen ja rikollisuuden kasvualustaksi. Rajojen asettaminen viime kädessä yhteiskunnan toimesta on välttämätöntä ja luo turvallisuutta myös oirehtivalle nuorelle itselleen. Olennaista on, että yhteiskunta ei koskaan saa jäädä keinottomaksi. Erityisen tärkeää on kuitenkin suojella haavoittuvassa asemassa olevia nuoria heihin kohdistuvalta rikollisuudelta ja hyväksikäytöltä. Lapsilla ja nuorilla on oikeus turvalliseen elinympäristöön ja nuorten uudenlaisten väkivaltailmiöiden luoma turvattomuus koskettaa ensimmäisenä lapsia ja nuoria itseään.

Työpaikkojen tulee olla turvallisia kaikille. Tämä tarkoittaa paitsi fyysistä ja henkistä työsuojelua, niin häirintään ja epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumista sekä kaikinlaisen työhön perustuvan hyväksikäytön ja väärinkäytösten aktiivista torjumista.

Maamme sisäisestä turvallisuudesta huolehtiminen edellyttää turvallisuudesta vastaavien viranomaisten tosiasiallisen toimintakyvyn turvaamista kaikissa tilanteissa. Tehokas ja riittävällä tavalla resursoitu viranomaistoiminta on välttämätöntä, jotta turvallisuuden tasa-arvo yhteiskunnassa voi toteutua. Esimerkiksi poliisin ja pelastustoimen toimintaedellytykset toiminnan ajantasaisuus ja riittävät voimavarat on varmistettava koko maassa. Samalla lainsäädännön on mahdollistettava viranomaisille parhaat ja tarkoituksenmukaiset keinot oman toimintansa hoitamiseen. On myös huolehdittava siitä, että työ turvallisuusviranomaisissa on mielekästä ja houkuttelevaa niin, että näihin tehtäviin riittää kyvykkäitä ja soveltuvia hakijoita. Vapaaehtoiseen henkilöstöön perustuvien sopimuspalokuntien toiminta on tärkeää kansalaisten turvallisuudelle ja niiden taloudellisia toimintaedellytyksiä on vahvistettava.

Rikosten selvittämiseen ja torjuntaan on taattava riittävät resurssit koko rikosprosessiketjussa. Vakavien rikoksien torjuminen edellyttää riittäviä keinoja, ajantasaista lainsäädäntöä ja tehokasta viranomaisyhteistyötä. Vakavan järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan keskeinen keino on estää rikollisia saamasta rikoksistaan tavoittelemaansa taloudellista hyötyä. Harmaan talouden ja talousrikosten torjuminen edel-

lyttää myös kykyä puuttua tehokkaammin voimakkaasti yleistyneisiin kyberrikoksiin ja petoksiin.

Suomessa on kansainvälisesti verrattuna korkea luottamus viranomaisiin, mikä on itsessään tärkeää ja siitä on pidettävä kiinni. Luottamuksella on suuri rooli yhteiskunnallisen turvallisuuden ylläpitämisessä. Avainasemassa ovat viranomaistoiminnan laatu, läpinäkyvyys ja julkisuus sekä toisaalta valmius tunnistaa tarkoituksellisia yrityksiä horjuttaa ihmisten luottamusta viranomaisiin tai yhteiskunnan instituutioihin. Turvallisuusviranomaisten yhteistyö niin muiden viranomaisten kuin esimerkiksi kansalaisyhteiskunnan kanssa vahvistaa yhteyksiä kaikkialle yhteiskuntaan.

Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen eli PTR-yhteistyön avulla pystytään edistämään viranomaisten laaja-alaista yhteistoimintaa erityisesti vakavan, järjestäytyneen ja kansainvälisen rikollisuuden ehkäisemiseksi. Erityisesti Rajavartiolaitoksen monialaisen tehtäväkentän merkitys on korostunut viime vuosien nopeasti eskaloituneissa tilanteissa rajalla. On ensiarvoisen tärkeää turvata Rajavartiolaitoksen kyky hoitaa paitsi akuutteja tilanteita rajalla, mutta myös esimerkiksi toimia tehokkaasti ihmis-kaupan ja laittoman maahanmuuton torjunnassa.

Kyber- ja tietoturvaohat sekä verkossa tapahtuva häirintä, uhkailu ja ahdistelu ovat jatkuvasti merkitykseltään kasvava tekijä turvallisuuden ylläpitämisessä. Yhteiskunnan toimiessa yhä vahvemmin digitaalisesti syntyy myös uusia haavoittuvuuksia, joita voivat käyttää hyväkseen niin rikolliset kuin vihamieliset valtiolliset toimijat. Suomessa on vahvaa kansallista kyberturvallisuusosaamista, josta huolehtiminen on osa huoltovarmuutemme ylläpitämistä. Tietoturvan kohdalla on kyseessä jatkuva tasapainoilu sen kanssa, että ihmisten yksityisyys suojataan, muttei samalla estetä taroituksenmukaista tiedonvaihtoa ja datan käyttämistä.

Tavoitteitamme

- Turvallisuus nojaa hyvinvointiyhteiskunnan perusteisiin: demokratiaan, tasa-arvoon ja osallisuuteen. Näistä tulee huolehtia niin rauhallisempina kuin rauhattominakin aikoina.
- Kokonaisturvallisuuden perusta luodaan määrätietoisella politiikalla, jossa ihmisten turvallisuuden tunnetta ja kriisinkestävyyttä vahvistetaan, turvallisuusviranomaisten henkilöstöresurssit ja muut voimavarat turvataan ja korkeaa luottamusta viranomaisiin ylläpidetään.
- Poliisin, tullin ja rajavartioston välistä PTR-yhteistyötä vahvistetaan ja kehitetään.
- Jengirikollisuutta torjutaan laajalla moniammatillisella yhteistyöllä, jossa painopisteenä nuorten syrjäytymisen ehkäisy, mutta mukana myös kovemmat rikosoikeudelliset toimenpiteet.
- Kyberturvallisuuteen tehtyjä panostuksia jatketaan ja Suomen omaa kyberkyvykkyyttä sekä kyberturvallisuuden kansallista johtamista vahvistetaan.

3.4. MAAHANMUUTTO

Globaali keskinäisriippuvuus lisääntyy jatkuvasti ja ihmiset liikkuvat yhä enemmän yli valtiorajojen. Maahanmuutto on kattotermi, jonka alle mahtuu hyvin monen kaltaisia ilmiötä. Suomeen muutetaan niin työn, opiskelun tai perheen vuoksi kuin myös humanitäärisistä syistä. Kestävä lähestymistapa maahanmuuttoon edellyttää eri syihin perustuvan maahanmuuton tarkastelua eri tulokulmista ja eri tavoittein. Humanitääristä maahanmuuttopolitiikkaa tulee arvioida sen perusteella, miten se vastaa globaaliin pakolaistilanteeseen ja kriisialueiden humanitääriseen hätään, kun taas työperäisen maahanmuuttopolitiikan tarkoitus on vahvistaa Suomen taloutta ja sen onnistumista mitataan sen vaikutuksilla julkiseen talouteen ja työmarkkinoihin.

Maahanmuuttopolitiikka kytkeytyy vahvasti muuhun yhteiskuntapolitiikkaan. Maahanmuuton tulee olla hallittua ja kestävää sekä yhteiskunnallisesti että inhimillisesti. Maahanmuuton pitäminen hallittuna edellyttää sitä, että maahanmuuttopolitiikka on pitkäjänteistä ja ennakoivaa sekä kansainväliseen yhteistyöhön ja toimivaan lainsäädäntöön perustuvaa. Yhteiskunnallinen kestävyys edellyttää, että maahanmuuton vaikutuksia yhteiskunnassa arvioidaan kokonaisuutena osana maahanmuuttopolitiikkaa koskevia päätöksiä ja maahanmuuttopolitiisen linjan tulee tukea yhteiskunnan vakautta ja turvallisuutta. Inhimillinen kestävyys tarkoittaa kohtuullisuutta, syrjimättömyyttä ja yhdenvertaista kohtelua ja sitä, että oleskeluluvan saaneiden on päästävä tasa-arvoisina ja aktiivisina toimijoina osaksi yhteiskuntaa. Sitoutuminen kansainvälisiin sopimuksiin sekä ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittaminen muodostavat perustan inhimillisesti kestäväälle maahanmuuttopolitiikalle.

Kotoutumisen tulee olla jokaisen maahanmuuttajan oikeus ja velvollisuus, jota yhteiskunta tukee kaikilla hallinnontasoilla. Kotoutuminen tarkoittaa yhteiskunnan sääntöjen ja toimintatapojen syvällistä sisäistämistä ja osallistumista kykyjensä mukaan yhteiskuntaan sen aktiivisena jäsenenä. Aktiivisilla ja riittävästi resursoituilla kotoutumispalveluilla tuetaan Suomeen asettumista ja erityisesti kielen oppimiseen ja opettamiseen on panostettava. Aktiivisella yhteiskuntapolitiikalla estetään sitä, ettei Suomeen muodostuisi etnistä tai kulttuurista segregatiota sen enempää asuinalueiden, työmarkkinoiden kuin muun yhteiskunnallisen osallistumisen tasoilla. Kulttuuriin kunniakäsityksiin perustuva maahanmuuttajayhteisöjen sisällä tapahtuva väkivalta, painostus ja rajoittaminen on torjuttava yksiselitteisesti. Viranomaisien on kyettävä puuttumaan ilmiöön nykyistä tehokkaammin ja turvattava kaikkien Suomessa asuvien naisten ja tyttöjen täysi itsemääräämisoikeus. Kaikilta Suomessa asuilta on edellytettävä yhteiskuntamme perustaviin arvoihin ja toimintatapoihin sitoutumista.

Suomen eduskunnan ja hallituksen sekä viranomaisten on toimillaan aktiivisesti tuettava, ohjattava ja valvottava kuntia maahanmuuttajien kotoutumispolitiikassa. Kotouttamista ja sen vaikutuksia sekä esimerkiksi maahanmuuttajien työllistymistä on seurattava ja tuettava. Maahanmuuttajien kotoutumispolitiikan on oltava myös kuntatasolla suunnitelmallista, tavoitteellista ja pitkäjänteistä.

EU tarvitsee yhteistä maahanmuuttopolitiikkaa

Maahanmuuttopolitiikkaa on kehitettävä ja sovitettava yhteen Euroopan unionin sekä muiden Pohjoismaiden kanssa. Sisärajattoman Euroopan unionin ulkorajoja on valvottava tehokkaasti sekä kattavasti. Unionille on luotava yhtenäisempi maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka, joka luo yhtenäisemmät kriteerit, jakaa vastuuta oikeudenmukaisesti ja turvaa ihmisoikeudet. Suomen on aktiivisesti ja aloitteellisesti kehitettävä tätä politiikkaa ja sen käytänteitä. Näin ohjataan jäsenvaltioiden ratkaisuja suhteessa maahanmuuton kansallisiin käytänteisiin ja periaatteisiin. Jokaisen jäsenvaltion on sitouduttava yhteisiin pelisääntöihin ja kannettava vastuunsa.

Eurooppa kärsii laajasti osajapulasta ja tarvitsee myös tulevaisuudessa työperäistä maahanmuuttoa. Tarvitaan yhtenäisiä käytäntöjä ja yhteistä politiikkaa, jotta unionin jäsenmaat eivät ajaudu kilpailemaan keskenään osajista koko unionin yhteisen edun vastaisesti.

Yhteistyöllä kolmansien maiden kanssa Euroopan unioni pystyy vaikuttamaan pakolaisuuteen laajemmin. Tulevaisuudessa Euroopan pakolaispolitiikan ytimessä tulee olla globaalin pakolaistilanteen hallinta ja helpottaminen sen sijaan, että vain reagoidaan Euroopan rajoille saapuviin turvapaikanhakijoihin.

Suomen on kannettava oma vastuunsa pakolaisuuden osalta. Muuttoliikkeitä aiheuttavia kriisejä on pyrittävä ennaltaehkäisemään kehitys yhteistyön, siviilikriisinhallinnan, ilmastopolitiikan ja rauhanpolitiikan keinoin sekä lähtömaiden demokratiakehitystä tukien. Vaikuttavinta humanitääristä pakolaistyötä on pakolaisten aseman parantaminen kriisialueen lähimaissa, joihin pakolaiset ensimmäisiksi saapuvat ja joihin pakolaisten enemmistö jää. Kiintiöpakolaisjärjestelmän on oltava ensisijainen humanitäärisen maahanmuuton väylä ja Suomen on edistettävä sen käytön laajentamista maailmalla. Kansainvälistä suojelua tulisi voida hakea ja hakemuksen perusteita tutkia mahdollisimman lähellä lähtöalueita, jolloin vastaavasti turvapaikan tarpeessa olevia voidaan ottaa Eurooppaan haavoittuvassa asemassa olevia priorisoiden ja kiinnittäen erityisesti huomiota naisiin ja lapsiin. Suomen tulee myös jatkossa edistää kansainvälistä suojelua koskevien hakemuksien yhdenmukaisempaa arviointia Euroopassa. Ihmissalakuljetukseen sekä laittomaan maahantuloon ja maassa oleskeluun on puututtava tehokkaasti. Hallittu ja kestävä turvapaikkajärjestelmä nojaa siihen, että myönteisen oleskelulupapäätöksen saaneet kotoutetaan ja kielteisen päätöksen saaneet palautetaan.

Tarvitsemme työperäistä maahanmuuttoa

Työperäisen maahanmuuton lisääminen on tärkeä keino työvoimapulaan vastaamisessa. Se myös vahvistaa maamme taloudellista huoltosuhdetta. Tarvitsemme maailmalta eri alojen erityisosaajia ja ammattilaisia. Suomen on oltava yhteiskuntana houkutteleva ja kiinnostava maa saapua tekemään töitä ja yrittämään. Suomen tulee toteuttaa johdonmukaista työperäisen maahanmuuton ohjelmaa, jolla varmistetaan

työvoiman saatavuus. Samalla on huolehdittava työehtojen noudattamisesta ja jokaisen työntekijän työsuhdeturvan toteutumisesta. Väärinkäytöksiä on ehkäistävä aktiivisesti ja väärinkäytöksille on oltava riittävät rangaistukset. Poliisilla on oltava erikoistunutta tutkintaosaamista ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöön. Työnantajan vastuuta työvoiman hyväksikäyttötapauksissa sekä näiden tekojen rangaistavuutta on tiukennettava.

Ihmiskaupan uhrien asema on turvattava myös työperäisen maahanmuuton osalta viranomaisten osaamista ja resursseja vahvistamalla. EU- ja ETA-alueen ulkopuolisen työvoiman saatavuusharkinta on hyvä työväline, mutta se tarvitsee tuekseen nykyistä parempaa valvontaa ja tuntuvampia sanktioita. Saatavuusharkintaa on jatkuvasti kehitettävä vastaamaan kulloisiakin työvoimapolitiittisia tarpeita. Samalla lainsäädäntöä on kehitettävä niin, että jo maassa olevan työntekijän asema ei ole liian riippuvainen työnantajasta siten, ettei hän esimerkiksi kykenisi hakemaan apua hyväksikäyttötilanteissa.

Myös työperäisille maahanmuuttajille tulee olla tarjolla kotoutumisen tukea ja palveluita, jotka auttavat heitä tulemaan yhä vahvemmin täysivaltaisiksi jäseniksi suomalaiseen yhteiskuntaan. Suomessa opiskelleiden ulkomaalaisten jäämistä suomalaisille työmarkkinoille on yhä helpotettava.

Tavoitteitamme

- Suomi tarvitsee maahanmuuttoa ja siksi sen säännöt on oltava selkeät, ennakoitavat ja reilut kaikille.
- Muuttoliikkeitä aiheuttavia kriisejä on pyrittävä ennaltaehkäisemään kehitysyhteistyön, ilmastopolitiikan ja rauhanpolitiikan keinoin. Vaikuttavinta humanitääristä työtä on pakolaisten aseman parantaminen kriisialueen lähimaissa, joihin pakolaisten enemmistö aina jää.
- EU:n yhteistä maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa on kehitettävä ja Suomen on oltava tässä työssä aktiivinen ja aloitteellinen.
- Aktiivisilla kotoutumispalveluilla luodaan perustaa toimivalle maahanmuuttopolitiikalle, joka ehkäisee segregaatiota ja auttaa maahanmuuttajia pääsemään suomalaisen yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi.
- Määrätietoisia toimia työperäisten maahanmuuttajien hyväksikäytön estämiseksi on jatkettava ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää on kehitettävä.
- Ihmissalakuljetukseen sekä laittomaan maahantuloon ja maassa oleskeluun on puututtava tehokkaasti.

3.5. KULTTUURI, LIIKUNTA JA NUORISO

Kulttuurin arvostaminen ja luovien alojen arvostaminen

Kulttuuri muodostaa laajasti ymmärrettynä yhteisöjen ja koko yhteiskunnan perustan. Se kuitenkin muuttuu ja muovautuu jatkuvasti niin uusien sukupolvien,

vaikutteiden, ideoiden, arkisen vuorovaikutuksen kuin tietoisien muutostyön myötä. Koska kulttuuri on henkilökohtaisten ja jaettujen identiteettien kenties tärkein rakennusaine, sen on oltava kaikkien saavutettavissa. Oikeus kulttuuriin kuuluu kaikille asuinpaikasta, tulotasosta, fyysisistä ominaisuuksista tai kielitaidosta riippumatta.

Yhteiskunnan tulee tukea kulttuuritoimintaa niin monipuolisesti, että jokaisella on mahdollisuus nauttia kulttuurista sekä kokijana että tekijänä tai harrastajana. Tämä edellyttää niin kulttuuri-instituutioiden ja harrastusmahdollisuuksien ylläpitämistä kuin tapahtumien ja taiteilijoiden tukemista. Tuki voi olla myös tiloja tai neuvontaa. Kulttuurin saavutettavuus edellyttää esteettömyyttä. Julkisella rahoituksella tulee ohjata kulttuuritoimijoita saavutettavuuden laajaan huomioimiseen.

Tarvitsemme nykyistä suunnitelmallisempaa toimintaa niiden tavoittamiseen, jotka jäävät palveluiden ulkopuolelle. Erilaisten hoitopaikkojen sekä oppilaitosten arkeen tulee tuoda järjestelmällisemmin taide- ja kulttuuritoimintaa. Vammaisten henkilöiden osallistuminen kulttuuripalveluihin edellyttää muun muassa toimivia kuljetus- ja tulkkauspalveluita, apuvälineitä ja avustajien vapaata pääsyä.

Kulttuuri on niin kokemuksia – katsojana, kuulijana tai kokijana – kuin tekemistäkin. Mahdollisuudet kulttuurin harrastamiseen ovat kulttuuripoliittisesti yhtä tärkeitä kuin kulttuurin seuraaminen. Erilaiset harrastusmuodot matalankynnyksen kokeiluista pitkäjänteiseen taiteen perusopetukseen on pidettävä osana kuntien ja muun kulttuuri- ja sivistyshallinnon kokonaisuutta. Kun lapset oppivat kulttuuriharrastuksiin, he jatkavat harrastusta myös vanhempana.

Kulttuuripalveluiden saatavuuden suurin este on rahan puute. Eurot vaikuttavat jokaisen paikkakunnan kulttuuritarjontaan, hintaan ja harrastusmahdollisuuksiin niin harrastajan kuin toteuttajan näkökulmasta. Voimavarat vaikuttavat suoraan teattereiden, orkestereiden ja museoiden tarjontaan. Taiteen, kulttuurin ja tapahtumien arvo yhteiskunnalle, yhteenkuuluvuudelle ja hyvinvoinnille on kuitenkin kiistaton. Siksi tavoitteena pitää olla kulttuurin riittävä rahoitus, joka painottaa saavutettavuutta ja kaikkien kulttuurillisia oikeuksia. Tavoitteenamme on, että valtion budjetista vähintään yksi prosentti kohdennetaan kulttuurin rahoitukseen.

Taiteen vapaus on tärkeä itseisarvo. Ei ole poliitikkojen, virkamiesten tai muiden rahoittajien tehtävä määritellä taiteen sisältöjä tai tavoitteita. Julkisen vallan tehtävänä on mahdollistaa taiteen tekeminen, kulttuurin toimintaedellytykset ja ohjata kulttuuripalvelujen tuottajia huolehtimaan kulttuuristen oikeuksien toteutumisesta vaarantamatta taiteen vapautta.

Julkista rahoitusjärjestelmää onkin kehitettävä edelleen niin, että se kohtelee eri taidemuotoja ja -toimijoita yhdenvertaisemmin. Uusien taiteenlajien on päästävä nykyistä paremmin julkisen tuen piiriin ja rahoitusjärjestelmien tavoitteita on ohjattava kohti taiteen vapauden ja monimuotoisuuden tukemista.

Lainsäädännön turvaamalla rahapelimonopolilla on oltava tulevaisuudessakin vahva asema kulttuurin, liikunnan ja urheilun, nuorisotyön ja tieteen rahoittamisessa. Tästä syystä on pidettävä huolta ja kehitettävä rahapelimonopolin toimintaedellytyksiä.

Työllisyyden näkökulmasta luovien alojen merkitys korostuu nopeassa teknologisesa muutoksessa. Luovuus ja luovat alat ovat elinehto innovaatioiden ja uusien menestystekijöiden syntymiselle (vrt. peliala). Luoviin aloihin ja luovan osaamisen hyödyntämiseen on panostettava Suomessa.

Jokaisella on oikeus liikuntaan ja fyysistä aktiivisuutta tukevaan elinympäristöön

Tavoitteena on, että kaikki suomalaiset liikkuvat terveyden ja hyvinvoinnin kannalta riittävästi. Elinympäristön on tuettava rakenteellisesti ja sosiaalisesti fyysistä aktiivisuutta. Näin liikunta ja urheilu rakentavat yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuutta sekä lisäävät kiinnittymistä ja osallistumista yhteiskuntaan.

SDP:n liikuntapolitiikan ytimessä on kaikkien yhdenvertainen mahdollisuus liikkua terveyden ja hyvinvoinnin kannalta riittävästi. Kaikilla on oltava mahdollisuus liikua ja ketään ei jätetä ulkopuolelle. Liikuntapaikkojen ja -tilojen tulee olla esteettömiä, digiesteettömiä ja saavutettavia. Kaikille ikä- ja ihmisryhmille on oltava tarjolla mielekästä liikuntaa. Kunnilla tulee olla mahdollisuus tarjota liikunnan apuvälineitä käyttöön vammaisten, pitkäaikaissairaiden sekä henkilöiden, joiden toimintakyky on alentunut, liikunnan harrastamisen tukemiseksi. Kuntien tulee järjestää liikuntapalveluita asukkailleen kohtuuhintaisesti tai maksutta. Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja kestävä kehitys tulee nostaa tärkeäksi osaksi myös liikuntakulttuuria.

Valtion ja kuntien on tuettava liikuntatoimintaa pitkäjänteisesti ja liikunnan yhteiskunnallinen vaikuttavuus on tunnistettava. Liikunnan ja toimintakyvyn edistämisen poikkihallinnollista kehittämistä tulee edistää valtion tasolla laaja-alaisella terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen toimenpideohjelmalla. Poikkihallinnolliselle toiminnalle ja liikuntavaikutusten arviointiin on varattava riittävät resurssit.

Aktiivisella yhteistyöllä kunnan, kansalaisjärjestöjen ja yritysten välillä on mahdollisuus tuottaa laadukkaita liikuntapalveluja, jotka edistävät hyvinvointia ja terveyttä. Hyte-rahoituksen kautta tulee varmistaa, että kunnilla on jatkossakin kannustimia ja intressi käyttää rahaa liikuntaan ja liikunnallisen elämäntavan edistämiseen.

Yhteiskunnan on tuettava liikuntaa osana ihmisten arkea elämänsä elämänkaaren eri vaiheissa riittävällä liikunnan poikkihallinnollisella rahoituksella. Kaupunkisuunnittelussa on huomioitava lihasvoimin tapahtuvan liikkumisen edistäminen. Teknologisilla innovaatioilla on mahdollista tukea yksilön liikkumista ja tietoisuutta terveyden kannalta riittävästä liikunnasta.

Liikunnassa ja liikuntapaikkarakentamisessa tulee huomioida kestävämmät ja ympäristöystävällisemmät valinnat. Resursseja liikuntaan ja rakentamiseen tarvitaan jat-

kossakin, mutta tulevaisuudessa toteuttamistapojen ja infran kestävään kehitykseen ja pitkäikäisyyteen tulee kiinnittää aiempaa enemmän huomiota.

Elintapaohjausta on oltava tarjolla riittävästi. Liikuntaneuvonnan palveluketjujen on oltava kunnossa kuntien ja hyvinvointialueiden liikunta- ja sote-toimijoiden, työterveyden, järjestöjen ja yksityisten toimijoiden välillä. Liikunnan palvelusetelien, liikuntaläheteiden ja -reseptien kehittämistyötä ja käyttöönottoa on lisättävä.

Kasvavilla liikuntapalvelujen kysynnällä on myös työllisyyttä ja yhteiskunnan elinvoimaa lisäävä vaikutus. Tavoitteena on, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä, liikunnan osaamisen kehittamisestä sekä hyvinvointi- ja terveysteknologiasta syntyy Suomeen uusia vientituotteita. EU-tasolla Suomen tulee vaikuttaa siihen, että Suomi saa kehittämisavustuksia ja hankerahaa liikkumisen ja hyvinvoinnin edistämiseen.

Seurojen ja yhdistysten toiminta on ihmisten omista tarpeista ja innosta kumpuavaa. Yhdistystoiminnalla on myös demokratiaa vahvistava vaikutus, koska se kehittää olennaisia voimavaroja: vuorovaikutustaitoja, organisointitaitoa, verkostoja ja verkostoitumistaitoja. Kansalaisjärjestöjen edellytyksiä järjestää monipuolista, osallistavaa ja eettisesti kestävää toimintaa kaiken tasoille liikkujille ja urheilijoille parannetaan.

Urheilu tuottaa ihmisille elämyksiä ja lisää ihmisten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Menestyvät urheilijat toimivat kannustavina roolimalleina nuorille ja kuntourheilijoille. Huippu-urheilijaksi tähtääminen ammatinvalintana tulee tunnustaa. Huipulle tähtäävillä urheilijoilla tulee olla erityisesti uran alkupolulla taloudelliset resurssit kehittyä valitsemassaan ammatissa. Urheilijoiden mahdollisuuksia pärjätä huippu-urheilussa on parannettava. Huippu-urheilun on oltava ihmisoikeuksien mukaista ja eettisesti kestävää, jonka vuoksi kilpailun on oltava puhdasta sekä eri kilpailupaikkoja myönnettäessä ja järjestettäessä tulee huomioida sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävät valinnat.

Lasten ja nuorten hyvinvointia ja osallisuutta edistettävä

Valtaosalla nuorista menee hyvin, mutta nykyisten arvioiden mukaan 10–15 prosenttia nuorista voi huonosti. Esimerkiksi nuorten syrjäytyminen, mielenterveysongelmat ja vähemmistöihin kohdistuva syrjintä aiheuttavat inhimillistä kärsimystä ja yhteiskunnallisia kustannuksia. Lapset ja nuoret ovat kärsineet valtavasti koronan aiheuttamasta poikkeustilasta ja siksi koronakriisin jälkihoidossa lasten, nuorten ja opiskelijoiden tarpeet on asetettava etusijalle.

Jokaisella lapsella ja nuorella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon lähiyhteisöissään ja laajemmin yhteiskunnassa. Yhteiskunnallinen osallistuminen vaatii tietoa ja taitoa. Lapsille ja nuorille tulee tarjota monikanavaisesti tietoa vaikuttamismahdollisuuksista ja heidän osallisuutensa vahvistamiseen tulee varata resurssit. Mahdollisuus olla osallisena ja vaikuttaa itseä koskeviin päätöksiin on tärkeää

ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Tämän vuoksi on tärkeää, että lasten ja nuorten mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon omista ja elinpiirinsä asioista kehitetään.

Kaikkien lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistaminen edellyttää sekä hyvinvointia edistäviä ja ongelmia ehkäiseviä toimia että palveluiden kehittämistä. Hyvinvoinnin edistämiseksi nuorisotyötä ja muita nuorten kasvua tukevia palveluita on kehitettävä. Lapset ja nuoret tarvitsevat enemmän harrastus-, liikunta- ja muita palveluita parantamaan henkistä ja fyysistä hyvinvointiaan. Erilaiset lasten ja nuorten harrastamisen mahdollisuudet lisäävät hyvinvointia sekä tuovat arkeen tekemistä, kavereita ja ystäviä. Erityisesti kuntien on huolehdittava siitä, että lapsilla ja nuorilla on jatkossakin edullisia tai maksuttomia harrastamisen mahdollisuuksia. Järjestöjen rooli lapsille ja nuorille suunnatussa matalankynnyksen ennaltaehkäisevässä työssä on tärkeää. On tärkeää, että kuntia ja hyvinvointialueita kannustetaan monialaiseen yhteistyöhön oikea-aikaisten ja toimivien palveluiden kehittämisessä. Kaikkien eri palvelumuotojen tulee olla nuorista itsestään lähteviä ja kannustavassa ilmapiirissä toimivia. Näin ne tukevat nuorten kasvua ja itsenäistymistä sekä kehittävät nuoren elinympäristöä kasvua tukevaksi. Nuorten parissa työskentelevillä aikuisilla on oltava riittävät valmiudet olla tukemassa nuoren kasvua ja hyvinvointia. Panostamalla resursseja ennakoivaan nuorisotyöhön pystytään tarttumaan nuorten haasteisiin ja huoliin heti niiden havaitsemisen jälkeen.

Suomessa noin 20–25 prosenttia nuorista kärsii mielenterveyden häiriöstä. Hoitoon pääsy kestää kohtuuttoman kauan ja ongelmat ehtivät kasvaa ja kasaantua. Nopealla hoitoon pääsyllä päästäisiin pureutumaan juurisyihin. Laadukkaita tukipalveluita, kuten psykologi- ja kuraattoripalveluita tulee olla saatavilla kynnyksettömästi. Perustason apua on tarjottava myös ilman diagnoosia tai lähetettä, jotta esimerkiksi erilaisissa muutostilanteissa ja kriiseissä kohdatut haasteet eivät syvene. OECD on arvioinut mielenterveyshäiriöiden yleisesti maksavan Suomelle 11 miljardia euroa vuodessa työkyvyttömyyden ja palveluiden käytön muodossa. Nuorten mielenterveyspalveluiden suurimmat ongelmat ovat palvelujen saatavuus ja järjestelmän pirstaleisuus.

Jokaiselle palveluun hakeutuvalla on taattava hyvä, oikea-aikainen ja toimiva hoitopolku. Lasten ja nuorten erikoistason mielenterveyspalveluiden saatavuuteen on satsattava ja itsemurhien ehkäisytyötä jatkettava. Nuorten tarpeeton pompottelu mielenterveys- ja päihdepalveluiden välillä pitää lopettaa. Järjestöjen rooli nuorillekin suunnatussa matalankynnyksen ennaltaehkäisevässä työssä on tärkeä. On tärkeää, että kuntia ja hyvinvointialueita kannustetaan monialaiseen yhteistyöhön oikea-aikaisten ja toimivien palveluiden kehittämisessä. Palveluiden tulee olla siellä, missä nuoret ovat. Mielenterveysstrategia 2030 toimeenpanoa on jatkettava ja erityisesti painopisteeksi on nostettava lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa. Strategia on linkitettävä muihin ikäkausistrategioihin ja -ohjelmiin.

Päiväkodeista, kouluista ja oppilaitoksista tulee muodostaa lasten ja nuorten oppimis- ja hyvinvointikeskuksia, jotka toimivat moniammatillisesti tukena kasvulle ja

oppimiselle koko lapsuuden ja nuoruuden ajan. Mielenterveys-, tunne- ja kehotaidot luontevana osana varhaiskasvatusta ja opetusta tukevat hyvinvointia. Monialaisella yhteistyöllä varmistetaan, että jokaisen oppilaan saatavilla on riittävä sosiaalinen, pedagoginen, psyykinen ja terveydellinen tuki. Palveluiden kokonaisvaltaisuus varmistaa, että yhteiskunnallisten muutosten murroksessa kiinnitetään erityisesti huomiota niihin lapsiin, nuoriin ja perheisiin, jotka ovat vaarassa jäädä syrjään.

Hoitosuunnitelman mukaisten terapioiden ja muiden hoitomuotojen saatavuus on turvattava koko maassa. Opintojen ja työn ulkopuolella oleville nuorille palveluita on oltava saatavilla esimerkiksi Ohjaamoissa tai muiden palveluiden yhteydessä. Matkan kynnyksen keskusteluapua arjessa tulee olla tarjolla nykyistä huomattavasti enemmän ja helpommin. Mielenterveysvaikutusten arviointia on kehitettävä osana päätösten vaikutusarviointia kaikilla päätöksenteon tasoilla.

Yhdenvertainen, saavutettava ja korkealaatuinen koulutus varhaiskasvatuksesta korkeakouluun on avain tulevaisuuden työhön, innovaatioihin ja Suomen menestykseen kansainvälisessä kilpailussa. Se luo jokaiselle Suomessa asuvalle ihmiselle mahdollisuuksia riippumatta taustasta, asuinpaikasta tai taloudellisesta tilanteesta. Esimerkiksi oppimisvaikeudet on tunnistettava mahdollisimman varhain. Oppimisvaikeuksien tunnistaminen mahdollistaa oppimista tukevan ja syrjäytymistä ehkäisevän kasvu- ja oppimispolun rakentamisen jokaiselle. Suomalaisen luku- ja kirjoitustaito eriytyvät jo perusopetuksen aikana ja heikosti lukevien määrä on erityisesti nuorten keskuudessa lisääntynyt. Tämän kehityksen kääntämiseksi Kansallinen lukutaitostrategian 2030 tavoitteisiin on pyrittävä määrätietoisesti.

Harrastamisen Suomen mallin juurruttamista tulee jatkaa ja sen toteutuminen kaikissa Suomen kunnissa on turvattava. Harrastamisen mallissa on kuultava lasten ja nuorten, myös erityistä tukea tarvitsevien sekä vammaisten lasten ja nuorten omia toiveita ja näiden toiveiden on johdettava toiminnan kehittämiseen. Mallia voidaan vahvistaa edelleen liittämällä siihen nuorisotyöntekijät mukaan. Nuorten elinolo- ja edistävässä politiikassa on keskityttävä järjestöjen ja kuntien toteuttamaan pitkäjänteiseen perustyöhön. Nuorisotyötä ja nuorten palveluita tuottavien kuntien ja järjestöjen toimintaedellytykset on saatava yhteiskunnallisen tarpeen edellyttämälle tasolle.

Tavoitteitamme

- Oikeus kulttuuriin kuuluu kaikille asuinpaikasta, tulotasosta, fyysisistä ominaisuuksista, iästä tai kielitaidosta riippumatta.
- Taide ja kulttuuri ovat tärkeä voimavara ja taiteen riippumattomuus ja vapaus tulee turvata.
- 2030-luvulla kaikki Suomessa liikkuvat terveyden ja hyvinvoinnin kannalta riittävästi.
- Nuorten hyvinvoinnin vahvistaminen edellyttää sekä hyvinvointia edistäviä ja ongelmia ehkäiseviä toimia että palveluiden kehittämistä.
- Hyvinvointialueiden on varmistettava, että palveluketjut ovat toimivia ja että koko hyvinvointialueella nuorille suunnatut mielenterveyspalvelut ovat

yhdenvertaisia kaikille nuorille.

- Hyvinvointialueiden tulee varmistaa, että kunnista siirtyvät kouluterveydenhoito ja oppilashuollon erilaiset palvelut toimivat edelleen niissä ympäristöissä, joissa koululaiset ja opiskelijat ovat.
- Meidän tulee taata jokaiselle nuorelle oikeus harrastaa. Harrastamisen Suomen mallia on vahvistettava niin, että harrastamattomat lapset ja nuoret tavoitetaan paremmin.
- Meidän tulee vahvistaa lapsivaikutusten arviointia, lasten, nuorten ja vanhempien kuulemista sekä systemaattista tiedon keräämistä ja tiedon hyödyntämistä päätöksenteossa.
- Matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita tulee olla saatavilla siellä, missä avun tarvitsijakin on.
- Nuorten hyvinvoinnille tulee asettaa selkeät tavoitteet. Meidän tulee luoda hallituskauden ylittävä suunnitelma niiden saavuttamiseksi.

3.6. IHMISTEN VÄLINEN YHDENVERTAISUUS

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa yhteiskunnassa kaikilla on mahdollisuus toimia ja toteuttaa omia unelmiaan. Ihmisellä kuuluu olla oikeus määrittää, mitä hänen hyvä elämänsä on. Tasa-arvo takaa parhaiten sen, että kaikkien ihmisten lahjakkuus, luovuus ja ahkeruus ovat mukana sivistyksen ja hyvinvoinnin kehittämisessä. Jokaiselle kuuluu oikeus vaikuttaa omaan elämänkulkuunsa. Tasa-arvo tarkoittaa sitä, että yhteiskunta mahdollistaa kaikille samat mahdollisuudet yksilölliset tarpeet huomioon ottaen. Sosiaalista oikeudenmukaisuutta tuetaan poistamalla esteitä, joita ihmiset kohtaavat muun muassa sukupuolensa, ikänsä, rotunsa, etnisen alkuperänsä, uskontonsa, kulttuurinsa tai vammansa takia. Epätasa-arvo, syrjäytyminen ja syrjintä ovat väärin yksilöä kohtaan ja heikentävät koko yhteiskuntaa. Kaikenlaiselle kiusaamiselle ja häirinnälle tulee olla nollatoleranssi.

Hyvät oppimisympäristöt ovat mukautettavissa ja ne tukevat erilaisia oppijoita. Yksilöiden erilaiset tarpeet huomioiva kasvatus ja koulutus auttavat ihmisiä etenemään kohti täyttä potentiaaliaan taustasta riippumatta. Kasvatuksessa ei saa siirtää syrjiviä ennakkoluuloja seuraaville sukupolville.

Yhteiskunnan rakenteita ja lainsäädäntöä on uudistettava monipuolisesti tasa-arvoa edistäen. Kaikenlaisen syrjinnän poistaminen antaa jokaiselle parhaat mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaan täysipainoisesti. Näin päästään eroon yksittäisten ihmisten epäreiluista etuoikeuksista ja toisten osattomuudesta. Vanhempien sosio-ekonominen tausta ei saa määrittää lasten tulevaisuutta.

Kaikille on tarjottava tilaisuus tehdä töitä ja ansaita oma elantonsa. Samasta ja samanarvoisesta työstä on maksettava samaa palkkaa. Työstä saatavalla palkalla on saavutettava myös säällinen toimeentulo. Tätä tavoitetta tukee sosiaaliturvan kokonaisuudistus Yleisturvan mukaisesti. Vähemmistöjen ja erityisryhmien, kuten maahanmuuttajien, vammaisten, omaishoitajien ja osatyökykyisten mahdollisuuksia

päästä työelämään parannetaan esimerkiksi koulutuspalveluilla ja työelämän käytänteitä kehittämällä. Työnantajia on kannustettava työllistämään monenlaisia ihmisiä. Näiden tavoitteiden edistämiseksi on lisättävä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa ja voimavaroja.

Oman kielen merkitys identiteetille on valtava. Kieli on avain sivistykseen, kulttuuriin ja itseilmaisuun. Kulttuurien rikkaus on tärkeää myös valtion sisällä. Kansallisten kielten mukaan luettuna viittomakielten lisäksi myös vähemmistöjen ja maahanmuuttajien kielitaito tulee nähdä tärkeänä osana suomalaista kielivarantoa.

Sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, ihmissuhdemuoto tai sukupuoli-identiteetti eivät saa määrittää ihmistä ulkopuolelta. Kasvatuksessa ja opetuksessa tulee tehdä määrätietoista tasa-arvotyötä ja puhua seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuudesta. Kaikissa palveluissa tulee taata ihmisen oikeus olla oma itsensä. Lainsäädännön on kunnioitettava sukupuoltaan korjaavan ihmisen oikeuksia sekä tunnustettava juridisesti myös muunsukupuoliset. Erityisesti julkisissa palveluissa työskenteleviä ihmisiä on koulutettava kohtaamaan erilaisia ihmisiä yhdenvertaisina yksilöinä.

Pörssiyritysten hallitukseen tarvitaan sukupuolikiintiöt turvaamaan eri sukupuolten edustus päätöksenteossa. Feminismin tavoitteet, sosialidemokraattiset arvot ja kansainväliset sopimukset velvoittavat päättäväisemmin puuttumaan naisiin kohdistuvaan häirintään ja väkivaltaan. Ulkopoliitikassa ja kehityspoliitikassa painopisteen tulee olla naisten ja lasten hyvinvoinnin edistäminen. Kehitysyhteistyöllä tuetaan naisten ja tyttöjen koulutusta, toimeentuloa ja oikeutta päättää omasta elämästään ja kehostaan.

Sukupuolten välistä terveyden tasa-arvoa tulee edistää. Terveyden tasa-arvon saavuttaminen edellyttää terveyttä edistävien toimenpiteiden tehostamista ja hoitoon pääsyn turvaamista. Myös poikien koulumenestystä tulee tukea ja nuorten miesten syrjäytymistä ehkäistä tehokkaasti. Isän mahdollisuuksia osallistua lasten kasvatukseen ja hoivaan on parannettava.

Tavoitteitamme

- Jokaisella ihmisellä kuuluu olla oikeus määrittää, mitä hänen hyvä elämänsä on.
- Vanhempien sosioekonominen tausta ei saa määrittää lasten tulevaisuutta.
- Sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, ihmissuhdemuoto tai sukupuoli-identiteetti eivät saa määrittää ihmistä ulkopuolelta.
- Poikien koulumenestystä tulee tukea ja nuorten miesten syrjäytymistä ehkäistä tehokkaasti.
- Lainsäädännön on kunnioitettava sukupuoltaan korjaavan ihmisen oikeuksia sekä tunnustettava juridisesti myös muunsukupuoliset.
- Pörssiyritysten hallitukseen tarvitaan sukupuolikiintiöt turvaamaan eri sukupuolten edustus päätöksenteossa.
- Ulkopoliitikassa ja kehityspoliitikassa painopisteen tulee olla naisten ja las-

ten hyvinvoinnin edistäminen.

- Yhteiskunnan rakenteita ja lainsäädäntöä on uudistettava monipuolisesti tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäen.

MUUTOSHAASTE 4. GLOBAALIN KESKINÄISRIIPPUVUUDEN TULEVAISUUS

Jo vuosikymmeniä olemme tottuneet ajatukseen demokratian, sivistyksen ja edistyksen leviämisestä ja laajenemisesta. Koronapandemian myötä kehityksessä kuitenkin otettiin maailmanlaajuisesti takapakkia. Tämänhetkistä globaalia turvallisuustilannetta haastavat voimapolitiikkaa harjoittavat valtiot. Erityisesti Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan on horjuttanut kylmän sodan jälkeistä yhteistyöhön perustuvaa maailmanjärjestystä monin tavoin ja muuttanut Euroopan turvallisuusarkkitehtuuria kauaskantoisella tavalla. Kansainvälisen yhteistyön keskeisiksi kysymyksiksi on noussut sodankäynnin laajentumisen estämisen, voimapolitiikan vastustamisen, ja kansainvälistä oikeutta rikkovien pyrkimysten torjumisen välttämättömyys.

Koronapandemian aikana globaali köyhyys lähti nousuun ensimmäistä kertaa 20 vuoteen. Globaalia ruokaturvaa vaarantaa puolestaan Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa. Myös monet muut pitkittyneet kriisit lisäävät epävakautta ja kansainvälisiä jännitteitä. Suomi tukee EU-tason ja kansainvälisen tason toimia näihin kriiseihin vastaamiseksi.

Samaan aikaan ilmastomuutos, maaperän ja merten köyhtyminen ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen uhkaavat maailman ihmisten hyvinvointia ja tulevaisuutta. Kehityssuunta on käännettävä ja tämän saavuttamiseksi on tehtävä kunnianhimoisia ja määrätietoisia toimia. Ilmastomuutoksen pysäyttäminen ja siihen sopeutuminen vaatii globaaleja, monitieteisiä ja politiikanaloja yhdistäviä rohkeita innovaatioita ja ratkaisuja. Pariisin ilmastosopimus ja maailman kestävä kehityksen tavoitteet määrittävät YK:n Agenda 2030 luovat jatkossakin tienviitat lähivuosien kansainväliselle yhteistyölle ja Suomen toiminnalle.

Sosiaalinen kestävämmä näky eriarvoisuuden maailmanlaajuisena kasvuna. Kourallinen maailman rikkaimmista omistaa yhtä paljon varallisuutta kuin maailman vähävaraisempi puolikas eli noin 3,8 miljardia ihmistä. Työpaikat ovat kadonneet monen kotiseudulta, oma talous ei ole kehittynyt suotuisasti ja vastaavasti pieni vähemmistö on kerännyt kasvun hedelmät. Tästä kumpuavasta toivottomuuden ja epäoikeudenmukaisuuden kokemuksesta saavat käyttövoimansa niin globalisaation parempaa hallintaa vaativat kansainväliset muutosvoimat kuin myös populistiset ja nationalistiset liikkeet, jotka lupaavat monimutkaisiin ongelmiin helpon kuuloisia, mutta toimimattomia ja konflikteja synnyttäviä ratkaisuja.

Tarvitsemme kokonaisvaltaisen oikeudenmukaisen siirtymän ekologisesti, sosiaalisesti, eettisesti ja taloudellisesti kestävään kehitykseen sekä laajaa kansainvälisyyttä, jossa tavoitteena on myös demokratian vahvistaminen ja solidaarisuus. Siirtymä vaatii vahvaa julkista ohjausta ja kansainvälistä yhteistyötä –se on toteutettava reilusti yhteiskuntien sisällä ja välillä. Oikeudenmukainen siirtymä kohti kestävämpää tulevaisuutta on toteutettava reilusti yhteiskuntien sisällä ja välillä.

Maailmaa uhkaavat kriisit voidaan torjua ja kestävä kehitystä edistää vain monenkeskisessä sääntöpohjaisessa kansainvälisessä yhteistyössä. Monenkeskisen yhteistyön ja keskinäiseen luottamukseen perustuvan maailman rakentamisessa

Suomen ei pidä olla sivustakatsoja vaan aktiivinen toimija. Kansainväliset järjestöt, kuten YK ja Maailman kauppajärjestö (WTO) ovat heikentyneet valtioiden keskinäisen epäluottamuksen sekä kansallisen itsekkyyden ja oman edun tavoittelun lisääntyessä. Taloudellinen nationalismi ja sotilaallisten jännitteiden kasvu on johtanut protektionismin lisääntymiseen avoimen kaupankäynnin kustannuksella. Se on lisännyt epävakautta ja tuottanut hyvinvointitappioita kaikille. Kansainvälisen kaupan sääntöjen rikkomukset yhdistettynä koventuneeseen geopolitiittiseen kilpailuun edellyttävät Suomelta ja Euroopalta entistä vahvempia panostuksia huoltovarmuuteen ja kokonaisturvallisuuteen ja myös kansainvälisen sopimusjärjestelmän vahvistamiseen.

Ilmastonmuutos ja kestävä kehitys ovat aikamme keskeisiä moniulotteisia turvallisuusuhkia. Ilmastonmuutos on myös humanitaarinen kriisi, josta kaikkein heikoimmassa asemassa olevat maat ja väestöryhmät kärsivät eniten. Samalla ilmastonmuutos on esimerkki turvallisuusuhkien keskinäisriippuvaisesta luonteesta. Euroopan unionin jäsenmaana Suomi on aktiivisesti ohjaamassa unionia aktiivisemmän ja vaikuttavamman ilmastopolitiikan suuntaan.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa ja kaikessa kansainvälisessä toiminnassa keskeisen arvopohjan muodostavat ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian, tasa-arvon, rauhan, vapauden ja suvaitsevaisuuden edistäminen. Myös nykyisessä tilanteessa, jossa globaalit vastakkainasettelut ovat kasvaneet ja jossa Venäjä pyrkii voimapolitiikalla horjuttamaan sääntöpohjaista maailmanjärjestystä, kansainvälistä turvallisuutta edistetään parhaiten jatkamalla määrätietoisesti monenkeskistä poliittista, taloudellista ja kulttuurillista yhteistyötä.

Suomen sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden paras tae on hyvin toimiva, tasa-arvoisen ja kaikkien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista huolen pitävä hyvinvointivaltio, jonka yhteenkuuluvuutta ei ulkoa voi horjuttaa. Eriarvoisuuden kasvu ja hyvinvointipalvelujen alasajo vaarantavat sekä sisäistä että ulkoista turvallisuutta.

Suomi edistää tasa-arvoa, oikeudenmukaisuutta, kestävä kehitystä ja demokratian vahvistamista jokaisella politiikan loholla, myös ulkopoliitikassa. Naisten oikeuksien, osallistumismahdollisuuksien ja tasa-arvon toteutuminen lisää yhteiskuntien turvallisuutta, vakautta ja kestävä kehitystä, joka on ulkopoliitikamme päämäärä. Tasa-arvon toteutuminen, naisten aseman parantaminen ja osallistumismahdollisuuksien lisääminen vahvistavat yhteiskuntien turvallisuutta ja vakautta sekä edistävät kestävä kehitystä.

Suomi on pohjoismaisen yhteistyön aktiivinen kehittäjä. Pohjoismainen yhteistyö on merkittävä väline ilmastotekojen, arktisen alueen suojelun ja alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumisen edistäjänä. Pohjoismainen yhteistyö rakentuu menestyneen pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin varaan ja on osa yhteistä kulttuuriperintöä. Nuoriso- ja kulttuurivaihtoa ja kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksia ottaa osaa pohjoismaiseen yhteistyöhön on tuettava aktiivisesti.

Euroopan unioni on arvoyhteisö, joka perustuu ihmisarvon ja -oikeuksien kunnioittamiseen sekä demokratiaan, oikeusvaltion, vapauden ja tasa-arvon arvoille. Yhteistyön tavoitteena on hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisääminen. Kaiken unionin toiminnan tulee olla linjassa taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisesti kestävänsä kehityksen periaatteiden kanssa. Suomen paikka on EU:n eturivissä, jossa olemme rakentamassa parempaa huomista ja vahvempaa Eurooppaa. Euroopan unionin on investoitava tulevaisuuteen ja osaamiseen sekä yhteistyötä jäsenvaltioiden välillä on tiivistettävä.

Suomen ja EU:n tulee tiivistää kumppanuuttaan ja yhteistyötään, erityisesti Afrikan maiden kanssa. Perinteinen valtioiden välinen kehitysyhteistyö ei riitä vastaamaan haasteisiin. Ongelmien monitahoisuus edellyttää kokonaisvaltaista, yhteiskuntien sosiaalisen ulottuvuuden ja demokratiakehityksen huomioivaa tukea, sekä yritysten ja kansalaisyhteiskunnan laaja-alaista osallistamista. Yhteistyön tulee kehitysyhteistyön ohella kattaa kauppa- ja investointi-, ilmasto-, ihmisoikeus- sekä pakolais- ja maahanmuuttopolitiikan. Tavoitteena tulee olla Afrikan maiden hyvinvointivaltioiden ja kansalaisyhteiskuntarakenteiden kehittyminen ja demokratian vahvistuminen, koska kansanvaltaisuus on aina kulkenut käsi kädessä edistyksen, tasa-arvon ja vakauden kanssa.

Konfliktien ennaltaehkäisy ja kriisinhallinta edellyttävät tehokasta yhteistyötä kaikkien apua tarjoavien globaalien tahojen välillä.

SDP toimii sen puolesta, että Suomi puolustaa määrätietoisesti globaalia sääntöpohjaista maailmanjärjestystä sekä vahvistaa ylikansallisen yhteistyön foorumeita.

4.1. TURVALLINEN JA YHTEISTYÖKYKYINEN SUOMI RAKENTAA KANSAINVÄLISTÄ TURVALLISUUTTA

Globaalia turvallisuustilannetta haastavat voimapolitiikkaa harjoittavat valtiot. Erityisesti Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan on horjuttanut kylmän sodan jälkeistä yhteistyöhön perustuvaa maailmanjärjestystä monin tavoin ja muuttanut Euroopan turvallisuusarkkitehtuuria kauaskantoisella tavalla. Turvallisuustilanteen uudelleenarviointi johti Suomen ja Ruotsin osalta Pohjois-Atlantin puolustusliiton jäsenyyden hakemiseen ja kokonaispuolustuskyvyn kehittämiseen koko Euroopan osalta.

Suomen turvallisuusympäristö oli jo ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan muuttunut epävakampaan suuntaan. Epävakaa olotila tulee olemaan pitkäkestoinen ja vaatii aikaa ja monia muutoksia ennen kuin on mahdollista saavuttaa uusi luottamuksen tila. Kauko- ja hybridi-vaikuttamiskeinot niin sotilaallisissa kuin siviiliteknologian ympäristöissä ovat vaikeuttaneet uhkatilanteisiin varautumista. Kybertoimintaympäristön ja hybridiuhkien merkitys kasvaa ja niitä käytetään poliittisten ja sotilaallisten päämäärien saavuttamiseksi.

Suomi harjoittaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, jonka päämääränä on vahvistaa Suomen kansainvälistä asemaa, turvata itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus, pa-

rantaa Suomen ja suomalaisten ja Suomessa asuvien turvallisuutta ja hyvinvointia sekä ylläpitää yhteiskunnan toimivuutta. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeimpänä tavoitteena on estää joutuminen sotilaalliseen konfliktiin. Tavoitteena on myös maailmassa käynnissä olevien sotien lopettaminen ja universaalien YK:ssa vahvistettujen arvojen vahvistaminen maailmanpolitiikassa.

Suomi pitää huolen uskottavasta kansallisesta puolustuksestaan ja sen riittävästä resursoinnista. Suomen puolustuskyky perustuu yleiseen asevelvollisuuteen, koulutettuun reserviin, koko maan puolustamiseen ja korkeaan maanpuolustustahtoon sekä Pohjois-Atlantin puolustusliitto Naton jäsenyyteen. Suomen tulee varmistaa puolustusvoimissa tarpeellinen henkilöstömäärä vastaamaan Venäjän hyökkäyssodasta johuttavaa turvallisuusympäristön muutosta sekä Nato-jäsenyyden ja sotilasliiton rakenteisiin liittyviä tarpeita.

Yleisen asevelvollisuusjärjestelmän kehittämistarpeista tulee huolehtia. Kaikkien sukupuolien osaaminen ja osallistuminen maanpuolustukseen on tärkeää sekä tasa-arvon näkökulmasta että sotilaallisesti. Ikäluokkien koon pienentyessä tulee nyt kutsuntojen ulkopuolelle jäävien kansalaisten osallistumismäärää lisätä tulevaisuudessa. SDP on sitoutunut tasa-arvon edistämiseen ja maanpuolustusjärjestelmän kehittämiseen. Asevelvollisuuden kokonaisuudistus vaatii yhdenvertaisuuteen pyrkivää monipuolista, kokonaisturvallisuuden huomioivaa valmistelua ennen kannatettavien toimintamallien valitsemista. SDP sitoutuu aktiivisesti tähän valmistelu- ja kehitystyöhön. Asevelvollisuusjärjestelmän mahdollisen päivittämisen tulee tapahtua maanpuolustuksen ja kokonaisturvallisuuden tarpeista, sotilaalliset uhkakuvat sekä kansantaloudelliset vaikutukset huomioiden.

Kärjistyvän voimapolitiikan maailmassa Suomen puolustusintressien edistäminen tapahtuu tehokkaimmin osana laajempaa yhteisöä, jonka jäsenenä Suomella on aktiivinen rooli puolustusyhteistyön ja konfliktien ennaltaehkäisyn tukemisessa ja kehittämässä.

Suomella on Naton täysivaltaisena jäsenenä samat oikeudet ja velvollisuudet kuin kaikilla muillakin liittouman jäsenillä. Suomi ei hae erivapauksia vaan kantaa vastuunsa, mutta ei myöskään ole luovuttamassa kansallista päätösvaltaansa oman puolustuksensa resursoinnin, kansainvälisen harjoitustoiminnan laajuuden, pysyvien toimintojen Suomeen sijoittamisen tai ydinaseiden suhteen. Nato on luottamukseen perustuva yhteistyöjärjestelmä, jossa ei ole mekanismeja kansallisen päätösvallan ylittämiseen. Tämän kansallisen päätösvallan puitteissa ja nykyisen energialain pohjalta SDP:n linjana on, ettei Suomeen vastaisuudessa tuoda, varastoida tai ryhmitetä ydinaseita sodan tai rauhan aikana. Suomen Nato-jäsenen roolissa tulee korostua erityisesti pohjoismaisuus, ydinaseettomuus ja vahvan oman kansallisen puolustuskyvyn ylläpitäminen.

Nato-jäsenyys ja Euroopan unionin solidaarisuusvelvoite ovat Suomen turvallisuutta vahvistavia ennaltaehkäiseviä sitoumuksia ja ne turvaavat Suomen mahdollisuuden saada tarvittaessa tehokasta apua sotilaallisessa kriisitilanteessa. Vastaavasti

Suomi varautuu auttamaan muita liittokuntavelvoitteidensa mukaisesti. Suomi myös ylläpitää vallitsevassa maailmantilanteessa puolustusmenojen tason kahdessa prosentissa BKT:sta.

Suomen tulee olla Naton jäsenmaanakin mukana EU:n puolustusyhteistyön kehittämisessä. Tavoite on, että EU kykenee toimimaan ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan yhtenäisenä sekä toimivassa yhteistyössä kaikkien kumppaneidensa kanssa.

Suomi harjoittaa aktiivista vakauspolitiikkaa sotilaallisten uhkien ennaltaehkäisemiseksi ja estääkseen Suomen joutumisen sotilaallisen konfliktin osapuoleksi. Kansainvälinen puolustusyhteistyö, kansainvälinen koulutus- ja harjoitustoiminta sekä osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan ovat tärkeä osa Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Suomen kansainväliset sitoumukset ja yhteistyö vahvistavat yhteistä turvallisuutta tavalla, joka ei kohdista sotilaallista uhkaa muille valtioille.

Rauhantyö ja kriisinhallinta rakentavat kestäväää maailmaa

Osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan niin YK:n, EU:n kuin ETYJ:n puitteissa on osa vakauttavaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, jolla muun muassa luodaan puitteet rauhanrakentamiselle konfliktien jälkeisissä yhteiskunnissa. Alueellisella tasolla ETYJ:llä on erityinen asema turvallisuus- ja yhteistyöjärjestönä ja tätä asemaa tulee hyödyntää mahdollisimman paljon konfliktien ratkaisemisessa ja kriisinhallinnassa. Suomi tarjoaa erinomaiset puitteet rauhanneuvotteluille ja dialogitapaamisille.

Sääntöpohjaisen kansainvälisen yhteistyöjärjestelmän vahvistaminen ja globaalin hyvinvointikehityksen tukeminen on myös rauhantyötä. Epävirallisille ja osallistaville dialogiprosesseille on maailmalla entistä enemmän tilausta. Laaja-alainen kumppanuusajattelu on tärkeää myös rauhantyössä. Suomen on toimittava aktiivisena rauhanyhtäläijänä ja sillanrakentajana sekä edistettävä YK:n turvallisuusneuvoston Naiset, rauha ja turvallisuus 1325-päätöslauselman mukaisesti naisten osallistumista rauhanneuvotteluihin ja rauhanrakentamiseen huolehtien siitä, että rauhanneuvotteluissa naisten ja tyttöjen oikeudet turvataan. Kestäväää rauhaa ei voida rakentaa epätasa-arvoisuutta ylläpitäville rakenteille. YK:n turvallisuusneuvoston Nuoret, rauha ja turvallisuus 2250-päätöslauselman mukaisesti on nuorten osallistumista rauhanrakentamiseen ja konfliktien ehkäisyyn edistettävä. Myös siviilikriisinhallinnan ja kehitysyhteistyön sekä humanitaarisen avun rajapintojen kehittämisellä voidaan parantaa toiminnan kattavuutta ja tehokkuutta. Ennen turvallisuustilanteen romahtamista avoimeksi konfliktiksi on monen asian täytynyt epäonnistua. Turvallisuustilanteen ylläpitäminen on nähtävä useita aloja yhdistävänä kokonaisvaltaisena prosessina.

Suomen on harjoitettava aktiivista vakauspolitiikkaa konfliktien ennaltaehkäisemiseksi. Globaalisti käynnissä on ennennäkemätön asevarustelun kierre, minkä vuoksi Suomen tulee myös jatkossa lisätä panostuksia aseriisuntaan ja asevalvontaan liittyvään aloitteellisuuteen. Suomen on myös edistettävä aktiivisesti kansainvälisen ase-

kauppasopimuksen yleistä sitovuutta ja kattavuutta sekä toimeenpanoa. Suomen on noudatettava kansainvälisiä sopimuksia ja velvoitteita asekaupassaan sekä pidättäydttävä käymästä asekauppaa autoritaaristen, ihmisoikeuksia loukkaavien maiden kanssa. Suomen ei tule viedä aseita, teknologiaa tai tukipalveluita konfliktierkeille alueille eikä hyökkäyssotaa käyviin maihin, joissa niitä voidaan käyttää ihmisoikeuksien loukkauksiin. Suomen tulee osallistua kansainvälisiin aseistariisunnan prosesseihin, kuten edistää autonomisten asejärjestelmien kieltosopimuksen aikaansaamista sekä liittyä kansainväliseen rypäleaset kieltävään sopimukseen.

Suomi tukee ydinsulkusopimuksen asemaa ydinaseriisunnan edistämisessä. Suomi jatkaa ydinasekieltosopimuksen sisällön analysointia ja vertailua muihin sektorin keskeisiin aloitteisiin sekä seuraa aktiivisesti sopimuksen voimaansaattamisprosessin etenemistä. Prosessin edistyessä Suomi arvioi YK:n ydinasekieltosopimukseen liittymistä. Suomi pyrkii kaikkien joukkotuhoojien kieltämiseen ja hävittämiseen. Pohjoismaiden välistä koordinaatiota ja yhteistyötä ydinaseriisunnan edistämisessä on syytä tiivistää. SDP edistää aktiivisesti kansallista arviointia YK:n ydinasekieltosopimukseen liittymisestä.

Suomi osallistuu aktiivisesti osana kansainvälistä diplomatiaa eri aloitteisiin, joilla pyritään edistämään dialogia ydinaseriisunnan edistämiseksi ja ydinasevaltioiden välisten sopimusten uudelleen sopimiseksi sekä sopimusten noudattamisen monikansallisen valvonnan toteuttamiseksi.

Teknologia ja uudet turvallisuusuhat

Yhteiskunnan lisääntynyt tietointensiivisyys, tieto- ja viestintäjärjestelmien keskinäinen integraatio ja kaikille avointen tietoverkkojen lisääntyminen asettavat uudenlaisia vaatimuksia yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiselle. Demokraattisten valtioiden kannalta on tärkeää, että kaikki tietotekniikkaa ja tiedon käsittelyä ja massadataa hallitsevat yritykset ja muut toimijat ovat sitoutuneet vähintään samantasoisii tietoturvasääntöihin ja tietojen hallinnan eettisiin periaatteisiin kuin EU. Massadatan sääntelyä tulee EU:ssa jatkaa kehittämällä EU:n disinformaatiota koskevia käytäntesääntöjä. Oman haasteensa tuovat ulkomaisen omistuksen kasvu ja toimintojen ulkoistaminen sekä lisääntynyt riippuvuus sähköstä. Informaatiovaikuttamista käytetään myös demokratiaa vääristöihin ja konflikteja ylläpitäviin tarkoituksiin. Suomen on toimittava luotettavan ja riippumattoman tiedonvälityksen turvaamiseksi.

Kyberpuolustuksen kehittäminen vaatii valvonta- ja vastauskapasiteetin kasvattamisen lisäksi panostuksia osaamiseen: kyberpuolustuksesta on noussut keskeinen osa uskottavaa puolustuskykyä. Kyberuhkien rinnalla erilaisten hybridiuhkien määrä ja potentiaali kasvaa vuosi vuodelta merkittävämmäksi. Turvallisuuden ylläpitäminen vaatii yhä aktiivisempaa kansainvälistä yhteistyötä ja siksi Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen roolia on vahvistettava ja yhteistyötä on tiivistettävä yksityissektorin, kolmannen sektorin ja viranomaisten välillä. Suomi panostaa kyberpuolustuskykyensä teknologisia kehityskulkuja (ml. tekoäly) ennakoiden ja aselajien

yhteistoimintakykyä korostaen. Suomen on varauduttava kohtaamaan aiempaa merkittävämpää informaatiovaikuttamista ja muita hybridisodankäynnin muotoja myös rauhan aikana. Erityisesti on panostettava tekoälyä ja kansainvälisiä linkkejä hyödyntävien häirintäyritysten ennakoimiseen, tunnistamiseen ja torjumiseen.

Informaatio- ja paikannusteknologian kehitys on nostanut sekä siviili- että sotilaskäyttöön soveltuvien kaksikäyttöesineiden kehityksen ja levikin valvonnan merkitystä. Suomen, Euroopan unionin jäsenmaana, tulee tukea sitovan ja kattavan kaksikäyttöesineiden kaupan hallinnan kehittämistä ja ajettava kaksikäyttöesineitä koskevan hyvän hallinnan kehittämistä myös globaalien yhteistyöorganisaatioiden piirissä.

Riittävän huoltovarmuustilanteen ylläpitäminen vaatii monialaista osaamista ja panostuksia kotimaan tuotantokapasiteetin ylläpitämisen lisäksi myös kaupasta ja tietoliikenneyhteyksistä huolehtimiseen. Kaupan ja uhkien kansainvälistyessä ja monipuolistuessa huoltovarmuuskapasiteetin ei saa antaa heiketä. Suomen tulee lisäksi huolehtia kotimaisen puolustusteollisuuden tarpeista teollisuuden ja huoltovarmuuden kehittämisen näkökulmasta. Jatkossa teollisen osaamisen ylläpitäminen kotimaassa korostuu entisestään. Erityisesti on panostettava puolustusteollisuudelle ja puolustuskyvylle keskeisten raaka-aineiden ja komponenttien huoltovarmuuteen.

Tavoitteitamme

- Tarvitsemme kokonaisvaltaisen oikeudenmukaisen siirtymän ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävään kehitykseen niin Suomessa kuin maailmanlaajuisestikin. Kaiken toiminnan tulee olla eettisesti kestävällä pohjalla.
- Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämääränä on ehkäistä Suomen joutuminen sotilaallisen konfliktin osapuoleksi ja toimia eurooppalaisen ja globaalin yhteisön rakentavana jäsenenä.
- Suomen turvallisuuspoliittinen linja perustuu uskottavaan omaan puolustukseen, yleiseen asevelvollisuuteen, korkeaan maanpuolustustahtoon, Nato-jäsenyyteen ja Euroopan unionin yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan osallistumiseen.
- Suomen on noudatettava kansainvälisiä sopimuksia ja velvoitteita asekauppassaan sekä pidättäydyttävä käymästä asekauppaa autoritaaristen, ihmisoikeuksia loukkaavien ja hyökkäyssotaa käyvien maiden kanssa.
- Suomen on toimittava aktiivisena rauhanylittäjänä ja sillanrakentajana sekä edistettävä YK:n turvallisuusneuvoston Naiset, rauha ja turvallisuus 1325-päätöslauselman mukaisesti naisten osallistumista rauhanneuvotteluihin. Rauhanylityksen rahoitus tulee turvata myös jatkossa.
- Suomen tulee myös jatkossa lisätä panostuksia aseriisuntaan ja asevalvontaan liittyvään aloitteellisuuteen.
- Pysyvänä tavoitteena on oltava ydinaseista vapaa maailma.

4.2. MONENKESKISEN YHTEISTYÖN VAHVISTAMINEN JA YK:N UUDISTAMINEN

Oikeudenmukainen kansainvälinen yhteistyö ja vastuunjako toimii ainoastaan yhteisesti sovittujen sääntöjen ja normien pohjalta. Suomen on toteutettava oikeudenmukaista globaalipolitiikkaa vahvistamalla sääntöpohjaista järjestelmää ja tukemalla luottamusta rakentavia toimia sen ylläpitämiseksi. Tavoitteen edistämisen tulee olla Suomen ulkopolitiikan ytimessä. Konkretisointi tapahtuu politiikkavaikuttamisen, sisältöjen, osallistumisen ja rahoituksen kautta. YK on nyt ja sen on oltava myös tulevaisuudessa monenkeskisen järjestelmän perusta, jonka puitteissa luodut laaja-alaisesti vaikuttavat kansainväliset sopimukset suojelevat ihmisoikeuksia ja ympäristöä sekä tukevat kestävästä kehitystä.

Ilmastonmuutoksen eteneminen vaikuttaa laajasti yhteiskuntiin ja kansainväliseen yhteistyöhön. Kuivuudesta ja lämpenemisestä kärsivät erityisesti muutenkin heikommassa asemassa olevat maat ja niiden heikommassa asemassa olevat asukkaat. Tämä aiheuttaa kasvavaa konfliktiriskiä ja ilmastopakolaisuutta. Vaikka suurimman taakan kantavat kriisimaiden lähialueet, tulevat nämä kysymykset koskemaan kaikkia. Vain harva maa on varautunut esimerkiksi kasvavaan ilmastopakolaisuuteen, eivätkä kansainväliset sopimukset vastaa tarpeellisella tavalla tuleviin haasteisiin. On tärkeää, että kansainvälinen yhteisö kykenee tulevaisuudessa vastaamaan näihin haasteisiin myös velvollisuuksien ja taakanjaon osalta oikeudenmukaisesti ja sopien.

Kestävä kehitys globaalien työn prioriteettina

YK:n kestävästä kehityksen ohjelma Agenda2030 muodostaa yhdessä Pariisin ilmastopöytäkirjan kanssa työkalun yhteisten haasteiden selättämiseen, mutta niiden hyödyntäminen edellyttää valtioilta, yrityksiltä ja kolmannen sektorin toimijoilta sitoutumista kansainvälisten sopimusten toteuttamiseen, sekä riittävän rahoituspohjan turvaamista. EU:n globaali johtajuus on avainasemassa kestävästä kehityksen agendan ja Pariisin ilmastopöytäkirjan toimeenpanon edistämiseksi. EU-alueen yhteisiä verokäytäntöjä sekä yrityksiä säänteleviä vastuullisuusperiaatteita on tärkeää kehittää yhteisvoimin. Tarvittavat ilmastotoimet sisällytetään kauppaa- ja muihin yhteistyösopimuksiin.

Suomen tulee lisätä merkittävästi budjettirahoitusta ilmatorahoitustaan osana kehitysyhteistyömäärärahojen uutta kasvua. Samalla Suomen on vahvistettava rahoitusta erityisesti ilmastopöytäkirjan alaisille ilmastorahastoille. Ilmatorahoitusta tulee täydentää ja vahvistaa myös yksityisten ilmastoinvestointien lisäämiseen soveltuvilla uusilla rahoitusinstrumenteilla. Tavoitteena on tasapainoinen jakauma hillintä- ja sopeutusrahoituksen kesken.

Kansainvälisiä järjestöjä on uudistettava ja vahvistettava määrätietoisesti

Tarvitsemme määrätietoista toimintaa globaalihallintaa vahvistavien aloitteiden ja uudistusten eteenpäinviemiseksi. Luottamusta ja dialogia vastakkainasettelun ja

jännitteiden hälventämiseksi on tärkeä vahvistaa ja Suomen tulee toimia tässä esimerkkinä. YK on ainutlaatuinen foorumi tähän työhön. Siksi on tärkeää, että Suomi tukee YK:n pääsihteerin aloittamia uudistusprosesseja, joiden tavoitteena on painopisteen siirtäminen ennaltaehkäisyyn ja rauhanrakentamiseen, sektoreiden välisen yhteistyön tiivistäminen sekä toiminnan tehokkuuden ja tuloksellisuuden parantaminen.

Toimintatapoja on uudistettava hyödyntämällä uutta teknologiaa ja vahvistettava kansallisesti valmisteltujen kehitysohjelmien toimeenpanoa koordinoitusti yhteistyössä kansallisten, kahdenvälisten ja monenkeskisten järjestöjen kesken. Yhteistyötä on tiivistettävä myös Maailmanpankin, Kansainvälisen valuuttarahaston ja Maailman kauppajärjestön (WTO) kanssa johdonmukaisuuden lisäämiseksi ja päällekkäisyyksien välttämiseksi.

YK:n turvallisuusneuvoston asemaa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden takaajana tulee vahvistaa toimintatapoja uudistamalla. YK:n turvallisuusneuvostoa tulee uudistaa edustavuuden ja legitimitietin lisäämiseksi siten, että neuvostoa laajennetaan sekä uusilla pysyvillä että vaihtuvilla jäsenillä ilman veto-oikeuksia. Tavoitteena on veto-oikeuden käytön rajaaminen ja nykyisistä veto-oikeuksista luopuminen. Tavoitteiden saavuttamiseksi on pyrittävä entistä aktiivisempaan yhteistyöhön Pohjoismaiden ja muiden samanmielisten maaryhmittymien kanssa.

Ihmisoikeuksien, demokratian sekä oikeusvaltioperiaatteen vahvistaminen ovat avainasemassa kestävien kehitystulosten saavuttamisessa. Suomen on oltava kansainvälisen rikostuomioistuimen ICC:n vahva tukija. ICC tarjoaa rikosten uhreille turvaa ja yhteisöille polun oikeuden toteutumiseen ja eheytymiseen. ICC:tä on tuettava sen vaativassa tehtävässä maailmanlaajuisen oikeuden valvojana.

Valtioiden lisäksi yritysmaailma ja ihmiset ovat tärkeitä kumppaneita maailman haasteiden ratkaisemisessa ja uhkien torjumisessa. Tämä edellyttää poliittisen vuoropuhelun vahvistamista ja mm. YK:n parlamentaarisen ulottuvuuden kehittämistä yhteistyössä Parlamenttienvälisen liiton kanssa. YK:n tulee parantaa ihmisten ja parlamenttien osallistumisen mekanismeja osana järjestön uudistusta. Tavoitteena on, että hallitustenvälisten neuvottelujen kautta luotaisiin YK:lle uusi parlamentaarinen ulottuvuus ja vahvistettaisiin kansalaisyhteiskunnan osallistumista.

Tavoitteitamme

- Suomen on toteutettava oikeudenmukaista globaalipoliittikkaa vahvistamalla sääntöpohjaista järjestelmää ja tukemalla luottamusta rakentavia toimia sen ylläpitämiseksi.
- Suomen on lisättävä merkittävästi budjettirahoitusta ilmastorahoitustaan osana kehitysyhteistyömäärärahojen uutta kasvua ja vahvistettava erityisesti rahoitustaan ilmasopimuksen alaisille ilmastorahastoille.
- YK:n turvallisuusneuvoston mahdollisuuksia toimia kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden takaajana tulee vahvistaa toimintatapoja uudistamalla.
- Suomen on oltava kansainvälisen rikostuomioistuimen ICC:n vahva tukija.

- Suomen tulee vaikuttaa aktiivisesti osana Euroopan unionia ja puolustusliitto Natoa sekä YK:ta sääntöpohjaisen, monenkeskisen yhteistyön vahvistamiseksi ja globaalien ongelmien ratkomiseksi.

4.3. GLOBAALITALOUDEN HALLINNAN VAHVISTAMINEN

Globalisaatio sinällään on nostanut suuren määrän ihmisiä absoluuttisesta köyhyydestä, mutta kapitalistisen talousjärjestelmän suuri epäonnistuminen on eriarvoisuuden lisääntyminen sekä tulo- ja varallisuuserojen jyrkkä kasvu niin kansainvälisesti kuin maiden sisällä. Järjestelmä vaatii perusteellista korjaamista. Talouden demokraattista ohjausta on vahvistettava siten, että yhteiskunnan yleiset tarpeet ja yhteisvastuu asetetaan yksityisen voitontavoittelun edelle.

Nykyinen epävakaa ja kriisejä aiheuttava globaali talousjärjestelmä on saatettava vakautta, kestävää kehitystä, oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa edistäväksi. Nykyisenlainen globaalitalouden järjestelmä heikentää kestävä kehityksen edistämistä, ilmastonmuutokseen, laittomaan kauppaan ja ei-valtiollisiin turvallisuusuhkiin puuttumista sekä oikeusvaltioperiaatteiden vahvistamista. Läpinäkyvä, vastuullinen ja yhteisten pelisääntöjen noudattamiseen perustuva globaalitalous on kestävä kehityksen ehto.

Kansainvälinen veronkierto ja verokilpailu ovat yksi globaalin talouden suurimpia ongelmia. Suomen on toimittava aktiivisesti harmaan talouden torjumiseksi ja sen varmistamiseksi, ettei yritystoiminta estä ihmisoikeuksien toteutumista missään päin maailmaa. Verovälttely vääristää kilpailua ja kehitystä luonnostaan vahvoilla olevien monopolien ja monopolien lähdemaiden eduksi. Kehittyviä maita köyhdyttävä verovälttely ei lopu, ellei rahavirtoja veroparatiiseihin saada tukituksi. Veroparatiisien toiminnan kitkeminen tuo kipeästi kaivattuja varoja, joita myös kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttaminen tarvitsee. On kaikkien etu torjua verovälttelyä ja vilpillisiä siirtohinnoitteluita mahdollisimman tehokkaasti. Suomen tulee tukea kehittyvien maiden omien verojärjestelmien kehittämistä oikeudenmukaisesti. SDP tehostaa toimintaansa veronkierron kitkemiseksi ja veroparatiisien sulkemiseksi osana kotimaista politiikkaansa sekä kansainvälisessä yhteistyössään EU:ssa ja globaalisti.

Tasapuolisilla pelisäännöillä toimiva kaupankäynti tuo vaurautta ja hyvinvointia. Kaupan perusteettomien esteiden purku on tärkeää, mutta kaupan vapauttaminen ei saa estää kehittyvien maiden omaa teollisuutta tai muita tuotannonaloja kehittymästä. Kaupan kansainvälisen sääntörakenteen tulee perustua WTO:n yleisiin sääntöihin ja siihen, että niitä sovellettaessa otetaan huomioon ympäristön, kulttuurin tai työntekijöiden suojeluun ja köyhimpien maiden erityistarpeisiin perustuvat poikkeukset. Monenkeskisten investointisopimusten uudistamisen keskeisenä ohjenuorana tulee olla demokratian vahvistaminen ja investointien ohjaaminen tukemaan kestävää kehitystä. Tavoitteena on monenkeskisesti säädellyn, oikeudenmukaisen ja tasapainoisen investointisopimusjärjestelmän kehittäminen.

Kansainväliset valuuttamarkkinat ja rahoitusmarkkinat on rakennettava avoimiksi ja oikeudenmukaisiksi. Nykyinen järjestelmä tukee etenkin rikkaimpia valtioita ja suuria ylikansallisia yrityksiä, jotka kykenevät välttämään yhteisten pelisääntöjen noudattamisen, siksi rahoitusmarkkinoiden avoimuutta on lisättävä. Pääomaliikkeiden valvontaa, verotusta ja demokraattista kontrollia on tehostettava samalla, kun yhteisiä pelisääntöjä vahvistetaan niin EU:ssa kuin globaalilla tasollakin.

Ihmisoikeuksien toteutuminen on turvattava kaikkialla

Työntekijöiden oikeudet, kuten oikeus järjestäytyä, on taattava kaikkialla. Pienet palikat, jotka eivät riitä elämiseen, ovat suuri ongelma maailmanlaajuisesti. Työelämän ihmisoikeusloukkauksia tapahtuu esimerkiksi lapsityön ja pakkotyön muodossa. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n sopimusten määrittämien työelämän perusoikeuksien noudattaminen ja elämiseen riittävän palkan maksaminen ovat ihmisarvoisen elämän perusedellytyksiä. Työntekijöiden oikeus osallistua työn demokraattiseen organisoimiseen on turvattava ja samalla on varmistettava, että työn hedelmät jakautuvat riittävän oikeudenmukaisesti kaikkien tuotantoprosessiin osallistuneiden kesken.

Yrityksillä on vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia ja valtioilla on velvollisuus edistää ihmisoikeuksien toteutumista. Valtioiden on suojeltava ihmisiä yritystoiminnan heille aiheuttamilta terveydellisiltä, sosiaalisilta tai taloudellisilta haitoilta. Näiden YK:n ihmisoikeusneuvostossa hyväksytyjen periaatteiden tulee ohjata yritysten toimintaa kansainvälisesti. Suomen tulee säätää ihmisoikeuksia vahvistava yritysvastuulaki, olla etujoukoissa mukana kehittämässä yritysvastuuta koskevaa ja huolellisuusvelvoitteen ympärille rakennettavaa sääntelyä keskeisillä globaalipolitiikan forumeilla. Tarvitsemme yhtenäisen yritysvastuulainsäädännön myös koko EU:n alueelle. Yritysvastuulainsäädännön kehittämällä pyritään siihen, ettei yritystoiminta tuota esteitä kestäväen kehityksen tavoitteiden toteutumiselle ja että Suomessa tuotetaan myyvien yritysten tuotantoketjuissa kunnioitetaan ihmisoikeuksia globaalisti. Työntekijöiden oikeuksien lisäksi tämä tukee suomalaisen työn kilpailukykyä tuodessaan nyt työoloja polkevia maita lähemmäs Suomen normeja.

Tavoitteitamme

- Talouden demokraattista ohjausta on vahvistettava siten, että yhteiskunnan yleiset tarpeet ja yhteisvastuu asetetaan yksityisen voitontavoittelun edelle.
- Nykyinen epävakaa ja kriisejä aiheuttava globaali talousjärjestelmä on saatettava vakautta, kestävää kehitystä, oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa edistäväksi.
- Suomen on toimittava aktiivisesti harmaan talouden torjumiseksi.
- Kansainväliset valuuttamarkkinat ja rahoitusmarkkinat on rakennettava avoimiksi ja oikeudenmukaisiksi.
- Työntekijöiden oikeudet, kuten oikeus järjestäytyä, on taattava kaikkialla.
- Suomen tulee säätää ihmisoikeuksia vahvistava yritysvastuulaki ja olla etu-

joukoissa mukana kehittämässä yritys vastuuta koskevaa ja huolellisuusvelvoitteen ympärille rakennettavaa sääntelyä.

- Tarvitsemme yhtenäisen yritysvalainsäädännön koko EU:n alueelle.

4.4. KEHITYSPOLITIIKKA GLOBAALIEN RATKAISUJEN TUOTTAJANA

Agenda 2030 antaa yleiset puitteet kestävästä kehityksestä toteutumiselle. Se asettaa tavoitteita ja vastuuta kaikille maille. Keskeinen edellytys tulokselliselle kehityspolitiikalle on eri politiikanalojen vaalikaudet ylittävä johdonmukaisuus, pitkäjänteisyys, jatkuvuus ja ennakoitavuus. Pitkäjänteisyyden turvaamiseksi valtioneuvosto hyväksyi toukokuussa 2022 kehityspolitiikan ylivaalikautisen selonteon. Selonteon tavoitteena on muodostaa kehityspolitiikasta yhteinen kokonaisnäkemys, jota suomalainen yhteiskunta voi laajasti tukea. Selonteko vahvistaa kehityspolitiikan olevan erottamaton osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, joka tähtää turvallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistamiseen kansainvälisen yhteistyön keinoin. Tämän tulee toteutua myös jatkossa.

Selonteon yhteydessä valmisteltiin tiekartta kehitysyhteistyömäärärahoituksen nostamiseksi YK-sitoumuksemme mukaiselle 0,7 prosentin tasolle vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteen saavuttamiseksi Suomen tulee lisätä suunnitelmallisesti ja asteittain rahoitusta useamman vaalikauden ajan. SDP on sitoutunut tähän tavoitteeseen.

Afrikka on kestävästä kehityksestä tulevaisuuden kannalta erityisasemassa. Väkiluvun ennustetaan kaksinkertaistuvan 2,4 miljardiin vuoteen 2050 mennessä. Väestönkasvu asettaa isot haasteet Afrikan valtioille ja koko maailmalle. Uusia työpaikkoja pitäisi kyetä luomaan vähintään kasvavan väestömäärän tahdissa. Työttömyys ja osattomuus ruokkivat levottomuutta. Samalla ilmastonmuutos koettelee rajusti monia maanosan maita vähentäen satoja ja heikentäen maaseudun asukkaiden elinkeinoja.

Vuonna 2021 julkaistun Suomen Afrikka-strategian tavoitteiden mukaisesti Suomen tulee monipuolistaa ja syventää Suomen suhteita Afrikan maihin, Afrikan unioniin (AU) ja alueellisiin järjestöihin. Suomen tulee jatkossa edistää parempaa koordinaatiota Euroopan unionin ja sen jäsenmaiden kehitysyhteistyötä vaikuttavuuden lisäämiseksi sekä vahvistaa molempia hyödyttäviä poliittisia ja kaupallistaloudellisia suhteita.

Kestävästä kehityksestä polun, demokratian, ihmisoikeuksien ja oikeusvaltiokehityksen vahvistaminen Afrikassa on tärkeä, globaalin mittaluokan tavoite. Suomen vähiten kehittyneille maille kohdennetun tuen nostaminen vähintään 0,2 prosenttiin bruttokansantuotteesta on keskeinen keino Afrikan kehityksen tukemiseksi ja heikoimmassa asemassa olevien ihmisten auttamiseksi. Yhteistyön ja kumppanuuksien rakentaminen Afrikan kanssa on entistäkin tärkeämpää Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan takia muuttuneessa maailmanpoliittisessa tilanteessa.

Naisten yhteiskunnallisen aseman parantaminen koulutuksen, osallistamisen sekä toimeentulon tukemisen kautta on edellytys hauraiden yhteiskuntien vakauttamisessa. Se on myös keskeinen elementti väestönkasvun hillitsemisessä. Pitkäjänteistä työtä

tulee jatkaa rahoituksen sukupuolisensitiivisyyden lisäämiseksi siten, että EU:n tavoitteiden mukaisesti 85 prosenttia kaikista uusista ohjelmista täyttää sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävät tavoitteet.

Suomen ja EU:n tulee tukea demokratian juurtumista ja tasa-arvon vahvistumista panostamalla erityisesti kehityspolitiikan sosiaaliseen ulottuvuuteen. Perusturvasta huolehtiminen, koulutustason nosto ja työpaikkojen synnyttäminen on nähtävä tekoina niin yksittäisen ihmisen kuin koko yhteiskunnan vakauttamisen puolesta. Kestävä kehitys tarvitsee naisten, nuorten ja vähemmistöjen poliittista osallistumista. Suomen vahva monitoimijuuteen ja osallisuuteen perustuva toimintakulttuuri sekä kansainvälisesti korkea koulutuspoliittinen osaaminen tarjoaa tähän työhön hyvät lähtökohdat.

Pitkäjänteistä ja johdonmukaista kehityspolitiikkaa

Kehityspolitiikan tulee olla vaikuttavaa, johdonmukaista ja pitkäjänteistä kaikilla politiikan sektoreilla. Suomen julkisen kehitysyhteistyön tulee nojata seuraaviin peruspilareihin: monenkeskiseen, kahdenväliseen ja kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön sekä kehityspoliittisiin finanssisijoituksiin. Kehityspolitiikan on oltava myös tärkeä osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää julkisen kehitysyhteistyörahoituksen lisäksi mittavia yksityisiä investointeja. Tämän vuoksi sekä pohjoisen että etelän yksityissektorin tehokkaampi osallistaminen osaksi kehitysprosesseja on välttämätöntä. Suomen on toimittava omassa kehityspolitiikassaan ja vaikuttamistyössään EU:ssa niin, että kehitysmaiden kestävän kehityksen investointeihin saadaan mukaan yksityistä rahoitusta ja yrityksiä. Samalla on varmistettava, että osallistuessaan julkisen kehitysavun toimeenpanoon yritykset noudattavat sille asetettuja periaatteita ja sääntöjä.

Suomen kahdenvälistä kehitysyhteistyötä tulee tehdä niillä aloilla, joilla Suomella on selvästi lisäarvoa tuottavaa kokemusta ja osaamista. Näitä ovat erityisesti koulutus, tasa-arvo sekä vesi- ja luonnonvarojen kestävä käyttö. Hyvin resursoidulla humanitaarisella avulla tuetaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevia väestöryhmiä ja alueita. Humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön jatkumosta on huolehdittava kestävien muutosten aikaansaamiseksi.

Suomi tunnetaan maailmalla seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien puolustajana. Tätä työtä tulee jatkaa. Seksuaalioikeuksien toteutuminen tulee turvata niin eri konfliktien kuin ilmastokriisin keskellä. Kriisitilanteissa seksuaaliterveyspalvelut uhkaavat heiketä ja sukupuolittunut väkivalta lisääntyy merkittävästi. Samaa aikaan myös seksuaalioikeuksien vastainen liike voimistuu ympäri maailmaa.

Suomen tulee vahvistaa rooliaan seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien puolestapuhujana, ja nostaa seksuaalioikeudet kehityspolitiikkansa kärkeen. Suomen kehityspolitiikan tulee tunnistaa yhteys seksuaalioikeuksien ja muiden kehi-

tystavoitteiden välillä, ja painottaa seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia kaikessa kehitysyhteistyössään, myös esimerkiksi kahdenvälisissä hankkeissa kumppanimaissa. Hyvä seksuaaliterveys ja seksuaalioikeuksien toteutuminen ovat varsinkin naisten ja tyttöjen koulunkäynnin ja yhteiskunnallisen osallistumisen kulmakivi.

Järjestötoiminta tarjoaa ihmisille mahdollisuuden ulkopoliittiseen vaikuttamiseen, mutta se on myös avainasemassa ihmisten yhteisöllisyyden edistämässä ja entistä avaramman maailmankuvan rakentamisessa. Kansalaisjärjestöjen asiantuntemus ja kansainväliset ruohonjuuritason verkostot ovat kuitenkin usein sellaisia, jota valtionhallinnolta ei löydy. Tavoitteenamme on, että järjestöjen kehitystuki on vähintään 15 prosenttia varsinaisista kehitysyhteistyömäärärahoista. Pitämällä huolta järjestöjen ja vapaaehtoistyön toimintaedellytyksistä ja autonomiasta tuetaan samalla myös kansalaisyhteiskunnan kehittymistä ja kumppanijärjestöjä kehittyvissä maissa.

Tavoitteitamme

- Kehityspolitiikan tulee olla erottamaton osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja se tähtää turvallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistamiseen kansainvälisen yhteistyön keinoin.
- Kehitysyhteistyön rooli tulee olla kehittyvien maiden omia resursseja ja vastuunkantoa tukeva ja vahvistava.
- Suomen on sovitun aikataulun mukaisesti nostettava kehitysyhteistyöpänskensä 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta vuoteen 2030 mennessä.
- Suomen tulee Afrikka-strategian mukaisesti monipuolistaa ja syventää Suomen suhteita Afrikan maihin, Afrikan unioniin ja alueellisiin järjestöihin sekä edistää parempaa koordinaatiota Euroopan unionin ja sen jäsenmaiden kehitysyhteistyötä vaikuttavuuden lisäämiseksi.
- Globaalisti muuttuneessa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa Euroopan unionin on entistä systemaattisemmin rakennettava yhteistyötä ja kumppanuuksia Afrikan kanssa.
- Naisten yhteiskunnallisen aseman parantaminen koulutuksen, osallistamisen sekä toimeentulon tukemisen kautta on edellytys hauraiden yhteiskuntien vakauttamisessa.
- Suomen kehityspolitiikan tulee tunnistaa yhteys seksuaalioikeuksien ja muiden kehitystavoitteiden välillä ja nostaa seksuaalioikeudet kehityspolitiikkansa kärkeen.
- Suomen on toimittava omassa kehityspolitiikassaan ja vaikuttamistyössään EU:ssa niin, että kehitysmaiden kestävä kehityksen investointeihin saadaan mukaan yksityistä rahoitusta ja yrityksiä.
- Tavoitteenamme on, että järjestöjen kehitystuen on oltava vähintään 15 prosenttia varsinaisista kehitysyhteistyömäärärahoista.

4.5. IHMISTEN YHTEINEN POHJOLA

Pohjoismaisessa yhteistyössä on kyse läheisesti toisiinsa historian, kulttuurin, arvojen ja yhteiskuntamallin yhdistämästä kansainyhteisöstä. Pohjoismainen hyvinvointivaltio on menestynein sosiaalista oikeudenmukaisuutta edistäneistä yhteiskuntamalleista. Tämän yhteiskuntamallin on tulevaisuudessakin rakennuttava seuraaville lähtökohdilla:

Talouden demokraattiselle ohjaukselle, johon liittyvät kestävä julkinen talous, riittävä verotus, eettinen markkinatalous ja korkea työllisyysaste.

Järjestäytyneelle työelämälle vahvoine ja vastuullisine työmarkkinajärjestöineen sekä koordinoituna palkanmuodostuksena.

Hyvinvointivaltion takaamille palveluille, kuten koulutuksen, terveydenhoidon, turvallisuuden, toimivan sosiaaliturvan ja eläkkeiden turvaamiselle.

Pohjoismaista hyvinvointiyhteiskuntaa rakennetaan parlamentaarisen demokration ja vahvan paikallishallinnon perustalle. Tämän päivän ja tulevaisuuden haasteisiin, kuten väestön ikääntymiseen, työttömyyteen, eriarvoisuuteen, ilmastomuutokseen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen on vastattava kehittämällä Pohjolassa yhdessä ratkaisuja. Itämeren suojelua jatketaan yhdessä Pohjoismaiden ja muiden Itämeren alueen maiden kanssa ja kannustetaan laajempaan ympäristöyhteistyöhön yhteisillä kehittämishankkeilla.

Lainsäädännön valmistelussa on huolehdittava, ettei Pohjoismaiden välille synny uusia rajaesteitä. Muuttamista Pohjoismaiden välillä helpotetaan edelleen ja helpotetaan työssäkäyntiä muissa Pohjoismaissa. Rajaesteitä on vähennettävä erityisesti sosiaaliturvaan, digitalisaatioon, työmarkkinoihin ja verotukseen liitvissä kysymyksissä.

Arktista yhteistyötä on vaalittava ja arktisen alueen suojelua ja kehittämistä on tehtävä yhteistyössä muiden arktisen alueen maiden ja alkuperäiskansojen kanssa. Kaiken toiminnan arktisella alueella on oltava ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä. Arktista aluetta koskevassa päätöksenteossa on turvattava alueen alkuperäiskansojen oikeudet, vaikutusvalta ja perinteinen elämäntapa. Suomen tulee ratifioida ILO:n 169 alkuperäiskansoja koskeva sopimus osana syrjimättömyyttä ja luottamuksen osoituksena saamelaiden oikeuksien kunnioittamisesta.

Näitä tavoitteita Suomen tulee edistää niin arktisen neuvoston kautta kuin kahdenvälisesti arktisen alueen valtioiden kanssa. Tavoitteena on pitää arktinen alue edelleen sotilaallisten jännitteiden ulkopuolella. Arvioiden mukaan arktinen alue lämpenee ilmastomuutoksen takia noin neljä kertaa muuta maailmaa nopeammin. Seuraukset eivät ole vain alueellisia vaan näkyvät myös muualla esimerkiksi nousevana merenpintana.

Kulttuuriyhteistyötä sekä nuoriso- ja kulttuurivaihtoa on tuettava aktiivisesti ja edistettävä pohjoismaisten kielten, erityisesti ruotsin, osaamista. Samalla on luotava parempia mahdollisuuksia uusille ryhmille ja kansalaisjärjestöille ottaa osaa pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Pohjoismaisissa aktiivisissa työmarkkinoissa on paljon potentiaalia ja skandi-naavisten kielten ymmärtäminen on suuri etu. Pohjoismaisen yhteistyön näkö-kulmasta on syytä puolustaa ruotsin ja muiden pohjoismaisten kielten asemaa Suomessa.

Tavoitteitamme

- Muuttamista ja työssäkäyntiä Pohjoismaiden välillä tulee helpottaa. Rajaesteitä tulee vähentää määrätietoisesti ja työtä tehostaa erityisesti sosiaali-turvaan, työmarkkinoihin ja verotukseen liittyvissä kysymyksissä. Rajaesteitä tulee vähentää myös yhdessä rakennettavien palvelujen osalta.
- Arktista yhteistyötä on vaalittava ja arktisen alueen suojelua ja kehittämistä on tehtävä yhteistyössä muiden arktisen alueen maiden kanssa.
- Toiminta arktisella alueella tulee olla ekologisesti kestävä ja siinä otetaan huomioon alkuperäiskansojen oikeudet. Suomen tulee ratifioida ILO:n 169 alkuperäiskansoja koskeva sopimus osana syrjimättömyyttä ja luottamuksen osoitukseksi saamelaisien oikeuksien kunnioittamisesta.
- Kansalaisjärjestöjen pohjoismaista yhteistyötä on vahvistettava. Varsinkin nuorisovaihtoa on laajennettava ja edistettävä pohjoismaisten kielten, erityisesti ruotsin, osaamista.
- Kulttuuri- ja tutkijankoulutusyhteistyötä on tuettava monipuolisesti ja kulttuuri- ja tutkijavaihtoa on edistettävä aktiivisesti.

4.6. IHMISTEN EUROOPPA

EU on arvoyhteisö

Eurooppalaisen yhteistyön tarkoitus on hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisääminen. Kaiken unionin toiminnan tulee olla linjassa taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisesti kestävä kehityksen periaatteiden kanssa. Euroopan unioni on kansainvälisessä yhteisössä ainoa laatuinen taloudellinen ja poliittinen liitto. Euroopan unionin on jäämä-kästi puolustettava kansainvälistä, monenkeskistä ja sääntöpohjaista järjestelmää. Samalla sekä Suomen että Euroopan on systemaattisesti tarkasteltava riippuvuuk-siamme ja haavoittuvaisuuksiamme ja varmistettava, että Euroopan unioni on tarvit-taessa kyvykäs toimimaan myös itsenäisesti kaikissa tilanteissa.

Euroopan unioni on arvoyhteisö, joka perustuu ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kun-nioittamiselle sekä vapauden, tasa-arvon ja oikeusvaltion arvoille. EU:n oikeutuksen perusta on toimiva ja kehittyvä kansanvalta, joka tuottaa asukkaalleen ja koko maail-malle kestävä hyvinvointia. Sosialidemokraatit haluavat Euroopan unionin ottavan entistä vahvemman roolin yhteisten arvojen puolustajana Euroopan sisällä ja kaik-

kialla maailmassa. EU:n kehittämistä arvoyhteisönä tulee edelleen jatkaa, jotta esimerkiksi naisten oikeudet toteutuisivat koko unionissa nykyistä paremmin.

EU on maailman suurin markkina-alue. Sen on otettava vastuu globaalin talousjärjestelmän kehittämisestä. Talouden nykyrakenteet suosivat rajatonta varallisuuden keskittymistä ja lisäävät eriarvoisuutta. Tämä on johtanut tuottavuuden heikkoon kehitykseen, talouskasvun hidastumiseen sekä työttömyyden ja matalapalkkaongelman kärjistymiseen. EU:n on selkeästi puolustettava tervettä, reilua markkinataloutta sekä maailmassa että omassa toiminnassaan ja jäsenmaissaan. Muutos on aloitettava unionista itsestään. Talousliiton toimintaa ja sääntöjä on kyettävä tarkastelemaan kriittisesti sekä muokkaamaan tarpeen vaatiessa eriarvoisuuden vähentämistä ja kestävästä kehitystä palvelemaan muotoon. Unionin toiminnan oikeutus riippuu sen demokratian toimivuudesta, kyvystä lisätä hyvinvointia ja näitä tarkoituksia kohti on myös talouspolitiikan toimittava. Muutos vaatii EU:lta myös selkeää yhteistä linjaa verotuksen oikeudenmukaisuuden parantamiseksi.

Unionin on tuettava naapurustonsa poliittista ja taloudellista kehitystä. EU:n jäsenyys- ja laajentumismahdollisuus edistävät rauhaa ja vakautta lähialueilla. EU:n on tarjottava uskottava polku jäsenyyteen jäseneksi haluaville maille, jotka ovat sitoutuneet EU:n arvoihin ja jäsenyyden edellyttämien uudistusten toteuttamiseen ja noudattamiseen. Jäsenmaaksi haluavan tulee täyttää demokratian, oikeusvaltion ja talousjärjestelmänsä kehityksen puolesta jäsenyydelle asetetut ehdot. Näiden ehtojen täyttymistä on jäseneksi liittymisen jälkeenkin seurattava kaikissa jäsenmaissa. Unionin perusoikeuksia rikkovan jäsenmaan oikeutta ottaa osaa EU:n päätöksentekoon ja vastaanottaa EU-rahoitusta on rajoitettava.

EU:n tulee nauttia vakaata arvostusta ihmisen keskuudessa hyvinvoinnin suojelijana. Eurooppalaisessa hyvinvointitaloudessa köyhyyden ja eriarvoisuuden poistaminen kuuluvat vastuulliseen talouspolitiikkaan. Unioni rakentaa aktiivisesti kumppanuuksia, jotka luovat vakautta, vapautta ja hyvinvointia maailmaan. Eurooppalaisten tulee voida tuntea ylpeyttä mantereesta, joka tuntee vastuunsa ja tarjoaa kokoavaa johtajuutta koko maailmassa.

Eurooppaa kohdanneet kriisit, erityisesti koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssota, ovat osoittaneet tarpeen irtautua Euroopalle haitallisista kriittisistä riippuvuuksista ja taata EU:lle riittävä omavaraisuus ja kyvykyys toimia kaikissa tilanteissa. Strategista autonomiaa on kehitettävä erityisesti EU:n kilpailukyvyn kannalta keskeisillä sektoreilla, kuten uusien teknologioiden ja puhtaan energian tuotannon osalta.

Tulevina vuosina määritetään, millaiseksi EU:n strateginen autonomia muodostuu. Suomen tulee vaikuttaa työhön aktiivisesti. Strategisen autonomian edistäminen vaatii esimerkiksi EU:n teollisuus-, kauppa- ja sisämarkkinapolitiikan tarkastelua ja Suomi haluaa kehittää EU:n strategista autonomiaa suuntaan, jossa lähtökohtana EU:ssa jatkossakin ovat avoimet ja kilpailulliset sisämarkkinat sekä sääntöpohjaisen maailmankaupan tukeminen ja yhteistyö EU:n demokraattisten kumppanimaiden kanssa.

Suomi on vahvasti sitoutunut EU-jäsenyyteen. Suomen paikka on EU:n eturivissä. Meidän on oltava aktiivisesti mukana vaikuttamassa EU:n tulevaisuuteen ja rakentamassa entistä vahvempaa Eurooppaa. SDP suhtautuu avoimesti Euroopan unionin kehittämiseen nykyisten perussopimusten puitteissa esimerkiksi lisäämällä määräenemmistö päätöksentekoa ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Myös EU:n mahdolliseen tulevaan laajenemiseen ja sen edellyttämiin institutionaalsiin muutoksiin on valmistauduttava. SDP on valmis tarkastelemaan rajattuja perussopimusmuutoksia tulevaisuuden EU:n toimintakyvyn varmistamiseksi. Pitkällä aikavälillä on myös harkittava komission aseman vahvistamista yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa ja turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa esimerkiksi tuomalla EU:n ulkosuhdehallinto osaksi komissiota omana pääosastonaan ja lisäämällä komission roolia puolustuspolitiikan pysyvässä rakenteellisessa yhteistyössä (PRY).

Haluamme vahvan sosiaalisen ulottuvuuden

EU:n oikeutus rakentuu kansanvallan ja EU:n arvojen varaan. Se lunastetaan luomalla ihmisille parempaa hyvinvointia. Ilman taloudellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden todellista tasapainoa tämä ei voi toteutua. Unionin jäsenmaiden välisten hyvinvointierojen kaventaminen on tärkeää koko unionin koheesion ja integraation näkökulmasta. Ihmisten Euroopassa sosiaalisia oikeuksia tulee vaalia ja kehittää Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin vahvistamiseksi. Kaikilla Euroopassa työskentelevillä on oltava oikeus ihmisarvoiseen työhön ja työsuojeluun sekä riittävään toimeentuloon. Euroopan unionin politiikan täytyy tulevina vuosina ja vuosikymmeninä tavoitella osallisuuden vahvistamista, eriarvoisuuden vähentämistä sekä kestävästä kehityksen varmistamista. Tämä vaatii konkreettisia toimia perusturvan varmistamiseksi, laadukkaaseen koulutukseen, kattaviin poliittisiin oikeuksiin ja tasa-arvoiseen, yhtäläisten mahdollisuuksien yhteiskuntaan. Näiden oikeuksien ja niitä koskevan lainsäädännön on oltava unionin taloussääntöjen ohella jäsenmaiden politiikkaa ohjaavia.

EU:lla on erityisen paljon toimivaltaa työelämän sääntöjen määrittämisessä. Tätä toimivaltaa tulee aktiivisesti käyttää ja taata kaikille Euroopassa työskenteleville vahvat vähimmäisoikeudet, kuten säälliset työehdot, sosiaaliturva, työturvallisuus, työn ja perhe-elämän tasapaino sekä työelämän tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Eurooppalainen vähimmäispalkkadirektiivi on osoitus sosiaalisen Euroopan etenemisestä. Keväällä 2023 hyväksytty direktiivi tulee korottamaan monen EU-työntekijän palkkaa ja samalla parantaa elämisen laatua. Suomessa työehtosopimukset kattavat yli 80 prosenttia työvoimasta, eikä direktiiviä tämän vuoksi Suomessa implementoida. Tilanetta täytyy kuitenkin seurata tarkasti, jotta voidaan taata Suomessa työtä tekeville elämiseen riittävä toimeentulo. Työlainsäädännön alhainen vaatimustaso ei ole hyväksyttävä keino pitää yritysten kustannuksia kilpailijamaita alhaisemmalla tasolla.

Kaikkein turvattomimpiin työntekomuotoihin, kuten nollatuntisopimuksiin, tarvitaan pelisääntöjä. Digitaalisen alustatalouden toimijoille tulee asettaa vastaavia verotukseen, ilmoittamiseen, vakuuttamiseen, kirjanpitoon ja työntekijöiden oikeuksiin liittyviä velvoitteita kuin muillakin työnantajilla on. Alustataloudessa työskentelee

jo lähes 30 miljoonaa eurooppalaista. Alustojen kautta työskenteleville täytyy taata työntekijästatus, eikä ketään saa pakottaa yrittäjäksi. Käänteinen työsuhteolettama asettaa alustan vastuuksi osoittaa toimijoiden todellinen yrittäjäys. Alustatalous-työntekijöille on turvattava minimityöehdot, oikeudet lomaan, eläkekertymät ja sosiaalimaksut.

Kansainvälisessä kilpailussa tulee varmistaa, että markkinoilla pärjäävät aidosti innovatiiviset ja kestävästi toimivat yritykset. Kilpailuetua ei voi hakea esimerkiksi ihmisoikeuksia, työehtoja tai ympäristönormeja polkemalla. EU:n tulee edellyttää lainsäädännössään yrityksiltä ihmisoikeuksia ja kansainvälisten ympäristöstandardien noudattamista koko arvoketjussa. Yhteisen eurooppalaisen yritys vastuudirektiivin läpivieminen onkin ensisijaisen tärkeää.

EU:lta vaaditaan globaalia ilmasto- ja ympäristöjohtajuutta

EU:n on otettava johtava rooli ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi. Euroopan komission ohjelmassa on painotettu eurooppalaisten ilmastonmuutostekojä. Vihreän kehityksen ohjelman alla on nyt ja jatkossa luotava tulevaa, sektorirajat ylittävää politiikkaa, jolla vastataan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin.

Kunnianhimoisten tavoitteiden asettamisen lisäksi ohjelman tavoitteiden toteutumiseksi on varmistettava riittävät resurssit ja kaikki jäsenmaat on saatava mukaan työhön. On pyrittävä siihen, että eurooppalainen ilmastopolitiikka ei tähtää ainoastaan päästövähennyksiin ja luontokadon pysäyttämiseen vaan yhdistyy myös vahvasti sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, työllisyyden ja hyvinvoinnin lisäämisen politiikkaan. Euroopan menestyksen avain on aina ollut osaamisessa, innovaatioissa ja teknologisessa kehityksessä. Tämä on johtanut teollisuuden kehitykseen ja tehokkuuteen.

Ilmastonmuutos muuttaa toimintakehystä, jossa teollisuus voi toimia, asettaa kulukselle uusia reunaehtoja ja siten muuttaa kestävä kasvun syntytapoja. Tämän takia Euroopan unionin on pyrittävä koko yhteiskuntatoiminnan, elinkeinorakenteen ja teollisen ja työn kehityksen ohjaamiseen ekologisesti kestävälle polulle sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla. Tämä asettaa päästövähennyksiä paljon laajemman kehityksen ja vaatimukset vihreän kehityksen ohjelman sisällöille, rahoitukselle ja toteutukselle.

Erityisen keskeiseksi tulee tulevaisuudessa nousemaan ilmastonmuutoksen aiheuttamien kustannusten vastuunjakoon. Kansainvälisen yhteisön on päästävä tulevana vuosina yhteisymmärrykseen niin ilmastonmuutoksen torjumispyrkimyksistä kuin sen seurauksien kustannuksista ja vastuista. Kansainvälisen yhteisön on toimittava ennakkoiden ja ratkaisukeskeisesti, jotta sopeutuminen, siirtolaisuus ja muut vaikutukset yhteiskuntien sisällä ja välillä voidaan kohdata turvallisesti.

EU:n tulee johtaa esimerkillään niin YK:n ilmastopöimöksen alaisten ilmastorahastojen kasvattamisen ja tukemisen osalta kuin suoran avun ja osaamisen viennillä

haavoittuvimmille alueille. Myös muut ulko- ja kauppapolitiikan välineet on saata- va mukaan ilmastotyöhön ja EU:n onkin ulotettava ilmastokysymykset esimerkiksi kauppasopimusten sisältöihin.

EU:n on johdettava ilmastonmuutoksen torjuntaa esimerkillään. Tavoite hiilineutraa- liudesta vuonna 2050, 55 prosentin päästövähennystavoite vuodelle 2030 sekä tä- hän johtava riittävä lainsäädäntö on tärkeä alku, mutta myös askelmerkeistä vuoden 2030 jälkeisille päästövähennyksille on päästävä sopuun ajoissa ja ennakoivasti.

Lisäksi unionin on aktiivisesti edistettävä ilmastopimuksen ehdotonta ja laa- ja-alaista noudattamista sekä kunnianhimoitason nostamista sen toimeenpanossa ja sisällytettävä nämä tavoitteet myös osaksi muuta politiikkaansa, esimerkiksi osaksi kauppasopimuksia ja kehitysyhteistyötään. EU:n ja sen jäsenmaiden on toimittava Pariisin ilmastopimuksen ilmastorahoitusta koskevien velvoitteiden toteutta- miseksi. On toimittava YK:n ilmastopimuksen alaisten rahastojen rahoituksen nostamiseksi ja niiden käytön parantamiseksi, kaikessa kahdenvälisessä kehitys- yhteistyössä, sekä kaikkien ulkoisten suorien investointien ohjaamiseksi kestävää kehitystä ja ilmastotavoitteita tukevaan suuntaan. Tavoitteena on, että noin puolet ilmastorahoituksesta ohjautuu kehitysmaiden soputumista vahvistaviin hankkeisiin.

Ilmastopolitiikan rinnalla EU:n keskeisimpiä tulevia haasteita on luonnon monimuo- toisuuden turvaaminen ja kestävä luonnonvarapolitiikka. Luonnonvarojen käytön on oltava kestävää koko EU:n alueella. Keskeistä on edistää resurssitehokkuutta, kier- totaloutta ja kestävästi tuotettujen sekä hiilineutraalien, esimerkiksi biopohjaisten, korvaavien materiaalien kehittämistä. Metsä on Suomelle tärkeä ja moninainen hy- vinvoinnin lähde. Kestävästi toimiva metsäteollisuus on EU:ssa ymmärrettävä osana ilmastonmuutoksen ja ympäristöhaasteiden ratkaisemista.

EU:n on investoitava tulevaisuuteen

EU:n sisämarkkinoiden kehittämistä tulee edelleen jatkaa. Eurooppalaista teolli- suuspolitiikkaa tulee rakentaa EU:n omiin vahvuuksiin perustuen. EU:n kilpailu- ja valtioneuvoston politiikkaa tulee kehittää siten, että EU:n markkinat säilyvät aidosti avoi- mina ja kilpailukykyisinä. Sisämarkkinoiden on muodostettava ennakoitava toimin- taympäristö, jossa kestävästi toimivat yritykset ovat osaltaan ratkaisemassa ilmas- tonmuutoksen ja digitalisaation kaltaisia haasteita. SDP painottaa yritysvastuun toteutumista.

EU:lla on potentiaalia olla osaamisen ja uusien teknologioiden johtava talous. EU:n investointeja tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin (TKI) tulee lisätä merkittä- västi, sillä jäsenmaiden resurssien yhdistäminen suuriin monikansallisiin tutkimus- ohjelmiin tukee ja nopeuttaa uusia tieteen ja tekniikan läpimurtoja.

Investointeja on tehtävä ihmisten osaamiseen. Tekoäly, esineiden internet ja muut uudet teknologiat muuttavat osaamistarpeita, joten koulutusjärjestelmiä on jatku-

vasti kehitettävä ja kouluttautumisen kannustimia on vahvistettava. Digitaidoista on pidettävä huolta, jotta digiosaamisen puutteesta ei tule uutta epätasa-arvon muotoa. Opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden kansainvälistä liikkuvuutta on edistettävä yhtenäistämällä laadukkaiden tutkintojen tunnustamista ja takaamalla Erasmus+-vaihto-ohjelman rahoitus.

Yhteistyötä eurooppalaisten yliopistojen kesken on kehitettävä. Erilaiset verkostomaisesti toimivat yliopistojen yhteenliittymät vahvistaisivat unionin tiedepolitiikan kyvykkyyttä ja antaisivat mahdollisuuden kehittää eurooppalaista koulutus- ja tiedevaihtoa.

Kielellinen ja kulttuurinen monimuotoisuus on rikkaus ja se osaltaan vahvistaa eurooppalaisuuden kokemusta. EU:n kulttuuriohjelmia on vahvistettava muun muassa täydentämällä menestyksekkästä kulttuuripääkaupunkiohjelmalla. Erityisesti Suomen tapaiset unionin reuna-alueilla sijaitsevat maat hyötyvät EU:n tukemasta kulttuurivaihdosta.

Digitalisaatio tulee nähdä mahdollisuutena nostaa Euroopan kilpailukykyä. Teknologisen kehityksen ja digitalisaation valjastaminen hyvinvoinnin edistämiseksi on luonnollinen TKI-rahoituksen tavoite Euroopassa. On myös varmistettava, että viranomaiset investoivat riittävästi digitaalisiin ihmisiin sekä yrityksiä tukeviin palveluihin. Samanaikaisesti EU:lta vaaditaan mittavia toimia digitaalisen ympäristön demokraattisen läpinäkyvyyden, luotettavuuden ja turvallisuuden takaamiseksi. EU:n on puolustettava ihmisten oikeutta kokonaisvaltaiseen yksityisyydensuojaan. Yksilötiedoista laajoja datamassoja kerryttävien yritysten valvontaa ja eettisiä sääntöjä tulee rakentaa EU:n tasolla.

Euroopan talouden pohjana on Euroopan laajuinen toimiva infrastruktuuri. Riittävä EU-rahoitus on turvattava investointeihin eurooppalaisiin liikenne-, energia- ja tietoverkkoihin ja ympäristöhankkeisiin. Siirtymä päästöttömään energiantuotantoon on keskeistä niin ilmaston kuin EU:n strategisen autonomian lisäämisen näkökulmasta. Tavoitteena tulee mahdollisimman lyhyellä aikavälillä olla energiaomavarainen, uusiutuvaa tai päästötöntä energiaa hyödyntävä unioni.

Suomen tulee suhtautua avoimesti ja rakentavasti EU:n omien varojen järjestelmän ja rahoituskehyksen tulopuolen kehittämiseen. EU-rahoituksen kotouttamisessa erilaisten hankkeiden myötä pitää onnistua paremmin niin kansallisesti kuin kunnissakin. Rakennerahastovarojen käytön vaikuttavuutta tulee merkittävästi lisätä kaupunkien ja alueiden hankkeissa.

Veronkierto ja haitallinen verokilpailu on kitkettävä

Veronkierrolla ja haitallisella verokilpailulla menetetyt verotulot ovat pois hyvinvointivaltion kannalta keskeisten palveluiden rahoittamisesta. Viime vuosina on puututtu niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla verovälittelyn sekä haitalliseen verokil-

pailuun. Tätä kehitystä on tärkeä jatkaa. Suomi voi aktiivisena toimijana vaikuttaa kansainväliseen kehitykseen, mistä osoituksena suuryritysten julkisen maakohtaisen veroraportointia koskevan direktiivin eteneminen Suomen EU-puheenjohtajakaudella.

Olennaista on, että jatkossa haitalliset verokannustimet ja muu haitallinen verokilpailu tulee tunnistaa ja niihin tulee puuttua tehokkaasti. Se tervehdyttää myös markkinoiden toimintaa. Tämän torjumiseksi unionin tasolla on päätettävä EU:n yhteisestä ja yhdistetystä veropohjasta (BEFIT) sekä yhteisöjen riittävän korkeasta vähimmäisverokannasta. Ensimmäisenä vaiheena on tärkeää toimeenpanna OECD:n puitteissa sovittu suuryritysten vähimmäisverokanta EU-tasolla. Lisäksi tulee harmonisoida pääomatulojen veropohjaa muun muassa yksityishenkilöiden arvonnousuverotuksessa sekä sopia verotuksen vähimmäistasosta, jotta myös pääomatulot tulevat kertaalleen verotetuksi.

Jäsenmaiden on automaattisesti vaihdettava verotukseen liittyviä tietoja. Lisäksi verovälttelyn sanktioita on vahvistettava ja EU:n veroparatiisimaiden listaa täydennettävä. Veronkierron torjumiseksi tulee kannustaa siirtymiseen sähköisiin maksutapoihin, jolloin voidaan paremmin jäljittää maksuliikenne ja estää verokeitaisiin piilotettujen varojen hyödyntäminen. Haitallisen verokilpailun ja veronkierron torjuntaa koskevista toimista tulee EU:ssa tehdä päätökset määränemmistömenettelyllä. EU:n lainsäädäntöä ja sen tulkintaa tulee kehittää siten, että esteet veroparatiisiyhtiöiden sulkemisesta ulos julkisista hankinnoista poistetaan.

Euroaluetta on vahvistettava

Talous- ja rahaliittoa on yhä kehitettävä paremmin vastaamaan jäsenmaiden tarpeisiin ja mahdollisiin tuleviin kriiseihin. EU:n on yhteisesti suosittava julkisia investointeja infrastruktuuriin, kestäväen kehityksen ratkaisuihin, ihmisten hyvinvointiin ja koulutukseen. Tämänkaltainen tehokas finanssipolitiikka edellyttää veropohjan laajentamista.

Finanssipolitiikan sääntelykehikon tärkein tehtävä on tukea euroalueen vakautta ja hillitä riskiä jäsenmaiden ylivelkaantumiselle. EU:n tulee kannustaa jäsenmaita kansallisten automaattisten vakauttajien, kuten työttömyysturvan ja vähimmäistoimeentulon takaavien puskureiden, luomiseen ja kasvattamiseen. Automaattisiin vakauttajiin käytettyjä rahoja ei tule laskea mukaan kolmen prosentin alijäämäsiin-
töön. Sääntöjen tulee mahdollistaa vastasyklisen finanssipolitiikan toteuttaminen. EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen julkisen velan ja alijäämän määrää koskevia sääntöjä pitää tulkita tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti ja sääntöjä on päivitettävä tarpeen mukaan. Hankalissa suhdannetilanteissa jäsenvaltioiden budjetteihin tarvitaan väljyyttä, joka helpottaa automaattisten vakauttajien toimintaa ja mahdollistaa kestävästä kasvusta tukevia investointeja. EMU-järjestelmään ei tule lisätä keinotekoisesti markkinakuria lisääviä ja kansallista talouspolitiikan sekä yhteiskuntapolitiikan liikkumavaraa kaventavia mekanismeja.

Talouspolitiikka on tulevaisuudessakin pitkälti kansallista, mutta EU:ssa tulee uudistaa euromaiden talous- ja finanssipolitiikan koordinaatiota eli eurooppalaisen ohjausjakson toimintaa ja sen demokraattisia ohjausmekanismeja. Sen tulee painottaa taloudellisten mittareiden lisäksi entistä enemmän sosiaalisia ja työllisyyteen liittyviä indikaattoreita, jotta sen puitteissa voidaan vahvistaa myös ihmisten sosiaalista hyvinvointia. EU:n talous- ja finanssipolitiikan sääntöjen ja koordinaation tulee myös mahdollistaa esimerkiksi vihreään siirtymään vaativat julkiset investoinnit. Työllisyyden parantamisen ja eriarvoisuuden vähentämisen tulee olla keskeisimpiä tavoitteita talous- ja finanssipolitiikan koordinaatiota kehitettäessä. Lisäksi finanssipolitiikan sääntökehikon kehittämisessä on tarkasteltava niitä tarpeita, jotka liittyvät EU:n strategisen autonomian kehittämiseen ja voimakkaasti muuttuvaan turvallisuuspoliittiseen ympäristöön vastaamiseen.

Jokaisella jäsenvaltiolla on vastuu oman talouspolitiikkansa kestävydestä sekä tarvittavien rakenneuudistusten ja tulevaisuusinvestointien tekemisestä. Julkisen talouden tehokkuutta voidaan parantaa levittämällä EU:ssa parhaiden käytäntöjen malleja ja syventämällä yhteistoimintaa maiden ja niiden alueiden välillä. Myös talousalueen sisäisiä epätasapainoja tulee torjua. Jokainen maa on lähtökohtaisesti vastuussa veloistaan eikä kannustimia ylivelkaantumiselle tule luoda. Mahdollisen erillisen suhdannetasausmekanismin ei tule olla pysyvä tulonsiirtojärjestelmä. Pankkiunionin kehittämisessä tulee ottaa askelia valtioiden ja pankkien välisen kohtalonyhteyden purkamiseksi erityisesti valtionlainojen vakavaraisuuskohtelun osalta. Myös eurooppalaista talletussuojajärjestelmää on kehitettävä ja harkittava varojen käytön laajentamisen mahdollistamista.

EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyö syvenee

Puolustuspolitiikan pysyvää rakenteellista yhteistyötä (PRY) on määrätietoisesti syvennettävä. Jäsenmaiden keskinäisen avunannon lausekkeen toimeenpanoa on kehitettävä, jotta kukin maa voi luottaa toisten apuun.

Turvallisuus ja vakaus eivät tarkoita ainoastaan varautumista sotilaalliseen voimankäyttöön. Esimerkiksi kyberiskuilta suojautuminen ja hybridivaikuttamiseen varautuminen edellyttävät jäsenmaiden välistä tiivistä yhteistyötä.

Ulkosuhderahoituksen uudistus mahdollistaa tuen joustavamman ja tehokkaamman käytön muun muassa vakauden ja turvallisuuden edistämiseksi lähialueillamme. Samaa aikaa on lisättävä avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä huolehdittava siitä, että köyhyyden ja eriarvoistumisen vähentäminen vähiten kehittyneissä maissa säilyy ulkosuhderahoituksen pääasiallisena tavoitteena.

Myös EU:n ja Naton välistä yhteistyötä ja kumppanuutta on kehitettävä edelleen ja vahvistettava Naton EU-jäsenmaiden keskinäistä koordinaatiota. SDP tavoittelee aktiivista ja rakentavaa roolia Nato-jäsenenä sekä oman puolustuksen ylläpitämistä uskottavana, modernina ja riittävästi resursoituna. Euroopan strategista autonomi-

aa tulee kehittää myös eurooppalaisen puolustusteollisuuden kapasiteetin näkökulmasta. Eurooppalaisen puolustusmateriaalien tuotannon ja puolustusteknologian osalta on pyrittävä riittävään omavaraisuuteen.

Aktiivinen EU edistää kestävyttä ja vakautta koko maailmassa

Sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä vapaakauppa on keskeinen keino vahvistaa hyvinvointia ja lisätä kansainvälistä yhteistyötä. Vapaan kaupan ehtona on vaadittava kauppakumppanien sitoutumista keskeisiin sääntöihin. On huolehdittava siitä, että kauppasopimusten kestävä kehityksen määräyksien toimeenpanoa liittyen ympäristöön, ilmastoon ja työntekijöiden ihmisoikeuksiin vahvistetaan ja rikkomuksiin puututaan nykyistä paremmin. Unionin tulee pitää markkinansa avoinna kehittyvien maiden yrityksille.

Afrikka on nouseva maanosa, joten EU:n Afrikka-ulottuvuutta on vahvistettava. Afrikka-suhteiden tulee perustua kumppanuuteen, jossa tuetaan Afrikan maiden omaa kykyä vahvistaa demokratiaa ja kansalaisyhteiskuntaa luoda talouskasvua ja työpaikkoja. Arvopohjaisesta kumppanuudesta lähtevää EU:n ja Afrikan unionin yhteistyötä on syvennettävä ja muodostettava mantereiden vapaakauppa-alue.

Ihmisoikeuksien, demokratian, oikeusvaltioperiaatteen, tasa-arvon, talouskasvun ja kestävä kehityksen edistäminen ovat EU:n kehityspolitiikan tärkeimpiä tavoitteita. Kehitysyhteistyössä painopisteen on oltava köyhimpien maiden tukemisessa ja heikoimmassa asemassa olevien ihmisten auttamisessa.

Arktisen alueen kasvaneen merkityksen vuoksi on sekä EU:n että Suomen etu olla vahvasti mukana päättämässä alueen kehityksestä. Yhteistyötä EU:n ja sen ulkopuolisten valtioiden välillä ympäristönsuojelussa ja elinkeinosektorilla tulee edistää. Toiminnan arktisella alueella tulee perustua luonnon kantokykyyn ja kestävä kehityksen periaatteisiin sekä alkuperäiskansojen oikeuksien kunnioittamiseen.

Pohjoisen ulottuvuuden kumppanuusmalli tarjoaa mahdollisuuksia käytännön hanketoimintaan. Investoinnit pohjoisen kattaviin liikenne- ja verkkoyhteyksiin lisäävät unionin toimintakykyä ja tukevat elinkeinoelämän kehittämistä pohjoisilla harvaan asutuilla alueilla. EU:n pohjoisen ulottuvuuden puitteissa on edistettävä yhteistyötä Itämeren suojelemisessa.

Tavoitteitamme

- Eurooppalaisen yhteistyön tarkoitus on hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisääminen. Kaiken unionin toiminnan tulee olla linjassa taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisesti kestävä kehityksen periaatteiden kanssa.
- Suomen on oltava aktiivisesti mukana vaikuttamassa EU:n tulevaisuuteen ja rakentamassa entistä vahvempaa Eurooppaa.
- EU:n on katkaistava riippuvaisuuksia autoritaarisista maista ja unionin strategista autonomiaa vahvistettava.

- EU:n on jatkettava johtavassa roolissa ilmastonmuutoksen pysäyttämises- sä, luontokadon pysäyttämises- sä ja kansainvälisten kriisien hoidossa. Tämä edellyttää sitoutumista jäsenmailta ja päätöksentekokyvyn määrätietoista parantamista.
- EU:n on tarjottava uskottava polku jäsenyyteen jäseneksi haluaville maille, jotka ovat sitoutuneet EU:n arvoihin ja jäsenyyden edellyttämien uudis- tusten toteuttamiseen ja noudattamiseen. Näiden ehtojen täyttymistä on jäseneksi liittymisen jälkeenkin seurattava kaikissa jäsenmaissa.
- Ihmisten Euroopassa sosiaalisia oikeuksia tulee vaalia ja kehittää Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin vahvistamiseksi.
- EU:n investointeja tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin tulee lisätä merkittävästi. EU:n on yhteisesti suosittava julkisia investointeja infrastruk- tuuriin, kestävä- n kehityksen ratkaisuihin, ihmisten hyvinvointiin ja koulutuk- seen.
- Talous- ja rahaliittoa on yhä kehitettävä paremmin vastaamaan jäsenmaiden tarpeisiin ja mahdollisiin tuleviin kriiseihin.
- EU:n puolustuspolitiikan pysyvää rakenteellista yhteistyötä on määrätietoi- sesti syvennettävä. Kyberiskuilta suojautuminen ja hybridivaikuttamiseen varautuminen edellyttävät jäsenmaiden välistä tiivistä yhteistyötä.
- EU:n ja Naton välistä yhteistyötä ja kumppanuutta on kehitettävä edelleen. Meidän tulee tavoitella aktiivista ja rakentavaa roolia Nato-jäsenenä sekä oman puolustuksen ylläpitämistä uskottavana, modernina ja riittävästi re- sursoituna.
- Suomen tulee toimia aktiivisesti veroparatiisien ja veronvälttelyn purkami- seksi, sekä haitallisen verokilpailun estämiseksi.

MUUTOSHAASTE 5. TALOUSJÄRJESTELMÄ JA YHTEISKUNNALLINEN ERIARVOISTUMINEN

Maailmantalouden kehitys on ollut kaksijakoista. Globaali köyhyys on vähentynyt miljoonien ihmisten noustessa kurjuudesta niukkaan toimeentuloon ja kasvavassa määrin myös keskiluokkaan. Kaikki eivät silti ole päässeet osallisiksi kasvusta ja alueelliset erot ovat suuria. Myös kehittyneissä talouksissa muutokset ovat olleet risti-riitaisia. Samalla kun tasa-arvossa on edistytty, ovat taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus ja syrjäytymisen vaara kasvaneet.

Tarjolla on ennennäkemättömiä ja nopeita rikastumismahdollisuuksia perittyä varallisuutta tai markkinoiden korkealle hinnoittamia tietotaitoja omaaville. Sen sijaan niille, joiden lähtökohdat tai valmiudet ovat heikompia, sosiaalisen ja työstä syrjäytymisen riski on kasvanut. Tämä on johtanut maailman varallisuuden keskittymiseen niin, että rikkain yksi prosentti maailman väestöstä omistaa puolet maapallon kaikesta varallisuudesta. Vielä räikeämpi on Oxfamin laskelma, jonka mukaan yksin kahdeksan rikkainta ihmistä maailmassa omistaa yhtä paljon varallisuutta kuin varattomin puolikas koko maapallon väestöstä, eli 3,7 miljardia ihmistä.

Globaalin verotusjärjestelmän puutteiden, valtioiden välisen verokilpailun sekä yksilöiden ja yritysten aggressiivisen verojen välttelyn seurauksena menetetään globaalisti valtava määrä verotuloja. Mahdollisuus vältellä veroja tuottaa varallisuuden kasaantumista, mutta aiheuttaa myös aukon hyvinvoinnin rahoittamiseen.

Talouden rakennemuutos on lisännyt keskiluokan ja pienituloisten ihmisten toimeentulon epävarmuutta. Sääntelyn purkaminen varsinkin finanssisektorilta ja julkisen sektorin heikentäminen ovat johtaneet epävakampaan talouteen ja suurempiin tuloeroihin. Markkinaliberalistisen talouspolitiikan tulokset ovat olleet enemmistön kannalta epäsuotuisia. Kasvaneet tuloerot ja vapaammat pääomanliikkeet eivät ole tuottaneet luvattua kasvua tai työpaikkoja. Varallisuuden ja mahdollisuuksien epätasainen jakautuminen on haitaksi yhteiskunnalliselle kehitykselle.

Pääomatulojen kansantalouksia ja palkkatuloja nopeampi kasvu on pahentanut taloudellista eriarvoisuutta globaalisti ja heikentää pitkällä aikavälillä myös kansanvaltaa. Rahoitusmarkkinoiden suhteellisen osuuden kasvulla on ollut epävakauttava vaikutus. Finanssikriisien toistumisen vaara on ilmeinen ja siihen tulee vastata tiukemmalla sääntelyllä.

Suomessa tuloerot ovat kansainvälisesti vertaillen pieniä, mutta tuloerojen kasvu on puolestaan ollut nopeampaa kuin monessa muussa maassa. Työmarkkinajärjestelmä on pääosin onnistunut ylläpitämään palkansaajaväestön reaaliansioiden kasvua ja jatkamaan näin kasvun hedelmiä. Sitä vastoin pienituloisimman kymmenyksen suhteellinen asema on heikentynyt Suomen taloustilanteen heikon kehityksen ja siitä seuranneiden etuusjäädtysten ja leikkausten seurauksena. Samanaikaisesti heikolla taloustilanteella ei ole ollut samanlaista vaikutusta suurituloisimman kymmenyksen tulojen kehittymiseen. Myös varallisuuserot ovat kasvaneet Suomessa yhtäjaksoi-

sesti 1980-luvun lopulta alkaen ja entistä suurempi osa varallisuudesta on keskittynyt varakkaimmalla kymmenelle prosentille väestöstä ja heidänkin joukossaan eniten varakkaimmalle prosentille. Muutoksen taustalla on muun muassa omistamisen verotuksen keventyminen, joka liittyy muun muassa ansio- ja pääomatuloverotuksen eriyttämiseen.

Kohtuullisten tuloerojen yhteiskunnat ovat kaikkein vakaimpia yhteiskuntia. Ihmisten välisiä tuloeroja on syytä kaventaa oikeudenmukaisella tulonjaolla ja riittävällä toimeentulolla. Yhteiskunnan vakauden lisäämiseksi perinteisestä tulonjakopolitiikasta on syytä siirtyä kohti kokonaisvaltaisempaa ensijakopolitiikkaa. Ensijakopolitiikan tavoite on varmistaa, että tasa-arvo kasvaa ja työn arvonlisäys sekä tuotto jakautuvat tasaisesti. Tavoitteena on yhteiskunnan rakenteiden muokkaaminen niin, että tasa-arvoa voidaan luoda ennakkoiden, eikä vain markkinoiden toiminnan aiheuttamia vahinkoja korjaamalla ja tasaamalla eroja jälkikäteen tulonsiirroilla. Tämä vaatii nykyisten markkinoiden muokkaamista, sääntelyn vahvistamista ja tuoton ja vaurauden jakautumista uudella tavalla. Ensijaon politiikka tarkoittaa siirtymistä pelkistä tulonsiirroista kokonaisvaltaiseen tasa-arvon luomiseen.

Yksilötasolla tarkasteltuna talouden murros on pahentanut syrjäytymisen vaaraa. Vanhempien köyhyys ja rajatut mahdollisuudet periytyvät usein seuraaville sukupolville. Suomessa on kymmeniä tuhansia köyhydessä eläviä lapsiperheitä ja liian moni joutuu turvautumaan leipäjonoihin. Köyhyyttä ja sen vaikutuksia pitää tutkia, ja meidän tulee tehdä määrätietoista politiikkaa köyhyyden vähentämiseksi. Kasva-va eriarvoisuus on koskettanut lisääntyvästi myös säännöllisissä palkkatöissä olevia pienituloisia ihmisiä. Työn tulosten jakosuhte omistajien, johtajien ja työntekijöiden välillä on merkittävä eriarvoisuuden lähde. Nykyinen kehitys, jossa yhä suurempi osa yhteisen työn tuloksista maksetaan omistajille, pahentaa eriarvoisuutta.

Eriarvoisuus näkyy kärjistetyksi eri sosiaaliryhmien ja myös sukupuolten välisissä terveys- ja koulutuseroissa. Köyhä elää sairaampana ja kuolee nuorempana kuin varakas ja koulutettu. Toimivalla sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmällä ja koulutuksella on siksi merkittävä rooli eriarvoistumisen ehkäisemisessä.

Koko 2000-luvun tekeillä ollut sote-uudistus vietiin SDP:n johdolla viimein maaliin. Uudistuksen tavoitteena on vähentää terveyseroja, hillitä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kasvua, lisätä palveluiden integraatiota sekä parantaa palveluiden saatavuutta. Sosiaali- ja terveydenhuollon erityisinä haasteina ovat olleet perustason palveluiden saatavuus, esimerkiksi lääkäriin pääsy. Terveyspalveluiden asiakasmaksut ovat muodostuneet pienituloisimmille esteeksi palveluihin pääsulle. Sadoilla tuhansilla ihmisillä on perinnässä terveydenhuollon asiakasmaksuja. Nyt myös akuutti henkilöstöpula hankaloittaa tavoitteisiin pääsyä. Uudistuksella on kuitenkin luotu rakenne ja pohja paremmille sote-palveluille. Uudistusta ja alan kehittämistä on jatkettava määrätietoisesti tulevina vuosina.

Hyvinvointivaltion sosiaalipalvelut ovat yksilöiden ja perheiden tukena vastoinkäymisten kohdatessa. Samalla pohjoismaisen mallin lähtökohtana on ollut tasata ih-

misen elinkaaren aikaisia palvelutarpeiden vaihteluita. Lapsuudessa ja nuoruudessa perheiden tukena on kattava neuvolajärjestelmä ja varhaiskasvatus sekä opiskeluterveydenhuolto. Ikääntyneille ihmisille tarjotaan erilaisia palveluita, jotta asuminen omassa kodissa olisi mahdollista. Laadukkaat palvelut aina lapsuuden neuvolapalveluista ikäihmisten hoivapalveluihin ovat perheiden ja yksilöiden tukena koko elinkaarren ajan.

Valitettavasti työelämän ja yhteiskunnan muutokset ovat johtaneet siihen, että työllisyysaste on 2000-luvulla ollut jatkuvasti alhaisempi kuin hyvinvointivaltion erilaisien palveluiden rahoittaminen edellyttäisi. Suomen väestö ikääntyy nopeasti ja työikäisen väestön ja muun väestön muodostama huoltosuhde heikkenee 2020-luvun edetessä. Osa väestöstä on pysyvästi syrjäytynyt työelämästä ja yhteiskunnallisesta toiminnasta ylipäänsä. Lisäksi huono-osaisuus, esimerkiksi työttömyys, näyttäisi vahvasti periytyvän Suomessa. Vanhat lääkkeet eivät näyttäisi tepsivän eriarvoisuuden tehokkaaseen torjuntaan.

SDP TOIMII SEN PUOLESTA, ETTÄ SUOMI ON SOSIAALISESTI EHEÄ JA ERIARVOISUUTTA AKTIIVISESTI VÄHENTÄVÄ YHTEISKUNTA. KESTÄVÄ JA OIKEUDENMUKAINEN TALOUSJÄRJESTELMÄ ON VÄLINE IHMISTEN PAREMMAN ELÄMÄN RAKENTAMISEEN. VAHVA TALOUS MAHDOLLISTAA KESTÄVÄN YHTEISKUNTAKEHITYKSEN. HYVINVOINNIN JA TALOUDEEN PERUSTA ON KESTÄVÄ LUONNON JA YMPÄRISTÖN KÄYTTÖ. NE OVAT TOIMINNAN LÄHDE, MUTTA NIIDEN KÄYTTÖÄ ON MYÖS RAJOITETTAVA JA LUONNON MONIMUOTOISUUS ON SÄILYTETTÄVÄ.

5.1. TALOUSPOLITIIKAN YTIMESSÄ KORKEA TYÖLLISYYS, TUOTTAVUUDEN KASVU JA OIKEUDENMUKAINEN VEROTUS

Keskipitkän aikavälin talouspoliittinen linja

Talouspolitiikan päämääränä tulee olla hyvinvoinnin lisääminen ja kestävä julkinen talous. SDP:n talouspolitiikan perustana on ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä, työllistävä kasvu. Kestävä talouden kasvu on väline, joka mahdollistaa yhteiskunnan eheyden, ihmisten osallisuuden ja julkisen talouden kestävyuden. Ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjunta sekä eriarvoisuuden vähentäminen ovat osa talouspoliittista päätöksentekoa. Talouspolitiikan on luotava uskoa ja turvallista näkymää tulevaan kaikille.

Taloukasvu, työllisyyttä edistävät toimenpiteet sekä hyvinvointivaltio muodostavat kiinteän kokonaisuuden. Arkea turvaava hyvinvointivaltio, koulutus, julkiset palvelut sekä työtä tuottavat investoinnit tutkimukseen ja tuotekehitykseen ovat Pohjoismaiden taloudellisen menestyksen perusta. Ne luovat yhteiskunnallista vakautta, joka on taloudellisen toiminnan perusedellytys.

Viime vuodet olemme eläneet erilaisten kriisien keskellä. Se on osoittanut, että hyvinvointivaltion rakenteet muodostavat toimivat puitteet kriiseistä selviämiseksi ja niihin reagointiin. Niin talouden kuin hyvinvoinnin mittareilla mitaten selvisimme koronakriisin ensimmäisten vaiheiden yli maailman kärkikastissa. Työllisyys palautui ennätystasolle pandemian yhä jatkuessa.

Kriisien kokemuksista on opittava, jotta olemme myös jatkossa varautuneita äkillisiin toimintaympäristön muutoksiin. Yksi mahdollinen riski on ympäristön tilan heikentyminen globaalisti. Näissä tilanteissa aktiivinen talouspolitiikka on välttämätöntä työkalu tasapainottamaan yllättäviä käännteitä ja suhdannevaihteluita. Tämän takia vahva julkinen talous on osa kansallista kriisikestävyyttä. Kaikissa olosuhteissa talouspolitiikan on oltava oikeudenmukaista, jolloin maksukykyisemmät kantavat suuremman vastuun.

Investoinnit paremman tulevaisuuden kannalta välttämättömiin toimintoihin vahvistavat julkista taloutta kestävästi pitkällä aikavälillä. Vahva sosiaalinen pääomamme ja osaamisemme sekä sopimisen voimaan nojaava perinteemme ovat jatkossakin kivijalkoja, joiden pohjalta modernia Suomea tulee kehittää.

Markkinatalous on tehokas tapa järjestää taloudellinen toiminta silloin, kun markkinoilla on edellytykset toimia kestävästi ja tehokkaasti. Julkisen vallan tulee määrittää säännöt, jossa talousjärjestelmä toimii. Toimiva markkinatalous edellyttää toimivaa kilpailua.

Yrittäjyydellä on tärkeä rooli talouskasvun luomisessa. Markkinataloudessa yrityksillä on keskinäisen kilpailun ja voitontavoittelun takia kannustimia kehittää uusia toimintatapoja ja tuotteita. Tämä luo talous- ja tuottavuuskasvua.

Toimiva kilpailu estää ylisuurten voittojen syntymistä ja omaisuuksien keskittymistä. Valtion on toimillaan turvattava tasapuoliset kilpailun edellytykset. Markkinoilla syntyvää tulon- ja omaisuuksien jakoa on lisäksi tasoitettava myös vero- ja sosiaalipolitiikan keinoin. Silloin, kun markkinoilla ei ole edellytyksiä päästä tehokkaiisiin ja oikeudenmukaisiin lopputuloksiin, tuotanto järjestetään pääsääntöisesti julkisen vallan toimin. Julkisesti järjestetyssä toiminnassa tulee huolehtia yritysten toiminnan vastuullisuudesta.

Toimiva markkinatalous kohtaa yhä suurempia haasteita eri puolilla maailmaa ja etenkin teollisuusmaissa. Globalisaatio, teknologinen kehitys, markkinoiden keskittyminen ja verojen maksamisen välttely ovat luoneet monissa maissa taloudellista eriarvoisuutta, epävarmuutta ja näköalattomuuden tunnetta. Samalla tuottavuuden kasvu on hidastunut selvästi aiempiin vuosikymmeniin verrattuna. Huoli ilmastosta, luonnon kantokyvystä sekä kansainvälisestä turvallisuustilanteesta varjostaa ihmisten uskoa tulevaisuuteen. Nämä ilmiöt ovat luoneet poliittista ja taloudellista epävarmuutta, mikä kärjistyessään uhkaa pahimmillaan demokratiaa ja toimivaa markkinataloutta.

Globalisaatio ja teknologinen kehitys ovat lähtökohtaisesti myönteisiä ja taloudellista hyvinvointia lisääviä ilmiöitä, mutta niiden hyötyjen on jakauduttava oikeudenmukaisella tavalla. Markkinatalouden tulee toimia kaikkien ihmisten hyväksi tavalla, jossa lopputulokset ovat oikeudenmukaisia ja jokainen voi luottaa omaan tulevaisuuteensa turvallisilla mielin.

Työ on hyvinvointivaltion perusta

Työnteko eri muodoissaan antaa mahdollisuudet hyvinvointivaltion palveluiden rahoittamiseen ja tuottamiseen. Julkisen talouden näkökulmasta ihmisen elinkaaren kaksi ensimmäistä vuosikymmentä ollaan palveluiden ja tulonsiirtojen nettosaajina. Seuraavat neljä tai viisi vuosikymmentä ihminen on yhteiskunnalle nettomaksaja tulolukseen jälleen eläköidyttyään hiljalleen palveluiden ja tulonsiirtojen nettosaajaksi.

Tämä julkiseen talouteen keskittyvä tarkastelu jättää ulkopuolelleen esimerkiksi vapaaehtoistyötä ja kotona tehtävää työtä, kuten eläkeläisten lapsilleen ja lapsenlapsilleen tarjoamaa apua. Näillä on suuri yhteiskunnallinen merkitys, mutta julkisiin palveluihin ja tulonsiirtoihin keskittyvä tarkastelu on kuitenkin hyvinvointivaltion rahoituksen kannalta olennainen.

Suomen väestön ikärakenteen muutos on otettava huomioon palveluiden ja tulonsiirtojen rahoituksessa. Huoltosuhteen muutos 2020-luvulla vaatii tuottavuuden nostamista ja tuotantorakenteen uudistamista, sekä maahanmuuton lisäämistä, jotta hyvinvointiyhteiskunnan palvelujen rahoitus voidaan taata ja niitä saadaan kehitettyä paremmiksi. Työllisyyttä on kasvatettava niin, että suurempi osa työikäisestä väestöstä on työssä tai opiskelemassa. Työllisyyttä on tärkeää kasvattaa siten, että se edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa. Muuttuva työ ei saa johtaa työntekijöiden oikeuksien polkemiseen ja epäoikeudenmukaiseen palkkukseen. Vain siten voidaan turvata myös hyvinvointivaltion rahoitus.

Hyvinvointivaltion rahoitus pohja edellyttää korkean työllisyyden lisäksi talouskasvua. Talouskasvuun vaikuttaa kolme tekijää: työllisten määrä, pääomien kasvu sekä työn tuottavuuden parantaminen. Kestävän talouskasvun aikaansaamiseksi työn tuottavuutta parannetaan ottamalla käyttöön uutta teknologiaa ja vahvistamalla työntekijöiden osaamista. Koulutus vaikuttaa merkittävästi työllisyyteen ja siten väestön koulutustason nosto parantaa taloudellista huoltosuhdetta. Työvoimatarpeen kasvu painottuu voimakkaasti korkeakoulutusta vaativiin tehtäviin ja Suomessa pula korkeaa osaamista vaativissa ammattiryhmissä on jo nyt kansainvälisesti poikkeuksellisen vaikea.

Työllisyys- ja tuottavuuskehitystä heikentää koulutustason jääminen jälkeen muiden kehittyneiden maiden tasosta. Tuottavuuden kasvattaminen edellyttää, että Suomen työvoiman koulutus- ja osaamistasoa nostetaan. Tuottavuuden kasvaessa uuden teknologian avulla on huolehdittava kasvun tulosten oikeudenmukaisesta jakautumisesta muun muassa verotuksen keinoin. Suomen talouden on perustuttava jatkos-

sakin korkean jalostusarvon tuotteisiin ja palveluihin. Samalla on varmistettava, että tulevaisuuden talouskasvu on myös ekologisesti kestävää eikä siten uhkaa ilmastonmuutoksen ja luontokadon vastaista työtä.

Turvallinen työelämän murros

Suomen työmarkkinoilla on havaittavissa kolme keskeistä muutostrendiä. Ensimmäisessä työelämän osaamisvaatimukset ovat muuttuneet. Työtä korvataan sekä matalapalkka-aloilla että asiantuntijatasolla uusilla teknologioilla ja tekoälyllä. Tämä vaikuttaa perinteiseen keskiluokan työtehtäviin ja ostovoimaan. Alustatalouden kehittyminen on muuttanut työelämän rakennetta, kun aiemmin palkkasuhteisia tehtäviä tuotetaan monin eri tavoin, esimerkiksi toimeksiantoina. Yrittäjien ja toiminimellä toimivien ammatinharjoittajien toimintaedellytykset on huomioitava ja turvattava heidän toimeentulonsa muutosten keskellä.

Toinen iso muutos on elinkeinorakenteen muuttuminen. Teollisuuden työpaikat ovat vähentyneet 2000-luvulla ja palvelualojen työpaikkojen määrä on kasvanut. Rakenemuutosta tapahtuu myös toimialojen sisällä. Käytännössä monen työntekijän on täytynyt siirtyä toimialalta toiselle ja ammatista toiseen elinkeinorakenteen muuttuessa. Viime vuosina pula osaavasta työvoimasta on lisääntynyt.

Kolmas muutos koskee työpaikkojen määrän muutosta alueellisesti. Valtaosa uusista työpaikoista syntyy ja on syntynyt kasvukeskuksiin. Työpaikkojen alueellinen muutos on vaikuttanut myös asuntomarkkinoihin ja asumisen hintaan. Asumisen kalleus hidastaa työvoiman liikkuvuutta.

Kaikki edellä kuvatut trendit sekä muut globalisaatioon ja teknologisen kehitykseen liittyvät ilmiöt muokkaavat ihmisten työtä ja toimeentulon edellytyksiä. Siksi tarvitaan toimenpiteitä, jotka auttavat hallitsemaan ja ohjaamaan näitä ilmiöitä ja niiden lopputuloksia ihmisten näkökulmasta.

Aktiivista työvoimapolitiikkaa tulee tehostaa merkittävästi nykyisestä muiden Pohjoismaiden esimerkkien mukaisesti. Se tarkoittaa toimiva ja yksilöllisiä työllisyyspalveluja, palkkatuen käytön lisäämistä, toimivia välityömarkkinoita ja myös julkisen sektorin roolia työllistäjänä. Osatyökykyiset ja työkyvyttömät tulee huomioida heidän omista lähtökohdistaan. Liikenne-, asunto- ja maankäyttöpolitiikalla on lisättävä työvoiman liikkumisen edellytyksiä ja turvattava kohtuuhintainen asuminen.

Työllisyyttä tulee kasvattaa erityisesti pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevien, pitkäaikaistyöttömien, nuorten, osatyökykyisten, maahanmuuttajien, nuorten naisten ja ikääntyneiden kohdalla. Se edellyttää erityisesti nykyistä huomattavasti aktiivisempaa työvoima- ja sosiaalipolitiikkaa sekä läpi elämän jatkuvaa osaamisen kehittämistä. Pidemmällä aikavälillä koulutustason nosto vahvistaa työllisyyttä ja tuottavuutta. Palvelujen ja sosiaaliturvan kehittämisen ohella työelämän pelisääntöjä on uudistettava niin, että työmarkkinoiden riskit eivät kasaannu heikoimmassa

asemassa olevien kannettavaksi. Työsuojeluviranomaisten resurssit on turvattava, jotta viranomaisilla on edellytykset valvoa, että työelämä on kaikille reilua ja kaikki noudattavat työelämän pelisääntöjä. Tärkeätä on yhteisvastuu ja kaikkien pitäminen yhteiskunnan kehityksessä mukana.

Talouspolitiikan ja työmarkkinapolitiikan koordinaatio edellyttää toimivia suhteita työmarkkinaosapuolten ja valtion välillä. Tarvitaan luottamukseen perustuvaa kolmikantaista yhteistyötä. Reilu työelämä perustuu toimiviin neuvottelusuhteisiin työelämän osapuolten ja valtion välillä. Valtakunnalliset ja yleissitovat työ- ja virkaehtosopimukset tuovat ihmisille turvaa. Työlainsäädännön kehittäminen edellyttää aitoa yhteistyötä valtion ja työmarkkinaosapuolten välillä. Lisäksi työelämän pelisääntöjä voidaan kehittää sopimus pohjaisesti.

Palvelujen, turvan ja työelämän pelisääntöjen lisäksi on huolehdittava, että työllisyys kehittyi alueellisesti tasapainoisella tavalla ja että mikään alue ei jää jälkeen. Alueiden elinvoimaa tulee vahvistaa niiden omien vahvuuksien ja voimavarojen pohjalta. Se otetaan huomioon myös julkisen hallinnon palvelujen sijoittamisessa. Suomi tarvitsee useita kasvukeskuksia, ja niiden ympärille seudullisia keskuksia, jotka toimivat alueidensa taloudellisina vetureina.

Suomi elää kansainvälisestä kaupasta

Suomi on pieni avotalous, jonka talouden kehitys ja kasvu on riippuvaista kansainvälisestä kaupasta. Suomi toteuttaa kauppapolitiikkaa EU:n puitteissa, mikä tarkoittaa, että kauppasuhteet kolmansien maiden kanssa määritellään unionin tasolla. EU tarjoaa kokoamme suuremman neuvotteluaseman ja mahdollisuudet edistää arvojemme mukaista kauppapolitiikkaa globaalilla tasolla. Yksin Suomi olisi hyvin pieni toimija neuvottelupöydissä, osana EU:ta voimme puolustaa etujamme paremmin. Suomen on ajettava kauppapoliittisia etujaan ja tavoitteitaan aktiivisesti EU:n kautta. Suomen ja EU:n kauppapolitiikan on heijastettava Suomen pitkän aikavälin tavoitteita, kuten turvallisuuden, ihmisoikeuksien ja kestävä kehityksen toteutumista.

Vakaa ja monenkeskinen sääntöperusteinen maailmanjärjestys ja vapaa kauppa ovat viennin ja talouskasvun tärkeitä edellytyksiä. Kansainvälisen yhteistyön ja kauppapolitiikan keinoin tulee huolehtia siitä, että eri maissa toimivat yritykset eivät saa kilpailuetua esimerkiksi polkemalla ihmisoikeuksia, työntekijöiden oikeuksia, laiminlyönnällä vastuuta ympäristöstä tai välttelemällä veroja.

Talouspolitiikka tähtää suomalaisten yritysten menestyksen edellytysten vahvistamiseen kansainvälisillä markkinoilla. Elinkeinoelämällä pitää olla Suomessa vakaa, enustettava sekä kasvuun ja investointeihin kannustava toimintaympäristö. Suomen kilpailuetu korkean koulutuksen hyvinvointivaltiona syntyy ennen muuta korkeasta osaamisesta, teknologiasta ja laadukkaista tuotteista sekä palveluista. Julkisen vallan on osaltaan varmistettava tulevaisuuden elinkeinojen tarvitseman päästöttömän energian saatavuus sekä muu kestävä talouden vaatima infrastruktuuri. Tämän

ohella on pidettävä huolta kustannuskilpailukyvyistä. Osaavan työvoiman ohella laadukkaat julkiset palvelut sekä infrastruktuuri tukevat suomalaisten yritysten menestystä.

Aktiivisella talous- ja elinkeinopolitiikalla tähdätään viennin pohjan laajentamiseen useammille toimialoille ja erityisesti korkeamman jalostusasteen ilmastoystävällisiin tuotteisiin.

Suhdannevaihtelut ovat Suomen kaltaisessa taloudessa usein voimakkaita. Finanssipolitiikka ja aktiivinen työmarkkinapolitiikka on mitoitettava suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla vastasyklisesti. Kasvun hidastuessa sitä tuetaan aktiivisen finanssipolitiikan keinoin.

Kehysjärjestelmää uudistettava kestävää talouspolitiikkaa tukevaksi

Valtiontalouden kehysjärjestelmä tulee uudistaa talouspolitiikan kestävyuden turvaamiseen kannustavalla tavalla. Kestävyuden näkökulmasta nykyisen kehysjärjestelmän keskeinen puute on se, että päätöseräiset menomuutokset ovat pääsääntöisesti kehyksen sisällä ja veromuutokset sen ulkopuolella. Mekanismin takia nykyinen kehysjärjestelmä vääristää talouspoliittista päätöksentekoa suosimaan veronkevennyksiä tai verotukia menolisäysten sijaan. Näin kehysjärjestelmä myös tosiasiallisesti tuottaa välillisiä insentiivejä kaventaa valtiontalouden tulopohjaa ja heikentää siten julkisen talouden kestävyttä pitkällä aikavälillä. Kehysjärjestelmä tuleekin uudistaa neutraaliin muotoon, jossa se tukee julkisen talouden kestävää hoitamista pitkällä aikavälillä ja mahdollistaa vastasyklisen suhdannepolitiikan toteuttamisen nykyistä paremmin, jättäen samalla tilaa tarkoituksenmukaisemmalle reagoinnille suhteessa suhdannevaihteluihin ja äkillisiin kriiseihin.

Kasvun edellytysten vahvistaminen

Suomi osallistuu valtiona monin tavoin kasvun edellytysten vahvistamiseen. Valtio tukee organisaatioidensa kautta yritysten tutkimus-, tuotekehitys- ja innovaatiotoimintaa. Korkeakoulut hyödyttävät suoraan soveltavan tutkimuksen osalta suomalaista elinkeinoelämää. Epäsuorasti kasvun edellytyksiä vahvistaa korkeakoulujen perustutkimus sekä niiden järjestämä koulutus, joka tuottaa osaajia työelämään. Etenkin pitkällä aikavälillä perustutkimuksen merkitys on suuri.

Vaikka julkinen sektori ei yksityisen tapaan osallistu toimijoiden väliseen kilpailuun, on myös sen tärkeää jatkuvasti parantaa työn tuottavuutta. Julkisen sektorin tehokkuuden parantaminen tarkoittaa sitä, että lopputuotteiden, palveluiden tai päätösten laatu paranee. Digitalisaatio mahdollistaa palvelujen sekä päätöksenteon automatisoinnin lisäämisen. Samalla asiointi tapahtuu yhä useammin lähempänä ihmisiä virtuaalisesti heidän kodeissaan sekä julkisen hallinnon palvelupisteissä. Tämä mahdollistaa myös joustavamman henkilöstöpolitiikan ja tuo säästöjä tilankäytössä ja

matkustamisessa, mutta vaatii kansalaisten digiosaamisen vahvistamista ja turvaamista sekä tietoliikenneyhteyksien parantamista.

Valtio ja muu julkinen hallinto vastaavat siitä, millainen toimintaympäristö yrityksillä on toimia. Suomessa hyvät yritystoiminnan edellytykset muodostuvat ennen muuta yhteiskunnallisesta vakaudesta. Vakaus perustuu Suomessa muun muassa avoimeen lainsäädännön valmisteluun, päätöksenteon ennakoitavuuteen, tehokkaaseen julkiseen hallintoon sekä korruption vähäisyyteen.

Yhteiskunnallisen vakauden kannalta olennaisia tekijöitä ovat myös oikeudenmukainen tulonjako, toimivat julkiset palvelut ja heikoimmassa asemassa olevien pitäminen mukana yhteiskunnassa. Pienen julkisen sektorin maissa on yleensä taloudellisen eriarvoisuuden aiheuttamia sosiaalisia ongelmia sekä heikko hallinto ja riittämätön infrastruktuuri, jotka luovat myös yritystoiminnalle riskejä sekä kustannuksia. Tasa-arvoon perustuva luottamus on suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan tärkeä pääoma, joka hyödyttää niin yrityksiä kuin työntekijöitä.

Kilpailullisilla markkinoilla julkisen vallan tulee varmistaa kilpailun toimivuus. Se edellyttää erityisesti markkinavoiman keskittymisen estämistä, kuten kartellien tai monopolien syntyymiseen puuttumista. Lisäksi se edellyttää markkinoiden toiminnan seuraamista ja tarpeellista puuttumista aloilla, joilla keskittymisen riski on olemassa. Luonnollisten monopolien tulee olla lähtökohtaisesti julkisia. Tehokas kilpailupolitiikka edellyttää myös vahvaa ja riittävästi resursoitua sekä itsenäistä kilpailuviranomaista.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikan kokonaisuuteen kytkeytyy myös aktiivinen omistajapolitiikka. Omistajapolitiikan tulee tukea elinkeinopolitiikan uudistamista, uutta luovaa liiketoimintaa sekä yhteiskuntavastuullisuutta. Valtion omistajapolitiikalla vahvistetaan omistajuutta kansallisesti tärkeillä aloilla ja torjutaan Suomen ajautuminen tytäryhtiötaloudeksi. Valtion tulee säilyttää määräysvalta sellaisissa valtionyhtiöissä, joissa turvataan strategisia intressejä kuten huoltovarmuus sekä infrastruktuuri.

Verotus vastaa maailman muutoksiin

Verotus on keskeinen työkalu, jolla taataan hyvinvointivaltion edellytykset. Verotuksella on toteutettava seuraavia kolmea päätavoitetta.

Ensiksi verotuksella rahoitetaan laadukas koulutus, terveys, hoiva, muut julkiset palvelut, etuudet ja infrastruktuuri. Sillä rahoitetaan myös oikeusvaltion instituutiot, joilla turvataan perus- ja ihmisoikeudet kaikille. Näin verotus tukee välillisesti myös suomalaisten yritysten kilpailukykyä. Verotus on siis keskeinen osa kestävästä julkisen talouden hoitamisesta ja sen taso tulee arvioida suhteessa yleiseen taloustilanteeseen ja julkisiin menopaineisiin. Keskipitkällä aikavälillä julkisten menojen kehitys näyttää siltä, että verotuloja on kerättävä nykyistä enemmän. Tämä johtuu siitä, että muun

muassa väestön ikääntyminen, koulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen, kansallisen turvallisuuden varmistaminen, sekä ilmastonmuutokseen vastaaminen edellyttävät julkisia lisäsatsauksia.

Toiseksi verotuksella vähennetään eriarvoisuutta ottamalla maksukyky huomioon verotuksessa. Oikeudenmukainen verotus tarkoittaa, että samaa tuloa ja varallisuutta verotetaan saman verran ja suurta enemmän. Kolmanneksi verotuksella ohjataan yhteiskuntaa kestävämpään suuntaan sekä huolehditaan Suomen kilpailukykyä ja positiivisesta työllisyyskehityksestä. Näin toimien edistetään ympäristön, hyvinvoinnin ja talouden kannalta kestävämpää kulutusta ja tuotantoa sekä edistetään hyvinvointia.

Verotuksen kolmen päätavoitteen saavuttaminen edellyttää yleisesti hyväksyttyä hyvää veropolitiikkaa, joka kiteytyy periaatteeseen: tiiviit ja laajat veropohjat mahdollistavat alhaiset verokannat. Sen lisäksi verotus toimitetaan mahdollisimman vähällä vaivalla, täsmällisesti ja asiakasystävällisesti.

Verotuksen sukupuolittuneet vaikutukset tulee huomioida. Esimerkiksi kuukautis- ja inkontinenssisuojien arvonlisävero tulee laskea farmasiatuotteiden tasolle. Suurituloisiin ja varakkaisiin suhteellisesti raskaammin kohdistuva progressiivinen verotus on välttämätön osa tulo- ja varallisuuserojen hillintää. Digitaalinen talous on johtanut voittojen keskittymiseen globaalisti yhä harvemmille yrityksille samalla, kun ekologinen murros kohdistuu raskaammin pienituloisiin. Tämän vuoksi verotusta tarvitaan aiempaa enemmän taloudellisen eriarvoisuuden hillinnässä.

Verotusta on uudistettava oikeudenmukaisemmaksi siirtämällä verotuksen painopistettä työn verotuksesta omistamisen verotukseen ensisijaisesti veropohjaa tiivistämällä eli puuttamalla muun muassa veronkiertoon ja aggressiiviseen verosuunnitteluun. Samalla pääomatulojen verotusta uudistetaan nykyistä progressiivisemmaksi, jolloin suurten varallisuuksien verotus kiristyy. Oikeudenmukainen verotus pysäyttää myös varallisuuden keskittymisen kaikkein varakkaimmille. Tiiviit veropohjat ja tasa-puolinen verotus tukevat lisäksi talouskasvua, kun esimerkiksi suuryrityksiä tai tiettyjä sijoitusmuotoja ei suosita kohtuuttomasti muiden kustannuksella.

Verokilpailussa tapahtunut käänne mahdollistaa veropohjien tiivistämisen ja kansainvälisen harmonisoinnin, jota tulee edistää. Verotuksen painopisteen siirtäminen omistuksiin tarkoittaa samalla, että työn ja kuluttamisen verotusta kevennetään. Nämä verot kohdistuvat raskaimmin pieni- ja keskituloisiin. Verotuksen rakenteen muuttaminen eli verotuksen painopisteen siirtäminen on toteutettava niin, että julkisen talouden kestävyys turvataan pitkällä aikavälillä. Tässä on otettava huomioon myös kuntien ja hyvinvointialueiden tarpeet.

Systemaattisella veropolitiikalla voidaan osaltaan tukea kestävästä kehitystä. Myös taloutta voidaan uudistaa verotuksella muun muassa poistamalla työllistymisen esteitä. Veropohjien tiivistäminen tukee kilpailua ja talouskasvua. Kestävästä kehitystä ja terveyttä on edistettävä siten, että kulutus- ja tuotantoverotusta koskevissa päätök-

sissä otetaan ympäristö- ja terveystaloudelliset johdonmukaisesti huomioon. Verotus on jatkossakin keskeisessä roolissa päästöjen vähentämisessä sekä luonnonvarojen kestävämmän käytön varmistamisessa. Näitä tavoitteita edistetään myös kansainvälisissä neuvotteluissa, jotta verotuksella voitaisiin vahvistaa tehokkaammin kestävä kehitystä.

Tavoitteitamme

- Talouspolitiikan päämääränä tulee olla hyvinvoinnin lisääminen ja kestävä julkinen talous.
- Markkinatalouden tulee toimia kaikkien ihmisten hyväksi tavalla, jossa lopputulokset ovat oikeudenmukaisia ja jokainen voi luottaa omaan tulevaisuuteensa turvallisista mielin.
- Työn tuottavuutta on kasvatettava, jotta hyvinvointiyhteiskunnan palvelujen rahoitus voidaan taata ja niitä saadaan kehitettyä paremmiksi.
- Työllisyyttä on kasvatettava niin, että suurempi osa työikäisestä väestöstä on työssä tai opiskelemassa.
- Talouspolitiikan ja työmarkkinapolitiikan koordinaatio edellyttää toimivia suhteita työmarkkinaosapuolten ja valtion välillä.
- Elinkeinoelämällä pitää olla Suomessa vakaa, ennustettava sekä kasvuun ja investointeihin kannustava toimintaympäristö.
- Kehysjärjestelmän pitää tukea hyvää talouspoliittista päätöksentekoa mahdollistamalla suhdanteita tasaava finanssipolitiikka ja kohtelemalla meno- ja veropäätöksiä symmetrisesti.
- Verotusta on uudistettava oikeudenmukaisemmaksi siirtämällä verotuksen painopistettä työn verotuksesta omistamisen verotukseen ensisijaisesti veropohjaa tiivistämällä eli puuttamalla muun muassa veronkiertoa ja aggressiiviseen verosuunnitteluun. Samalla pääomatulojen verotusta uudistetaan nykyistä progressiivisemmaksi, jolloin suurten varallisuuksien verotus kiristyy.
- Verotusta käytetään julkisen talouden vahvistamiseen, hyvinvointipalveluiden rahoittamiseen sekä taloudellisen eriarvoisuuden vähentämiseen.
- Kestävä kehitys ja terveys on edistettävä siten, että kulutus- ja tuotantoverotusta koskevissa päätöksissä otetaan ympäristö- ja terveystaloudelliset johdonmukaisesti huomioon.

5.2. SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT

Julkiset palvelut hyvinvoinnin takaajina

Sosiaali- ja terveyspalveluiden on tuettava koko yhteiskunnan myönteistä kehitystä vähentämällä hyvinvointi- ja terveyseroja, parantamalla heikossa asemassa olevien elämäntilannetta sekä ehkäisemällä syrjäytymistä. Toimintaa on ohjattava yhteisesti jaettu käsitys sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja turvallisuudesta sekä tavoite hyvästä elämänlaadusta kaikille. Sosiaaliturvan kehittämisen on rakennuttava oikeudenmukaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden periaatteille. Sosiaalipolitiikan ydintä on heikomman tuki ja suojeluperiaate. SDP tavoittelee sitä, että Suomesta tulee tasa-arvoisin maa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden suhteen.

Sosiaali- ja terveystoimen painopiste on pidettävä laadukkaissa ja toimivissa julkisissa, yhteisesti käytetyissä ja käytettävissä olevissa sekä yhteisesti rahoitetuissa palveluissa. Erityisesti peruspalveluita tulee vahvistaa. Universaalit julkiset palvelut vähentävät eriarvoisuutta ja lisäävät ihmisten kokemusta yhteisyydestä. Samalla ne tarjoavat paikkoja, joissa eri taustaiset ihmiset kohtaavat. Kehityskulku, jossa paremmassa asemassa oleva väestönosa käyttää yksityisiä palveluita, johtaa eriytymiseen ja heikentää halukkuutta huolehtia julkisten palveluiden laadusta ja rahoituspohjasta.

Yksityiset ja kolmannen sektorin tuottamat sosiaali- ja terveystoimen palvelut täydentävät julkista palvelutuotantoa. Tämän tulee tapahtua samoin ehdoin kuin julkisenkin palvelutuotannon. On myös huolehdittava siitä, että pienten ja keskisuurten yritysten sekä kolmannen sektorin mahdollisuudet tuottaa julkista sosiaali- ja terveydenhuoltoa tukevia palveluita säilyvät. Toimivien markkinoiden edellytys on, ettei yksityiselle sektorille synny monopoliasemaa missään julkisesti järjestettävässä palvelussa.

Julkisen sote-järjestelmän tarkoitus ei ole mahdollistaa ylisuuria voittoja, vaan turvata ihmisille riittävät sosiaali- ja terveystoimen palvelut kaikissa tilanteissa. Paras keino tähän on riittävän julkisen palvelutuotannon turvaaminen, julkisen hankintaosaamisen vahvistaminen ja eettisesti kestävä, läpinäkyvä ja verovastuullisen yritystoiminnan suosiminen hankinnoissa. Kohtuuton voitontavoittelu yhteisesti rahoitettujen palveluiden laadun kustannuksella tulee estää ja voittoa tavoittelemattomien toimijoiden asemaa vahvistaa esim. mahdollistamalla rakenteellinen yhteistyö ja tarvittava tiedonsiirto. Julkisasiirtoja sosiaali- ja terveystoimen palveluita tuottavien toimijoiden yritys- ja yhteiskuntavastuuta on parannettava sekä näitä koskevien tietojen julkaisemisvelvollisuutta lisättävä.

Palveluiden kohdentamista ja mitoitusta on ohjattava yksilöllinen tarve, jonka arviointi tapahtuu aina palvelun käyttäjän ja tarvittaessa hänen läheistensä sekä ammattilaisen tiiviissä yhteistyössä. Palveluiden suunnitelmallisuuden, kehittämisen ja arvioinnin on perustuttava jatkuvaan vuorovaikutukseen. Näin palvelut muodostavat eheän kokonaisuuden. Resurssit on kohdennettava sinne, missä niille on eniten tarvetta.

Työkyvyn säilymisen ja työssä jatkamisen tuen varmistamiseksi työterveyshuoltoa tulee sovittaa toiminnallisesti osaksi sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmää ja kuntoutusta.

Terveys- ja hyvinvointierojen vähentäminen

Yhteiskunnan on tuettava terveyttä, toimintakykyä ja osallisuutta lapsuudesta alkaen. Palvelujen tärkeä tehtävä on tasata lähtökohdista johtuvien erojen vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin. Palvelujen painopistettä on siirrettävä mahdollisimman varhaiseen puuttumiseen, sekä ehkäisevään ja hyvinvointia edistävään työhön. Erityisen tärkeää tämä on lasten, nuorten ja perheiden kohdalla, jolloin voidaan par-

haiten vaikuttaa ihmisen koko elämänkaareen. Lisäksi tulee panostaa vaikuttavaan sairauksien ehkäisyyn ja terveyden edistämiseen sekä riskissä olevan väestön hyvinvoinnin ja terveyden tarkastuksiin.

Parannetaan liikuntamallien hyödyntämistä hyvinvointialueiden työvälinaikana sekä varmistetaan elintapaohjauksen ja liikuntaneuvonnan sujuva palveluketju hyvinvointialueilla ja kunnissa. HYTE-rahoituksen osuutta tulee kasvattaa ja kohdentaa ennaltaehkäisevään toimintaan.

Terveyden tasa-arvon edistämiseksi myös työterveyshuollon vaikuttavuutta työkyvyn ja -terveyden turvaajana tulee vahvistaa erityisesti kuormittavilla aloilla, joilla terveyteen kohdistuu paljon riskejä. Hoidon jatkuvuus tulee turvata erityisesti paljon palveluita tarvitsevien ihmisten osalta. Tämä edellyttää työterveyshuollon ja muun sote-palvelujärjestelmän tiiviimpää yhteistyötä.

Työttömien työkyvyn tukemiseen on erityisesti kiinnitettävä huomiota. He eivät saa maksuttomia työterveyshuollon palveluita ja usein työttömyys aiheuttaa myös huonontunutta terveyttä, joka heikentää edelleen työttömän työllistymismahdollisuuksia. Hyvinvointialueilla tulee olla työttömien ennaltaehkäisevän terveydenhuollon lisäksi aktiivinen ja kuntouttava ote työttömille henkilöille.

Myös sosioekonomiset taustat ja sukupuolten väliset erot on otettava huomioon terveyspalveluita kehitettäessä. Terveyden tasa-arvon saavuttamiseksi on tunnistettava terveyseroja aiheuttavat syyt ja vaikutettava niihin laaja-alaisesti.

On tärkeää, että palvelut toimivat vammaisille henkilöille sekä vammais- ja omaishoitoperheille. Lasten, nuorten ja opiskelijoiden hyvinvoinnin takaamiseksi tarvitaan helpposti saavutettavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Fyysisen terveyden lisäksi on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota mielen hyvinvointiin. Lasten ja nuorten sekä opiskelijoiden palveluverkon tulee olla monialainen ja kattava kokonaisuus, joka sisältää yksilöllisten palveluiden lisäksi koko koulu- ja opiskeluyhteisön terveyden ja turvallisuuden edistämisen, ongelmien ennaltaehkäisyn sekä sairauksien hoidon.

Palveluiden tulee olla helposti saavutettavissa. Hyvinvointialueilla tulee olla lapsille ja nuorille nopeasti ja riittävän varhain reagoiva palveluväylä. Kunnan sivistystoimen ja hyvinvointialueen kiinteä yhteistyö tulee varmistaa.

Liikuntaa tulee vahvistaa osana mielenterveyden kokonaisuhoitoa huomioiden, ettei se kuitenkaan korvaa muuta hoitoa. Liikunnan käypähoitosuosituksat vaativat päivittämistä uuden tutkimuksen valossa. Liikunnalla on hyvä hoitovaste kansansairauksien hoidossa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tulee koota monialaisiksi, hallittaviksi kokonaisuuksiksi. Peruspalveluita tarjotaan luontevasti niissä ympäristöissä, missä ihmiset muutoinkin asioivat. Etenkin paljon sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita käyttävällä henkilöllä tulee olla nimettynä omatyöntekijä, henkilö, joka on selvillä asi-

akkaan kokonaistilanteesta. Palvelun vaikuttavuutta on parannettava hoidon jatkuvuuden turvaavalla omatiimi-mallilla. Sosiaalihuollon palveluiden vaikuttavuutta on myös lisättävä. Tämä edellyttää terveydenhuollon tutkimusta vastaavia toimintarakenteita ja rahoitusta.

Kokonaisvastuun ja koordinaation puute sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa vaikeuttaa palveluiden kokonaiskustannusten ja vaikuttavuuden hallintaa sekä heikentää asiakastyytyväisyyttä ja siten järjestelmän legitimitettä. Vuokratyöhenkilöstön käyttöä sosiaali- ja terveyspalveluissa tulee tarkastella kriittisesti ja mahdollisuuksia sen parempaan säätelyyn tulee selvittää.

Mielenterveyspalvelut ovat olennainen osa kokonaisvaltaista terveydenhuoltoa. Hyvä mielenterveys kuuluu kaikille, mutta tällä hetkellä sen haasteet ovat yksiä suurimmista yhteiskuntamme ongelmista. Matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita ja ennaltaehkäiseviä keinoja mielenterveyden tukemiseksi on oltava saatavilla kattavasti ja yhdenvertaisesti. Oikea-aikainen pääsy psykososiaalisen tuen piiriin on tärkeää ja sen saatavuutta on edistettävä esim. Terapiat etulinjaan -hankkeen mukaisesti lisäämällä mielenterveysosaamista perustason työntekijöiden keskuudessa. Mielenterveyshäiriöiden psykososiaalisten hoitojen saatavuutta on vahvistettava. On otettava käyttöön terapiatakuu, jossa tarpeen mukaiseen hoitoon pääsy taataan kuukauden sisällä hoidon tarpeen tunnistamisesta.

Mielenterveyshoidon kustannukset eivät saa muodostua esteeksi oikeaksi arvioidun hoidon saamiselle. Psykoterapeuttikoulutus tulee uudistaa kaksitasoiseksi ja maksuttomaksi. Koulutuksen tulee olla julkisesti järjestettyä yhtenäisin kriteerein ja koulutusmääriä tulee nostaa vastaamaan kansallista psykoterapeuttien tarvetta. Myös päihdepalveluiden saatavuutta on parannettava. Varhainen puuttuminen, matalan kynnyksen palvelut ja päihdekuntoutuksen resurssit on turvattava. On tärkeää, että oikeus palveluihin toteutuu potilaan taloudellisesta tilanteesta riippumatta.

Mielenterveys- ja päihdepalveluita tulee yhteensovittaa yhtenäisen hoitojärjestelmän takaamisen sekä sairauksien samanaikaisten esiintymisen vuoksi. Avohoidollisten päihde- ja mielenterveyspalveluiden rinnalla tulee olla riittävästi laitospuotoisia palveluita, niin akuuttihoitotyön kuin kuntoutuksen ja asumisen osalta. Mielenterveys- ja päihdepalvelut tulee järjestää oikea-aikaisesti, yksilön sekä läheisten tarpeet huomioiden. Myös lasten ja nuorten päihde- ja mielenterveyspalveluiden määrää tulisi lisätä sekä ennalta ehkäistä ongelmien syntymistä varhaisen puuttumisen keinoin. Erityisen huolenpidon jaksoja tarjoavien yksiköiden määrää tulisi kasvattaa. Palveluiden järjestäjien on kyettävä vastaamaan vaikeisiin päihde- ja mielenterveysongelmiin riittävin resurssein sekä potilaspainoin.

Päihhteistä johtuvista haitoista sekä riskeistä tulee tiedottaa ja valistaa riittävästi, kohderyhmän ikätaso huomioiden. Päihhteisiin sekä mielenterveyteen liittyvä ennaltaehkäisevä työ tulee vakiinnuttaa osaksi hyvinvointi- ja sivistysjärjestelmää. Mielenterveys- ja päihdeongelmien periytymistä tulee ennaltaehkäistä sekä torjua eri sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita yhteen sovittamalla sekä tukemalla yksilön sijaan

koko perhettä. Mielen terveys tulee nähdä yhteiskunnan voimavarana ja mahdollistajana yhdenvertaiseen sekä hyvään elämään.

Alkoholin käyttö aiheuttaa Suomessa merkittävää inhimillistä kärsimystä ja vahinkoa sekä suuria kustannuksia julkiselle sektorille ja yhteiskunnalle laajasti. Tämän takia alkoholipolitiikalla pyritään ehkäisemään ja vähentämään alkoholin kulutusta ja siitä aiheutuvia haittoja. Kansanterveyden kannalta on tärkeää ylläpitää Alkon yksinoikeusjärjestelmää sekä edistää maltillista juomakulttuuria. Yhteiskunnassa on arvostettava jatkossakin myös tilaa ja mahdollisuuksia päihteettömään elämäntapaan.

Päihdekulttuurin muuttuessa jatkuvasti tulee säännöllisin aikaväleihin uudistaa huume-strategiaa, jossa arvioidaan huumeiden käytön tilannetta, huume-politiikan tuloksia sekä toimia haittojen ja ongelmakäytön vähentämiseksi. Päihdepolitiikan tulee pohjautua tieteeseen ja tutkimukseen. Kyse on lähtökohtaisesti sosiaalipoliittisesta ja terveydellisestä kysymyksestä. Ensisijaista on vähentää päihderiippuvuuksien määrää ja toteuttaa tehokkaampaa ja inhimillisempää päihdepolitiikkaa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi nopeampaa hoitoon pääsyä, enemmän ja laadukkaampia korvaushoitoja, opioidien vasta-aineen jakelua sekä valvottujen huumeiden käyttötilojen käyttöönottoa. Avun piiriin hakeutumisen esteitä on purettava aktiivisesti, muun muassa rangaistusten pelon osalta. Tämän estämiseksi on vahvistettava käytäntöä luopua tapauskohtaisesti rangaistuksesta lievissä käyttörikoksissa ja tehtävä tästä menettelystä pääsääntö silloin, kun se tukee hoitoon hakeutumista.

Nikotiinituotteiden käytön vähentämisen tavoitteena on, että alle viisi prosenttia väestöstä käyttäisi päivittäin tupakka- ja nikotiinituotteita. Ennaltaehkäisevässä työssä oleellista on vähentää nikotiinituotteiden käytön aloittavien nuorten määrää. Erityisesti sähkötupakkatuotteet ovat liian helposti saatavilla myös alaikäisille. Lainsäädännöllä tulee tiukemmin valvoa sähkötupakkatuotteiden näkyvyyttä ja markkinointia. Kertakäyttöisten, makuaineita sisältävien sähkösavukkeiden maahantuonti tulisi kieltää ja tiivistää maahantuonnin valvontaa. Nikotiinituotteiden ostoikärajaa tulee nostaa 20 vuoteen.

Palvelutarve ikääntyvässä yhteiskunnassa

Vuoteen 2030 mennessä 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa yli puolitoistakertaiseksi ja 80 vuotta täyttäneiden määrä kaksinkertaistuu verrattuna 2020-luvun taitteeseen. Ikäihmisten palvelutarve riippuu henkilön toimintakyvystä ja terveydestä. Hyvä terveys ja toimintakyky turvaavat itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Ne mahdollistavat paitsi kotona asumisen myös sieltä poistumisen. Ikääntyneiden kuntoutukseen on panostettava. Jokaisella tulee olla oikeus riittäväen kuntoutukseen sairauden tai tapaturman aiheuttaman toimintakyvyn laskun jälkeen. Ikä ei saa yksin olla ratkaiseva tekijä kuntoutusta suunniteltaessa. Ikääntyneen parempi toimintakyky tukee itsenäistä pärjäämistä ja vähentää raskaampien palveluiden tarvetta. Kotiin tuotavien palveluiden tulee tukea myös harrastamista ja aktiivista sosiaalista elämää. Ikäihmisten erilaisiin palvelutarpeisiin on vastattava

myös rakentamalla yhteisöllisiä palvelutaloja ja ryhmäkoteja. Hyvä ikääntyminen on nähtävä osana kaikkea yhteiskunnan toimintaa. Järjestöllä on suuri rooli sosiaali- ja terveystaloudessa, erityisesti ikääntyneiden toimintakyvyn ja aktiivisen kansalaisuuden tukemisessa.

Omaishoito on merkittävä ja tärkeä hoitomuoto, jonka avulla edesautetaan kaikenikäisten paljon apua tarvitsevien mahdollisuutta asua kotonaan. Omaishoitajina toimii myös eri ikäisten lastensa vanhempia tai läheisiä. Omaishoitoon on turvattava riittävä tuki, neuvonta ja ohjaus. Omaishoidettavia ja hoitajia on kuultava ja omaishoitajan jaksamisesta on huolehdittava esimerkiksi sopivien sijaisjärjestelyjen ja myös kotiin tuotavan tuen turvin. Omaishoidontuen kriteerit on yhdenmukaistettava koko maassa ja tuen määrää tarkistettava sekä siihen varattava riittävät taloudelliset resurssit. Raskaimpiin ja sitoviin omaishoidon tilanteisiin tulee olla saatavilla riittävästi tukea. Sijaisvanhempi voi toimia sijaislapsensa omaishoitajana. Omaishoito on kuitenkin erittäin kustannustehokas satsaus yhteiskunnalta tärkeää työtä tekeville omaishoitajille, joille läheisen rakkaan hoitaminen ja auttaminen on luonnollista ja inhimillistä. Omaishoidon lakisääteisten vapaiden omavastuu on poistettava. Omavastuu voi olla monelle pientuloiselle omaishoitajalle suuri kynnys pitää lakisääteisiä omaishoitovapaita.

Hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja kuntien hyvinvointia ja terveyttä edistäviin palveluihin on varmistettava riittävä, osaava henkilöstö. Säädettyistä henkilöstömitoituksista on pidettävä kiinni, mutta alan veto- ja pitovoiman lisäämiseksi tarvitsemme lisäksi jatkuvaa työtä sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla. Henkilöstön pito- ja vetovoimaa mittaavien tekijöiden (vaihtuvuus, virkojen täyttöaste, sairauspoissaolojen määrä) tulisi olla seurattavissa ja valtion tulisi strategisesti johtaa alueita kohti parempia tavoitteita näillä osa-alueilla. Hyvät työolot ja oikeudenmukainen palkkaus, tarkoituksenmukainen työnjako, työn johtaminen ja organisointi, koulutusmäärien riittävä taso ja erilaiset polut alalle ovat edelleen keskeisiä tekijöitä turvatessamme kaikille laadukkaita terveyden ja hyvinvoinnin palveluita 2030-luvulla.

Henkilöstön roolia sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisessä on vahvistettava, tosiasiallista osallisuutta kehittämiseen mahdollistettava ja heidän näkemyksiään hoidon laadusta ja resursseista tulee huomioida. Hallintoa on kehitettävä niin, että yksittäisellä työntekijällä on paremmat mahdollisuudet vaikuttaa työhönsä ja tehdä siihen liittyviä päätöksiä.

Digitalisaatio ja teknologiset innovaatiot tulee valjastaa tulevaisuudessa tehokkaasti kansanterveyden parantamiseen. Etälääketieteen potentiaali suurten etäisyyksien maassa on suuri ja digitaalisilla ratkaisuilla on mahdollista sekä parantaa elintärkeiden palveluiden saatavuutta että hillitä kustannuksia. Hyvinvointidatan hyödyntäminen tulee myös auttamaan palveluiden muotoiluissa eri väestöryhmille nykyistä paremmin. Digitalisaation ja terveysteknologian kehittäminen ei kuitenkaan tapahdu ilman laadukasta tutkimusta sekä eettistä sääntelyä. Tämän vuoksi sosiaali- ja terveysalan tutkimuslaitosten riittävät resurssit on varmistettava. Digitaalisten palvelui-

den yleistyessä tulee turvata kaikille pääsy julkisiin palveluihin riippumatta taidoista tai mahdollisuuksista käyttää digitaalisia palveluita ja niiden vaatimaa teknologiaa.

Omahoidon avulla saavutetaan parempia hoitotuloksia pienemmin kustannuksin. Omahoitoa, jolla tarkoitetaan ihmisen osallistumista oman hoitonsa suunnitteluun ja toteutukseen, pitää tukea. Siirtyminen ammattihenkilölähtöisyydestä asiakaslähtöisyyteen ja omahoidon tukemiseen edellyttää sekä uudenlaista asennoitumista että uudenlaisia tukemisen tapoja. Omahoidon kasvun myötä on mahdollista lisätä palveluiden saatavuutta, mutta samalla on huolehdittava palveluiden saavutettavuudesta, eli siitä että kaikilla on tosiasialliset mahdollisuudet käyttää palveluita. Sosiaali- ja terveydenhuollon työssä pitää korostaa ehkäisevää, vahvistavaa ja kumppanuuteen perustuvaa työskentelyä.

Sote-uudistuksen tavoitteet todeksi

Sote-uudistuksessa palvelujen painopistettä siirretään perustasolle ja ehkäisevään toimintaan, jotta erikoissairaanhoidon ja vaativien erityispalveluiden tarve vähenee. Sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus turvataan kaikille asuinpaikasta, tulotasosta ja sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Rakenteiden ohella sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitusta ja ohjausta on uudistettava siten, että Sote-uudistuksen tavoitteet toteutuvat. Hoitovelka ja sosiaalipalveluiden tarve on kasvanut maassamme edelleen koronapandemian seurauksena. Hoitovelkaa on purettava välittömästi ja riittävät sosiaalipalvelut on turvattava saavuttaaksemme sote-uudistuksen tavoitteet. Julkisesti omistettujen yhtiöiden ja kolmannen sektorin toimijoiden hyvinvointi- ja terveyshyötyä kustannustehokkaasti tuottava toiminta on sote-uudistuksessa turvattava ja esimerkiksi rakenteelliset edellytykset yhteistyöhön varmistettava. Sosiaali- ja terveydenhuollon monikanavaisen rahoituksen purkua on jatkettava.

Asiakasmaksut eivät saa olla este asianmukaisen hoidon ja palvelun saamiselle. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut, matkakulut ja lääkkeiden omavastuut on pidettävä kohtuullisina. Maksukatot on yhdistettävä ja alennettava esimerkiksi kuu-kauden takuueläkkeen tasolle. Perusterveydenhuollon käyntimaksuista on luovuttava. Lisäksi suun terveydenhuollon maksut on kohtuullistettava tavoitteena maksuis- ta luopuminen.

Siirryttäessä kohti 2030-lukua kaikille tulee turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut. Samalla on parannettava palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, kehitettävä kuntoutusta, kavennettava hyvinvointi- ja terveyseroja sekä turvattava ammattitaitoisen työvoiman saanti sosiaali- ja terveyspalveluihin. Palvelujärjestelmän kehittämisellä on myös vastattava väestön ikääntymisen ja syntyvyyden laskun aiheuttamiin haasteisiin sekä kyettävä hillitsemään kustannusten kasvua.

Tietoa sosiaali- ja terveyspalvelujen vaikuttavuudesta, laadusta, ja saatavuudesta sekä hoitoon pääsystä tulee hyödyntää päätöksenteossa. Asiakkaan ja potilaan osallisuutta ja itsemääräämisoikeutta on tuettava. Yhtenä keinona on henkilökoh-

tainen budjetti, jota voitaisiin ottaa asteittain käyttöön esimerkiksi ikääntyneiden ja vammaisten pitkäaikaisissa palveluissa. Osallisuutta vahvistetaan myös asiakkaan ja ammattilaisen välisellä vuorovaikutuksella.

Yksityisten sote-palvelujen kuluttajansuojakäytännöt ja niiden kehittämismahdollisuudet on selvitettävä. Käyttäjien osallisuutta palveluiden kehittämisessä on vahvistettava. Palveluiden kilpailutuksessa tulee painottaa enemmän laadullisia, palveluiden käyttäjälähtöisyyteen ja vaikuttavuuteen liittyviä tekijöitä. Sosiaali- ja terveyspalveluiden laadun valvontaa tulee tehostaa ja väärinkäytöksiä estää. Laiminlyönneistä tulee seurata asianmukaiset sanktiot.

Palliativisen hoidon ja saattohoidon osaamista on kehitettävä kouluttamalla työntekijöitä kaikilla terveydenhuollon aloilla. Kotiin tarjottavaa palliativista hoitoa ja saattohoitoa on kehitettävä siten, että jokaisella on mahdollisuus valita kuolema kotona, sairaalassa tai muussa hoitoyksikössä.

SDP kannattaa aktiivisen eutanasian sallimista tarkoin määritellyissä tapauksissa. Ihmisoikeuskehitys ja oikeudellisesti sitovat kansainväliset sopimukset lähtevät yksilön oikeuksista. Eutanasian sallimisen taustalla onkin ajatus itsemääräämisoikeuden ulottamisesta omasta kuolemasta päättämiseen. Oikeus elämään ei tarkoita, että elämää tulisi ylläpitää kaikin mahdollisin keinoin, jos henkilö ei niin itse halua. Ennen lainsäädännön valmistelua on kuitenkin välttämätöntä käydä vielä jäsenneltä ja laajaa kansalaiskeskustelua aiheesta ja hyödyntää asiantuntijatyötä.

Tavoitteitamme

- Sosiaali- ja terveyspalveluiden on tuettava koko yhteiskunnan myönteistä kehitystä vähentämällä hyvinvointi- ja terveyseroja sekä ehkäisemällä syrjäytymistä.
- Sosiaali- ja terveyspolitiikan painopiste on pidettävä laadukkaissa ja toimivissa julkisissa, yhteisesti käytetyissä sekä yhteisesti rahoitetuissa palveluissa. Erityisesti peruspalveluita tulee vahvistaa.
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus tulee turvata kaikille asuinpaikasta, tulotasosta ja sosioekonomisesta asemasta riippumatta.
- Kohtuuton voitontavoittelu yhteisesti rahoitettujen palveluiden laadun kustannuksella tulee estää ja voittoa tavoittelemattomien toimijoiden asemaa vahvistaa.
- Sote-uudistuksessa palvelujen painopistettä on siirrettävä perustasolle, varhaiseen puuttumiseen ja ehkäisevään toimintaan, jotta erikoissairaanhoidon ja vaativien erityispalveluiden tarve vähenee.
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden laadun valvontaa tulee tehostaa ja väärinkäytöksiä estää. Laiminlyönneistä tulee rangaista asianmukaisesti.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon monikanavaisen rahoituksen purkua jatketaan.
- Sosiaali- ja terveyspalveluissa on edistettävä tutkimustiedon hyödyntämistä ja näyttöön perustuvuutta systemaattisesti.
- Omaishoidon yhdenvertaisuus ja resurssien riittävyys on turvattava.
- Digitalisaatio, teknologiset innovaatiot ja tekoälyn tuomat mahdollisuudet

tulee valjastaa tulevaisuudessa tehokkaasti kansanterveyden parantamiseen.

- Digitaalisten palveluiden yleistyessä tulee turvata kaikille pääsy julkisiin palveluihin riippumatta taidoista tai mahdollisuuksista käyttää digitaalisia palveluita ja niiden vaatimaa teknologiaa.

5.3. ERIARVOISUUDEN VÄHENTÄMINEN

Tavoitteena yhdenvertaiset mahdollisuudet onnistua

Eriarvoisuuden vähentämiseksi ihmisillä pitää olla yhdenvertaiset mahdollisuudet onnistua. Oikeudenmukaisella yhteiskuntapolitiikalla mahdollisuuksien tasa-arvoista on mahdollista siirtyä kohti todellista tasa-arvoa, jossa syntymäpaikka, ihonväri, terveys, vammaisuus, vanhempien koulutus tai muu yksilön osaamisen ulkopuolinen seikka ei määritä elämässä menestymistä. Todellinen tasa-arvo näkyy terveytenä, yhtenäisinä mahdollisuuksina ja oikeutena toteuttaa itseään. Aito mahdollisuuksien tasa-arvo ja sosiaalinen liikkuvuus ovat tehokkaimmat tavat estää näköalattomuutta ja yhteiskunnallista eriytymistä. Kaikkiin lakialoitteisiin on tehtävä kattava vaikutusten arviointi esimerkiksi vähemmistöjä, sukupuoliä ja lapsia tarkastellen.

Eriarvoistuminen on ennen kaikkea mahdollisuuksien ja resurssien puutetta. Resurssit kattavat niin tulot ja varallisuuden kuin myös esimerkiksi mahdollisuuden terveyteen, sivistykseen, kulttuuriin ja osallisuuteen. Eriarvoistumista ilmenee, kun erot resurssien saatavuudessa eri väestöryhmien välillä kasvavat. Eriarvoistuminen on lähtökohtaisesti siitä luopumista, että ihmisarvo on kaikille samanlainen, luovuttamaton itseisarvo. Eriarvoisuuden torjuminen edellyttää ehjää ja toimivaa yhteiskuntaa, joka perustuu luottamukseen. Universalismi luo pohjan luottamukselle yhteiskuntaa, elämää ja toisia ihmisiä kohtaan. Universaalien, kaikille kuuluvien palveluiden tavoite ei ole yhdenmukaistaa ihmisiä, vaan tarjota yhtenäiset mahdollisuudet.

Kaikille kuuluvien universaalien palvelujen lisäksi tarvitaan kohdennettua tukea ja toimia niille, jotka eivät pääse muuten mukaan. Tuen tavoitteena on sekä vahvistaa ihmisten itsemääräämisoikeutta että edistää kaikkien mahdollisuuksia toimia työelämässä ja osallistua yhteiskuntaan sen täysivaltaisena jäsenenä. Yksilöille kohdennettujen toimien lisäksi tarvitaan myös alueellisesti kohdennettuja erityistoimia. Erityisesti kaupungeissa ongelmille on tyypillisiä niiden alueellinen kasautuminen. Tätä tulee torjua kohdennetulla tuella, joka sisältää asuinalueiden kohentamista, aikuissosiaalityötä, perheiden tukemista, kotouttamisen edistämistä, pitkäaikaistyöttömien palveluita, kouluja, nuorisotyötä sekä päihdetyötä. Näitä toimia toteutetaan usein lähiötyön tai asuinalueuetyön nimellä. Erityisen tärkeää ja toimivaksi todettua on positiivisen diskriminaation rahoitus kouluille ja varhaiskasvatukselle.

Yhdenvertainen elämänkaari

Tasa-arvoinen elämänkaari on oikeudenmukaisuuden edellytys. Yhdenvertaisen elämänkaaren saavuttamiseksi on kiinnitettävä huomiota elämän nivelvaiheisiin.

Varhaislapsuus ja koulun aloitus, koulutusasteelta toiselle siirtyminen, työelämän aloittaminen ja työttömyys, lapsen saanti, ero, sairastuminen, vammautuminen, eläköityminen ja läheisen kuolema ovat kaikki sellaisia tilanteita, joissa on kiinnitettävä huomio ihmisen selviytymiseen.

Tasa-arvo alkaa ennen ihmisen elämän alkua neuvolasta, jossa otetaan vastaan ja opastetaan jokaista lasta odottavaa. Neuvolajärjestelmän on jatkossakin oltava vahvimpia palvelumuotojamme, jossa yhdistyy terveyden seuranta ja sosiaalisen tuen tarpeen arviointi ja tarjoaminen. Neuvolatoimintaa kehitetään perhekeskusten suuntaan, jossa yhdistyvät sosiaali- ja terveystaloudelliset sekä matalan kynnyksen kohtaamispaikat.

Lapsen ensimmäisten vuosien hyvinvointi heijastuu vahvasti loppuelämään. Siksi varhaislapsuutta on tuettava monin toimin. Neuvoloissa on muun muassa mahdollisuus tunnistaa oppimisvaikeuksia kokeva kymmenys ikäluokasta sekä periytyvissä oppimisvaikeuksissa myös ilman tukea jääneet vanhemmat. Jokaisella lapsella on oikeus keskittyä leikkiin ja elämän ihmeiden havaitsemiseen. Sen mahdollistavat toimiva neuvola ja sairaudenhoito, hyvä varhaiskasvatus, mahdollisuus perhetyön tukeen ja riittävästi resursoitu lastensuojelu.

Lapsi- ja omaishoitoperheillä on oltava mahdollisuus joustavaan työelämään. Vieläkin joustavamman perhevapaajärjestelmän avulla mahdollistetaan tasa-arvoisempi vanhemmuus, hoivavastuun tasaisempi jakautuminen ja mahdollisuus osa-aikatyöskentelyyn. Nämä tukevat myös lapsen oikeuksien toteutumista. Perhevapaajärjestelmän kehittämistä on jatkettava lisäten edelleen joustavuutta ja pidentäen vanhempainrahajaksoja ja lisäten mahdollisuuksia osa-aikatyöskentelyyn. Vanhempainrahajaksojen pidentämisen yhteydessä kotihoidon tuen kestoa tulisi rajata ja edetä vaiheittain kohti sen lakkauttamista.

Jokaiselle nuorelle on löydettävä paikka yhteiskunnassa ja keinot omanlaiseensa taapaa oppia. Tarvitaan sellaisia oppimisjärjestelyjä, että kaikilla lapsilla on oppimis- ja osallistumismahdollisuus.

Avo- tai avioerotilanteessa riski jäädä yksin on suurentunut. Erotilanteessa taloudellinen taakka kasvaa, kun asumiskulut ja muut jokapäiväisen elämän kulut jäävät yhden henkilön maksettavaksi. Yksinasuvien kohonnut syrjäytymisriski on huomioitava ja heidän toimeentuloonsa kiinnitettävä erityistä huomiota. Yhteishuoltajuuden mahdollistamista on tuettava. Vuoroviikkoasumisessa lapsella tulee olla mahdollisuus kahteen osoitteeseen, jotta molemmilla huoltajilla on mahdollisuus asumistukeen ja esimerkiksi koulukyyteihin. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on tarjottavat tukea erotilanteeseen. Yksinhuoltajien taloudelliseen ja sosiaaliseen tukeen on panostettava, jotta köyhyysriski ei toteudu.

Työelämään siirtyminen ja työttömäksi joutuminen on pidettävä aina mahdollisimman lyhyenä. Pitkittyessään työttömyys lisää syrjäytymisriskiä. Henkilökohtaisen työllistymisen tuen avulla on mietittävä jokaiselle sopiva keino osallistua ja kehit-

tyä. Vahva peruskoulutus antaa pohjan vaihtaa ammattia, ja mahdollisuus täydennys- ja uudelleenkoulutukseen varmistaa sen, että elämässä voi päästä eteenpäin.

Sairastuminen tai vammautuminen on aina yllättävä tilanne. Koko elämä ja suunnitelmat voivat mennä uusiksi. Erilaiset osa-aikatyöt, osa-aikasairauspäivärahat ja muut järjestelyt työelämässä pysymiseen lisäävät hyvinvointia ja tukevat ihmisen osallisuutta. Terveystuella, sosiaalityön ja työvoimapolitiikan yhteistyöllä on mietittävä jokaiselle elämäntilanteen mukainen mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan siten, että ihmisen terveys ja perustoimeentulo eivät vaarannu.

Myös työuran jälkeen ihmisille on taattava kohtuullinen toimeentulo ja mahdollisuus osallistua aktiivisesti yhteiskunnalliseen elämään. Tämä tarkoittaa sitä, että eläkkeiden taso on riittävä ja että ikäihmisille on tarjolla kulttuuri- ja liikuntapalveluja. Kaikille on oltava tarjolla kullekin sopivia hoivapalveluja joko kotona tai laitoksessa. Eri nivelvaiheiden samanaikaisuus tai toinen toisensa seuraaminen, kuten työttömyys, ero ja sairastuminen, lisää riskiä syrjäytyä. Kasautuviin ongelmiin on kiinnitettävä huomioita. Toimeentulon turvaamista voidaan parantaa etuusehdotuksella, jolloin Kelaan yhteyttä ottava henkilö voisi saada antamiensa tietojen ja rekisteritietojen perusteella kerralla ehdotuksen kaikista etuuksista, joihin hän on oikeutettu. Terveystuella on ohjattava ihminen sosiaalityön pariin ja työvoimapolitiikasta terveydenhuollon pariin. Paljon tukea tarvitseville on osoitettava yksi vastuhenkilö, joka pitää langat käsissään ja jolta ihminen voi aina kysyä, jos ei tiedä, minne mennä.

Eriarvoisuuden syntyminen tulee ehkäistä ennalta

Kohtuullisten tuloerojen yhteiskunnat ovat kaikkein vakaimpia yhteiskuntia. Vakautta on tuettava oikeudenmukaisella tulonjaolla ja riittävällä toimeentulolla. Verotuksen ja tulonsiirtojen avulla hyvinvointivaltio on pyrkinyt tasapainottamaan ja pehmentämään markkinatalouden aiheuttamaa epätasa-arvoa. Globaalin kapitalismin ja kansainvälisen verokilpailun aiheuttama tulonjaon kriisi on mahdollista voittaa ottamalla käyttöön uusia keinoja ja uutta yhteiskunnallista ajattelua. Tulonsiirtoja ei tule unohtaa, mutta yhdenvertaisuutta edistävällä politiikalla niiden tarvetta voidaan myös vähentää.

Yhteiskuntapolitiikan tavoitteena tulee olla tasa-arvon kasvu ja työn arvonlisäyksen sekä tuoton jakautuminen tasaisesti. Tämä vaatii nykyisten markkinoiden muokkaamista, sääntelyn vahvistamista ja tuoton ja vaurauden jakautumista uudella tavalla. Julkisilla investoinneilla esimerkiksi koulutukseen, varhaiskasvatukseen, perusterveydenhuoltoon ja työvoimapolitiikkaan eriarvoisuuden syntymistä ja siten tulonsiirtojen tarvetta on mahdollista ehkäistä ennalta.

Hyvinvointivaltion oikeutuksen kannalta eri sukupolvien kokemus yhteiskunnan tasapuolisuudesta on ehdottoman tärkeää. Jaettu tunne siitä, että omilla toimillamme tuemme koko yhteiskuntaa, maksamme veroja, mutta myös saamme osamme tarvit-

taessa ja aikanaan, on säilyttävä sukupolvesta toiseen. Sukupolvien välinen tasa-arvo ja solidaarisuus ovat tärkeä osa koko yhteiskuntajärjestelmän kestävyyttä ja oikeudenmukaisuuden kokemusta. Esimerkiksi eläkkeiden kestävä rahoitus on tärkeä turvata, ja samalla järjestelmän on oltava niin vankka, että myös nuoret sukupolvet kokevat eläkelupauksen uskottavaksi.

Työelämän huononeminen, kuten perusteettomat osa-aikaisuudet, määräaikaisten työsuhteiden kasvu ja työtä tekevien ihmisten riittämättömät palkat kohtuulliseen elämiseen kasvattavat tuloeroja. Työelämän epävarmuuksien vähentäminen on keino korjata näitä ongelmia. Mitä turvatumpi työsuhteet ovat, sen vahvempi on työntekijöiden järjestäytymisaste ja sen voimakkaampi on niiden asema palkkaneuvotte- luissa.

Työstä saadulla palkalla täytyy voida tulla toimeen. Vastentahtoista osa-aikatyötä tekevien oikeutta lisätyötunteihin on vahvistettava. Jos osa-aikatyö ei johdu työntekijän toiveesta, tulee työnantajalla olla lakisääteinen peruste osa-aikaisuuteen. Nollatuntisopimuksia tulee sopia jatkossa vain työntekijän aloitteesta. Kevytyrittäjien asemaa työmarkkinoilla tulee parantaa.

Yhteiskunnalliseen yhdenvertaisuuteen vaikuttaa merkittävästi myös kyky hyödyntää uuden teknologian tuomia taloudellisia mahdollisuuksia sekä ennen kaikkea se, kuinka laajalle yhteiskuntaan teknologioiden synnyttämä tuotto tai arvonlisäys ja- kaantuu. Ylisuuret palkkaerot rapauttavat yhteiskunnan koheesiota.

Taloudella ja hyvinvoinnilla on vahva yhteys. Poliittista päätöksentekoa tulee ohjata hyvinvointitaloudellinen lähestymistapa, joka huomioi sosiaalisten, taloudellisten ja ekologisten tekijöiden yhteisvaikutukset ihmisten hyvinvointiin. Talouspolitiikan päämääränä on oltava riittävän toimeentulon turvaaminen ja hyvinvoinnin ja toimintamahdollisuuksien jakautuminen oikeudenmukaisesti kaikille. Hyvinvointitalous ja hyvinvointiin investoiminen tukevat sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväää kasvua ja lisäävät yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa.

Markkinat eivät kykene itsesääntelyyn; kuluttajansuojaa sekä ympäristöä, työturvallisuutta, energiantuotantoa ja kansainvälistä verotusta koskevan sääntelyn on toimittava ihmisten eduksi. Kilpailun markkinatoimijoiden välillä on tapahduttava reilussa ympäristössä, jotta koulutusinvestoinnit tai työmarkkinapolitiikka vaikuttavat halutulla tavalla.

Työntekijöiden osallistuminen yritysten hallitustyöskentelyyn tukee yhdenvertaisuutta ja sosiaalista kestävyttä. Osallistumista tulee vahvistaa lainsäädännöllisin keinoin. Ylimmän yritysjohtoon palkkiot ja bonusjärjestelmät tulee sitoa yrityksen tuloksen lisäksi myös laajemman yrityksen yhteiskuntavastuun toteutumiseen.

Tavoitteitamme

- Eriarvoisuuden vähentämiseksi jokaisella ihmisellä pitää olla yhdenvertaiset tosiasialliset mahdollisuudet onnistua.

- Kaikille kuuluvien palvelujen lisäksi tarvitaan kohdennettua tukea ja toimia.
- Yhdenvertaisuuden lisäämiseksi on kiinnitettävä huomiota elämän nivelvaiheisiin.
- Yhteiskunnan vakautta on tuettava oikeudenmukaisella tulonjaolla ja ihmisten riittävällä toimeentulolla.
- Sukupolvien välinen tasa-arvo ja solidaarisuus ovat tärkeä osa koko oikeudenmukaisen yhteiskuntajärjestelmän kestävyyttä.
- Eriarvoisuutta torjuvien rahoitusmekanismien, kuten kouluille myönnettävän tasa-arvorahoituksen, tulee olla tasoltaan riittäviä ja niitä tulee vakiinnuttaa.
- Jokaisen mahdollisuudet osallistumiseen ja osallisuuteen tulee varmistaa eri elämäntilanteissa.
- Markkinatalouden toiminnan tulee olla reilua jokaisen yksilön näkökulmasta.

5.4. ARVOKAS IKÄÄNTYMINEN

Lähivuosina ikääntyneiden ihmisten määrä ja osuus väestössä kasvaa edelleen. Vaikka Suomessa myös ikääntyneiden määrän kasvu tasaantuu vuoteen 2035 mennessä, ikääntyneiden osuuden kasvu väestössä jatkuu. Tämä muutos on mahdollisuus ja uhka. Iäkkäiden elämäkokemus ja osaaminen ovat perheen, yhteisön ja yhteiskunnan voimavara, mahdollisuus, joka pitää hyödyntää. Uhka on iäkkäiden hoidon ja hoivan tarve, joka edellyttää ennakoivia ja ennaltaehkäiseviä toimia. Kun yhä useampi elää aiempaa vanhemmaksi, tulee pyrkiä siihen, että hoidon ja hoivan tarve viimeisinä elinvuosina ei merkittävästi kasva vaan toimintakyky säilyy.

Suomen on oltava välittävä ja ikäystävällinen. Samalla on tunnistettava väestön ikääntymisen tuoma yhteiskunnallinen muutos ja varauduttava siihen. Meidän on tarjottava tukea ja turvaa silloin kun ihminen sitä tarvitsee eikä ketään saa jättää yksin. Erityisenä ryhmänä pidämme huolta sotiemme veteraaneista loppuun saakka huolehtien heidän hoidostaan asiallisesti ja laadukkaasti.

Ikääntyneiden ihmisten fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja emotionaalista hyvää oloa on tuettava. Ikääntyneiden terveyttä, toimintakykyä ja toimijuutta on ylläpidettävä ehkäisevillä ja korjaavilla toimenpiteillä. Kokemusta hyvästä elämästä edistää ikääntyneilläkin yhteisöllisyys, osallisuus, mielekäs tekeminen, mahdollisuus unelmoida ja toteuttaa haaveita, oikeus elää ajattelua ja aisteja virittävässä ympäristössä.

Sivistysvaltioissa on arvostettava ikääntyneitä täysivaltaisina kansalaisina. He ovat aktiivisia toimijoita niin henkilökohtaisessa ja lähipiirin elämässä kuin osallisuudessa yhteiskunnan rakentamiseen. Ikääntyneet jatkavat toimintakykynsä mukaisesti eläkeiän saavutettuaan yhteiskunnallista osallistumista sen aktiivisina toimijoina, tekijöinä, kokijoina ja palveluiden käyttäjinä. Heitä on kuultava päätöksenteossa, koskee se sitten heidän omaa elämäänsä tai yhteisiä, kaikkia koskevia asioita. Yhteiskunnan on hyödynnettävä ikääntyneille kertynyttä osaamista, kokemustietoa ja -taitoa, heidän elämänviisauttaan.

Ikääntyneiden arvostus on heidän kunnioittamistaan tasavertaisina ihmisinä. Arvostusta luovat ikääntyneiden kokonaisvaltainen kohtaaminen ja heidän voimavarojensa tunnistaminen ja huomioiminen. Arvostusta edistää eri ikäisille ihmisille tarkoitettut kohtaamisareenat. Kohtaamiset mahdollistavat toinen toisiltaan oppimisen, toisten ymmärtämisen ja hyväksymisen. Ikääntyvän väestön kaltoinkohtelu on valitettavan yleistä ja tähän tulee puuttua aktiivisesti. Jokaiselle ihmiselle on turvattava turvallinen ikääntyminen.

Työelämä palvelemaan myös ikääntyneiden toiveita

Ikääntyneet ovat tulevaisuuden työelämän voimavara. Entistä suuremmalla osalla ikääntyneistä on vielä eläkeiän saavutettuaan työ- ja toimintakykyä ja motivaatiota jatkaa työelämässä. Eläkeiässä työn on oltava joustavaa, sen on huomioitava ihmisen omat valmiudet ja toiveet. Moni haluaa jatkaa työelämässä, mutta pääosin osa-aikaisesti. Eläkeikäisten työhön osallistuminen parantaa taloudellista huoltosuhdetta ja siten mahdollisuutta tarjota riittävää tukea ja turvaa sitten kun ihminen niitä tarvitsee.

Työelämässä jatkamisen ohella ikääntyneet ovat keskeisiä toimijoita perheen ja yhteisön elämässä. He tukevat omia vanhempiaan ja lapsiaan ja osallistuvat lastenlapsista huolehtimiseen ja kasvattamiseen. Välittävässä Suomessa aktiivinen kansalaisuus tarkoittaa myös kollektiivista isovanhemmuetta, ja vapaaehtois- ja vaikuttamistyöhön osallistumista. Kollektiivisessa isovanhemmudessa on luontevaa tarjota ja vastaanottaa ystävyyttä, kumppanuutta ja apua arjen tarpeissa perhesuhteesta riippumatta.

Yhteiskuntaa on kehitettävä siten, että ikääntyneiden henkilöiden terveiden elinvuosien määrä lisääntyy, toimintakyky paranee ja palveluiden tarve pysyy kohtuullisena. Ikääntyvien tarvitsemien palveluiden on toimittava ennaltaehkäisevästi, ennakoivasti, oikea-aikaisesti ja tehokkaasti ja niiden on oltava vaikuttavia.

Seniorineuvola on yksi toimintamalli ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitämiseksi. Parhaat käytännöt ikääntyneen väestön terveyden ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi on otettava käyttöön koko maassa. Näin paitsi parannetaan ikääntyneiden toimintakykyä, myös pienennetään painetta muuhun sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Ikääntymisen vaikutukset arkeen ja toimintakykyyn ovat yksilöllisiä. Esimerkiksi hoitajan, fysioterapeutin ja sosiaaliohjaajan ennaltaehkäisevällä kotikäynnillä voidaan parantaa iäkkäiden elämänlaatua. Tulevaisuudessa kaikkiin 75 vuotta täyttäneisiin ollaan yhteydessä kotikäynnillä, verkkokyselyllä tai muulla yhteydenotolla, jolla heidän palveluntarpeensa ja edellytykset kotona selviämiseen kartoitetaan. Tämän jälkeen kartoituksia on säännöllisin väliajoin yksilölliset tarpeet huomioiden.

Ikääntyneiden toimeentulo

Arvokas ikääntyminen, hyvinvointi ja hyvä elämä rakentuu riittävälle taloudelliselle toimeentulolle. Se tukee osaltaan myös omatoimisuutta ja itsemääräämisoikeutta.

Vaikka ihmisten varallisuus kasvaa ja osa ikääntyneistä jatkaa työntekoa eläkeiän saavutettuaan, keskeisin iäkkäiden tulonlähde on eläke. Eläkkeet maksetaan suurimmaksi osin kunkin vuoden työeläkemaksuilla, osa rahoitetaan aiemmin kerätyistä rahastoista ja osa valtion verovaroista. Verovarojen kustannetaan esimerkiksi kansaneläkkeet ja huomattava osa yrittäjien lisäeläkkeistä.

Eläkejärjestelmän on oltava ja se on koettava oikeudenmukaiseksi. Oikeudenmukaisuus edellyttää järjestelmän korjaamista tarvittaessa. Järjestelmässä tulee huomioida yhteiskunnan muutokset ja käsitykset kulloisestakin etuuden tasosta ja suhteesta yleiseen hyvinvointiin. Eläkepolitiikan suuria kysymyksiä ovat rahoituksen riittävyys, eläkkeitä koskevan luottamuksen ylläpitäminen ja eläkkeiden tason kohtuullisena pysyminen.

Työeläkkeen tavoite on turvata työssäoloaikana saavutetun ansiotason kohtuullinen säilyminen eläkkeelle siirryttäessä. Kansaneläkkeen ja takuueläkkeen tavoite on turvata perus- ja vähimmäistulo niille, joiden työeläke on lyhyen työuran tai matalan ansiotason vuoksi jäänyt vähäiseksi tai joille ei ole kertynyt työeläkettä lainkaan esimerkiksi työkyvyttömyydestä tai vammaisuudesta johtuen. Vaikka työeläkettä saavien määrä kasvaa ja pelkkää kansaneläkettä saavien määrä vähenee, pienituloisten eläkeläisten osuus väestössä ei pienene. Eläkeläisten pienituloisuusaste on edelleen koko väestöä korkeampaa. Pienituloisuus on yleisintä työkyvyttömyyseläkeläisillä, yksinasuvilla ja iäkkäimmillä naisilla. Rasittavat työolosuhteet ja työperäiset altisteet ovat tunnistettuja syitä, jotka johtavat työikäisten sairastumiseen ja varhaiseen eläköitymiseen. Varhainen eläköityminen puolestaan johtaa matalaan tulotasoon.

Pelkkä perusasteen koulutus ja yhden hengen taloudessa asuminen ovat pienituloisuuden riskitekijöitä. Pienituloisuus on yleistä erityisesti ikääntyvien naisten keskuudessa, sillä monet heistä ovat työskennelleet muualla kuin työeläkettä kerryttävissä tehtävissä. Sairastaminen ja sen mukanaan tuomat taloudellinen taakka maksuineen rasittaa pienituloisen eläkeläisen arkea merkittävästi. Eläkeläisköyhyyden syynä voi olla myös iäkkään kokemaa taloudellista kaltoinkohtelua.

Eläkeläisköyhyys poistettava

Eläkeläisköyhyyttä ei tule hyväksyä. Eläkkeen saajien pienituloisuus on vahvasti sukupuolittunut ilmiö, vaikka pienituloisuus on yleistä molemmilla sukupuolilla. Pienemmän työeläkkeen vuoksi kansaneläkejärjestelmän eläkkeillä ja perhe-eläkkeillä on naisille suurempi merkitys kuin miehille. Vanhemmissa ikäryhmissä naisten köyhyysriski on yli kaksinkertainen miehiin verrattuna.

Asumisen kustannukset ovat pienituloisilla suurin kiinteä kulu. Kun asumisen kustannukset ovat kohtuulliset, menojen kattaminen koetaan helpoksi pienistä tuloista huolimatta. Kohtuuhintaisen asumisen varmistamiseksi tarvitaan julkista asuntorakentamista. Yksinasuvien ikäihmisten määrän ja osuuden kasvu on merkittävä haaste asumiskustannusten kohtuullisuudelle.

Moni pienituloisista ikääntyneistä tarvitsee eläkkeen ja mahdollisen asumistuen lisäksi toimeentulotukea. Osa heistä ei tiedä olevansa oikeutettu lisätukeen, osa kokee häpeälliseksi hakea toimeentulotukea. Myös pienimpien eläkkeiden pitää turvata riittävä toimeentulo, toimeentulotuella pitää olla vain poikkeuksellinen tarve, sen ollessa viimesijainen ja väliaikainen toimeentulon muoto. Viime vuosina myös eläkeläisten ottamat kulutusluotot ja niiden myötä maksuhäiriömerkinnät ovat lisääntyneet. Kulutusluottojen ei pidä olla ratkaisu, vaan eläkkeen ja sosiaaliturvajärjestelmän on oltava riittävällä tasolla arkisen elämän rahoittamiseen.

Tilannetta, jossa ikääntynyt ei saa tarvitsemiaan palveluita, esimerkiksi vaatehuoltoa, peseytymistä, ravitsemusta ja siivousta ei tule hyväksyä. Puhtaus on myös ikääntyneille kuuluva perustarve. Jokaiselle ikääntyneelle tulee turvata riittävät, laadukkaat ja tarpeenmukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut riippumatta sosioekonomisesta asemasta ja taloudellisesta tilanteesta. Kun palvelutarve ikääntymisen myötä kasvaa, maksutaakka ei saa nousta kohtuuttomaksi.

Lähes neljännes ikääntyneistä kokee hyvään elämään tarpeellisten menojen kattamisen käytettävissä olevilla tuloilla hankalaksi. Osa iäkkäistä voi joutua tinkimään jopa ruoasta. Osana ennaltaehkäisevää kotikäyntiä ja seniorineuvolan käynneillä pitää arvioida ravitsemus ja ravinnon käyttötottumukset. Ikääntyneiden ravitsemuksen laatuun ja saatavuuteen voidaan reagoida muiden muassa yhteisöllisillä ruokailumahdollisuuksilla sekä kotona asuville että hoivayksiköissä.

Oikeus turvalliseen vanhuuteen kuuluu kaikille

Ikääntyneillä on oikeus turvalliseen vanhuuteen, joka muodostuu taloudellisesta turvasta ja riittävien ja yksilöllisten tarpeiden mukaan saatavista palveluista. Jos ikääntymisen myötä palveluiden tarve nousee ja eläkeläinen sairastuu, pienituloisella ei ole mahdollista hankkia kaikkia tarvitsemiaan palveluita ja lääkkeitä. Asumiskulujen ohella asiakas- ja palvelumaksuista, lääkekustannuksista ja kuljetuspalveluiden käytöstä muodostuu kohtuuttomat kustannukset, joihin pieni eläke ei riitä. Ei ole hyväksyttävää, että osa ikäihmisistä joutuu tinkimään mm. lääkäri- ja hoitajakäynneistä, hammashoidoista ja lääkkeistä taloudellisista syistä. Sairauskulut eivät saa johtaa muista perustarpeista tinkimiseen.

Hyvää elämää edistävien, toimintakykyä ylläpitävien ja sairauksia ennaltaehkäisevien palveluiden on oltava kaikkien ulottuvilla. Pienituloisuus vähentää palveluiden käyttöä, vaikka palveluiden tarve on muita korkeampi. Tiedon ja osaamisen puute, häpeä ja asiakasmaksut eivät saa muodostua esteeksi palveluiden käytölle. Iäkkäiden oman ja heidän omaisten aktiivisuuden lisäksi tarvitaan neuvontaa ja ohjausta palveluista ja etuuksista, esimerkiksi asiakasmaksujen huojentamisen mahdollisuudesta.

Iäkkäiden etujen ja oikeuksien valvonta tulee turvata vanhusasiavaltuutetun toiminnan lisäksi esim. sosiaali- ja potilasasiamiesten avulla. Vanhusneuvostojen

asiantuntijuutta ja kokemusasiantuntijoita on hyödynnettävä nykyistä paremmin. Ikääntyneitä on myös osallistettava ja kuultava suunniteltaessa ja kehitettäessä palveluita sekä niiden tarjontaa.

Kaikilla ikääntyneillä pitää olla mahdollisuus itsenäiseen elämään ja toimivaan arkeen, niin kauan kuin heidän toimintakykynsä sallii. Toimintakyvyn ehtyessä on varattava riittävästi paikkoja palvelu- ja hoitokodeissa ja turvattava ikääntyneille kodinomaisuus ja arvokas vanhuus.

Ikääntyneille pienituloisuus ei ole haaste vain välttämättömän toimeentulon kannalta vaan myös osallisuuden näkökulmasta. Myös iäkkäillä hyvä elämä edellyttää mahdollisuutta harrastaa ja kokea, oppia ja sivistyä. Kaikilla ikääntyneillä on oltava mahdollisuus käyttää rahaa myös muuhun kuin perushoitoon ja -hoivaan. Vähimmäiskäyttövaran määrittelyssä huomioidaan hyvinvointiyhteiskunnan periaatteet: ihmisen itsemäärääminen ja oikeus mielekkääseen, oman näköiseen hyvään elämään.

Tavoitteitamme

- Suomen on oltava välittävä ja ikäystävällinen.
- Yhteiskuntaa on kehitettävä siten, että tulevaisuudessa ikääntyneiden henkilöiden terveiden elinvuosien määrä lisääntyy, toimintakyky paranee ja palveluiden tarve pysyy kohtuullisena mahdollisimman pitkään.
- Yhteiskunnan on hyödynnettävä ikääntyneille kertynyttä osaamista, kokemustietoa ja -taitoa ja heidän elämänviisauttaan.
- Hyvä ikääntyminen, hyvinvointi ja hyvä elämä rakentuvat riittäväälle taloudelliselle toimeentulolle ja sosiaalisille suhteille. Eläkeläisköyhyyttä ja yksinäisyyttä on torjuttava aktiivisesti.
- Ikääntyneillä on oikeus turvalliseen vanhuuteen, joka muodostuu taloudellisesta turvasta ja riittävien ja yksilöllisten tarpeiden mukaan saatavista palveluista.
- Ikäihmisille on varattava riittävästi paikkoja palvelu- ja hoivakodeissa toimintakyvyn ehtyessä.
- Jokaiselle ikääntyneelle tulee turvata riittävät, laadukkaat ja tarpeenmukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut riippumatta sosioekonomisesta asemasta ja taloudellisesta tilanteesta.
- Ikääntyneitä on myös osallistettava ja kuultava suunniteltaessa ja kehitettäessä palveluita sekä niiden tarjontaa.

5.5. VAMMAISTEN HENKILÖIDEN OIKEUKSIEN TURVAAMINEN

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimus, viittomakielilaki sekä yhdenvertaisuuslaki sitovat valtakunnallisesti kunta- ja hyvinvointialueilla päätöksentekijöitä. Lisäksi YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien ja ILO169-sopimuksen mukaisesti meidän on turvattava vammaisille saamelaisille samanlaiset oikeudet saada tukea ja

palveluja. Uusi vammaispalvelulaki hyväksyttiin Marinin hallituskauden aikana. Työtä tulee kuitenkin jatkaa ja tulevilla hallituskaudella tarvitaan useita toimia, joilla yhä olemassa oleviin epäkohtiin puututaan. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen raportointia tulee kehittää ja vammaisvaikutusten arviointia on vahvistettava lainvalmistelussa, hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Suomeen on saatava kansallinen vammaisstrategia, jotta vammaisvaikutusten arviointi, vammaisbudjetointi sekä vammaisten henkilöiden osallisuus toteutuvat. Vammaisilla henkilöillä on yhdenvertainen oikeus osallistua yhteiskunnan palveluihin sekä vaikuttaa kaikkiin päätöksiin, jotka liittyvät vammaisiin henkilöihin. Kaikille vammaisille on vammastaan huolimatta suotava mahdollisuus yhteiskunnalliseen ja muuhun järjestölliseen toimintaan. Vammaisten henkilöiden palvelujen ja elinympäristön lähtökohtana tulee olla ihmis- ja perusoikeuksien toteutuminen. Suomeen tarvitaan myös vammaisasiainvaltuutettu valvomaan vammaisten oikeuksien ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien ja ILO169-sopimuksien toteutumista.

Vammaisperheiden omaishoitajille tulee taata yksilöllisesti ja perhekohtaisesti riittävät palvelut ja tuet niin taloudellisesti, fyysisesti kuin henkisesti. Kaikkia omaishoitettavia on tuettava sopivien sijaisjärjestelyjen ja kotiin tuotavan tuen turvin.

Vammaisten henkilöiden tilanteen parantamiseksi on lisättävä toimia yhdenvertaisuuden, osallisuuden, osallistumisen, saavutettavuuden sekä syrjimättömyyden turvaamiseksi. Vammaisia henkilöitä on kohdeltava yksilöinä ja heidän henkilökohtaiset tarpeensa huomioiden. Sosiaali- ja terveyspalvelut tulee tuottaa vastuullisesti ja sosiaalisesti kestävällä tavalla. Uusien hyvinvointialueiden käytännöt ja uuden vammaispalvelulain soveltaminen vaativat myös valvontaresursseja.

Kilpailutus soveltuu huonosti välttämättömien, elämänmittaisten palvelujen järjestämiseen. Vammaisten henkilöiden tulee olla keskenään tasa-arvoisessa asemassa palvelua järjestettäessä YK:n vammais-yleiskomitean suosituksen mukaisesti. Kilpailutuksissa huomioidaan myös YK:n vammaissopimus ja EU:n peruskirja.

Selkokielen asemaa on vahvistettava osaksi virkakieltä. Selkokieltä käyttävät vammaisten henkilöiden lisäksi lukihäiriöiset ja suomen kieltä heikosti hallitsevat vieras-kieliset. Myös puhetta tukevan, täydentävän ja korvaavan kommunikoinnin muotojen käyttämisen lisääminen parantaa saavutettavuutta. Näin palveluprosessissa voidaan korostaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta. Kaikessa toiminnassa ja päätöksenteossa tulee ottaa huomioon myös digisaavutettavuus ja -esteettömyys. Viestinnän ja palvelukanavien tulee olla esteettömyysdirektiivin vaatimusten mukaisia, jotta ne eivät rajaa ketään palveluiden ulkopuolelle. Tarvitaan tulkkauksen kokonais selvitys, jotta varmistetaan kunnissa, hyvinvointialueella ja valtion tasolla palveluiden saata vuus myös viittomakielillä.

Vammaisuudesta johtuvia palveluita ja tukea tulee olla saatavilla riippumatta henkilön asuinpaikasta tai siitä, minkä lain perusteella palvelu on myönnetty. Vam-

maisiin kohdistuvat koko elämänmittaiset elinkustannukset ovat huomattavasti suuremmat kuin terveillä. Vammaisuudesta johtuvien palvelujen, tuen ja erityisvälineiden käyttäminen eivät saa aiheuttaa ylimääräistä taloudellista rasitusta. Kuntoutuspalveluja on järjestettävä vauvasta vanhukseen sekä lievästi että vaikeasti vammaisille.

Vapaa liikkuminen on yksi YK:n vammaissopimuksen perusoikeuksista. Vammaisten liikkumisessa on tehtävä runsaammin kohtuullisia mukautuksia suhteessa nykyisiin päätöksiin. Osa vammaisista ei pysty käyttämään julkista liikennettä, joten vammaisten liikkumisen tuen pitää olla riittävällä tasolla vammaisen henkilön tarpeisiin nähden. Kaupunkiympäristön suunnittelussa ja rakentamisessa on myös panostettava esteettömyyteen ja palveluiden saavutettavuuteen. Palveluiden kehittämisessä on painotettava yhdenvertaisuutta.

Vammaiset henkilöt ovat yhteiskuntamme täysivaltaisia jäseniä sekä työkykyisiä. Vammaisten työllisyysasteen nostaminen on yksi ratkaisu työvoimapulaan. Työelämän esteettömyyttä on edistettävä vammaisten työelämään osallistumisen helpottamiseksi. Työpaikoilla ei saa syrjiä vammaisia henkilöitä maksamalla heille avotyöosuusrahaa tai matalampaa palkkaa kuin ei-toimintarajoitteiselle. Kun vammaisen henkilö suoriutuu samanarvoisesta ja yhtä vaativasta työstä yhtä hyvin kuin ei-toimintarajoitteinen, hänelle maksetaan minimissään alan TES-sopimuksen mukaista palkkaa. Näin työmarkkinoille saadaan lisää palkkatasa-arvoa ja yhdenvertaista kohtelua. Vammaisten henkilöiden työllistymistä tulee tukea heidän työkykyään ja osaamistaan vahvistamalla. Toimintakeskuksissa työskenteleville on maksettava korvaus, joka kattaa vähintään päivä- ja työtoiminnasta vammaiselle henkilölle aiheutuvat kulut. Näillä toimilla vammaisille voidaan taata taloudellisesti tasa-arvoisempi ja yhdenvertaisempi elämä.

Kehitysvammaisten ja autismikirjon ihmisten elämänmittaisten palvelujen järjestäminen toteutetaan kestäväillä ja vastuullisilla järjestämistavoilla. YK:n vammaissopimuksen toimeenpano kaikille yhteiskunnan tasoilla ja tahoilla – kaikessa toiminnassa edellyttää vammaisvaikutusten arviointia, sekä positiivisen erityiskohtelun ymmärtämistä yhdenvertaisuuden perustaksi. Vammaisneuvostojen asemaa on vahvistettava ja toisaalta vammaisasiavaltuutetun virka on perustettava yhdenvertaisuustoimiston yhteyteen sekä sen toimivaltuudet on säädettävä.

Vammaispalvelulain vaikutusten jälkikäteisarviointi on toteuttava ja sen perusteella on tehtävä tarvittavat lainsäädäntömuutokset tai korjaukset lakiin. Vammaisten henkilöiden työllisyyden tiekartta on rakennettava – yksittäiset lakimuutokset eivät riitä.

Henkilökohtaisten avustajien työnantajamalliin liittyvät juridiset ongelmat tulee kartoittaa sekä tehdä tarvittavat lakimuutokset. Henkilökohtaiset avustajat ovat monien etuuksien ulkopuolelle tällä hetkellä, ja tähän tarvitaan lainsäädäntömuutoksia.

Tavoitteitamme

- Vammaisten henkilöiden palveluiden tulee perustua ihmis- ja perusoikeuksien toteutumiseen, YK:n vammaisten henkilöiden ja alkuperäiskansojen sopimukseen, yhdenvertaisuuslakiin, vammaispalvelulakiin, tulkkipalvelulakiin sekä viittomakielilakiin.
- Vammaisten henkilöiden työllistymistä tulee tukea ja työstä tulee saada asianmukainen korvaus.
- Vammaiset henkilöt tulee nähdä lähtökohtaisesti työkykyisinä ihmisinä. Vammaisten osallistumista työelämään on edistettävä parantamalla työelämän esteettömyyttä.
- YK:n vammaisten oikeuksien toteutumisen raportointia tulee kehittää ja vammaisvaikutusten arviointia on vahvistettava lainvalmistelussa, hyvinvointialueilla ja kunnissa.
- Suomeen on saatava kansallinen vammaisstrategia, jotta vammaisvaikutusten arviointi, vammaisbudjetointi sekä vammaisten henkilöiden osallisuus toteutuvat.
- Selkokielen asemaa on vahvistettava osaksi virkakieltä. Viestinnän ja palvelukanavien tulee olla esteettömyysdirektiivin vaatimusten mukaisia, jotta ne eivät rajaa ketään palveluiden ulkopuolelle.
- Tarvitaan tulkkauksen kokonais selvitys, jotta varmistetaan kunnissa, hyvinvointialueella ja valtion tasolla palveluiden saatavuus myös viittomakielellä.
- Vammaisten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi perustetaan vammaisasiavaltuutetun virka.
- Vammaisperheiden omaishoitajille tulee taata yksilöllisesti ja perhekohtaisesti riittävät palvelut ja tuet niin taloudellisesti, fyysisesti kuin henkisesti.

5.6. YKSINASUVIEN ASEMA ON TURVATTAVA

Toimivat palvelut ja turvattu toimeentulo myös yhden hengen talouksille

Suomessa on n. 1,3 miljoonaa yksinasuvaa, kotitalouksista yli 40 prosenttia on yksinasuvia. Kaupungeissa osuus on tätäkin suurempi. Esimerkiksi Helsingissä ja Tampereella noin puolet talouksista on yhden hengen talouksia.

Yksinasuvia ei tunnisteta riittävän hyvin yhteiskunnallisena ryhmänä. Yksinasuminen nähdään ohimenevänä elämänvaiheena, josta pitää pyrkiä pois. Näin ei kuitenkaan ole, yksinasuminen on elämäntapa, joka voi olla valinta tai johtua elämän kulusta, johon ei itse voi vaikuttaa.

Yksinasuvia on kaikissa ikä- ja tuloluokissa, erilaisissa elämäntilanteissa. Suurin osa yksinasuvista on työkäisiä, osa on perheellisiä ja osa yksineläviä, joilla ei ole elämässä merkittävää ihmissuhdetta tai läheistä perhettä. Yksinasuvissa on opiskelijoita, työssäkäyviä, työttömiä, eläkeläisiä, eronneita, leskiä, parisuhteessa olevia ja sinkkuja. Yksinasuvalla voi olla lapsia, jotka asuvat toisen vanhemman luona tai ovat jo lähteneet kotoa.

Suomessa yksinasuvia on kansainvälisesti vertaillen suuri määrä ja heistä joka kolmas joutuu elämään köyhyysrajan alapuolella. EU:ssa keskimäärin joka neljäs yksinasuva elää köyhyysrajan alla. Yksinasuvilla syrjäytymisriski on korkeampi kuin muilla, yksinasuvien työkäisten miesten kuolleisuus on kolminkertainen ja saman ikäluokan naisten kaksinkertainen verrattuna parisuhteessa oleviin.

Politiikassa tulee tunnistaa yksinasuvien eriarvoinen asema ja heidät tulee huomioida yhteiskunnan kaikilla tasoilla tasavertaisina muiden perhemuotojen kanssa. Samalla annetaan tilaa erilaisille elämisen- ja perhemuodoille. Tulee luoda poikkihallinnollinen ohjelma, joka tarkastelee yksinasuvien tilannetta poikkihallinnollisesti ja laatii toimenpideohjelman yksinasuvien aseman parantamiseksi Suomessa. Yksinasuvien asemaan perehdyttäessä kuullaan laajasti asiantuntijoita ja osallistetaan järjestöt mukaan työhön.

Turvataan yksinasuvien palvelut alueellisesti ja valtakunnallisesti lisäämällä palveluita tuottavien yritysten ja yhteisöjen henkilöstön tietoisuutta yksinasuvien erilaisista elämäntilanteista. Vähennetään syrjäytymistä edistämällä yksinasuvien osallisuutta ja lisäämällä julkisten tilojen edellytyksiä yhteisölliselle toiminnalle ja ihmisten kohtaamiselle. Suunnataan tutkimus- ja kehittämisrahoitusta hyvinvointialueille yksinasuvien asioiden edistämiseksi.

Yksinasuvilla on muuta väestöä enemmän toimeentulo-ongelmia, noin 70 prosenttia kaikista toimeentulotuen saajista on yksineläviä. Tukijärjestelmissä yksinasuvilta jää puuttumaan skaalaedut, joita parisuhteessa elävät saavat. Yksinasuvien sosiaaliturvaa on parannettava siten, että se huomioi heidän suuremman taloudellisen vastuunsa suhteessa useamman hengen talouksiin.

Yksinasuva maksaa yksin kaikki asumisen ja elämisen kulut: vuokran tai asuntolainan, kodin laitteet ja sähkö- ja vesimaksut. Yksinasuvien suhteessa korkeampia asumismenoja on kohtuullistettava. Kehitetään esimerkiksi ASP-järjestelmää siten, että se mahdollistaa omistusasumisen helpommin myös yksinasuville. Lisätään ja kehitetään yhteisöllistä asumista, minkä avulla voidaan vähentää yksinäisyyttä. Luodaan asumistukeen yksinasuvat paremmin huomioiva elementti. Yksinasuvien toimeentuloa parannetaan kohentamalla perusturvaa ja luomalla kohdennettuja palveluita ja ohjausta yksinasuville. Tämän tulee olla osa yleisturvan mukaisen uuden sosiaaliturvajärjestelmän luomista.

Huomioidaan verotuksessa yksinasuvat paremmin, verotuksen ei tule syrjiä ketään elämänmuodon tai perhesuhteen perusteella.

Työasuntovähennys tulee laajentaa koskemaan paremmin myös yksinasuvia. Pahimmillaan sen puute on este työllistymiselle. Yksinasuvilla on ihmissuhteita, siteitä, hoivasuhteita jne. siinä missä muillakin. On eriarvoistavaa, että työllistyttyään yksinasuvan heti pitäisi muuttaa, jotta voi ottaa työn vastaan. Harvalla yksinasuvalla on varaa maksaa kahta vuokraa tai asuntoa.

Yksinelävien vammaisten asumista tulee tukea yksilölliset tarpeet huomioiden. Esimerkiksi liikuntarajoitteisille lisäneliöiden tarve on apuvälineiden käyttämisen vuoksi merkittävä. Tämä nostaa asumiskustannuksia merkittävästi. Asuntojen esteettömyyteen ja vammaisten henkilöiden asuntojen erityistarpeisiin on kiinnitettävä parempaa huomiota.

Yksinäisyyden vähentämiseksi kansallinen toimenpideohjelma

Yli 20 prosenttia suomalaisista kärsii yksinäisyydestä. Koronapandemia lisäsi yksinäisyyden kokemuksia kaiken ikäisten ja eri elämäntilanteissa olevien ihmisten keskuudessa, mutta erityisen voimakkaasti se on koetellut nuoria ja yksin asuvia. Esimerkiksi lukiossa opiskelevista tytöistä toistuvaa yksinäisyyttä koki 2021 Kouluterveyskyselyn mukaan yli neljännes, mutta useiden selvitysten mukaan luku on tätäkin korkeampi. Yksinäisyys myös kasaantuu erityisesti jo muutoinkin heikoimmassa asemassa oleville lapsille ja nuorille. Tilastokeskuksen mukaan yksinasuvat ja yhden vanhemman taloudet kokevat merkittävästi enemmän yksinäisyyttä kuin muut.

Vaikka toimia on tehty viime vuosien ajan kasvavissa määrin, ei yksinäisyys ole vähentynyt suomalaisten keskuudessa. Koska yhteistä suuntaa, suosituksia tai käytänteitä ei ole luotu, tekevät eri organisaatiot työtä omien tietojensa ja näkemystensä varassa ilman laajamittaisen kokonaisorganisoitumisen tarjoamaa johdonmukaista kehittämistä.

Kansainvälisen tutkimustiedon perusteella yhteisöllisyyden vahvistaminen ja yksinäisyyden vähentäminen vaativat sekä tutkimustietoon pohjautuvia korjaavia ja kohdennettuja toimenpiteitä että asenneilmapiirin muokkaamista. Yksinäisyyttä vähentämällä voidaan myös ehkäistä syrjäytymistä.

Haasteena ovat siiloutumisen lisäksi lähes yksinomaan yksinäisyyttä kokeville ihmisille kohdennetut lukuisat interventiot, joiden kehitystä eivät riittävässä määrin ohjaa arviointi- ja tutkimustiedon avulla tehtävä kehitystyö. Suomeen tarvitaan kansallinen yksinäisyysstrategia ja toimenpideohjelma, joiden keinoin voidaan suuntaa muuttaa johtamalla yksinäisyystyötä kokonaisvaltaisemmin.

Tavoitteitamme

- Luodaan poikkihallinnollinen ohjelma, joka tarkastelee yksinasuvien tilannetta ja laatii toimenpideohjelman yksinasuvien aseman parantamiseksi Suomessa.
- Laajennetaan työasuntovähennys koskemaan myös yksinasuvia työssäkäviviä.
- Suunnataan rahoitusta hyvinvointialueille yksinasuvien asioiden edistämiseksi.
- Parannetaan yksinasuvien sosiaaliturvaa siten, että se huomioi yksinasuvien tilanteen paremmin.

- Mahdollistetaan omistusasuminen nykyistä helpommin yksinasuville kartoittamalla esimerkiksi ASP-järjestelmän kehittämismahdollisuuksia ja muita vaihtoehtoja.
- Tarkistetaan yksinasuvien asumistuen laskentaperusteita ja luodaan asumistukeen yksinasuvat paremmin huomioiva elementti.
- Turvataan yksinasuvien palvelut alueellisesti ja valtakunnallisesti lisäämällä palveluita tuottavien yritysten ja yhteisöjen henkilöstön tietoisuutta yksinasuvien erilaisista elämäntilanteista.
- Luodaan kansallinen yksinäisyysstrategia ja toimenpideohjelmat yksinäisyyden vähentämiseksi.
- Vähennetään syrjäytymistä edistämällä yksinasuvien osallisuutta ja lisäämällä julkisten tilojen edellytyksiä yhteisölliselle toiminnalle ja ihmisten kohtaamiselle.
- Lisätään ja kehitetään erilaisia yhteisöllisiä asumismuotoja, joissa voi olla esimerkiksi monipuolisia yhteisiä palveluita ja puretaan mahdollisia sääntelyn esteitä esimerkiksi ARA-rakentamisessa ja kaavoituksessa sen mahdollistamiseksi.

MUUTOSHAASTE 6. RAKENEMUUTOS JA KAUPUNGISTUMINEN

Kaupungistuminen on globaali ilmiö, joka on kiihtynyt viime vuosikymmenten aikana. Suomen lähihistoria on suuren yhdyskunta- ja elinkeinorakenteen muutoksen historiaa. Koronavuodet toivat Suomen sisäiseen muuttoliikkeeseen monipuolisuutta, mutta kaupungistumisen trendi jatkuu edelleen. Monipaikkaisuus tuo mahdollisuuksia erilaisille alueille, mutta supistuva väestö muuttoliikkeen ja alhaisen syntyvyyden takia ovat monille kunnille todellisuutta. Työpaikkojen määrän kasvu painottuu alueiden kasvukeskuksiin sekä eteläisillä alueilla myös niiden ympäristöön. Työ- ja opiskelupaikat lisäävät kaupunkiseutujen houkuttelevuutta. Samalla iso osa Suomesta on jäänyt muuttoliikkeessä tappiolle. Siksi alueelliseen eriarvoisuuteen on kiinnitettävä huomiota ja edistettävä kestävästä aluekehitystä.

Elinkeinoarakenteen muutos alkutuotannosta korkean teknologian työpaikkoihin on nostanut työn tuottavuutta. Digitalisaatio jatkaa samaa murrosta. Nämä korkeamman tuottavuuden työpaikat keskittyvät kasvaviin kaupunkeihin. Myös palvelualojen matalampipalkkaiset työpaikat keskittyvät vahvasti kaupunkeihin. Kaupungistumisen virrassa myös muut eri alueiden väliset sekä sisäiset erot kasvavat. Esimerkiksi yhä useamman alueen huoltosuhde muuttuu radikaalisti. Ennusteiden mukaan vuonna 2040 joka kolmannessa Suomen kunnassa on enemmän lapsia ja eläkeläisiä kuin työikäisiä.

Nopean kaupungistumisen haasteet näkyvät muuttoliikkeen molemmissa päissä. Yhdellä neliökilometrillä Helsingissä asuu enemmän ihmisiä kuin valtaosassa Suomen kuntia. Kasvavissa kaupungeissa asumisen kustannukset nousevat ja lisäksi lisääntyvä väkimäärä aiheuttaa haasteita kuntien maankäytölle ja julkisten palveluiden riittävyydelle. Työvoiman puute kaikilla toimialoilla on koko Suomen ongelma, mutta erityisesti muuttotappioalueet kärsivät työikäisen väestön puutteesta ja siitä johtuvasta verotulojen pienenemisestä. Tämä vaikeuttaa julkisten palvelujen tarjontaa. Muuttotappio aiheuttaa myös haasteita asuntomarkkinoiden toimivuudelle, mikä hidastaa asunnon omistavien poismuuttoa, vaikka työllisyysnäkyvät alueella olisivat huonot.

Samalla kun mm. julkisin liikenneinvestoinnein tuetaan kasvukeskusten kehittymistä, asuntotuotanto on enenevässä määrin markkinoiden ja kansainvälisten sijoittajien ohjauksessa. Tämä tarkoittaa, että suurimpien kaupunkien parhaisiin osoitteisiin kyllä rakennetaan kovan rahan omistus- tai vuokra-asuntoja. Jotta tulevaisuudessa olisi saatavilla myös kohtuuhintaisia omistus- ja vuokra-asuntoja, valtion ja kuntien on eri keinoin otettava vahvempi ote niiden tuotannosta. Suomi tarvitsee tasapainoista ja kestävästä aluekehitystä. Julkisella vallalla on vastuu koko Suomesta. Parhaimmillaan julkiset toimet mahdollistavat samanaikaisesti työvoiman liikkumisen, kaupungistumisen ja tasapainoisen aluekehityksen terveellä tavalla.

Kaupunki- ja aluekehityksen osana Suomen on pidettävä huolta infrastruktuurin kehittämisestä. Alueiden elinvoimaisuuden tärkeänä tekijänä on se, millaisten liikenneyhteyksien varaan ne rakentuvat. Suomen maantie- ja raideverkostoon, samoin

kuin tieto- ja energiaverkkoihin, kohdistuu merkittävä uudisrakennus- ja korjaustarve jo nyt ja tämä tarve kasvaa tulevina vuosikymmeninä. Suhteessa kaupankäyntiin Suomi on kuin saari. Iso osa viennistä ja tuonnista tapahtuu meriteitse, kun muut pohjoismaat kytkeytyvät raide- ja maantieliikenteen kautta osaksi tiivistyvää Keski-Eurooppaa ja silkkitien jatkeeksi.

**SDP EDISTÄÄ KESTÄVÄÄ KAUPUNGI-
TUMISTA JA TASAPAINOISTA
ALUEKEHITYSTÄ, JOKA TARJOAA NIIN
KAUPUNGEILLE, NIIDEN LÄHI-
SEUDUILLE JA KOKO SUOMEN
KAIKILLE ALUEILLE OMAN
NÄKÖISIÄ MENESTYMISEN
MAHDOLLISUUKSIA.**

6.1. ELINKEINO JA ELINVOIMA

Elinkeinopolitiikka

Onnistunut elinkeinopolitiikka tukee suomalaisten yritysten ja elinkeinonharjoittajien mahdollisuuksia menestyä ja sopeutua toimintaympäristön muuttumiseen. Elinkeinopolitiikan ohjaavina periaatteina tulee olla yhteiskunnan strategisiin haasteisiin vastaaminen. Näitä ovat ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen, tarve irrottautua fossiilisesta energiasta, yhteiskunnan kriisinsietokyvyn ja huoltovarmuuden vahvistaminen, sähköisen ja energiainfrastruktuurin lujittaminen sekä tarve löytää uusia, kestävämpiä tapoja käyttää hupenevia luonnonvaroja. Yleisesti ottaen elinkeinopolitiikan suunnan on oltava uudistava, tutkimusta, tuotekehitystä ja uusien teknologioiden lanseeraamista kannustava.

Kansainvälisen toimintaympäristön blokkiutumisen uhkaa Suomen kaltaisten pienten, vientivetoisten kansantalouksien vapaakauppaan, globaaleja tuotantoketjuja ja talouskasvua. Muuttuva geopoliittinen tilanne edellyttää elinkeinopolitiikan uudelleenajattelua. Puolustusbudjetit kasvavat ja tarve turvata kriittisten raaka-aineiden ja komponenttien saatavuus pakottavat valtiot arvioimaan uudelleen myös teollisuuspolitiikkaansa. EU ja Suomi joutuvat tarkkaan etsimään oikeaa tasapainoa EU-maiden etua edistävän protektionismin ja toisaalta mantelelle välttämättömän avoimen kaupan välillä. Suomen tulisi ottaa aktiivinen rooli näiden ratkaisujen löytämisessä. Teollisuuspolitiikan valintojen tulee edistää vihreää siirtymää ja talouden uudistumista koko Euroopassa.

Suomi ei maana kilpaile matalilla palkoilla vaan korkeatasoisella osaamisella ja laadulla. Tavoitteena on taloudellista toimeliaisuutta lisäävä, korkeaan osaamiseen ja pitkälle jalostettuihin tuotteisiin pohjautuva teknologiavetoinen sekä suomalaisia ratkaisuja tuottava energia-, teollisuus-, ilmasto- ja innovaatiopolitiikka, joka tukee suomalaisen elinkeinoelämän kansainvälistä kilpailukykyä, menestymistä ja uudistumista. Suomen on oltava rakentava ja aktiivinen toimija eurooppalaisen elinkeinopolitiikan edistäjänä.

Suomen elinvoimaisuutta vahvistetaan eri toimijoiden yhteistyöllä. Julkisen sektorin on käytävä säännöllistä ja avointa vuoropuhelua elinkeinoelämän kanssa. Kasvukeskusten, seutukaupunkien ja maaseudun yhteistyön on perustuttava erilaisten alueiden tunnustettuihin vahvuuksiin ja strategiaan valintoihin.

Julkinen sektori hankkii tavaroita ja palveluita useilla kymmenillä miljardeilla euroilla vuosittain. Laadukkailla ja innovatiivisilla hankinnoilla on mahdollista luoda kansalaisille parempia palveluita, kuten terveellisempiä päiväkotij- ja koulutiloja sekä toimivampaa julkista liikennettä. Lisäksi sosiaali- ja terveystaloudissa rohkeilla ja vastuullisilla hankinnoilla pystytään osaltaan tarjoamaan parempia palveluita kansalaisille sekä hillitsemään kustannusten kasvua. Julkisten hankintayksiköiden on osattava hyödyntää monipuolisesti hankintalainsäädännön mahdollisuuksia tarjoten mahdollisuuksia kotimaiselle elinkeinoelämälle. Vuoro-vaikutus erilaisten palveluntarjoajien kanssa on oltava johdonmukaista ja yhteistyötä korostavaa. Kilpailutusten koon tulisi lainsäädännön rajoitukset huomioi- den edistää mahdollisimman usein paikallisten ja lähialueiden pienten yritysten osallistumista kilpailutuksiin. Valtion on myös kehitettävä johdonmukaisesti hankintaosaamista kaikilla julkisen hallinnon tasoilla. Selvitetään kansallinen liikkumavara tavoitteena poistaa julkisia avustuksia saavilta järjestöiltä julkisen hankintayksikön asema.

Elinvoimaa on rakennettava toiminnallisten kokonaisuuksien pohjalle. Yhteisenä tavoitteena on luoda yrityksille ja yhteisöille sekä asiakkaille ja kansalaisille toimiva ja sujuva toimintaympäristö, jossa erilaistuminen ja erikoistuminen ovat keinoja menestyä. Panostukset tutkimukseen ja tuotekehitykseen, teollisuuteen, palveluelinkeinoihin ja työntekijöiden osaamiseen pitävät huolen siitä, että Suomessa riittää korkean tuottavuuden työpaikkoja.

Elinkeinoelämälle hyvän toimintaympäristön kulmakiviä ovat vakaa ja ennustettava yhteiskunta, jossa ei esiinny korruptiota ja jonka toimintaprosessit ovat avoimia ja nopeita. Suomen on houkuteltava vahvuuksillaan entistä enemmän myös kansainvälisiä yrityksiä tuomaan ja perustamaan toimintojaan tänne. Lisääntyvä taloudellinen aktiviteetti ja kansainvälinen kanssakäyminen tukee kotimaisen elinkeinorakenteen monipuolistumista.

Osa hyvää toimintaympäristöä ovat sujuvat ja ennakoitavat lupaprosessit. Tämä edellyttää luvittavien viranomaisten parempaa resursointia ja keskinäisen koordinaation parantamista. Tavoitteena tulee olla investointihankkeiden lupahakemusten käsittely kokonaisuutena ja yksi valituskelpoinen päätös. Lupaprosessin on oltava luotettava siten, ettei lupaan jää ilmeisiä valitusperusteita eikä muille viranomaisille muodostu valitustarvetta. Viranomaisen myöntämän luvan tulee kestää valituksesta seuraava juridinen tarkastelu, jos hakija noudattaa lupaehtoja.

2030-luvulla Suomen on oltava houkutteleva investointien kohde. Tähän päästään kestävästä kehityksestä, oikeudenmukaisuudesta ja menestystä ja työtä arvostavan

toimintaympäristön kehittämisenä. Suomen on toteutettava kestävä ja kunnianhimoista energia- ja ilmastopolitiikkaa aktiivisen teollisuuspolitiikan osana, huolehtien suomalaisen teollisuuden toimintaedellytyksistä ja kilpailukykyvyydestä. Valtion on omalta osaltaan tuettava teollisuuden prosessien kehittämistä päästöttömäksi. Suomen on oltava maailman johtava maa luonnonvarojen kestävässä hyödyntämisessä.

Yhteiskunnan on mahdollistettava yritysten ja yrittäjien kannattava toiminta sekä menestys yhdessä demokraattisesti sovitun sääntelyn pohjalta. Sääntelyn tulee huolehtia kansainvälisesti kilpailukykyisistä ja oikeudenmukaisista toimintaedellytyksistä, kestävästä kehityksestä ja toimivista markkinoista.

Avoin ja reilu pelisääntö markkinoilla tapahtuva kilpailu on paras tapa tulevaisuudessakin ratkaista mitkä yritykset menestyvät. Poliittisilla ratkaisulla on luotava mahdollisuudet terveelle kilpailulle ja uuden yritystoiminnan syntymiselle. Kilpailuedun hankkiminen lakeja, sopimuksia tai saatuja lupaehtoja rikkomalla ei ole hyväksyttävää ja se on torjuttava riittävällä valvonnalla ja sanktioilla. Toimiva markkinatalous edellyttää toimivia tapoja valvoa pelisääntöjä.

Tulevaisuudessakin valtion on oltava mahdollista osallistua ajoittain suoraan talouden toimintaan keskeisillä toimialoilla esimerkiksi tukemalla uuden toimialan syntymistä tai vaikkapa luomalla ilmastomuutoksen hillitsemistä liiketoimintaa. Valtion osuutusta keskeisissä yrityksissä tuo vakautta suomalaiseen yrityskenttään. Valtion on osoitettava johtajuutta ja vastuullisuutta käyttämällä osa valtionyhtiöiden osinkotuotosta tuotannollisiin investointeihin kotimaassa.

Käynnissä olevan globaalin talouden murroksen suunta on yhä epäselvä. Suuret kauppakumppanimme Saksa ja Ranska EU:ssa ja Yhdysvallat ja Kiina Euroopan ulkopuolella tukevat määrätietoisesti omaa teollisuuttaan. Ilman elinkeinopolitiikkansa aktiivisempaa ja strategisempaa toimivaa valtiota tulevaisuudessa suomalaisten yritysten ja toimialojen asema suhteessa talouden murrokseen heikkenee. Valtion ei kuitenkaan tule ohjata talouden murrosta keskusjohtoisesti vaan koordinoita yhteisen strategian rakentamista demokraattisessa vuoropuhelussa yritysten, ammattiyhdistysliikkeen, tiede- ja koulutusyhteisöjen kanssa.

Teollisuus ja palvelut kasvavat käsi kädessä

Politiikalla on huolehdittava siitä, että monipuolinen teollisuus on 2030-luvullakin yksi Suomen kivijaloista. Politiikalla on huolehdittava teollisen toiminnan, investointien, uudistumisen ja kasvun edellytyksistä. Tavoitteena on, että Suomi tunnetaan maana, jossa tuotanto kasvaa samaan aikaan, kun raaka-aineiden kulutus vähenee ja ilmastovaikutukset poistuvat. Samalla teollisuuden jalostusastetta pyritään selvästi nostamaan ja palveluista kasvattamaan tärkeä osa-alue teollisuuden rinnalle. Molempia osa-alueita on kehitettävä siten, että ne pystyvät toimimaan rinnakkain kasvua ja kehittymistä tukien. Tämä edellyttää teollisuuden työvoimapulan ratkai-

semista ja palvelusektorin tuottavuuden nostamista supistuvan työvoiman oloissa. Tavoitteena on, että suomalaiset toimijat ovat vuonna 2030 nykyistä merkittävämpiä tekijöitä myös kuluttajamarkkinoilla.

Suomen teollisuus- ja palvelusektoreiden globaalia kädenjälkeä voidaan kasvattaa aktiivisella elinkeinopolitiikalla. Tavoitteena on luoda uusia tuotteita ja palveluita, joiden avulla uusiutumattomien raaka-aineiden käyttöä on onnistuttu globaalisti vähentämään.

Yhteiskunnan vakaus, korkea osaamistaso ja infrastruktuurin toimivuus ovat keskeisiä tekijöitä elinvoimaisen talouden ylläpitämiseksi. Väyläverkon korjausvelan kurominen umpeen, uudet ratayhteydet, tieverkon pääväylien kehittäminen, toimiva merilogistiikka sekä nykyaikaiset lentokentät pitävät huolen siitä, että logistiikkakustannukset pysyvät kansainvälisesti kilpailukykyisinä. Saastuttamattomien raaka-aineiden ja päästöttömän energian hyvä saatavuus ja kohtuullinen hinta takaavat sen, että teollisuuden toimintakyky ja kehittymisen edellytykset on turvattu myös jatkossa. Suomesta on mahdollista tulla kansainvälisen tietoliikenteen solmukohta, joka luo pohjaa digitaalisen liiketoiminnan kehittämiseksi Suomessa. Maailman korkeatasoisin tietoturva on keskeinen osa toimivaa infraa ja sen rooli korostuu kaikilla yhteiskunnan eri osa-alueilla.

Digitalisaatio yleistyy ja arkipäiväistyy yrityksissä ja julkisella sektorilla. Samalla digitaalisten alustojen ja niiden tarjoamien kansainvälisten markkinoiden painoarvo kasvaa. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa ne ovat sekä tietoturvan että toimintavarmuuden näkökulmasta luonteva toimintaympäristö myös suomalaisille toimijoille. Oikein toteutettuna digitalisaatio tukee Suomea myös ikääntymisen haasteisiin vastaamisessa mahdollistaen palveluiden nopean saatavuuden, itsenäisen toimintakyvyn vahvistamisen ja työurien pidentämisen. Väestön ikääntyminen on globaali trendi, joten onnistunut vastaaminen tähän muutoshasteeseen olisi Suomelle merkittävä kilpailuetu. Ohjelmistojen, alustojen ja kerätyn datan immateriaalioikeuksiin, yksilönsuojaan ja yrityssalaisuuksiin liittyvät lait pitää luoda siten, että digitalisaatio synnyttää Suomeen liiketoimintaa, työpaikkoja ja verotuloja.

Uutta kasvua on onnistuttu luomaan monin keinoin

Tulevaisuudessa yritystukien pitää perustua vaikuttavuusarvioihin ja niiden on oltava pääsääntöisesti määrääkäsia. Yritystukien on uudistettava ja monipuolistettava elinkeinorakennetta sekä tuettava valtion näkökulmasta strategisia tavoitteita. Elinkeinitukien tulee keskittyä erityisesti uuden teknologian demonstraatiohankkeiden ja investointihankkeiden tukemiseen. Tällä hetkellä elinkeinotuista suuri osa perustuu toimialan tukemiseen ympäristössä, jossa keskeiset kilpailijamaat käyttävät vastaavia tukia. Tällaisten tukimuotojen purkaminen EU:n yhteisen elinkeinopolitiikan ohjauksen kautta takaa suomalaiselle teollisuudelle tasapuolisen kohtelun ja toimintaedellytysten säilymisen.

Palveluliiketoiminnan ja kuluttajaliiketoiminnan erityispiirteet on huomioitava TKI-toiminnassa muun muassa tunnistamalla aineettoman omaisuuden investoinnit. Valtion on tuettava kansainvälisille markkinoille suuntautuvien vientiyritysten kasvua toimimalla aktiivisesti mahdollistajana ja tarvittaessa myös yritysten yhteen kokoavana alustana kansainvälisillä markkinoilla.

Yritystoiminnan aloittaminen, yrityksen kasvu sekä mahdollinen omistajanvaihdos tai yrityskauppa on nähtävä yrityksen luonnollisena elinkaarena ja osana elinvoiman säilymistä sekä rakentumista. Yhteiskunnan on varmistettava, että tarjolla on tarkoituksenmukaisia palveluja koko yrityksen elinkaarelle. Kasvuyritysten tuen on muodostettava eheä ketju alkuvaiheen pilotoinneista tuotekehityksen kautta kansainvälistymiseen. Kasvuyritysten rahoitusmahdollisuuksia on vahvistettava ja monipuolistettava, jotta kotimaiset yritykset voivat menestyä. Näin Suomeen syntyy uudenlaisia menestystarinoita.

Menestyvät yritykset luovat Suomeen kestäväää talouskasvua, hyvinvointia sekä uusia työpaikkoja. Uudistuvaa yritystoimintaa edistetään sujuvoittamalla yritysten lupaprosesseja, nopeuttamalla ja yksinkertaistamalla yrityssaneerauksia sekä tukemalla yritysten TKI-toimintaa ja digitalisaatiota. Valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden hankinnoissa on edistettävä kotimaisten pk-yritysten mahdollisuuksia osallistua kilpailutuksiin.

Elinkeinoelämän investointeja toteutetaan myös perinteisten omistusmuotojen avulla, kuten osuuskuntien ja rahastojen kautta. Osuuskunnat ovat osoittautuneet tehokkuudeltaan ja voitonjaon tasapuolisuudeltaan kilpailukykyisiksi tai ylivertaisiksi alustataloustyyppisessä toiminnassa. Elinkeinonharjoittajälähtöistä osuustoimintaa on lainsäädännöllisin toimin edistettävä Suomessa. Suomeen on kehitettävä myös uusia rahoituksen muotoja ja rahoitusinstrumentteja ratkomaan kasvuyritysten kiivaan kasvuvaiheen rahoituksen pullonkauloja. Näin mahdollistetaan uusien teollisuus- ja palveluyritysten nousu ja kasvu suureksi yritykseksi. Samalla niihin syntyy kotimaista omistajuutta.

Tavoitteitamme

- Suomen on oltava maa, joka ei kilpaile matalilla palkoilla vaan korkeatasoisella osaamisella ja laadulla.
- 2030-luvulla Suomen on oltava houkutteleva investointien kohde.
- Tavoitteena on taloudellista toimeliaisuutta lisäävä, korkeaan osaamiseen ja pitkälle jalostettuihin tuotteisiin pohjautuva teknologiavetoinen sekä suomalaisia ratkaisuja tuottava energia-, teollisuus-, ilmasto- ja innovaatiopolitiikka, joka tukee suomalaisen elinkeinoelämän kansainvälistä kilpailukykyä, menestymistä ja uudistumista.
- Yhteiskunnan on mahdollistettava yrityksiensä ja yrittäjien kannattava toiminta sekä menestys yhdessä demokraattisesti sovitun sääntelyn pohjalta.
- Tulevaisuudessa yritystukien pitää perustua vaikuttavuusarvioihin ja niiden on oltava pääsääntöisesti määräaikaaisia. Yritystukien on uudistettava ja monipuolistettava elinkeinorakennetta sekä tuettava valtion näkökulmasta

strategisia tavoitteita.

- Elinkeinotukien tulee keskittyä erityisesti uuden teknologian demonstraatiohankkeiden ja investointihankkeiden tukemiseen.
- Julkisen sektorin tulee valtiontukirajoitukset ja julkisten hankintojen kilpailutusvaatimukset huomioiden mahdollistaa erityisesti kotimaisten kestävä kehityksen innovaatioiden käyttöönottoja sekä pilotti- ja referenssilaitosten toteutumista Suomessa.

6.2. KUNNAT JA ALUEET

Sujuvan arjen, osallisuuden ja elinvoiman kunnat

Kunta- ja aluekentällä on hyvinvointialueuudistuksen myötä tapahtunut suurin julkisen hallinnon mullistus sataan vuoteen. On varmistettava, että kunnat pystyvät edelleen huolehtimaan asukkaidensa arjen palveluista, hyvinvoinnista, lähidemokratian toteuttamisesta ja elinvoiman edistämisestä. Hyvinvointialueuudistuksen jälkeenkin kunnilla säilyy hyvinvoinnin edistämisen velvoite, jota edistetään yhteistyössä alueiden kanssa.

Valtion on huolehdittava siitä, että kuntien tehtävät ovat tarkoituksenmukaisia ja niiden hoitamiseen osoitetaan riittävät resurssit. Kuntien keskeisin rahoitus koostuu kunnan omasta verorahoituksesta. Kuntien veropohjan laajentaminen esimerkiksi pääomaverotusta ja kiinteistöverotusta tarkastelemalla tulee selvittää. Hyvinvointialueuudistuksen myötä myös valtionosuuksien vaikutusta kuntien rahoitukseen on seurattava ja kyettävä arvioimaan. Valtion hankerahoituksella tapahtuvan palveluiden kehittämisen sijaan on panostettava kuntien perusrahoituksen riittävyteen. Kuntien taloudellisen tilanteen parantamiseksi on myös tehtävä toimenpiteitä, joilla julkisten palveluiden tuottavuutta voidaan parantaa ja palveluiden kustannusten nousupainetta tasata. Kuntakentässä on säilyttävä kyky investoida. Valtion on tuettava riittävästi keskeisiä, yhteiskunnallisesti merkittäviä uus- ja korjausinvestointeja. Kuntien on luotava yrityksille toimintaolosuhteet, jotka kannustavat yrityksiä investoimaan. Valtion tulee jatkossakin vastata kuntien tulopohjan tasaamisesta, mutta verotulojen leikkaamisen jälkeen verotulojen tasauksen roolia tulee selkeyttää.

Suuren hallinnollisen uudistuksen jälkeen kunnille on turvattava lähivuosisiksi työrauha toiminnan pitkäjänteiseen rakentamiseen ja tarkoituksenmukaiseen järjestämiseen. Uusia, merkittäviä tehtäväkokonaisuuksia ei tule siirtää kunnilta pois. Kuntien välistä yhteistyötä palveluiden järjestämiseksi on kehitettävä edelleen. Myös kuntaliitoksia on järkevää edelleen tukea. Kuntarakenteen ja kuntien velvoitteiden kehittämistä voidaan selvittää ja edistää erilaisilla kokeiluilla.

Kuntien järjestämien TE-palveluiden tavoitteena on tarjota laadukasta ja saumatonta asiakaspalvelua sekä työnhakijoille että työnantajille yhden luukun periaatteella. Uuteen malliin siirretään kuntien ja TE-palveluiden osaava henkilöstö ja parhaat käytännöt. Olennaisia ovat myös yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen kanssa tuotetut palvelut. Tärkeää on, että kunnissa olemassa olevat palvelut kuten koulutuspalvelut

ja kuntien ekosysteemi ovat käytössä työllisyyden edistämiseen ja elinvoiman vahvistamiseen. Kuntien kannusteista vaikuttavaan työllistämiseen ja elinvoiman kehittämiseen on huolehdittava. Kuntien on kannustettava ja edistettävä yrityksiä lisäämään nuorten oppisopimuksia.

Yhdyskuntarakenteen kehittämisen painopisteenä ovat segregaatian estäminen, lähidemokratian kehittäminen, ihmisten liikkumisen helpottaminen, täydennysrakentaminen, viihtyisyys ja turvallisuus. Hyvien liikenneyhteyksien ja riittävän kohtuuhintaisen asuntotuotannon lisäksi datayhteyksien on toimittava kaikkialla. Kuntien rooli on keskeinen kestävän kehityksen edistämässä ja ilmastonmuutoksen torjunnassa.

Segregaatiokehitystä on estettävä oikeilla asuntopoliittisilla ratkaisuilla ja toimivan palveluverkon varmistamisella. Uudisrakentamisen rinnalla korjausrakentamisen on aina oltava vakavasti otettava vaihtoehto. Käyttökelvottomien rakennusten purkamista on helpotettava ympäri maan, jotta tilaa ja resursseja vapautuu elävän kulttuurin ja toiminnan ylläpitämiseen.

Hyvinvointialueet vakiinnuttavat toimintansa

Vuoden 2023 alusta lähtien sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimen palveluiden järjestämistä vastuu on siirtynyt hyvinvointialueille. Alueiden rahoitus on turvattava valtion rahoitusta kehittämällä. Rahoituspohjan kestävyys ja alueiden itsehallinnon vahvistamisen vuoksi myös alueiden verotusoikeutta tulee valmistella pitkän aikavälin tavoitteena. Kestävällä rahoitusmallilla turvataan palveluiden järjestämisen lisäksi todellinen mahdollisuus laadukkaaseen oman palvelutuotannon ylläpitämiseen ja kehittämiseen ja turvataan alueiden todellinen itsehallinto.

Demokratian ja osallisuuden kulttuuria hyvinvointialueilla rakennetaan ja kehitetään. Kuntien ohella hyvinvointialueet ovat keskeinen ja läheisin mahdollisuus palveluiden käyttäjien osallisuuteen. Kuntien, alueiden ja valtion välille on saatava aluerajat ylittävää tavoitteellista yhteistyötä, jossa siirretään palveluiden painopistettä hyvinvointin rakentamiseen pahoinvoinnin korjaamisen sijaan.

Hyvinvointialueet vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluista ja niiden ohjauksesta sekä valvonnasta. Ympäristöterveydenhuollon siirtoa alueille valmistellaan, mutta SDP ei kannata hyvinvointialueille siirrettävän lähivuosi-ina muita merkittäviä tehtäviä.

Valtion, kuntien ja alueiden välille rakennetaan kumppanuutta

Alueiden ja kuntien yhteistyön työkaluja valtion kanssa on kehitettävä. Erityisesti suurien hankkeiden kohdalla on luotava yhteistyökanavia, joissa alueet ja eri kokoiset kaupungit voivat käydä suoraa ja kokonaiskuvan tunnistavaa keskustelua valtion virastojen ja ministeriöiden kanssa. MAL-sopimusten rinnalle tuodaan uusia tapoja

alueiden ja kaupunkiseutujen sekä valtion kumppanuuteen. Eri ministeriöissä tehtävää aluepoliittista työtä on koottava selkeäksi kokonaisuudeksi, jotta eri alueiden asema tunnustetaan paremmin ja niiden kehittymisen edellytyksiä vahvistetaan.

Valtion eri ministeriöiden päätöksien alueelliset vaikutukset tulee pystyä arvioimaan nykyistä paremmin. Alueellisia vaikutuksia sisältäviä päätöksiä tehdessä valtion tulee sitoutua tekemään kaupunkivaikutusten ja aluevaikutusten arviointi.

Valtion palveluja tulee olla tarjolla yhden katon alta eri alueilla. Palveluita on oltava tarjolla valtion virastojen yhteisissä palvelupisteissä teknologiaa ja joustavampia asiointitapoja hyödyntäen. Alueellisia palvelupisteitä ylläpidetään yhdessä kuntien ja muiden julkisten toimijoiden kanssa. Palveluissa asioinnin tulee muodostaa joustava jatkumo täysin digitaalisesta asioinnista käyntiasiointiin kansalaisten tarpeiden mukaan.

Kaupungit kasvun vetureina

Suomen kasvu nojaa kaupunkeihin ja kasvaviin kaupunkiseutuihin, joilla on kyky tukea innovaatioiden syntyä sekä elinvoimaa. Kaupunkien menestys perustuu monipuolisuuteen ja vahvoihin kumppanuuksiin muiden paikallisten toimijoiden, kuten korkeakoulujen ja elinkeinoelämän kanssa. Kaupunkien laaja itsehallinto ja monipuoliset, vapaaehtoiset tehtävät ovat osa maamme kilpailukyvyn perustaa. Kaupungit ovat tärkeitä kasvun vetureita, joiden merkitys on suuri paitsi alueellisesti myös valtakunnallisesti. Kaupunkien kyky vastata väestön kasvun edellyttämistä investoinneista ja palveluiden järjestämisestä täytyy turvata valtionosuuksien ja veropolitiikan keinoin.

Työvoiman saatavuus on haaste koko Suomessa, mutta määrissä mitattuna työvoimapula on akuutein suurissa kasvukeskuksissa. Julkisen sektorin osaajapulaa voi luonnehtia kriisiksi. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen, koulutuksen ja sote-alan ammattilaisista on pulaa jo siinä määrin, että kaupunkien kyky järjestää lakisääteisiä palveluita on uhattuna. Asuntopolitiikka, koulutuspolitiikka, työllisyystoimenpiteet ja työperäinen maahanmuutto ovat keinoja, jolla osaajapulaan vastataan.

Kasvat kaupungit kansainvälistyvät nopealla tahdilla ja niissä monikulttuurisuus ja -kielisyys on arkipäivää. Myös maahanmuutto kohdistuu voimakkaasti kaupunkeihin, joiden onnistuminen kotouttamisessa on osaltaan ratkaisevaa koko yhteiskunnallisen kehityksen suhteen ja siihen on osoitettava riittävät resurssit. Erityisesti kielikoulutuksen saamiseen tulee panostaa.

Suomen suurissa kaupungeissa alueellinen segregatio on torjuttava muun muassa maankäytön, asuntopolitiikan ja koulutuksen sekä sote-rakenteiden keinoin yhteistyössä valtion ja kaupunkien kesken. Segregaation torjuminen pitää huomioida kaikilla politiikkasektoreilla ja siihen on suunnattava täsmärahoitusta. Kaupunkisuunnittelu, joka ottaa huomioon erilaisten asukkaiden tarpeet iästä, sukupuo-

lesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, toimintakyvystä tai sosioekonomisesta taustasta riippumatta on otettava osaksi kaupunkiseutujen kehittämistä.

Valtakunnallisessa kaupunkipolitiikassa tarvitaan vahvaa ja tasavertaista kaupunkien, alueiden ja valtion välistä kumppanuutta ja suoraa vuoropuhelua. Elinvoimaiset kaupunkiseudut rakentuvat järkevän maankäytön, toimivan liikenteen ja erityisesti riittävän ja kohtuuhintaisen asuntotuotannon varaan. Näiden varaan rakentuu elämisen laatu, hyvä työllisyyspolitiikka ja yrittämisen edellytykset. Kunnat ja valtio ovat jatkossakin neuvotteluosapuolet MAL-sopimuksissa. MAL-sopimuksen puitteissa tehdään myös vaikuttavaa ilmastopolitiikkaa. MAL-sopimusten rinnalle tuodaan uusia tapoja etenkin keskisuurten kaupunkiseutujen ja valtion kumppanuuteen.

Alueiden kehittäminen

SDP:n aluepolitiikan tavoitteena on alueiden välisen ja kuntien sisäisen eriytyksen vähentäminen. Voimavarat ja elinvoimaisuus vaihtelevat alueiden välillä ja sisällä. Palvelurakenne, teollisuus ja paikalliset työmarkkinat sekä kansalaisten sosiaaliset ja terveydelliset voimavarat tulee ottaa huomioon alueisiin vaikuttavissa päätöksissä.

Myös väestöään menettävien kuntien on kyettävä rakentamaan elinvoimaisuuttaan omista lähtökohdistaan käsin. Alueiden elinvoimaisuuden ydintä ovat työnantajien ja yritysten työvoiman saantiin ja koulutettuun työvoimaan liittyvät kysymykset. Alueilla eri ammattialoja vaivaavaan työvoimapulaan vastataan kokonaisvaltaisesti huolehtimalla kohtuuhintaisesta asumisesta, koulutuksesta, palveluista sekä työpaikkojen ja osaajien kohtaamisesta. Paikallisesti on haettava järkeviä ja toimintaa uudistavia ratkaisuja sekä tehtävä yhteistyötä muiden kuntien, hyvinvointialueiden sekä muiden julkisen sektorin toimijoiden kanssa. Kasvukeskusten, seutukaupunkien ja maaseudun yhteistyön on perustuttava erilaisten alueiden tunnustettuihin vahvuuksiin ja strategiaan valintoihin.

Elinvoiman vahvistaminen edellyttää elinkeinoelämän ja teollisuuden vaatimien kuljetusten turvaamista. Suomea on kehitettävä kokonaisuutena. SDP on sitoutunut siihen, että eri alueiden erityispiirteet huomioidaan ja kuntien rahoitus turvataan. Aluekehitystä tehdään alueiden vahvuuksien pohjalta. Tavoitteena on elinvoiman lisääminen, poikkihallinnolliseen toimintaan kannustaminen ja alueellisten voimavarojen kokoaminen yhdessä määriteltyjen tavoitteiden edistämiseksi. Myös EU-rahoituksen saaminen Suomeen kaupunkien ja alueiden hankkeisiin on onnistuttava nykyistä paremmin.

Uudenlainen aluepolitiikka tarkoittaa sitä, että pelkästään valtion virastojen sijoittelun sijasta tarkastellaan laajemmin ihmisten palvelutarvetta ja viranomaisten läsnäoloa kaikkialla maassa. Olemassa olevien valtion työpaikkojen alueellistamisesta kuljetaan kohti paikkariippumatonta ja monipaikkaista työtä, jossa digitalisaation

avulla mahdollistetaan työskentely ja asuminen entistä joustavammin kaikkialla Suomessa. Palvelujen siirtyessä verkkoon riittävät käyntiasiointimahdollisuudet on turvattava. Toimivat ja turvalliset tietoverkot ovat tässä ehdoton edellytys ja tämä edellyttää valtion vahvaa tukea.

Etenkin digitalisaation ja kestäväen kehityksen edistäminen, ilmastonmuutoksen ja eriarvoisuuden torjunta sekä osaamisen vahvistaminen ovat asioita, joiden tulee olla aluekehittämisen ytimessä.

Tavoitteitamme

- Jokaisella kunnalla on oltava aito mahdollisuus alueensa elinvoiman ja palveluiden kehittämiseen.
- Valtion on huolehdittava siitä, että kuntien tehtävät ovat tarkoituksenmukaisia ja niiden hoitamiseen osoitetaan riittävät resurssit.
- Kunnille annetaan lähivuodeksi työrauha eikä kuntarakenteeseen liittyviä suuria uudistuksia suunnitella. Kuntia kannustetaan entistä parempaan yhteistyöhön palveluiden järjestämisessä, jotta kuntalaisten yhdenvertainen oikeus saada palvelua toteutuu.
- Työllisyyspalveluiden siirtyminen kuntien vastuulle 2025 on onnistuttava.
- Yhdyskuntarakenteen kehittämisen painopisteenä ovat segregaatian estäminen, lähidemokratian kehittäminen, ihmisten liikkumisen helpottaminen, täydennysrakentaminen, viihtyisyys ja turvallisuus.
- Hyvinvointialueet vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluista ja niiden ohjauksesta sekä valvonnasta. Hyvinvointialueille ei siirretä muita merkittäviä tehtäviä.
- Kaupunkipoliittisen päätöksenteon on huomioitava kaupunkien ja alueiden erilaiset lähtökohdat, tarpeet ja haasteet monipuolisesti.
- Julkisen sektorin osajakriisin ratkaisu on oleellista, jotta voidaan turvata palveluiden järjestäminen.
- Suomeen tarvitaan valtakunnallista kaupunkipolitiikkaa. Eri ministeriöissä tehtävää kaupunkipolitiikan työtä on koottava nykyistä selkeämmin kokonaisuudeksi, jotta kaupunkien erityinen asema tunnustetaan paremmin.
- Valtion päätöksien alueelliset vaikutukset tulee pystyä arvioimaan nykyistä paremmin esimerkiksi kaupunkivaikutusten ja aluevaikutusten arvioinnilla.
- MAL-sopimusten rinnalle tuodaan uusia tapoja etenkin keskisuurten kaupunkiseutujen ja valtion kumppanuuteen.
- Digitalisaation, paikkariippumattoman ja monipaikkaisen työn mahdollisuuksien ja kestäväen kehityksen edistämisen, ilmastonmuutoksen ja eriarvoisuuden torjunnan sekä osaamisen vahvistamisen tulee olla aluekehittämisen ytimessä.

6.3. LIIKENNE

Suomen liikenneinfrastruktuurissa on paljon korjausvelkaa, joka on kertynyt vuosikymmenten aikana. Uusien liikennehankkeiden rakentamisen lisäksi on tärkeää olemassa olevien teiden, ratojen, sisävesiliikenteen ja meriväylien kunnossapito. On tärkeää, että kustannusten noustessa etenkin perusväylänpidon rahoitus turvataan myös jatkossa Liikenne 12 -suunnitelman mukaisesti sekä sitomalla rahoitus kustannusindeksiin.

Liikenneturvallisuutta ja viranomaisvalvontaa on lisättävä kaikissa liikennemuodoissa valtakunnallisen liikenneturvallisuusstrategian kirjausten mukaisesti.

Liikenne tuottaa noin viidenneksen Suomen CO₂-päästöistä. Liikenteen päästöt tulee puolittaa vuoteen 2030 mennessä, jotta Suomi voi saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2035 mennessä. Suomeen on vuonna 2021 laadittu fossiilittoman liikenteen tiekartta, joka esittää toimenpiteet tavoitteen saavuttamiseksi. Näitä toimenpiteitä on jatkettava uutta tietoa keräten ja hyödyntäen. Ulkomaisia fossiilisia polttoaineita korvataan, vähäpäästöisten kulkumuotojen kulkutapaosuutta lisätään sekä älykkäämpiä logistiikan kuljetusketjuja kehitetään. On pyrittävä muuttamaan ihmisten liikkumisen käyttäytymismalleja siellä, missä se on mahdollista.

Samalla tulee käydä avointa keskustelua liikenteen murroksesta, myös sen taloudellisesta hyödystä, sillä Suomessa on merkittävää vientipotentiaalia kestävän liikenteen palvelujen ja tuotteiden kehittämisessä.

Toimivat ja nopeat yhteydet kaikille

Suomeen on laadittu 12-vuotinen valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma, jossa on parlamentarisesti määritelty valtakunnalliset tavoitteet liikennejärjestelmän kehittämiselle. Valtion budjettirahoituksen rajallisuuden takia on tärkeää, että hankkeiden toteuttamiselle on neljää vuotta pidempi aikajänne sekä valtakunnallinen tarkastelutaso. Meidän tulee määrätietoisesti jatkaa suunnitelman toteuttamista ja varmistaa sen vaatima rahoitus sekä päivittää sitä hallituskausittain. Pitkäjänteinen ja johdonmukainen avoin valmistelu sekä rahoitus parantavat EU-tukien saantia liikennehankkeidemme edistämiseksi. Liikenne 12 -työlle on annettava tarvittavat resurssit tietopohjaisen päätöksenteon kehittämiseksi.

Raideliikenteen kehittämiseksi on koko maassa lyhyellä aikavälillä ensisijaisesti huolehdittava olemassa olevan rataverkon kunnossapidosta ja kehittämisestä häiriöherkkyyden vähentämiseksi sekä junaliikenteen toimintavarmuuden ja täsmällisyyden parantamiseksi ja nopeuden nostamiseksi. Yksiraiteisten rataosuuksien muuttamista kaksiraiteiseksi on edistettävä liikenteen toimintavarmuuden lisäämiseksi ja välityskyvyn parantamiseksi. Olemassa olevan rataverkon parantamisen ei kuitenkaan tule sulkea pois pidemmän aikavälin kehittämishankkeiden suunnittelua.

Kolmen tunnin saavutettavuustavoitteen toteutumisesta huolehditaan turvaamalla maakuntalentojen jatkuvuus sekä olemassa olevan lentokenttäverkoston toiminta. Samalla huomioidaan myös tulevaisuuden vähäpäästöisen lentoliikenteen, kuten sähköisen lentämisen tarpeet.

Suurilla kaupunkiseuduilla tavoitteena on lisätä kohtuuhintaista asuntotuotantoa, luoda kestävästä yhdyskuntarakennetta ja vähentää liikenteen päästöjä etenkin lisäämällä julkista liikennettä ja kävelyä sekä pyöräilyä. Julkisen liikenteen toimintamahdollisuudet turvataan riittävällä valtion ja kuntien rahoituksella. Nykyistä MAL-järjestelmää on kehitettävä ja vahvistettava valtion ja kaupunkien välisen yhteistyön periaatteita. Maakuntakeskuksille luodaan oma yhteistyön malli kaupunkiseudun ja valtion välille.

Toimivat, turvalliset ja nopeat liikenne- ja tietoliikenneyhteydet varmistavat ihmisten sujuvan arjen ja elinkeinoelämän toimintamahdollisuudet. Hyvien yhteyksien ansiosta työssäkäyntialueet laajenevat ja asuinpaikan voi valita entistä vapaammin.

Liikenteen päästöjen vähentäminen

Fossiilittoman liikenteen tiekartta on Suomen suunnitelma liikenteen päästöjen puoltamisesta vuoteen 2030 mennessä. Se esittää toimet ja tietopohjan päästövähennystavoitteeseen pääsemiseksi. Tiekartta ja koko ajan päivittyvä tietopohja ohjaavat päätöksentekoa muuttuvassa maailmassa. Liikenteen päästöjen vähentäminen on tehtävä sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti. Liikkumisen vihreä ja oikeudenmukainen siirtymä toteutetaan tavalla, joka mahdollistaa kaikille liikkumisen työn perässä kohtuuhintaisesti ja turvaa elinkeinoelämän kilpailukyvn.

Teknologianeutraali lähestymistapa antaa elinkeinoelämälle mahdollisuuden kehittää useita vaihtoehtoisia tapoja vähäpäästöisyyteen. Uusien vähäpäästöisten käyttövoimien yleistymiseksi ja siirtymän aikaansaamiseksi on huolehdittava jakeluinfrastruktuurin toimivuudesta ja niihin liittyvän lainsäädännön ajantasaisuudesta.

Pysyäksemme kansainvälisessä kehityksessä mukana Suomen on investoitava esimerkiksi vaihtoehtoisten polttoaineiden kehittämiseen ja päästöjen vähentämiseen. Ratkaisut tuovat mukanaan teollisuudelle uusia korkean tuottavuuden liiketoimintamahdollisuuksia, jotka palvelevat koko Suomen talouskasvua.

Vähäpäästöisemmän teknologian lisäksi liikenteen päästöjä vähennetään ohjaamalla liikennettä henkilöautoilusta joukkoliikenteeseen, pyöräilyyn ja kävelyyn. Tämä vaatii panostuksia kattavaan, houkuttelevaan ja ekologiseen julkiseen joukkoliikenteeseen sekä pyöräily- ja jalankulkuinfrastruktuuriin. Erityisesti suurimmilla kaupunkiseuduilla tämä tarkoittaa muun muassa joukkoliikenteen priorisointia liikenteessä, kävelykeskustojen laajentamista ja kattavampaa pyöräilyverkostoa. Jalankulkijoiden ja pyöräilijöiden turvallisuus tulee paremmin huomioida myös väylillä, joiden rinnalla ei ole varsinaista pyöräily- tai jalankulkuväyliä.

Kansainvälisessä lento- ja meriliikenteessä päästöjä vähennetään kansainvälisen yhteistyön kautta. Suomi on edelläkävijä, kuten tähänkin asti viemässä kansainvälisiä sopimuksia ja EU-lainsäädäntöä kohti vähäpäästöisempää liikennettä huomioiden oman kilpailukyvyyn ja huoltovarmuuden.

Nopeana joukkoliikenteen muotona raideliikenne sähköistää liikennettä suuressa mittakaavassa, millä on suuri rooli päästövähennystavoitteiden saavuttamisessa. Tähän sisältyy niin henkilöliikenne kuin tavaraliikenne. Jotta raideliikenne on varteenotettava vaihtoehto henkilö- sekä tavaraliikenteelle, on raideverkon kuntoon ja palveluihin panostettava ja verkkoa kehitettävä alueelliset tarpeet huomioiden. Raideliikenteen kilpailun avaamisessa on edettävä open access -periaatteen mukaisesti operaattoreiden omin kalustoin.

Liikenteen palvelut

Ihminen on asetettava liikennejärjestelmän ja -palveluiden etusijalle. Liikennepalveluiden käyttämisen on oltava helppoa, mukavaa ja houkuttelevaa. Palveluiden kehittämisessä on otettava huomioon esteettömyys ja saavutettavuus. Liikenteen palveluistuminen on yksi ratkaisu liikenteen sujuvoittamiseksi ja päästöjen vähentämiseksi.

Liikenteen palveluiden mahdollistaminen tulee kuitenkin toteuttaa horjuttamatta PSA-suojaa eli joukkoliikenteen järjestäjän monopolia yhteiskunnan tukemalle joukkoliikenteelle. Näin varmistetaan julkisen vallan tarkoituksenmukainen ja toimintakykyinen rooli palveluiden järjestäjänä.

Pitkät välimatkat Suomen sisällä ja monille vientimarkkinoille edellyttävät meiltä kilpailukykyä, jota ei useinkaan tavoiteta pelkällä hinnalla, vaan Suomen on kilpailtava tekemällä asiat kilpailijoita paremmin. Pitkistä kuljetusmatkoista aiheutuvia korkeita kuljetuskustannuksia harvaan asutuilla alueilla korvaavaa alueellista kuljetustukea on kehitettävä erityisesti pk-yritysten toimintamahdollisuuksia parantavaksi.

Uusien palveluiden ja teknologian kehittäminen parantaa Suomen kilpailukykyä ja luo vientimahdollisuuksia. Kehittyvä teknologia tulee tuomaan aivan uudenlaisen tason logistiikan ohjauksen kehittämiseen dataa hyödyntämällä. Uuden teknologian käyttöönotto vaatii investointeja myös kiinteisiin valokuituyhteyksiin. Digitalisaatioon ja datatalouteen tulee panostaa nykyistä enemmän. Tiedon hyödyntämiseksi tarvitaan yhteisiä data-avaruuksia ja kokeiluympäristöjä. Reaaliaikatalouteen siirtyminen tuo automatisaatiolle uusia mahdollisuuksia.

Taksiliikenteen korjaussarjaa jatketaan tarpeen mukaan. Taksien saatavuutta ja turvallisuutta pitää parantaa ja kuluttajien luottamusta taksiliikenteeseen edelleen kohentaa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi harvemmin asutettujen alueiden päivystyskäytäntöjen palauttamista.

Tavoitteitamme

- On varmistettava suunnitelmien, kuten 12-vuotisen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman ja Fossiilittoman liikenteen tiekartan toimeenpanon jatkuvuus ja sen vaatima rahoitus. Erityistä huomiota tulee kiinnittää huoltovarmuuteen maalla merellä ja ilmassa.
- Liikennehankkeiden rakentamisen lisäksi on tärkeää olemassa olevien teiden, ratojen, sisävesiliikenteen ja meriväylien kunnossapito. Korjausvelka käännetään laskuun.
- Liikenneturvallisuutta ja viranomaisvalvontaa on lisättävä kaikissa liikenne-muodoissa valtakunnallisen liikenneturvallisuusstrategian kirjausten mukaisesti.
- Raideliikenteen kulkutapaosuuden kasvattaminen vaatii pitkäjänteistä kehitystyötä yhteistyössä alan toimijoiden ja elinkeinoelämän kanssa.
- Suurten kaupunkiseutujen MAL-sopimusten lisäksi maakuntakeskuksille luodaan oma yhteistyön malli kaupunkiseudun ja valtion välille.
- Liikenteen päästöt tulee puolittaa vuoteen 2030 mennessä, jotta Suomi voi saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2035 mennessä.
- Liikenteen päästöjen vähentäminen on tehtävä sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti.
- Liikennepalveluiden käyttämisen on oltava helppoa, mukavaa ja houkuttelevaa. Palveluiden kehittämisessä on otettava huomioon esteettömyys ja saavutettavuus.
- Edistetään avoimen datan käyttöä ja tietojärjestelmien yhteensopivuutta yhteislippujen kehittämiseksi.
- Taksiliikenteen korjaussarjaa tulee jatkaa tarpeen mukaan. Taksi- ja ammatiliikenteen turvallisuudesta, valvonnasta sekä työoloista on huolehdittava samalla pitäen huolta siitä, että alalle tulon kynnyks ei nouse liiaksi ja että ala koetaan houkuttelevana.
- Kävelyn ja pyöräliikenteen väylien kehittämisen rahoitusta on vahvistettava.

LOPUKSI

SDP hyväksyi ensimmäisen poliittisen ohjelmansa Tampereen puoluekokouksessa vuonna 2020. Ohjelmatyön uudistaminen alkoi jo Lahdesta 2017. Ohjelmatyöllä on pyritty avoimeen, osallistavaan ja läpinäkyvään poliittiseen valmisteluun, jossa kuuluu koko laajan sosialidemokraattisen liikkeen ääni.

Ohjelmatyötä on tehty laajasti jäsenistöä osallistaen. Tästä esimerkkinä ovat puolueen yli 30 eri työryhmää jaostoineen ja niissä toimivat yli 600 aktiivista jäsentä. Ohjelmatyössä on myös hyödynnetty laajasti eri alojen asiantuntijoita. Tämän työn tuloksena on tämä SDP:n päivitetty poliittinen ohjelma, jonka puoluekokous hyväksyi syyskuussa 2023.

Ohjelmassa käydään laajasti läpi sosialidemokraattisia ratkaisuja sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävästä tulevaisuudesta siirryttäessä kohti 2030-lukua. Ohjelma tarjoilee SDP:n vision keskipitkän aikavälin tavoitteiksi ja täydentää siten puolueen periaatejulistusta. Tavoitteet konkretisoivat keinoiksi esimerkiksi tulevis- sa vaaliohjelmissa.

Poliittista ohjelmaa päivitetään jokaisessa puoluekokouksessa. Se määrittää aina puolueen ajantasaiset poliittiset tavoitteet ja linjan. Puolueen aktiivinen ohjelmatyö tulee jatkumaan tulevaisuudessakin. Näin huolehdimme siitä, että politiikkamme pysyy kiinni ajassa ja että meillä on jatkossakin tavoitteita, joiden eteen tehdä työtä. Maailma ei ole valmis, mutta SDP haluaa omalla työllään osoittaa, että sitä voi muuttaa. Siihen tarvitaan vain rohkeita ihmisiä.

